M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.
Ser. 427-434

Title: Pratham Panchika
Aitareya Brahmanam

427 to 434.

C

ઐતરેય બ્રાહ્મણ.	Title
મહીદાસ ઐતરેય.	Author
	Editor
	Year, Vols.
	Publisher
427 to 434.	Remarks

427 to 434

प्रवेश पंजिका

Aitareya Brāhmaṇa-

Prathama Pañcikā : Title

Mahidāsa Aitareya : Author

: Editor

Śaka 1737 : Year, Vols.

: Publisher

427 - 434 : Remarks

अथप्रथमपंचिकाप्रारंभः

ब्रा०अ० १ श्रीगणेशायनमः ॥ हरिः ॐ ॥ ॥ अग्निर्वैदेवानामवमोविष्णुःपरमस्तदंतरे
णसर्वाअन्यादेवताआग्नावैष्णवंपुरोडाशंनिर्वपंतिदीक्षणीयमेकादशकपा
लंसर्वाभ्यएवैनंतद्देवताभ्योनंतरायंनिर्वपंत्यग्निर्वैसर्वादेवताविष्णुःसर्वादेव
ताएतेवैयज्ञस्यांत्येतन्वौयदग्निश्चविष्णुश्चतद्यदाग्नावैष्णवंपुरोडाशंनिर्वपंत्यं
ततएवतद्देवान्ऋध्नुवंतितदाहुर्यदेकादशकपालःपुरोडाशोद्वावग्नाविष्णूकेन वि
योस्तत्रक्लृप्तिःकाविभक्तिरित्यष्टाकपालआग्नेयोष्टाक्षरावैगायत्रीगायत्रमग्ने
श्छंदस्त्रिकपालोवैष्णवस्त्रिर्हीदंविष्णुर्व्यक्रमतसैनयोस्तत्रक्लृप्तिःसाविभक्ति
र्घृतेचरुंनिर्वपेतयोप्रतिष्ठितोमन्येतास्यांवावसनप्रतितिष्ठतियोनप्रतितिष्ठ १

तितस्यद्घृतंतत्स्त्रियैपयोयेतंडुलास्तेपुंसस्तन्मिथुनंमिथुनेनैवैनंतत्प्रजयाप
शुभिःप्रजनयतिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदारब्धयज्ञोवाएष
आरब्धदेवतोयोदर्शपूर्णमासाभ्यांयजतआमावास्येनवाहविषेष्ट्वापौर्णमासेन मा
वातस्मिन्नेवहविषितस्मिन्बर्हिषिदीक्षेतैषोएकादीक्षासप्तदशसामिधेनी
रनुब्रूयात्सप्तदशोवैप्रजापतिर्द्वादशमासाःपंचर्तवोहेमंतशिशिरयोःसमा
रा सेनतावान्संवत्सरःसंवत्सरःप्रजापतिःप्रजापत्यायतनाभिरेवाभीराध्नोतिय
एवंवेद ॥१॥ यज्ञोवैदेवेभ्यउदक्रामत्तमिष्टिभिःप्रैषमैच्छन्यदिष्टिभिःप्रैषमै
च्छंस्तदिष्टीनामिष्टित्वंतमन्वविंदन्ननुवित्तयज्ञोराध्नोतियएवंवेदाहूतयोवै
नामैतायदाहुतयएताभिर्वैदेवान्यजमानोह्वयतितदाहुतीनामाहूतित्वम्

ब्रा०प्र० तयःखलुवैतानामयाभिर्देवायजमानस्यहवमायंतियेवैपंथानोयाःस्रुतयस्ता
२ वाहुतयस्तउएवैतत्स्वर्ग्याणायजमानस्यभवंतितदाहुर्यदन्योजुहोत्यथयो
नुचाहयजतिचकस्मात्तंहोतेत्याचक्षतइतियद्वावसतत्रयथाभाजनंदेवता
ह अमुमावहामुमावहेत्यावाहयतितदेवहोतुर्होतृत्वंहोताभवतिहोतेत्येनमाच
क्षतेयएवंवेद॥२॥पुनर्वाएतमृत्विजोगर्भंकुर्वंतियंदीक्षयंत्यद्भिरभिषिंचं
तिरेतोवाआपःसरेतसमेवैनंतत्कृत्वादीक्षयंतिनवनीतेनाभ्यंजंत्याज्यंवै
देवानांसुरभिघृतंमनुष्याणामायुतंपितृणांनवनीतंगर्भाणांतद्यन्नवनी
तेनाभ्यंजंतिस्वेनैवैनंतद्भागधेयेनसमर्धयंत्यांजंत्येनंतेजोवाएतदक्ष्योर्य २
दांजनंसतेजसमेवैनंतत्कृत्वादीक्षयंत्येकविंशत्यादर्भपिंजूलैःपावयंति

शुद्धमेवैनंतत्पूतंदीक्षयंतिदीक्षितविमितंप्रपादयंतियोनिर्वाएषादीक्षितस्य
यद्दीक्षितविमितंयोनिमेवैनंतत्स्वांप्रपादयंतितस्माद्ध्रुवाद्योनेरास्तेचचर
तिचतस्माद्ध्रुवाद्योनेर्गर्भाधीयंतेचप्रचजायंतेतस्माद्दीक्षितंनान्यत्रदीक्षि
तविमितादादित्योभ्युदियाद्वाभ्यस्तमियाद्वापिवाभ्याश्रावयेयुर्वाससाप्रो
र्णुवंत्युल्बंवाएतद्दीक्षितस्ययद्वासउल्बेनैवैनंतत्प्रोर्णुवंतिकृष्णाजिनमु
त्तरंभवत्युत्तरंवाउल्बाज्जरायुजरायुणैवैनंतत्प्रोर्णुवंतिमुष्टीकुरुतेमुष्टी
वैकृत्वागर्भोंतःशेतेमुष्टीकृत्वाकृत्वाकुमारोजायतेतद्यन्मुष्टीकुरुतेयज्ञंचै
वतत्सर्वाश्चदेवतामुष्ट्योःकुरुतेतदाहुर्नपूर्वदीक्षिणःसंसवोस्तिपरिगृ
हीतोवाएतस्ययज्ञःपरिगृहीतादेवतानैतस्यार्तिरस्त्यपरदीक्षिणएवंयथा

ब्रा० प्र०
३

तथैत्युन्मुच्य कृष्णाजिनमवभृथमभ्यवैति तस्मान्मुक्ता गर्भा जरायोर्जायं
ते सहैव वाससाभ्यवैति तस्मात्सहैवोल्बेन कुमारो जायते ॥ ३ ॥ त्वमग्ने स
प्रथा असि सोम यास्ते मयोभुव इत्याज्यभागयोः पुरोनुवाक्ये अनुब्रूयाद्यः
म पूर्वंनीजानः स्यात्तस्मै त्वया यज्ञं वितन्वत इति यज्ञमेवास्मा एतद्वितनोत्यग्निः
प्रत्नेन मन्मना सोम गीर्भिष्ट्वा वयमिति यः पूर्वमीजानः स्यात्तस्मै प्रत्नमिति पू
र्वं कर्माभिवदति तत्तन्नादृत्यमग्निर्वृत्राणि जंघनत्त्वं सोमासि सत्पतिरिति वा
र्त्रघ्नावेव कुर्याद्वृत्रं वा एष हन्ति यं यज्ञ उपनमति तस्माद्वार्त्रघ्नावेव कर्तव्या
वग्निर्मुखं प्रथमो देवतानामग्निश्च विष्णो तप उत्तमं मह इत्याग्नावैष्णवस्य
हविषो याज्यानुवाक्ये भवत आग्नावैष्णव्यौ रूपसमृद्धे एतद्वै यज्ञस्य समृद्धं ३

यद्रूपसमृद्धं यत्कर्म क्रियमाणमृगभिवदत्यग्निश्च ह वै विष्णुश्च देवानां दीक्षा
पालौ तौ दीक्षाया ईशाते तद्यदाग्नावैष्णवं हविर्भवति यौ दीक्षाया ईशाते तौ प्री
तौ दीक्षां प्रयच्छतां यौ दीक्षयितारौ तौ दीक्षयेतामिति त्रिष्टुभौ भवतः सेंद्रिय
त्वाय ॥ ४ ॥ गायत्र्यौ स्विष्टकृतः संयाज्ये कुर्वीत तेजस्कामो ब्रह्मवर्चसका
मस्तेजो वै ब्रह्मवर्चसं गायत्री तेजस्वी ब्रह्मवर्चसी भवति य एवं विद्वान्गायत्र्यौ
कुरुत उष्णिहावायुष्कामः कुर्वीतायुर्वा उष्णिक्सर्वमायुरेति य एवं विद्वानु
ष्णिहौ कुरुतेनुष्टुभौ स्वर्गकामः कुर्वीत द्वयोर्वा अनुष्टुभोश्चतुःषष्टिरक्षरा
णि त्रय इम ऊर्ध्वा एकविंशा लोका एकविंशत्यैकविंशत्यैवेमांल्लोकान्रोहति क
स्वर्ग एव लोके चतुःषष्टितमेन प्रतितिष्ठति प्रतितिष्ठति य एवं विद्वाननुष्टु

ब्रा०प्र० भौकुरुतेबृहत्यौश्रीकामोयशस्कामःकुर्वीतश्रीर्वैयशश्छंदसांबृहतीश्रि
५ यमेवयशआत्मंधत्तेयएवंविद्वान्बृहत्यौकुरुतेपङ्क्तीयज्ञकामःकुर्वीतपां
क्तोवैयज्ञउपैनंयज्ञोनमतियएवंविद्वांपंक्तीकुरुतेत्रिष्टुभौवीर्यकामःकु
र्वीतौजोवाइंद्रियंवीर्यंत्रिष्टुबोजस्वींद्रियवान्वीर्यवान्भवतियएवंविद्वां
स्त्रिष्टुभौकुरुतेजगत्यौपशुकामःकुर्वीतजागतावैपशवःपशुमान्भवति
यएवंविद्वान्जगत्यौकुरुतेविराजावंनाद्यकामःकुर्वीतान्नंवैविराट्तस्मा
द्यस्यैवेहभूयिष्ठमन्नंभवतिसएवभूयिष्ठंलोकेविराजतितद्विराजोवि
राट्त्वंविस्वेषुराजतिश्रेष्ठस्वानांभवतियएवंवेद॥५॥अथोपंचवीर्यं ४
वाएतछंदोयद्विराड्यत्रिपदातेनोष्णिहागायत्र्यौयदस्याएकादशाक्षराणि

पदानितेनत्रिष्टुब्यत्त्रयस्त्रिंशदक्षरतिनानुष्टुब्नवाएकेनाक्षरेणछंदांसिवियंति ६
नद्वाभ्यांयद्विराट्तत्पंचमंसर्वेषांछंदसांवीर्यमवरुंधेसर्वेषांछंदसांवीर्यमश्नुतेस
र्वेषांछंदसांसायुज्यंसरूपतांसलोकतामश्नुतेन्नादोन्नपतिर्भवत्यश्नुतेप्रजयां
नाद्यंयएवंविद्वान्विराजौकुरुतेतस्माद्विराजावेवकर्तव्येप्रेद्धेअग्नइध्मोअग्नइत्ये
तेऋतंवावदीक्षासत्यंदीक्षातस्माद्दीक्षितेनसत्यमेववदितव्यंमथोखल्वाहुः
कोर्हतिमनुष्यःसर्वंसत्यंवदितुंसत्यसंहितावैदेवाअनृतसंहितामनुष्याइति
विचक्षणवतींवाचंवदेच्चक्षुर्वैविचक्षणंविह्येनेनपश्यतीत्येतद्धवैमनुष्येषु
सत्यंनिहितंयच्चक्षुस्तस्मादाचक्षाणमाहुरद्रागितिसयद्यदर्शमित्याहाथास्य
श्रद्दधतियद्युवैस्वयंपश्यतिनबहूनांचनान्येषांश्रद्दधातितस्माद्विचक्षणवती

ब्रा०प्र० मेववाचंवदेत्तस्योत्तरार्द्धेवास्यवागुदिताभवतिभवति ॥ ६ ॥ इतिप्रथमोध्याय
५ : ॥ स्वर्गंवाएतेनलोकमुपप्रयंतियत्प्रायणीयस्तत्प्रायणीयस्यप्रायणीयत्वंप्रा
णोवैप्रायणीयउदानउदयनीयःसमानोहोताभवतिसमानौहिप्राणोदानौप्राणा
नांक्लृप्त्यैप्राणानांप्रतिप्रज्ञात्यैयज्ञोवैदेवेभ्यउदक्रामत्तेदेवानकिंचनाशक्नुवन्कर्तुंन म
प्राजानंस्तेब्रुवन्नदितिंत्वयेमंयज्ञंप्रजानामेतिसातथेत्यब्रवीत्सावैवोवरंवृणाइति
वृणीष्वेतिसैतमेववरमवृणीतमत्प्रायणायज्ञाःसंतुमदुदयनाइतितथेतितस्माद
दित्यश्चरुःप्रायणीयोभवत्यादित्यउदयनीयोवरवृतोह्यस्याअथोएतंवरमवृणी
तमयैवप्राचींदिशंप्रजानाथाग्निनादक्षिणांसोमेनप्रतीचींसवित्रोदीचीमितिप ५
थ्यांयजतियत्पथ्यांयजतितस्मादसौपुरउदेतिपश्चास्तमेतिपथ्याह्येषोनुसंचर

त्यग्निंयजतियदग्निंयजतितस्माद्दक्षिणतोग्रओषधयःपच्यमानाआयंत्याग्ने
य्योह्योषधयःसोमंयजतियत्सोमंयजतितस्मात्प्रतीच्योप्यापोबह्व्यःस्यंदंतेसौ
म्याह्यापःसवितारंयजतियत्सवितारंयजतितस्मादुत्तरतःपश्चादयंभूयिष्ठःप
वमानःपवतेसवितृप्रसूतोह्येषएतत्पवतउत्तमामदितिंयजतियदुत्तमामदि
तिंयजतितस्मादसाविमांवृष्ट्याभ्युनत्त्यभिजिघ्रतिपंचदेवतायजतिपांक्तोय
ज्ञःसर्वादिशःकल्पंतेकल्पतेयज्ञोपितस्यैजनतायैकल्पतेयत्रैवंविद्वान्होता
भवति ॥ ७ ॥ यस्तेजोब्रह्मवर्चसमिच्छेत्प्रयाजाहुतिभिःप्राङ्सइयात्तेजोवैब्रह्म
वर्चसंप्राचीदिक्तेजस्वीब्रह्मवर्चसीभवतियएवंविद्वान्प्राङेतियांनाद्यमिच्छे
त्प्रयाजाहुतिभिर्दक्षिणासइयादन्नादोवाएषोन्नपतिर्यदग्निरन्नादोन्नपतिर्भव

ब्रा०प्र० ६ त्यश्नुतेप्रजयांनाद्यंयएवंविद्वांदक्षिणेतियःपश्वनिच्छेत्तयाजाहुतिभिःप्रत्यङ्
सद्द्यात्पशवोवाएतेयदापःपशुमान्भवतियएवंविद्वान्प्रत्यङ्ङेतियःसोमपीथमि
च्छेत्तयाजाहुतिभिरुदङ्सद्द्यादुत्तराहवैसोमोराजाप्रसोमपीथमाप्नोतियएवंविद्वा
नुदङ्ङेतिस्वर्ग्येवोर्ध्वादिक्सर्वास्रुदिक्षुराध्नोतिसम्यंचोवाइमेलोकाःसम्यंचोस्मा
इमेलोकाःश्रियैदीद्यतियएवंवेदपथ्यांयजतियत्पथ्यांयजतिवाचमेवतद्यज्ञमु
खेसंभरतिप्राणापानावग्नीषोमौप्रसवायसवितापतिष्ठित्याअदितिःपथ्यामेव
यजतियत्पथ्यामेवयजतिवाचैवतद्यज्ञंपंथामपिनयतिचक्षुषीएवाग्नीषोमौप्रस
वायसवितांप्रतिष्ठित्याअदितिश्चक्षुषावैदेवायज्ञंप्राजानंश्चक्षुषावाएत
त्प्रज्ञायतेयदप्रज्ञेयंतस्मादपिमुग्धश्चरित्वायदेवानुख्याचक्षुषाप्रजानात्यथप्र ६

जानातियद्वैतद्देवायज्ञंप्राजानंस्तांवावतत्प्राजानंस्तांसमभरन्नस्यैवैयज्ञस्ता
यतेस्येक्रियतेस्येसंभ्रियतइयंह्यदितिस्तदुत्तमामदितिंयजतियदुत्तमामदि
तिंयजतियज्ञस्यप्रज्ञात्यैस्वर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यै॥८॥देवविशःकल्पयित
व्याइत्याहुस्ताःकल्पमानाअनुमनुष्यविशःकल्पंतइतिसर्वाविशःकल्पंतेक
ल्पतेयज्ञोपितस्यैजनतायैकल्पंतेयत्रैवंविद्वान्होताभवतिस्वस्तिनःपथ्यासुध
न्वस्वित्यन्वाहस्वस्त्यप्सुवृजनेस्वर्वति॥स्वस्तिनःपुत्रकृथेषुयोनिषुस्वस्तिराये
मरुतोदधातनेतिमरुतोवैदेवानांविशस्ताएवैतद्यज्ञमुखेवीक्लृपत्सर्वैर्वैछंदो
भिर्यजेदित्याहुःसर्वैर्वैछंदोभिरिष्ट्वादेवाःस्वर्गंलोकमजयंस्तथैवैतद्यजमानः
सर्वैश्छंदोभिरिष्ट्वास्वर्गंलोकंजयतिस्वस्तिनःपथ्यासुधन्वसु॥स्वस्तिरिद्धिप्र

ब्रा०प्र० पथेश्रेष्ठेतिपथ्यायास्वस्तेस्त्रिष्टुभावग्नेनयसुपथारायेअस्मानादेवानामपिपं
७ थामगन्मेत्यग्नेस्त्रिष्टुभौत्वंसोमप्रचिकितोमनीषायातेधामानिदिवियापृथि
व्यामितिसोमस्यत्रिष्टुभावाविश्वदेवंसत्पतिंयइमाविश्वाजातानीतिसवितु
र्गायत्र्योसुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसंमहीमूषुमातरंसुव्रतानामित्यदितेर्जग
त्यौवितानिवावसर्वाणिछंदांसिगायत्रंत्रैष्टुभंजागतमन्वन्यान्येतानिहियज्ञेप्र
तमामिवक्रियंतएतेर्हवाअस्यछंदोभिर्यजतःसर्वैश्छंदोभिरिष्टंभवतियएवंवे
द॥ ९॥ तावाएताःप्रवृत्योनेत्रमत्यःपथिमत्यःस्वस्तिमत्यएतस्यहविषोया
ज्यानुवाक्याएताभिर्वाइष्ट्वादेवाःस्वर्गंलोकमजयंस्तथैवैतद्यजमानएताभिरि ७
ष्ट्वास्वर्गंलोकंजयतितासुपदमस्तिस्वस्तिरायेमरुतोदधातनेतिमरुतोह

वैदेवविशोंतरिक्षभाजनास्तेस्याहयोनिवेद्यःस्वर्गंलोकमेतीश्वराहैनंनिवारोद्धोर्वि
वामथितोःसयदाहस्वस्तिरायेमरुतोदधातनेतितंमरुद्भ्योदेवविड्भ्योयजमानंनि
वेदयतिनहवाएनंमरुतोदेवविशःस्वर्गंलोकंयंतंनिरुंधतेनविमथ्नतेस्वस्तिहैनम
त्यर्जंतिस्वर्गंलोकमभियएवंवेदविराजोवैतस्यहविषःस्विष्टकृतःसंयाज्येस्यातां
येत्रयस्त्रिंशदक्षरे॥सेदग्निरग्नीँरत्यस्त्वन्यान्त्सेदग्निर्योवनुष्यतोनिपातीत्येतेवि
राड्भ्यांवाइष्ट्वादेवाःस्वर्गंलोकमजयंस्तथैवैतद्यजमानोविराड्भ्यामिष्ट्वास्वर्गंलोकं
जयतितेत्रयस्त्रिंशदक्षरेभवतस्त्रयस्त्रिंशद्वैदेवाअष्टौवसवएकादशरुद्रा
द्वादशादित्याःप्रजापतिश्चवषट्कारश्चतत्प्रथमेयज्ञमुखेदेवताअक्षरभाजः
करोत्यक्षरेणाक्षरेणैवतद्देवतांप्रीणातिदेवपात्रेणैवतद्देवतास्तर्पयति॥१०॥प्र

ब्रा॰प्र॰ ८ याजवदननुयाजं कर्तव्यं प्रायणीयमित्याहुर्हीनमिव वा एतदीङ्खितमिव यत्प्रा
यणीयस्यानुयाजा इति तत्तन्नादृत्यं प्रयाजवदेवानुयाजं कर्तव्यं प्राणा वै प्रयाजा
ः प्रजानुयाजा यत्प्रयाजानन्तरियात्प्राणांस्तद्यजमानस्यान्तरियाद्यदनुयाजानंत
रियात्प्रजां तद्यजमानस्यांतरियात्तस्मात्प्रयाजवदेवानुयाजवत्कर्तव्यं पत्नीर्न सं
याजयेत्संस्थितयजुर्न जुहुयात्तावतैव यज्ञोऽसंस्थितः प्रायणीयस्य निष्कासं
निदध्यात्तमुदयनीयेनाभिनिर्वपेद्यज्ञस्य संतत्यै यज्ञस्याव्यवच्छेदायाथो खल्वाहुर्यस्या
मेव स्थाल्यां प्रायणीयं निर्वपेत्तस्यामुदयनीयं निर्वपेत्तावतैव यज्ञः संततोऽव्यवच्छिं
नो भवत्यमुष्मिन्वा एतेन लोके राध्नुवंति नास्मिन्नित्याहुर्यत्प्रायणीयमिति प्राय
णीयमिति निर्वपंति प्रायणीयमिति चरंति प्रयंत्येवास्माल्लोकाद्यजमाना इत्य ८

विघ्नेयेवतदाहुर्व्यतिषजेद्याज्यानुवाक्यायाः प्रायणीयस्य पुरोनुवाक्यास्ता उदय
नीयस्य याज्याः कुर्याद्या उदयनीयस्य पुरोनुवाक्याः स्ताः प्रायणीयस्य याज्याः कुर्या
त्तद्व्यतिषजत्युभयोर्लोकयोर्ऋद्ध्या उभयोर्लोकयोः प्रतिष्ठित्या उभयोर्लोकयोर्ऋ
ध्नोत्युभयोर्लोकयोः प्रतितिष्ठति प्रतितिष्ठति य एवं वेदादित्यश्चरुः प्रायणीयो भव
स्य त्यादित्य उदयनीयो यज्ञस्य धृत्यै यज्ञस्य बल्सनद्ध्यै यज्ञस्याप्रस्रंसाय तद्यथैवाद इति ह स्माह
तेजन्या उभयतोन्तयोरप्रस्रंसाय बल्सौ नह्यत्येवमेवैतद्यज्ञस्योभयतोन्तयोरप्रस्रं
साय बल्सौ नह्यति यदादित्यश्चरुः प्रायणीयो भवत्यादित्य उदयनीयः पथ्ययैव
तस्वस्त्या प्रयंति पथ्यां स्वस्तिमभ्युद्यंति स्वस्त्येवेतः प्रयंति स्वस्त्युद्यंति स्वस्त्युद्यंति
॥ ११ ॥ इति द्वितीयोध्यायः ॥ प्राच्यां वै दिशि देवाः सोमं राजानमक्रीणंस्तस्मा

ब्रा.प्र. प्राच्यांदिशिक्रीयतेतंत्रयोदशान्मासादक्रीणंस्तस्मात्त्रयोदशोमासोनानुविद्यते
९ नवैसोमविक्रय्यनुविद्यतेपापोहिसोमविक्रयीतस्यक्रीतस्यमनुष्यानभ्युपाव
र्तमानस्यदिशोवीर्याणींद्रियाणिव्युदसीदंस्तान्येकयर्चावारुरुत्संततानिनाश
क्नुवंस्तानिद्वाभ्यांतानितिसृभिस्तानिचतसृभिस्तानिपंचभिस्तानिषड्भिस्तानि
सप्तभिर्नैवावारुंधततान्यष्टाभिरवारुंधताष्टाभिराश्नुवतयदष्टाभिरवारुं
धताष्टाभिराश्नुवततदष्टानामष्टत्वमश्नुतेयद्यत्कामयतेयएवंवेदतस्मादेते
षुकर्मस्वष्टावष्टावनूच्यंतइंद्रियाणांवीर्याणामवरुध्यै ॥ १२ ॥ सोमायक्रीता
यप्रोह्यमाणायानुब्रूहीत्याहाध्वर्युर्भद्रादभिःश्रेयःप्रेहीत्यन्वाहायंवावलोको
भद्रस्तस्मादसावेवलोकःश्रेयान्त्स्वर्गमेवतंल्लोकंयजमानंगमयतिबृहस्पतिः ९

पुरएतातेअस्त्वितिब्रह्मवैबृहस्पतिर्ब्रह्मैवास्माएतत्पुरोगवमकर्ब्रह्मवैब्रह्मण्वद्रि
ष्यत्यथेमवस्यवरआपृथिव्याइतिदेवयजनंवैवरंपृथिव्यैदेवयजनएवैनंत
हि दवसाययत्यारेशत्रून्कृणुसर्ववीरइतिद्विषंतमेवास्मैतत्पाप्मानंभ्रातृव्यमप
बाधतेधरंपादयतिसोमयास्तेमयोभुवइतितृचंसौम्यंगायत्रमन्वाहसोमंरा
जानंप्रोह्यमाणंस्वयैवैनंतद्देवतयास्वेनछंदसासमर्धयतिसर्वेनंदंतिय
शसागतेनेत्यन्वाहयशोवैसोमोराजासर्वोहवाएतेनक्रीयमाणेननंदतिय
श्चयज्ञेलप्स्यमानोभवतियश्चनसभासाहेनसख्यासखायइत्येषवैब्राह्म
णानांसभासाहःसखायत्सोमोराजाकिल्बिषस्पृदित्येषउएवकिल्बिष
स्पृद्योवैभवतियःश्रेष्ठतामश्नुतेसकिल्बिषंभवतितस्मादाहुर्मानुवोचो

ब्रा·प्र· त्रिरुत्तमांताद्वादशसंपद्यंतेद्वादशवैमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःप्रजापतिःप्राजापत्याय
११ तनाप्तिरेवाभीराध्नोतियएवंवेदत्रिःप्रथमांत्रिरुत्तमामन्वाहयज्ञस्यैवतद्बर्सौनह्यति
स्थेम्नेबलायाविस्रंसाय॥१३॥अन्यतरोनड्वान्युक्तस्यादन्यतरोविमुक्तोथराजान
मुपावहरेयुर्यदुभयोर्विमुक्तयोरुपावहरेयुःपितृदेवत्यंराजानंकुर्युर्यद्युक्तयोरयोग
क्षेमःप्रजाविंदेत्ताःप्रजाःपरिप्लवेरन्योनड्वान्विमुक्तस्तच्छालासदांप्रजानांरूपंयोयु
क्तस्तच्चक्रियाणांतेयेयुक्तेन्येविमुक्तेन्यउपावहरंत्युभावेवतेक्षेमयोगौकल्पयंति
देवासुरावाएषुलोकेषुसमयतंततएतस्यांप्राच्यांदिश्ययतंततांस्ततोसुराअजयं
स्तेदक्षिणस्यांदिश्ययतंततांस्ततोसुराअजयंस्तेप्रतीच्यांदिश्ययतंततांस्ततोसुरा ११
अजयंस्तउदीच्यांदिश्ययतंततांस्ततोसुराअजयंस्तउदीच्यांप्राच्यांदिश्ययतंत

तेततोनपराजयंतसैषादिगपराजितातस्मादेतस्यांदिशियतेतवायातयेद्वैश्वरोहानृणा
कर्तोस्तेदेवाअब्रुवन्नराजतयावैनोजयंतिराजानंकरवामहाइतितथेतिसोमंराजानम
कुर्वंस्तेसोमेनराज्ञासर्वादिशोजयन्नेषवैसोमराजायोयजतेप्राचितिष्ठत्यादधतितेन
प्राचींदिशंजयतितंदक्षिणापरिवहंतितेनदक्षिणांदिशंजयतितंप्रत्यंचमावर्तयंतिते
नप्रतीचींदिशंजयतितमुदीचस्तिष्ठतउपावहरंतितेनोदीचींदिशंजयतिसोमेनरा
ज्ञासर्वादिशोजयतियएवंवेद॥१४॥हविरातिथ्यंनिरुप्यतेसोमेराजन्यागतेसोमोवै
राजायमानस्यगृहानागच्छतितस्माएतद्धविरातिथ्यंनिरुप्यतेतदातिथ्यस्यातिथ्यत्वं
नवकपालोभवतिनववैप्राणाःप्राणानांक्लृप्त्यैप्राणानांप्रतिप्रज्ञात्यैवैष्णवोभवतिवि
ष्णुर्वैयज्ञःस्वयैवैनंतद्देवतयास्वेनछंदसासमर्धयतिसर्वाणिवावछंदांसिचपृष्ठानि

ब्रा॰प्र॰ चसोमंराजानंक्रीतमन्वायंतियावंतःखलुवैराजानमनुयंतितेभ्यःसर्वेभ्यआति
१२ थ्यंक्रियतेग्निंमंथंतिसोमेराजन्यागतेतद्यथैवादोमनुष्यराजआगतेन्यस्मिन्वार्हत्यु
क्षाणंवावेहतंवाक्षदंतएवमेवास्माएतत्क्षदंतेयदग्निंमंथंत्यग्निर्हिदेवानांपशुः १५
॥अग्नयेमथ्यमानायानुब्रूहीत्याहाध्वर्युरभित्वादेवसवितरितिसावित्रीमन्वाह
तदाहुर्यदग्नयेमथ्यमानायानुवाचाहाथकस्मात्सावित्रीमन्वाहेतिसवितावैप्र
वि सवानामीशेसवितृप्रसूताएवैनंतन्मंथंतितस्मात्सावित्रीमन्वाहमहीद्यौःपृथिवी
चनइतिद्यावापृथिवीयामन्वाहतदाहुर्यदग्नयेमथ्यमानायानुवाचाहाथकस्मा
ति द्यावापृथिवीयामन्वाहेद्यावापृथिवीभ्यांवाएतंजातंदेवाःपर्यगृह्णंस्ताभ्यामेवा
द्यापिपरिगृहीतस्तस्माद्यावापृथिवीयामन्वाहत्वामग्नेपुष्करादधीतितृचमाग्ने १२

यंगायत्रमन्वाहाग्नौमथ्यमानेस्वयैवैनंतद्देवतयास्वेनछंदसासमर्धयत्यथर्वानिर
मंथतेतिरूपसमृद्धमेतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्कर्मक्रियमाणमृगभिव
दतिसयदिनजायेतयदिचिरंजायेतराक्षोघ्नीर्गायत्र्यानूच्याअग्नेहंसिन्यत्रिणमिति
तारक्षसामपहत्यैरक्षांसिवाएनंतर्ह्यालभंतेयर्हिनजायतेयर्हिचिरंजायतेसयद्ये
कस्यामेवानूक्तायांजायेतयदिद्वयोरथोतब्रुवंतुजंतवइतिजातायजातवतीमभिरू
पामनुब्रूयाद्यद्यज्ञेभिरूपंतत्समृद्धमायंहस्तेनखादिनमितिहस्ताभ्यांह्येनंमंथंति
शिशुंजातमितिशिशुरिववाएषप्रथमजातोयदग्निर्नबिभ्रतिविशामग्निंस्वध्वर
मितियद्धेदेवानांनेतिनदेषामा३मितिप्रदेवंदेववीतयेभरतावसुवित्तममितिप्र
क्रियमाणायाभिरूपायद्यज्ञेभिरूपंतत्समृद्धमास्वेयोनौनिषीदत्वित्येषहवा अस्य

सन्नितरः सन्नितरः ॥

ब्रा॰ प्र॰ १३ स्वे योनिर्यदग्निरग्नेराजाते जातवेदसीति जातइतरो जातवेदा इतरः प्रियं शिशीताति
थिमित्येषहवा अस्य प्रियोतिथिर्यदग्निरग्नेः स्योन आ गृहपतिमिति शांत्यामेवैनं तद्दधात्य
ग्निनाग्निः समिध्यते कविर्गृहपतिर्युवा ॥ हव्यवाड्जुह्वास्य इत्यभिरूपाय यज्ञेभिरूपं
तत्समृद्धं त्वं ह्यग्ने अग्निना विप्रो विप्रेण संत्सतेति विप्र इतरो विप्र इतरः सखा सख्यास
मिध्यस इत्येषह वा अस्य स्वः सखा यदग्निरग्नेस्तं मर्जयंतस्क्रतुं पुरोयावानमाजि
षु ॥ स्वेषु क्षयेषु वाजिनमित्येषह वा अस्य स्वः क्षयो यदग्निरग्नेर्यज्ञेन यज्ञमयजंत देवा
इत्यकृत्नमया परिदधाति यज्ञेन वै तद्देवा यज्ञमयजंत यदग्निनाग्निमयजंत ते स्वर्गं लो
कमायंस्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्न् तेह नाकं महिमानः सचंत यत्र पूर्वे साध्याः संति १३
देवा इति छंदांसि वै साध्या देवास्तेग्रेग्निनाग्निमयजंत ते स्वर्गं लोकमायन्नादित्याश्चै

वेहासन्नंगिरसश्च तेग्रेग्निनाग्निमयजंत ते स्वर्गं लोकमायन्त्सैषा स्वर्ग्याहुतिर्यदप्या
हुतिर्यदिह वा अप्यब्राह्मणोक्तो यदि दुरुक्तोक्तो यजतेथ हैषाहुतिर्गच्छत्येव देवान्न पा
प्मना संसृज्यते गच्छत्यस्याहुतिर्देवान्नास्याहुतिः पाप्मना संसृज्यते य एवं वेद ता एता
स्त्रयोदशान्वाह रूपसमृद्धा एतद्वै यज्ञस्य समृद्धं यद्रूपसमृद्धं यत्कर्म क्रियमाणमृग
भिवदति तासां त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां ताः सप्तदश संपद्यंते सप्तदशो वै प्रजा
पतिर्द्वादश मासाः पंचर्तवस्तावान्त्संवत्सरः संवत्सरः प्रजापतिः प्राजापत्यायतना
भिरेवाभी राध्नोति य एवं वेद त्रिः प्रथमां त्रिरुत्तमामन्वाह यज्ञस्यैव तद्बर्सौ नह्यति
स्थेम्ने बलायाविस्रंसाय ॥ १८ ॥ समिधाग्निं दुवस्यताप्यायस्व समेतु त इत्याज्यभाग
योः पुरोक्ये भवत आतिथ्यवत्यौ रूपसमृद्धे एतद्वै यज्ञस्य समृद्धं यद्रूपसमृद्धं यत्कर्म
नुवा

क्रियमाणमृगभिवदतिसैषाग्नेय्यातिथिमतीनेसौम्यातिथिमत्यस्तियत्सौम्यातिथि
मतीस्याच्छ्वत्तास्यादितत्वेवैषातिथिमतीयदापीनवतीयदावाअतिथिंपरिवेविष
त्यापीनइवैवैसतर्हिभवतितयोर्जुषाणेनेवयजतीदंविष्णुर्विचक्रमेतदस्यप्रियम
भिपाथोअश्यामितिवैष्णव्यौत्रिपदामनूच्यचतुष्पदयायजतिसप्तपदानिभवंति
शिरोवाएतद्यज्ञस्ययदातिथ्यंसप्तवैशीर्षन्प्राणाःशीर्षन्नेवतत्प्राणान्दधातिहो
तारंचित्ररथमध्वरस्यप्रज्ञायमग्निर्भरतस्यशृण्वइतिस्विष्टकृतःसंयाज्येभव
तआतिथ्यवत्योरूपसमृद्धेएतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्कर्मक्रियमाणमृ
गभिवदतित्रिष्टुभौभवतःसेंद्रियत्वायैकांतंभवतीकांतेनवाएतेनदेवाअराध्नु
वन्यदातिथ्यंतस्मादिकांतमेवकर्तव्यंप्रयाजानेवात्रयजंतिनानुयाजान्प्राणा १४

वैप्रयाजानुयाजास्तेयइमेशीर्षन्प्राणास्तेप्रयाजायेवांचस्तेनुयाजाःसयोत्रानुयाजा
न्यजेद्यथेमान्प्राणानालुप्यशीर्षंधित्सेत्तादृक्तदतिरिक्तंतत्समुवाइमेप्राणाविद्रिये
चेमेयेचेमेतद्यदेवात्रप्रयाजान्यजंतिनानुयाजांस्तत्रसकामउपाप्तोयोनुयाजेषु
योनुयाजेषु॥१७॥इतितृतीयोध्यायः॥यज्ञोवैदेवेभ्यउदक्रामन्नवोहमन्नं
भविष्यामीतिनेतिदेवाअब्रुवन्नन्नमेवनोभविष्यसीतितंदेवाविमेथिरेसहैभ्यो
विहृतोनप्रबभूवतेहोचुर्देवानवैनइत्थंविहृतोलंभविष्यतिहंतेमंयज्ञंसंभरामे
तितथेतितंसंजभ्रुःस्तंसंभृत्योचुरश्विनाविमंभिषज्यतमित्यश्विनौवैदेवानांभि वै
षजावश्विनावध्वर्यूतस्मादध्वर्यूघर्मंसंभरतस्तंसंभृत्याहतुर्ब्रह्मन्प्रवर्ग्येणप्रच
रिष्यामोहोतरभिष्टुहीति॥१८॥ब्रह्मजज्ञानंप्रथमंपुरस्तादितिप्रतिपद्यतेब्रह्म

ब्रा॰ प्र॰ वैबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनंतद्भिषज्यतीयंपित्रेराष्ट्रेत्यग्रइतिवाग्वैराष्ट्रीवाचमेवास्मिं
१५ स्तद्दधातिमहान्महीअस्तभायद्विजातइतिब्राह्मणस्पत्याब्रह्मवैबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवै
नंतद्भिषज्यत्यभित्यंदेवंसवितारमोण्योरितिसावित्रीप्राणोवैसविताप्राणमेवा
स्मिंस्तद्दधातिसंसीदस्वमहाँअसीत्यैवैनंसमसादयन्नेजंतियंप्रथयंतोनुविप्राइ
त्यज्यमानायाभिरूपायद्यज्ञेभिरूपंतत्समृद्धंपतंगमक्तमसुरस्यमाययायोनःस
नुत्योअभिदासदग्नेभवानोअग्नेसुमनाउपेतावितिद्वेद्वेअभिरूपेयद्यज्ञेभिरू
पंतत्समृद्धंकृणुष्वपाजःप्रसितिंनपृथ्वीमितिपंचराक्षोघ्न्योरक्षसामपहत्यैपरि
त्वागिर्वणोगिरोधिद्युयोरदधाउक्थ्यंवचःशुक्रंतेअन्यद्यजतंतेअन्यदपश्यंगो १५
पामनिपद्यमानमितिचतस्रएकपातिन्यस्ताएकविंशतिर्भवंत्येकविंशोयंपुरुषो

दशहस्त्याअंगुलयोदशपाद्याआत्मैकविंशस्तमिममात्मानमेकविंशंसंस्कुरुते
॥१९॥स्वर्केइममस्यधमतःसमस्वरंनितिनवपावमान्योनववैप्राणाःप्राणाने
वास्मिंस्तद्दधात्ययंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाइत्ययंवैवेनोस्माद्वाऊर्ध्वाअन्येप्रा
णावेनंत्यवांचोन्येतस्माद्वेनःप्राणोवाअयंसन्नाभेरितितस्मान्नाभिस्तन्नाभे
र्नाभित्वंप्राणमेवास्मिंस्तद्दधातिपवित्रंतेविततंब्रह्मणस्पतेतपोष्पवित्रंविततं
दिवस्पदेवियत्पवित्रंधिषणाअतन्वतेतिपूतवंतःप्राणास्तइमेवांचोरतस्यो
मृध्यःपुरीष्यइत्येतानेवास्मिंस्तद्दधाति॥२०॥गणानांत्वागणपतिंहवामहइ ति
तिब्राह्मणस्पत्यंब्रह्मवैबृहस्पतिर्ब्रह्मणैवैनंतद्भिषज्यंप्रथश्चयस्यसप्रथश्च
नामेतिघर्मतन्वःसतनुमेवैनंतत्सरूपंकरोतिरथंतरमाजभाराबसिष्ठः॥भर

ब्रा·प्र· १६ ह्वाजो बृहद्वा चक्रे अग्नेरिति बृहद्रथंतरवंतमेवैनं तत्करोत्यपश्यं त्वा मनसा चेकि
तानमिति प्रजावान्प्राजापत्यः प्रजामेवास्मिंस्तद्दधाति काराधद्धोत्राश्विनावामि
ति नव विछंदसस्तदेतद्यज्ञस्यांतस्त्यं विक्षुद्रमिव वा अंतस्त्यं मणीय इव चरुष्वी
य इव च तस्मादेता विछंदसो भवंत्येताभिर्होताश्विनौः कक्षीवान्प्रियं धामोपागछ
त्स परमं लोकमजयदुपाश्विनोः प्रियं धाम गछति जयति परमं लोकं य एवं वेद्रा
भात्यग्निरुषसामनीकमिति सूक्तं पीपिवांसमश्विना घर्ममछेत्यभिरूपं यद्यज्ञे
भिरूपं तत्समृद्धं तदु त्रैष्टुभं वीर्यं वै त्रिष्टुब्वीर्यमेवास्मिंस्तद्दधाति यावाणेव तादिद
थं जरेथे इति सूक्तमक्षी इव कर्णाविव नासेवेत्यंगसमाख्यायमेवास्मिंस्तदिंद्रि १६
याणि दधाति तदु त्रैष्टुभं वीर्यं वै त्रिष्टुब्वीर्यमेवास्मिंस्तद्दधातीळे द्यावापृथिवी पू

र्वचित्तय इति सूक्तमग्निं घर्मं सुरुचं यामन्निष्टय इत्यभिरूपं यद्यज्ञेभिरूपं तत्स
मृद्धं तदु जागतं जागता वै पशवः पशूनेवास्मिंस्तद्दधाति याभिरमुमावतं याभिरसु
मावतमित्येतावतो हा त्राश्विनौ कामां दद्दशतुस्तानेवास्मिंस्तद्दधाति तैरेवैनं तत्स
मर्धयत्यरूरुचदुषसः पृश्निरग्रिय इति रुचितवती रुचमेवास्मिंस्तद्दधाति द्युभिर
क्तुभिः परिपातमस्मानित्युत्तमया परिदधात्यरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः ॥ त
न्नो मित्रो वरुणो मामहंतामदितिः सिंधुः पृथिवी उत द्यौरित्येतैरेवैनं तत्कामैः
समर्धयतीति नु पूर्वं पटलं ॥ २१ ॥ अथोत्तरमुपह्वये सुदुघां धेनुमेतां हिंकृण्व
ती वसुपत्नी वसूनामभि त्वा देव सवितः समीवत्सं न मातृभिः संवत्स इव मा
तृभिर्यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूर्गौरमीमेदनु वत्सं मिषंतं नमसेदुपसीदत

ब्रा·प्र· १७ संज्ञानानाउपसीदंन्नभिइ्वादशाभिर्विवस्वंतोदुहंतिसंप्तेकांसमिद्धो अग्निरश्वि
नासमिद्धो अग्निर्वृषणारतिर्दिवस्तदुप्रय क्षतममस्य कर्मातमन्वं नभोदुह्यंतेघृतं
पयंतन्तिष्ठब्रह्मणस्पतेधुक्षात्पिप्युषीमिषमुपद्रवपयसागोधुगोपमास त्तसिंच
तश्रियमानूनमश्विनो र्न्रेर्षिः समुत्येमहतीरपइत्येकविंशतिरभिरूपाययद्यज्ञे
भिरूपंतत्समृद्धमुदुष्यदेवः सविताहिरण्ययेत्यनूत्तिष्ठतिप्रेतुब्रह्मणस्पतिरि
त्यनुप्रैतिगंधर्वइत्यापदमस्यरक्षतीतिखरमवेक्षतेनाकेसुपर्णमुपयत्पतं
तमित्युपविशतितसावांघर्मोनक्षतिस्वहोतामापिबतमश्विनेतिपूर्वाह्लेयज
त्यग्नेवीहीत्यनुवषट्करोतिस्विष्टकृद्भाजनंयदुस्त्रियास्वाहुतंघृतंपयोस्यापि १७
बतमश्विनेत्यपराह्लेयजत्यग्नेवीहीत्यनुवषट्करोतिस्विष्टकृद्भाजनंत्रयाणां।

हवेहविषांस्विष्टकृतेनसमवृध्यंतिसोमस्यघर्मस्यवाजिनस्येतिसयदनुवषट्क
रोत्यग्नेरेवस्विष्टकृतोनंतरित्यैविश्वाआशादक्षिणसादितिब्रह्माजपतिस्वाहाकृ
तःशुचिर्देवेषुघर्मः समुद्रादूर्मिमुदियर्तिवेनोद्रप्सः समुद्रमभियज्जिगाति।।
सखेसखायमभ्यावृत्स्वोर्ध्वऊषुणऊतयऊर्ध्वोनः पाह्यंहसस्तंघर्मित्यानम
स्विनइत्यभिरूपाययद्यज्ञेभिरूपंतत्समृद्धंपावकशोचेतवहिक्षयंपरीतिसक्षमा
कांक्षतेद्रूतंहविर्मधुहविरिंद्रतमेग्नावश्यामतेदेवघर्म।।मधुमतःपितुमतोवा
ब ७ जेतोगिरस्वेतानमस्तेअस्तुमामाहिंसीरितिघर्मस्यभक्षयतिश्येनोनयोनिं या
सदनंधियाकृतंमायस्मिन्नसप्तवासवाइतिसंसाद्यमानेन्वाहहविर्हविष्मोम
हिसद्मदैव्यमितियदहरुत्सादयिष्यंतोभवंतिसूयवसाद्भगवतीहिभूयाइत्यु

ब्रा॰ पं॰ त्तमयापरिदधातितदेतद्देवमिथुनंयद्धर्मःसयोघर्मस्तच्छिश्नंयौशफौतौशफौ
१८ योपयमनीतेश्रोणिकपालेयत्पयस्तद्रेतस्तदिदमग्नौदेवयोन्यांप्रजननेरेतःसि=
च्यतेग्निर्वैदेवयोनिःसोग्नेर्देवयोन्याआहुतिभ्यःसंभवत्यृङ्मयोयजुर्मयः
साममयोवेदमयोब्रह्ममयोमृतमयःसंभूयदेवताअप्येतियएवंवेदयश्चैवंवि
द्वानेतेनयज्ञक्रतुनायजते॥२२॥देवासुरावाएषुलोकेषुसमयतंततेवाअसु
राइमानेवलोकान्पुरोकुर्वतयथौजीयांसएवंतेवाअयस्मयीमेवेमामकुर्वतर सोबलीयां
जतामंतरिक्षंहरिणींदिवंतेतथेमान्लोकान्पुरोकुर्वततेदेवाअब्रुवन्पुरोवाइ
मेसुराइमान्लोकानक्रतपुरइमान्लोकान्प्रतिकरवामहाइतितथेतितेस १८
दएवास्याःप्रत्यकुर्वताग्नीध्रमंतरिक्षाद्धविर्धानेदिवस्तेतथेमान्लोकान्पु

रःप्रत्यकुर्वततेदेवाअब्रुवन्नुपसदउपायामोपसदावैमहापुरंजयंतीतितथेति
तेयामेवप्रथमामुपसदमुपायंस्तयैवैनानस्माल्लोकादनुदंतयांद्वितीयांतयांतरि
क्षाद्यांतृतीयांतयादिवस्तांस्तथेभ्योलोकेभ्योनुदंततेवाएभ्योलोकेभ्योनुत्ताअसु
राऋतूनश्रयंततेदेवाअब्रुवन्नुपसदएवोपायामेतितथेतितइमास्तिस्रःसतीरुपस
दोद्विर्द्विरेकैकामुपायंस्ताःषट्संपद्यंतषड्वाऋतवस्तानृतुभ्योनुदंततेवा
ऋतुभ्योनुत्ताअसुरामासानश्रयंततेदेवाअब्रुवन्नुपसदएवोपायामेतितथेतित
इमाःषट्सतीरुपसदोद्विर्द्विरेकैकामुपायंस्ताद्वादशसंपद्यंतद्वादशवैमासास्ता
न्मासेभ्योनुदंततेवैमासेभ्योनुत्ताअसुराअर्धमासानश्रयंततेदेवाअब्रुवन्नु
पसदएवोपायामेतितथेतितइमाद्वादशसतीरुपसदोद्विर्द्विरेकैकामुपायंस्ता

ब्रा॰ प्र॰ श्चतुर्विंशतिःसम्पद्यंतचतुर्विंशतिर्वा अर्धमासास्तान्वा अर्धमासेभ्यो नुदंतते
१९ वा अर्धमासेभ्यो नुत्ता अस्ुरा अहोरात्रे अश्रयंततेदेवा अब्रुवन्नुपसदावेवैता
यामेतितथेतितियामेवपूर्वाह्ण उपसदमुपायंस्तयैवैनानह्नो नुदंत यामपराह्णे
तयारात्रेस्तांस्तयोराभ्यामहोरात्राभ्यामंतरायंस्तस्मात्पूर्वाह्णएवपूर्वयोपस
दाचरंति व्यंस्वपराह्णेपरयातावंतमेवतद्विषते लोकंपरिशिनष्टि ॥२३॥ जि
तयोवैनामैतायदुपसदः सपत्नान्वाएताभिर्देवाविजितिंव्यजयंतासपत्नान्वि
जितिंविजयतेयएवंवेदयांदेवाएषुलोकेषुयामृतुषुयांमासेषुयामर्धमासेषु
यामहोरात्रयोर्विजितिंव्यजयंततांविजितिंविजयतेयएवंवेदतेदेवा अबिभ
युरस्माकंविप्रेमाणमन्विदमसुरा आभविष्यंतीतितेव्युत्क्रम्यामंत्रयंताग्नि १९

र्वसुभिरुदक्रामदिंद्रोरुद्रैर्वरुण आदित्यैर्बृहस्पतिर्विश्वैर्देवैस्तेतथाव्युत्क्रम्या
मंत्रयंततेब्रुवन्हंतयाएवनइमाःप्रियतमास्तन्वस्ता अस्यवरुणस्यराज्ञोगृहेसं
निदधामहैताभिरेवनःसनसंगच्छातैयोनएतदतिक्रामाद्य आलुलोभयिषादि
तितथेतितेवरुणस्यराज्ञोगृहेतनूःसंन्यदधततेयद्वरुणस्यराज्ञोगृहेतनूःसंन्य
दधततत्तानूनप्त्रमभवत्तत्तानूनप्त्रस्यतानूनप्त्रत्वंतस्मादाहुर्नसतानूनप्त्रिणेद्रु
ह्यमितितस्मादुहेदमसुरानान्वाभवंति ॥२४॥ शिरोवाएतद्यज्ञस्ययदाति
थ्यंग्रीवाउपसदःसमानबर्हिषीभवतःसमानंहिशिरोग्रीवमिषुंवाएतांदेवाःसम
स्कुर्वतयदुपसदस्तस्याअग्निरनीकमासीत्सोमःशल्योविष्णुस्तेजनंवरुणः
पर्णानितामाज्यधन्वानोव्यसृजंस्तयापुरोभिंदंत आयंस्तस्मादेता आज्यहवि

ब्रा॰प्र॰ षोऽभवंतिचतुरोऽग्रेस्तेनान्वृतमुपेत्योपसत्सु चतुःसंधिर्ह्येषुरनीकंशल्यस्तेजनं
२० पर्णानित्रीस्तेनान्वृतमुपेत्योपसत्सु त्रिषंधिर्ह्येषुरनीकंशल्यस्तेजनं॥ द्वौस्ते
नोवृतमुपेत्योपसत्सु द्विषंधिर्ह्येषुः शल्यश्चैवह्येवतेजनंचैकंस्तनंवृतमुपेत्य
पसत्स्विकाह्येवेषुरित्याख्यायते एकयावीर्यंक्रियतेपरोवरीयांसोवाइमेल्लोका
अर्वाग्गंहीयांसः परस्तादर्वाचीरुपसद उपेत्येषामेवलोकानामभिजित्या उप
सद्यायमीक्ष्वुषिंइमांमे अग्नेसमिधमिमामुपसदंवनेरितितिस्त्रस्तिस्रः सामिधे
न्योरूपसमृद्धा एतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्कर्मक्रियमाणमृगभि
कुर्यी वदतिजाग्निवतीर्याज्यानुवाक्यादग्निर्हिवृत्राणिजं घनघ उयइवशर्यहात्वंसो २०
मासिसत्पतिर्गयस्फानो अमीवहेदंविष्णुर्विचक्रमेत्रीणिपदाविचक्रमइत्य

तांविपर्यस्ताभिरपराह्णेयजंति घ्नंतोवाएताभिर्देवाः पुरोभिंदंत आयन्यदुपसदः
सछंदसः कर्तव्यानविछंदसोयद्धिछंदसः कुर्यादृग्वास्फतङ्गंडंदध्यादीश्वरोग्ला
वोजनितोस्तस्मात्सछंदसएवकर्तव्यानविछंदसस्तडुह स्माहोपाविर्जानश्रु
तेयउपसदांकिलवैनद्ब्राह्मणेय स्मादप्यश्लीलस्यश्रोत्रियस्यमुखंव्येवज्ञाय
तेत्तप्तमिवरेभतीवेत्याज्यहविषोह्युपसदोग्नीवास्तुमुखमध्याहितंतस्माद्रुस्मत
दाह॥२५॥ देववर्मवाएतद्यत्प्रयाजाश्चानुयाजाश्चाप्रयाजमननुयाजंभव
तीष्वसंशित्या अप्रतिशरायसकृदतिक्रम्याश्रावयतियज्ञस्याभिक्रांत्या अनप
क्रमायतदाहुः क्रूरमिववाएतत्सोमस्यराज्ञोन्तेचरंतियदस्यघृतेनान्तेचरंति
घृतेनहिवज्रेणेंद्रोवृत्रमहंस्तघ्नदंशुरंशुष्टेदेवसोमाप्यायतामिंद्रायेकधनवि

ब्रा॰ प्र॰ द्आ तुभ्यमिंद्रः प्यायतामा त्वमिंद्राय प्यायस्वाप्याययास्मान्त्सखीन्त्स ॥ सन्या मेध
२१ यास्वस्तिते देवसोम सुत्यामुदृचमशीयेति राजानमाप्याययंति यद्देवा अस्य तत्क्रूरमि
वांतं चरंति तद्देवा अस्य तेनाप्याययंत्यथो एनं वर्धयंत्येव द्यावापृथिव्योर्वा एष गर्भो
यत्सोमो राजा तद्यदेष्टा राय एष्टा वामानि प्रेषे भगाय ॥ ऋतमृतवादिभ्यो नमो दि
वे नमः पृथिव्या इति प्रस्तरे निह्नुवते द्यावापृथिवीभ्यामेव तन्नमस्कुर्वंत्यथो
एनं वर्धयंत्येव वर्धयंत्येव ॥ २६ ॥ इति चतुर्थोऽध्यायः ॥ सोमो वै राजा गंधर्वेष्वासी
त्तं देवाश्च ऋषयश्चाभ्यध्यायन्कथमयमस्मान्त्सोमो राजा गच्छेदिति सा वागब्रवी
त्स्त्रीकामा वै गंधर्वा मयैव स्त्रिया भूतया पणध्वमिति नेति देवा अब्रुवन्कथं वयं
त्वदृते स्यामेति साब्रवीत्क्रीणीतैव यर्हि वाव वो मयार्थो भविता तर्ह्येव वो हं पुन २१

रागंतास्मीति तथेति तया महानग्न्या भूतया सोमं राजानमक्रीणंस्तामनुकृति
मस्कन्नां वत्सतरीमाजंति सोमक्रयणीं तया सोमं राजानं क्रीणंति तां पुनर्निष्क्री
णीयात्पुनर्हि सा तानागच्छत्तस्मादुपांशु वाचा चरितव्यं सोमे राजनि क्रीते गंध
र्वेषु हि तर्हि वाग्भवति साग्नावेव प्रणीयमाने पुनरागच्छति ॥ २७ ॥ अग्नये प्र
णीयमानायानुब्रूहीत्याहाध्वर्युः प्र देवं देव्या धिया भरता जातवेदसं ॥ हव्या नो
वक्षदानुषगिति गायत्रीं ब्राह्मणस्यानुब्रूयाद्गायत्रो वै ब्राह्मणस्तेजो वै ब्रह्मवर्चसं
ह्व गायत्री तेजसैवैनं तद्ब्रह्मवर्चसेन समर्धयतीमं महे विदथ्याय शूषमिति त्रिष्टुभं
राजन्यस्यानुब्रूयात्त्रैष्टुभो वै राजन्य ओजो वा इंद्रियं वीर्यं त्रिष्टुबोजसैवैनं तदिं
द्रियेण वीर्येण समर्धयति शश्वत्कृत्व ईड्याय प्र जभ्रुरिति स्वानामेवैनं तच्छ्रै

ब्रा॰प्र॰ च्छंगमयति शृणोतु नो दम्येभिरनीकैः शृणोत्वग्निर्दिव्यै रजस इत्याजरसं हास्मि
२२ न्नजस्रो दीदाय य एवं वेदायमिह प्रथमो धायि धातृभिरिति जगतीं वैश्यस्यानु
ब्रूयाज्जागतो वै वैश्यो जागताः पशवः पशुभिरेवैनं तत्समर्धयति वनेषु चित्रं वि
भ्वं विशे विश इत्यभिरूपा यद्यज्ञेऽभिरूपं तत्समृद्धमयमुष्य प्र देवयुरित्यनुष्टुभि
वाचं विसृजते वाग्वा अनुष्टुब्वाच्येवैतद्वाचं विसृजते यमुष्येति यदाहायमुष्या
गमं यापुरा गंधर्वेष्ववाक्समित्येवैतद्वाक्यब्रूते यमग्निरुरुष्यतीत्ययं वा अग्नि
रुरुष्यत्यमृतादिव जन्मन इत्यमृतत्वमेवास्मिंस्तद्दधाति सहसश्चित्सहीया
न्देवो जीवातवे कृत इति देवो ह्येष एतज्जीवातवे कृतो यदग्निरिडायास्त्वा प
दे वयं नाभा पृथिव्या अधीत्येतद्वा इडायास्पदं यदुत्तरवेदीनाभिर्जातवेदो नि २२
का

धीमहीति निधास्यन्तो ह्येनं भवन्त्यग्ने हव्याय वोढव इति हव्यं हि वक्ष्यन्भवत्य
ग्ने विश्वेभिः स्वनीक देवैरूर्णावन्तं प्रथमः सीद योनिमिति विश्वैर्ह्येनं तद्देवैः स
हासादयति कुलायिनं घृतवन्तं सवित्र इति कुलायमिव ह्येतद्यज्ञे क्रियते यत्पैतु
दारवाः परिधयो गुग्गुलूर्णास्तुकाः सुगन्धितेजनानीति यज्ञं नय यजमानाय सा
ध्विति यज्ञमेवैतदूर्ध्वं प्रतिष्ठापयति सीद होतः स्व उ लोके चिकित्वानित्यग्निर्वै
देवानां होता तस्यैष स्वो लोको यदुत्तरवेदीनाभिः सादया यज्ञं सुकृतस्य योनावि
ति यजमानो वै यज्ञो यजमानायैवैतामाशिषमाशास्ते देवावीर्देवान्हविषा यजास्य
ग्ने बृहद्यजमाने वयो धा इति प्राणो वै वयः प्राणमेवैतद्यजमाने दधाति नि होता
होतृषदने विदान इत्यग्निर्वै देवानां होता तस्यैतद्धोतृषदनं यदुत्तरवेदीनाभि

ब्रा॰ प्र॰ २३ स्त्वंपोदीदिवांअसदत्कृदक्षइत्यासन्नोहिसतर्हिभवत्यदब्धव्रतप्रमतिर्वसि
ष्ठइत्यग्निर्वैदेवानांवसिष्ठःसहस्रंभरःशुचिजिह्वोअग्निरित्येषाहवाअस्य
सहस्रंभरतायदेनमेकंसंतंबहुधाविहरंतिप्रहवैसाहस्रंपोषमाप्नोतियएवं
वेदत्वंदूतस्त्वमुनःपरस्पाइत्युत्तमयापरिदधातित्वंवस्यआवृषभप्रणेता
॥अग्नेतोकस्यनस्तनेतनूनामप्रयुछंदीद्यद्बोधिगोपाइत्यग्निर्वैदेवानांगो
पाअग्निमेवतत्सर्वतोगोप्तारंपरिदत्तआत्मनेचयजमानायचयत्रैवंविद्वाने
तयापरिदधात्यथोसंवत्सरीणामेवैतांस्वस्तिंकुरुतेताएताअष्टावन्वाहरूप
समृद्धाएतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्कर्मक्रियमाणमृगभिवदतिता २३
सांत्रिःप्रथमामन्वाहत्रिरुत्तमांताद्वादशसंपद्यंतेद्वादशवैमासाःसंवत्सरःसं

वत्सरःप्रजापतिःप्रजापत्यायतनाभिरेवाभीराध्नोतियएवंवेदत्रिःप्रथमांत्रि
रुत्तमामन्वाहयज्ञस्यैवतद्बर्सौनह्यतिस्थेम्नेबलायाविस्रंसाय॥२८॥हविर्धा
नाभ्यांप्रोह्यमाणाभ्यामनुब्रूहीत्याहाध्वर्युर्युजेवांब्रह्मपूर्व्यंनमोभिरित्यन्वा
हब्रह्मणावाएतेदेवाअयुंजतयद्धविर्धानेब्रह्मणैवैनेएतद्युंक्तेनवैब्रह्मण्व
द्रिष्यतिप्रेतांयज्ञस्यशंभुवेतितृचंद्यावापृथिवीयमन्वाहतदाहुर्यद्धविर्धानाभ्यां
प्रोह्यमाणाभ्यामनुवाचाहाथकस्मात्तृचंद्यावापृथिवीयमन्वाहेतिद्यावापृथि
वीवैदेवानांहविर्धानेआस्तांतेउएवाद्यापिहविर्धानेतेहीदमंतरेणसर्वंहविर्य
दिदंकिंचतस्मात्तृचंद्यावापृथिवीयमन्वाहयमेइववयतमानेयदेतमितियमे
इवह्येतेयतमानेप्रबाहुगितःप्रवांभरन्मानुषादेवयंतइतिदेवयंतौह्येनेमा

ब्रा·प्र· नुषाःप्रसरंत्वासीदतंस्वमुलोकंविदाने॥स्वासस्थंभवतमिंदवेनइतिसोमो
२७ वैराजेंदुःसोमायैवैनेएतद्राज्ञआसदेचीक्लृपदधिद्वयोरदधाउक्थ्यंवचइति
द्वयोर्ह्येतत्तृतीयंछदिरधिनिधीयतेउक्थ्यंवचइतियदाहयज्ञियंवैकर्मोक्थ्यं
वचोयज्ञमेवैतेनसमर्धयतियतस्रुचामिथुनायासपर्यतः॥असंयत्तोव्रते
तेक्षेतिपुष्यतीतियदेवादःपूर्वंयत्तवत्पदमाहतदेवैतेनशांत्याशमयतिभद्रा
शक्तिर्यजमानायसुन्वतइत्याशिषमाशास्तेविश्वारूपाणिप्रतिमुंचतेकविरि
तिविश्वरूपामन्वाहसरराट्यामीक्षमाणोनुब्रूयाच्छ्वित्रमिवहिरूपंरराट्याःशु
क्लमिवचकृष्णमिवचविश्वंरूपमवरुंधआत्मनेचयजमानायचयएवंविद्वा २७
नेतांरराट्यामीक्षमाणोन्वाहपरित्वागिर्वणोगिरइत्युत्तमयापरिदधातिसय

देवहविर्धानेसंपरिश्रितेमन्येताथपरिदध्यादनग्नंभावुकाहहोतुश्चयजमान
स्यचपत्न्योभवंतियएवंविद्वानेतयाहविर्धानयोःसंपरिश्रितयोःपरिदधातियु
जावाएतेसंपरिश्रियंतेयद्धविर्धानेयजुषैवैनेएतत्परिश्रयंतितौयदेवाध्वर्यु
श्चप्रतिप्रस्थाताचाभयतोमेध्यौनिहन्यातामथपरिदध्याद्यर्हितेसंपरिश्रि
तेभवतस्ताएताअष्टावन्वाहरूपसमृद्धाएतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्क
र्मक्रियमाणमृगभिवदतितासांत्रिःप्रथमामन्वाहत्रिरुत्तमांताद्वादशसंपद्यं
तेद्वादशवैमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःप्रजापतिःप्रजापत्यायतनाभिरेवाभी
राध्नोतियएवंवेदत्रिःप्रथमांत्रिरुत्तमामन्वाहयज्ञस्यैवतद्बर्सौनह्यतिस्थेम्ने
बलायाविस्रंसाय॥२९॥अग्नीषोमाभ्यांप्रणीयमानाभ्यामनुब्रूहीत्याह

ब्रा॰ प्र॰ २५

ध्वर्युःसावीर्हिदेवप्रथमायपित्रइतिसावित्रीमन्वाहतद्यदग्नीषोमाभ्यांप्रणी
यमानाभ्यामनुवाचाहाथकस्मात्सावित्रीमन्वाहेतिसवितावैप्रसवानामीशेसवि
तृप्रसूताएवैनौतत्प्रणयंतीतितस्मात्सावित्रीमन्वाहप्रेतुब्रह्मणस्पतिरितिब्राह्म
णस्पत्यामन्वाहतद्यदग्नीषोमाभ्यांप्रणीयमानाभ्यामनुवाचाहाथकस्मा
द्ब्राह्मणस्पत्यामन्वाहेतिब्रह्मवैबृहस्पतिर्ब्रह्मैवाभ्यामेतत्पुरोगवमकर्णवैब्रह्म
ण्वद्रिष्यतीतिप्रदेव्येतुसूनृतेतिसस्नृतमेवतद्यज्ञंकरोतितस्माद्ब्राह्मणस्पत्या
मन्वाहहोतादेवोअमर्त्यइतित्र्चमाग्नेयंगायत्रमन्वाहसोमेराजनिप्रणीयमाने
सोमंवैराजानंप्रणीयमानमंतरेणैवसदोहविर्धानान्यसुरारक्षांस्यजिघांसंस्त २५
मग्निर्माययात्यनयत्पुरस्तादेतिमाययेतिमाययाहिसतमत्यनयत्तस्माद्धस्या

ग्निंपुरस्ताद्धरंत्युपत्वाग्नेदिवेदिवेउपप्रियंपनिप्नतमितितिसृश्चैकांचान्वाहेश्व
रोहवाएतौसंयंतौयजमानंहिंसितोर्यश्चासौपूर्वउद्धृतोभवतियमुचैनमपरंप्रण
यंतितद्यत्तिसृश्चैकांचान्वाहसंज्ञानानावेवैनौतत्संगमयतिप्रतिष्ठायामेवैनौ
तत्प्रतिष्ठापयत्यात्मनश्चयजमानस्यचाहिंसायाअग्नेजुषस्वप्रतिहर्यतद्वच
इत्याहुत्यांहूयमानायामन्वाहाग्नयएवैतज्जुष्टिमाहुतिंगमयतिसोमोजिगा
तिगातुविदितित्र्चंसौम्यंगायत्रमन्वाहसोमेराजनिप्रणीयमानेस्वयैवैनंत
द्देवतयास्वेनछंदसासमर्धयतिसोमःसधस्थमासदद्दित्यासत्स्यन्हिसतर्हि
भवतितद्दतिक्रम्येवानुब्रूयात्स्यतइवाग्नीध्रंकुर्वातमस्यराजावरुणस्त
मश्विनेतिवैष्णवीमन्वाहक्रतुंसचंतमारुतस्यवेधसः॥ दाधारदक्षमुत्तमम

ब्रा·प्र· हविर्दं व्रजं च विष्णुः सखिवाँ अपोर्णुत इति विष्णुर्वै देवानां द्वारपः स एवास्मा
२६ एतद्द्वारं विवृणोति त्वं तस्य प्रागा अदितिर्भीवासीति प्रपाद्यमानेन्वाह श्येनो न
योनिं सदनं धिया कृतमित्यासन्ने हिरण्ययमासदं देव एषतीति हिरण्मयमि
व ह वा एष एतद्देवेभ्यश्छदयति यत्कृष्णाजिनं तस्मादेतामन्वाहास्तभ्नाद्या
मसुरो विश्ववेदा इति वारुण्या परिदधाति वरुणदेवत्यो वा एष तावद्याव
दुपनद्धो यावत्परिश्रितानि प्रपद्यते स्वयैवैनं तद्देवतया स्वेन छंदसा समर्ध
यति तं यद्युपवाधावेयुरभयं वै छेरन्नेवा वंदस्व वरुणं बृहंतमित्येतया परि
दध्याद्यावद्ध्योहास्य यमिच्छतीति यावद्ध्याहास्य यं ध्यायति तावद्ध्याहास्यं भव २६
तीति यत्त्वेवं विद्वानेतया परिदधाति तस्मादेवं विद्वानेतयैव परिदध्यात्ता एताः

ब्रा·प्र· सप्तदशान्वाह रूपसमृद्धा एतद्वै यज्ञस्य समृद्धं यद्रूपसमृद्धं यत्कर्म क्रियमाण
२७ मृगभिवदति ता सांत्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां ता एकविंशतिः संपद्यंते
एकविंशो वै प्रजापतिर्द्वादशमासाः पंचर्तवस्त्रय इमे लोका असावादित्य एक
कविंश उत्तमा प्रतिष्ठा तद्देवं क्षत्रं सा श्रीस्तदाधिपत्यं तद्ब्रध्नस्य विष्टपं तत्प्रजा
पतेरायतनं तत्स्वाराज्यमृध्नोत्येतमेवैताभिरेकविंशत्यैकविंशत्या ॥ ३० ॥
इति प्रथमपंचिकायां पंचमोध्यायः समाप्तः ॥ ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥ ७ः
॥ शके १७३७ युवानाम संवत्सरे पौषवद्य प्रतिपदायां इंदुवासरे इदं पुस्तकं समा
प्तं ॥ चिंचककरोपनामक गंगाधरेण लिखितं ॥ स्वार्थं परोपकारार्थं च ॥ हरडी २७
करोपनामक जनार्दनभट्टयांची पोथी वस्तीतेरवणर ॥ ७ः ॥ ७ः ॥ श्री ॥

427

इतिप्रथमपंचिकासमाप्ता

428

Dvitiya Panchika		Title
		Author
		Editor
	Saka 1739	Year, Vols.
		Publisher
428		Remarks

पं. द्वि. १ श्रीगणेशायनमः हरिः ॐ ३म् ॐ यज्ञेनवैदेवाऊर्ध्वाः स्वर्गंलोकमायंस्तेबिभयु
रिमंनोदृष्ट्वामनुष्याश्चऋषयश्चानुप्रज्ञास्यंतीतितेवैयूपेनैवायोपयंस्तंयद्यूपेनै
वायोपयंस्तद्यूपस्ययूपत्वंतमवाचीनाग्रंनिमित्योर्ध्वाउदायंस्ततोवैमनुष्याश्चऋ
षयश्चदेवानांयज्ञवास्त्वभ्यायन्यज्ञस्यकिंचिदेषिष्यामःप्रज्ञात्याइतितेवैयूपमे
वाविंदन्नवाचीनाग्रंनिमितंतेविदुरनेनवैदेवायज्ञमुदयच्छन्नितितमुत्खायोर्ध्वं
न्यमिन्वंस्ततोवैतेप्रयज्ञमजानन्प्रस्वर्गंलोकंतद्यद्यूपऊर्ध्वोनिमीतेयज्ञस्यप्रज्ञा
त्यैस्वर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यैवज्रोवाएषयद्यूपःसोष्टाश्रिःकर्तव्योष्टाश्रिः राम १
र्वैवज्रस्तंतंप्रहरतिद्विषतेभ्रातृव्यायवधंयोस्यस्तृत्यस्तस्मैस्तर्तवैवज्रोनेयू
पःसएषद्विषतोवधउद्यतस्तिष्ठतितस्माद्धाप्येतर्हियोद्वेष्टितस्याप्रियंभवत्य

मुष्यायंयूपोमुष्यायंयूपइतिदृष्ट्वाखादिरंयूपंकुर्वीतस्वर्गकामःखादिरेणवैयूपे
नदेवाःस्वर्गंलोकमजयंस्तथैवैतद्यजमानःखादिरेणयूपेनस्वर्गंलोकंजयति
बैल्वंयूपंकुर्वीतान्नाद्यकामःपुष्टिकामःसमांसमांवैबिल्वोगृभीतस्तदन्नाद्यस्य
रूपमामूलाच्छाखाभिरनुचितस्तत्पुष्टेःपुष्यतिप्रजांचपशूंश्चयएवंविद्वान्बैल्वं
यूपंकुरुतेयदेवबैल्वा३म् ॥ बिल्वंज्योतिरितिवाआचक्षतेज्योतिःस्वेषुभवति
श्रेष्ठःस्वानांभवतियएवंवेदपालाशंयूपंकुर्वीततेजस्कामोब्रह्मवर्चसकामस्
तेजोवैब्रह्मवर्चसंवनस्पतीनांपलाशस्तेजस्वीब्रह्मवर्चसीभवतियएवंविद्वा
२ न्पालाशंयूपंकुरुतेयदेवपालाशा३म् ॥ सर्वेषांवाएषवनस्पतीनांयोनिर्यत्प
लाशस्तस्मात्पलाशस्यैवपलाशेनाचक्षतेमुष्यपलाशममुष्यपलाशमितिस

श्रा०द्वि० २ तेषांहस्मवनस्पतीनांकाममुपाप्तोभवतियएवंवेद ॥१॥ अञ्ज्मोयूपमनुब्रूही
त्याहाध्वर्युरंजंतित्वामध्वरेदेवयंतऽइत्यन्वाहाध्वरेह्येनंदेवयंतोंजंतिवनस्प
तेमधुनादैव्येनेत्येतद्धिमधुदैव्यंयदाज्यंयदूर्ध्वस्तिष्ठाद्रविणेहधत्ताद्यद्वाक्षयो
मातुरस्याउपस्थइतियदिचतिष्ठासियदिचशयासैद्रविणमेवास्मासुधत्ता
दित्येवैतदाहोच्छ्रयस्ववनस्पतइत्युच्छ्रीयमाणायाभिरूपायद्यज्ञेभिरूपंतत्स
मृद्धंवर्ष्मन्पृथिव्याअधीत्येतद्वैवर्ष्मपृथिव्यैयत्रयूपमुन्मिन्वंतिसुमितीमीय
मानोवर्चोधायज्ञवाहसइत्याशिषमाशास्तेसमिद्धस्यश्रयमाणःपुरस्तादिति रामू २
समिद्धस्यह्येषएतत्पुरस्ताच्छ्रयतेब्रह्मवन्वानोअजरंसुवीरमित्याशिषमेवा
शास्तेऽआरेअस्मदमतिंबाधमानइत्यशनायावैपाप्मामतिस्तामेवतदारा

च्छ्रयतेयजमानाच्चोच्छ्रयस्वमहतेसौभगायेत्याशिषमेवाशास्तेऽऊ
र्ध्वऊषुणऊतयेतिष्ठादेवोनसवितेतियद्वैदेवानांनेतितदेषामो३मितिति
ष्ठदेवइवसवितेत्येवैतदाहोर्ध्वोवाजस्यसनितेतिवानसनिमेवैनंतदन्न
सांसनोतियदंजिभिर्वाघद्भिर्विह्वयामहइतिछंदांसिवाअंजयोवाघतस्तै
रेतद्देवान्यजमानाविह्वयंतेममयज्ञमागच्छतममयज्ञमितियदिहवाऽअपि
बहवइवयजंतेऽथहास्यदेवायज्ञमेवगच्छंतियएवंविद्वानेतामन्वाहोर्ध्वोनः
पाह्यंहसोनिकेतुनाविश्वंसमत्रिणंदहेतिरक्षांसिवैपाप्मात्रिणोरक्षांसिपाप्मा
नंदहेत्येवैतदाहकृधीनऊर्ध्वांचरथायजीवसइतियदाहकृधीनऊर्ध्वांचरणा
यजीवसइत्येवैतदाहयदिहवाअपिनीतइवयजमानोभवतिपरिहैवैनंतत्सं

ब्रा·द्वि· वत्सरायदधातिविदादेवेषुनोदुवइत्याशिषमेवाशास्तेजातोजायतेसुदिनत्वेअ
२ ति ह्नामितिजातोह्येषएतज्जायतेसमर्यआविदथेवर्धमानइतिवर्धयंत्येवैनंतत्पुनंति
धीराअपसोमनीषेतिपुनंत्येवैनंतद्देवयाविप्रउदियर्तिवाचमितिदेवेभ्यएवैनंतन्नि
वेदयतियुवासुवासाःपरिवीतआगादित्युत्तमयापरिदधातिप्राणोवैयु
वासुवासाःसोयंशरीरैःपरिवृतःसउश्रेयान्भवतिजायमानइति
श्रेयांछ्रेयान्ह्येषएतद्भवतिजायमानस्तंधीरासःकवयउन्नयंतिस्वा
ध्योमनसादेवयंतइतियेवाअनूचानास्तेकवयस्तएवैनंतदुन्नयंति
ताएताःसप्तान्वाहरूपसमृद्धाएतद्वैयज्ञस्यसमृद्धंयद्रूपसमृद्धंयत्क राम
र्मक्रियमाणमृगभिवदतितासांत्रिःप्रथमामन्वाहत्रिरुत्तमांताए २

कादशसंपद्यंतएकादशाक्षरावैत्रिष्टुप्त्रिष्टुबिंद्रस्यवज्रइंद्रायतना
भिरेवाभीराध्नोतियएवंवेदत्रिःप्रथमांत्रिरुत्तमामन्वाहयज्ञस्यैव
तद्बर्सौनह्यतिस्थेम्नेबलायाविस्रंसाय ॥ २ ॥ तिष्ठेद्यूपा३ः ॥ अ
नुप्रहरे३त्उत्याहुस्तिष्ठेत्पशुकामस्यदेवेभ्योवैपशवोन्नाद्यायालं
भायनातिष्ठंतेपक्रम्यप्रतिवावदतोतिष्ठन्नास्मानालप्स्यध्वेनास्मा
निनितेतोवैदेवाएतंयूपंवज्रमपश्यंस्तमेभ्यउदश्रयंस्तस्माद्बिभ्य
तउपावर्तंततमेवाद्याप्युपावृत्तास्ततोवैदेवेभ्यःपशवोन्नाद्यायालंभायातिष्ठंततिष्ठं
त्यस्मैपशवोन्नाद्यायालंभायययएवंवेदयस्यचैवंविदुषोयूपस्तिष्ठत्यनुप्रहरेत्स्व
र्गकामस्यतमुहस्मैतंपूर्वेन्येवप्रहरंतियजमानोवैयूपोयजमानःप्रस्तरोग्निर्वैदे

ब्रा·द्वि·
४
वयोनिःसोग्नेर्देवयोन्याआहुतिभ्यःसंभूयहिरण्यशरीरऊर्ध्वःस्वर्गंलोकमे
ष्यतीत्यथयेतेभ्योवरआसंस्तएतंस्वरुमपश्यन्यूपशकलंतंतस्मिन्कालेनुप्र
हरेत्तत्रसकामऽउपाप्तोयोनुप्रहरणेतत्रसकामउपाप्तोयःस्थाणौसर्वाभ्योवाए
षदेवताभ्यऽआत्मानमालभतेयोदीक्षतेग्निःसर्वादेवताःसोमःसर्वादेवताःस
यदग्नीषोमीयंपशुमालभतेसर्वाभ्यएवतद्देवताभ्योयजमानऽआत्मानंनिष्क्री
णीतेतदाहुर्द्विरूपोग्नीषोमीयःकर्तव्योद्विदेवत्योहीतितत्तन्नादृत्यंपीवइवकर्त
व्यःपीवोरूपावैपशवःकृशितइवखलुवैयजमानोभवतितद्यत्पीवापशुर्भवति राम
यजमानमेवतत्स्वेनमेधेनसमर्धयतितदाहुर्नाग्नीषोमीयस्यपशोरश्नीयात्पु ४
रुषस्यवाएषोश्नातियोग्नीषोमीयस्यपशोरश्नातियजमानोह्येतेनात्मानंनिष्क्री

णीतइतितत्तन्नादृत्यंवार्त्रघ्नंवाएतद्धविर्यदग्नीषोमीयोग्नीषोमाभ्यांवाइंद्रोवृत्रमहंस्ता
वेनमब्रूतामावाभ्यांवैवृत्रमवधीर्वरंतेवृणावहाइतिवृणाथामितितावेतमेववरमवृ
णातांश्वःसुत्यायांपशुंसएनयोरेषोच्युतोवरवृतोह्येनयोस्तस्मात्तस्याशितव्यंचैव स्त
लीप्सितव्यंच॥३॥आप्रीभिराप्रीणातितेजोवैब्रह्मवर्चसमाप्रियस्तेजसैवैनंतद्ब्र
ह्मवर्चसेनसमर्धयतिसमिधोयजतिप्राणावैसमिधःप्राणाहीदंसर्वंसमिंधतेयदि
दंकिंचप्राणानेवतत्प्रीणातिप्राणान्यजमानेदधातितनूनपातंयजतिप्राणोवैतनू
नपात्सहितन्वःपातिप्राणमेवतत्प्रीणातिप्राणंयजमानेदधातिनराशंसंयजति
प्रजावैनरोवाक्शंसःप्रजांचैवतद्वाचंचप्रीणातिप्रजांचवाचंचयजमानेदधाती
ळोयजत्यन्नंवाइळोन्नमेवतत्प्रीणात्यन्नंयजमानेदधातिबर्हिर्यजतिपशवोवैब

श्री·द्वि· र्हिःपशूनेवतत्प्रीणातिपशून्यजमानेदधातिदुरोयजतिवृष्टिर्वैदुरोवृष्टिमेवतत्प्रीणातिवृष्टि
५ मन्नाद्यंयजमानेदधात्युषासानक्तायजत्यहोरात्रेवाऽउषासानक्ताहोरात्रेएवतत्प्रीणात्य
होरात्रयोर्यजमानंदधातिदैव्याहोतारायजतिप्राणापानौवैदैव्याहोताराप्राणापानावेवत
त्प्रीणातिप्राणापानौयजमानेदधातितिस्रोदेवीर्यजतिप्राणोवाऽअपानोव्यानस्तिस्रोदेव्य
स्ताएवतत्प्रीणातितायजमानेदधातित्वष्टारंयजतिवाग्वैत्वष्टावाग्घीदंसर्वंताष्टीववाचमेव
तत्प्रीणातिवाचंयजमानेदधातिवनस्पतिंयजतिप्राणोवैवनस्पतिःप्राणमेवतत्प्रीणातिप्राणं
यजमानेदधातिस्वाहाकृतीर्यजतिप्रतिष्ठावैस्वाहाकृतयःप्रतिष्ठायामेवतद्यज्ञमंततःप्रति
ष्ठापयतिताभिर्यथऋष्याप्रीणीयाद्यद्यथऋष्याप्रीणातियजमानमेवतद्बंधुतायानो राम
त्सृजति ॥४॥ पर्यग्नयेक्रियमाणायानुब्रूहीत्याहाध्वर्युरग्निर्होतानोअध्वरइतितृचमा ५

ग्नेयंगायत्रमन्वाहपर्यग्निक्रियमाणेस्वयैवैनंतद्देवतयास्वेनछंदसासमर्धयतिवाजीसन्प
रिणीयतइतिवाजिनमिवह्येनंसंतंपरिणयंतिपरित्रिविष्ट्यध्वरंयात्यग्नीरथीरिवेत्येषहि
रथीरिवाध्वरंपरियातिपरिवाजपतिःकविरित्येषहिवाजानांपतिरतउपप्रेष्यहोतर्हव्यादे
वेभ्यइत्याहाध्वर्युरजैदग्निरसनद्वाजमितिमैत्रावरुणउपप्रैषंप्रतिपद्यतेतदाहुर्यदध्वर्युर्हो ६
तारमुपप्रेष्यत्यथकस्मान्मैत्रावरुणउपप्रैषंप्रतिपद्यतइतिमनोवैयज्ञस्यमैत्रावरुणोवा
ग्यज्ञस्यहोतामनसावाइषितावाग्वदतियांह्यन्यमनावाचंवदत्यसुर्यावैसावागदेव
जुष्टातद्यन्मैत्रावरुणउपप्रैषंप्रतिपद्यतेमनसैवतद्वाचमीरयतितन्मनसेरितयावाचा
देवेभ्योहव्यंसंपादयति ॥५॥ दैव्याःशमितारआरभध्वमुतमनुष्याइत्याहयेचैव
देवानांशमितारोयेचमनुष्याणांतानेवतत्संशास्त्युपनयतमेध्यादुरऽआशासाना

॥ श्रा·द्वि· मेधपतिभ्यांमेधमितिपशुर्वैमेधोयजमानोमेधपतिर्यजमानमेवतत्स्वेनमेधेनसमर्धय
६ त्यथोरवल्वाऊर्यस्यैवावकस्यैचदेवतायैपशुरालभ्यतेसैवमेधपतिरितिसयद्येकदेवत्यःपशु यंथ
स्यान्मेधपतयइतिब्रूयाद्यदिद्विदेवत्योमेधपतिभ्यामितियदिबहुदेवत्योमेधपतिभ्यइ
त्येतदेवस्थितंप्रास्माअग्निंभरतेतिपशुर्वैनीयमानःसमृत्युंप्रापश्यत्सदेवान्नान्वकाम
यि यतैतुंतंदेवाअब्रुवन्नेहिस्वर्गंवैत्वालोकंगमयिष्यामइतिसतथेत्यब्रवीत्तस्यवैमेयुष्माक
मेकःपुरस्तादेत्वितितथेतितस्याग्निःपुरस्तादैत्सोग्निमनुप्राच्यवततस्मादाहुराग्नेयो
वावसर्वःपशुरग्निंहिसोनुप्राच्यवतेतितस्माद्वस्याग्निंपुरस्ताद्धरंतिस्तृणीतबर्हिरित्योष
ध्यात्मावैपशुःपशुमेवतत्सर्वात्मानंकरोत्यन्वेनंमातामन्यतामनुपितानुभ्रातासगर्भ्यो राम
नुसखासयूथ्यइतिजनित्रैरेवैनंतत्समनुमतमालभंतउदीचीनांअस्यपदोनिधत्तात्सू ६

र्यंचक्षुर्गमयताद्वातंप्राणमन्ववसृजतादंतरिक्षमसुंदिशःश्रोत्रंपृथिवींशरीरमित्ये
धा ष्वेवैनंतल्लोकेष्वादधात्येकधास्यत्वचमाछ्यतात्पुरानाभ्याअपिशसोवपामुत्खिदता
दंतरेवोष्माणंवारयेध्वादितिपशुष्वेवतत्प्राणांदधातिश्येनमस्यवक्षःकृणुतात्प्रशसा
बाहूशलादोषणीकश्यपेवांसाछिद्रेश्रोणीकवषोरूस्रेकपर्णाष्ठीवंताषड्विंशतिरस्यवं
क्रयस्ताअनुष्ठ्योच्च्यावयताद्गात्रंगात्रमस्यानूनंकृणुतादित्यंगान्येवास्यतद्गात्राणि
प्रीणात्यूवध्यगोहंपार्थिवंखनतादित्याहौषधंवाऊवध्यमियंवाओषधीनांप्रतिष्ठा
तदेनत्स्वायामेवप्रतिष्ठायामंततःप्रतिष्ठापयति ॥ ६ ॥ अस्नारक्षःसंसृजतादित्या
हतुषैर्वैफलीकरणैर्देवाहविर्यज्ञेभ्योरक्षांसिनिरभजन्नस्नामहायज्ञात्सयदस्नारक्षः
संसृजतादित्याहरक्षांस्येवतत्स्वेनभागधेयेनयज्ञान्निरवदयतेतदाहुर्नयज्ञेरक्षसां

ब्रा·द्वि· कीर्तयेत्कानिरक्षांस्यृतेरक्षावैयज्ञइतितदुवाऽआहुःकीर्तयेदेवयोवैभागिनंभागा
७ न्नुदतेच्यवतेवैनंसयदिवैनंनच्यवतेऽथपुत्रमथपौत्रंच्यवतेत्वेवैनमितिसयदिकीर्तयेदु तं
पांशुकीर्तयेत्तिरइववाएतद्वाचोयदुपांशुतिरइवैतद्यद्रक्षांस्यथयदुच्चैःकीर्तयेदीश्व
रोहास्यवाचोरक्षोभाषोजनितोर्योवैराक्षसींवाचंवदतिसयांवैदृप्तोवदतियामुन्मत्तः
सावैराक्षसीवाग्नात्मनादृप्यतिनास्यप्रजायांदृप्तऽआजायतेयएवंवेदवनिष्ठुमस्य
माराविष्टोरूकंमन्यमानानेद्वस्तोकेतनयेरवितारवच्छमितारइतीयचैवदेवानांशमि
न तारोयेचमनुष्याणांतेभ्यएवैनंतत्परिददात्यध्रिगोशमीध्वंसुशमिशमीध्वंशमीध्वम
ध्रिगा३उइतित्रिर्ब्रूयादपापेतिचाध्रिगुर्वैदेवानांशमितापापोनिग्रभीताशमितृभ्य राम ७
श्चैवैनंतंनिग्रभीतृभ्यश्चसंप्रयच्छतिशमितारोयदत्रसुकृतंकृणवथास्मासुतद्दु

त ष्कृतमन्यत्रेदित्याहाग्निर्वैदेवानांहोतासीत्सएनंवाचाव्यशाद्वाचावाएनंहोतावि
शास्तितद्यदर्वाग्यत्परःकृन्ततियदुल्बणंयद्विथुरंक्रियतेशमितृभ्यश्चैवैनत्तंनिग्र
स भीतृभ्यश्चानुदिशतिस्वस्त्येवहोतामुच्यतेसर्वायुःसर्वायुत्वायसर्वमायुरेतिय
एवंवेद ॥७॥ पुरुषंवैदेवाःपशुमालभंततस्मादालब्धान्मेधउदक्रामत्सोऽश्वंप्रावि
शत्तस्मादश्वोमेध्योऽभवदथैनमुत्क्रांतमेधमत्यार्जंतसकिंपुरुषोऽभवत्तेऽश्वमालभंत
तंसोऽश्वादालब्धादुदक्रामत्सगांप्राविशत्तस्माद्गौर्मेध्योऽभवदथैनमुत्क्रांतमेधमत्या
त र्जंतसगौरमृगोऽभवत्तेगामालभंतसगोरालब्धादुदक्रामत्सोऽविंप्राविशत्तस्मादविर्मे
ध्योऽभवदथैनमुत्क्रांतमेधमत्यार्जंतसगवयोऽभवत्तेऽविमालभंतसोऽवेरालब्धादुद
क्रामत्सोऽजंप्राविशत्तस्मादजोमेध्योऽभवदथैनमुत्क्रांतमेधमत्यार्जंतसउष्ट्रोऽभवत्
त

ब्रा·द्वि·
८

त्सोजिन्योत्क्रमामिवारमंततस्मादेषएतेषांपशूनांप्रयुक्ततमोयस्त्वेस्तेअमालभंतेसो
जाहालब्धादुदक्रामत्सइमांप्राविशत्तस्मादियंमेध्याभिवदंथेनमुत्क्रांतमेधमत्याजं
तसशरभोभवत्तएतउत्क्रांतमेधाअमेध्याःपशवस्तस्मादेतेषांनाश्नीयात्तमस्यामन्व
गछंस्सोनुगतोव्रीहिरभवत्तद्यसशोपुरोळाशमनुनिर्वपं तिसमेधेननःपशुनेष्टमस श
त्केवलेननःपशुनेष्टमसदितिसमेधेनहास्यपशुनेष्टंभवतिकेवलेनहास्यपशुनेष्टंभव
तियएवंवेद ॥८॥सवाएषपशुरेवालभ्यतेयत्पुरोळाशस्तस्ययानिकिंशारूणिता
निरोमाणियेतुषाःसात्वग्येफलीकरणास्तदसृग्यत्पिष्टंकिक्नसास्तन्मांसंयत्किंचि राम
त्कंसारंतदस्थिसर्वेषांवाएषपशूनांमेधेनयजतेयःपुरोळाशेनयजतेतस्मादाहुः ८
पुरोळाशसत्रंलोक्यमितियुवमेतानिदिविरोचनान्यग्निश्चसोमसक्रतूअधत्तं॥

युवंसिंधूंरभिशस्तेरवद्यादग्नीषोमावमुंचतंगृभीतानितिवपायैयजतिसर्वाभि
र्वाएषदेवताभिरालब्धोभवतियोदीक्षितोभवतितस्मादाहुर्नदीक्षितस्याश्नीयादितिस
यदग्नीषोमावमुंचतंगृभीतानितिवपायैयजतिसर्वाभ्यएवतद्देवताभ्योयजमा
नंप्रमुंचतितस्मादाहुरशितव्यंवपायांहुतायांयजमानोहिसतर्हिभवतीत्यां दिवो सं
मातरिश्वाजभारेतिपुरोळाशस्ययजत्यमथ्नादन्यंपरिश्येनोअद्रेरितीतइवचह्येषइतइवच
मेधःसमाहृतोभवतिस्वदस्वहव्यासमिषोदिदीहीतिपुरोळाशःस्विष्टकृतोयजतिहविरेवा
स्माएतत्स्वदयतीषमूर्जमात्मंधत्तेइळामुपह्वयतेपशवोवाइळापशूनेवतदुपह्वयतेपशून्यज
मानेदधाति ॥९॥मनोतायैहविषोवदीयमानस्यानुब्रूहीत्याहाध्वर्युस्त्वंह्यग्नेप्रथमोमनो
तेतिसूक्तमन्वाहतदाहुर्यदन्यदेवत्यउतपशुर्भवत्यथकस्मादाग्नेयीरेवमनोतायैहविषोवदी
रू

श्री·द्वि· यमानस्यान्वाहतिस्रोवैदेवानांमनोतास्तासुहितेषांमनांस्योतानिवाग्वैदे
९ वानांमनोतातस्यांहितेषांमनांस्योतानिगौर्वैदेवानांमनोतातस्यांहितेषांमनां
स्योतान्यग्निर्वैदेवानांमनोतातस्मिन्हितेषांमनांस्योतान्यग्निःसर्वाम
नोताऽग्नौमनोताःसंगच्छंतेतस्मादाग्नेयीरेवमनोतायेहविषोवदीयमान
स्यान्वाहाग्नीषोमाहविषःप्रस्थितस्येतिहविषोयजतिहविषइतिरूपसमृ
द्धाप्रस्थितस्येतिरूपसमृद्धासर्वाभिर्हास्यसमृद्धिभिःसमृद्धंहव्यंदेवानप्ये
तियएवंवेदवनस्पतिंयजतिप्राणोवैवनस्पतिर्जीवंहास्यहव्यंदेवानप्ये राम
तियत्रैवंविद्वान्वनस्पतिंयजतिस्विष्टकृतंयजतिप्रतिष्ठावैस्विष्टकृत्प्रति ९
ष्ठायामेवतद्यज्ञमंततःप्रतिष्ठापयतीळामुपह्वयतेपशवोवाइळापशूने

ने
वनडुपह्वयतेपशून्यजमानेदधातिदधाति ॥१०॥ इतिद्वितीयपंचिकायांप्रथमो
ध्यायः॥ ॥देवावैयज्ञमतन्वततांस्तन्वानानसुराअभ्यायन्यज्ञवेशसमेषां
करिष्यामइतितानाप्रीतेपशौपुरइवपर्यग्नेरूपंप्रतिपुरस्तादुपायंस्तेदेवाः
प्रतिबुध्याग्निमयीःपुरस्त्रिपुरंपर्यास्यंतयज्ञस्यचात्मनश्चगुप्त्यैताएषा
मिमाअग्निमय्यःपुरोदीप्यमानाभ्राजमानाअतिष्ठंस्तांसुराअनपधृष्यैवाप
द्रवंस्तेग्निनैवपुरस्तादसुररक्षांस्यपाघ्नताग्निनापश्चात्तथैवैतद्यजमानायत्पर्य
ग्निंकुर्वंत्यग्निमयीरेवतत्पुरस्त्रिपुरंपर्यस्यंतेयज्ञस्यचात्मनश्चगुप्त्यैतस्मात्पर्य
न्व ग्निंकुर्वंतितस्मात्पर्यग्नयेवाहतंवाएतंपशुमाप्रीतंसंतंपर्यग्निकृतमुदंचंनयंति
तस्योल्मुकंपुरस्ताद्धरंतियजमानोवाएषनिदानेनयत्पशुस्तेनैवज्योतिषायज

ष्यतीतितेनज्योतिषायजमानःपुरोज्योतिःस्वर्गंलोकमेष्य

श्रा·द्वि· मानःपुरोज्योतिःस्वर्गंलोकमेतीतितंयत्रनिहनिष्यंतोभवंतितदध्वर्युर्बर्हिरधस्ता
१० डुपास्यतियदेवैनमदआप्रीतंसंतंपर्यग्निकृतंबहिर्वेदिनयंतिबर्हिषदमेवैनंत
त्कुर्वंतितस्योवध्यगोहंखनंत्योषधंवाउवध्यमियंवाओषधीनांप्रतिष्ठात
देनत्स्वायामेवप्रतिष्ठायामेवैनंततःप्रतिष्ठापयंतितदाहुर्यदेषहविरेवयत्प
शुरथास्यबह्वपैतिलोमानित्वगसृक्कुष्ठिकाःशफाविषाणेस्कंदतिपिशितंते
नास्यतदापूर्यतइतियदेवैतत्पशुपुरोळाशंनिर्वपतितेनैवास्यतदापूर्यतेप मनु
वे शुर्वैमेधउदक्रामत्सोव्रीहिश्चैवयवश्चभूतावजायेतांतद्यत्पशुपुरोळा राम
शमनुनिर्वपतिसमेधेननःपशुनेष्टमसत्केवलेननःपशुनेष्टमसदितिस १०
मेधेनहास्यपशुनेष्टंभवतिकेवलेनहास्यपशुनेष्टंभवतियएवंवेद ॥११॥

तस्यवपामुत्खिद्याहरंतितामध्वर्युःस्रुवेणाभिघारयन्नाहस्तोकेभ्योनुब्रूहीतितद्यत्स्तो
काश्च्योतंतिसर्वदेवत्यावैस्तोकाअन्नमस्यमेनमभिप्रीतादिवमागच्छानितिजुषस्वसप्रथस्तम
मित्यन्वाहवचोदेवप्सरस्तमं॥हव्याजुह्वानआसनीत्यग्नेर्वैनांस्तदास्येजुहोतीमंनो
यज्ञममृतेषुधेहीतिसूक्तमन्वाहेमाहव्याजातवेदोजुषस्वेतिहव्यजुष्टिमाशास्तेस्तोका
नामग्नेमेदसोघृतस्येतिमेदसश्चहिघृतस्यचभवंतिहोतःप्राशानप्रथमोनिषद्येत्यग्नि
र्वैदेवानांहोताग्नेप्राशानप्रथमोनिषद्येत्येवतदाहघृतवंतःपावकतेस्तोकाश्चोतंतिमेद
सइतिमेदसश्चह्येवहिघृतस्यचभवंतिस्वधर्मन्देववीतयेश्रेष्ठंनोधेहिवार्यमित्याशि
षमाशास्तेतुभ्यंस्तोकाघृतश्चुतोग्नेविप्रायसंत्येतिघृतश्चुतोहिभवंत्यृषिःश्रेष्ठःसमि
ध्यसेयज्ञस्यप्राविताभवेतियज्ञसमृद्धिमाशास्तेतुभ्यंश्चोतंत्यध्रिगोशचीवःस्तोका

ब्रा·द्वि· सोअग्नेमेदसोघृतस्यैमेदसश्चेत्येवहिघृतस्यचभवंकविशस्तोहुताभानुनाणं
११ शा हव्यांजुषस्वमेधिरेतिहव्यंजुष्टिमेवौस्तेअजिष्ठंतेमध्यतोमेदउद्धृतंप्रतेवयंद
दामहे॥श्चोतंतितेवसोस्तोकाअधित्वचिप्रतितांदेवशोविहीत्यंभ्येवेनांतद स्त
षट्करोतियथासोमस्याग्नेवीहीतिद्वितस्तोकाश्चोतंतिसर्वदेवत्यावैस्तोकास्तस्मादि का
यंस्तोकशोदृष्टिर्विभक्तोपाचरति॥१२॥तदाहुः कास्वाहाकृतीनांपुरोनुवा
क्याः कःप्रैषःकायाज्येतियाएवैताअन्वाहेताःपुरोनुवाक्यायःप्रैषःसप्रैषोया
याज्यासायाज्यातदाहुःकादेवताःस्वाहाकृतयइतिविश्वेदेवाइतिब्रूयात्तस्मा रामू
त्स्वाहाकृतंहविरदंतुदेवाइतियजंतीतिदेवावैयज्ञेनश्रमेणतपसाहुतिभिःस्वर्गं ३३
लोकमजयंस्तेषांवपायामेवहुतायांस्वर्गोलोकःप्राख्यायततेवपामेवहुत्वाना

वा
द्वेतराणिकर्माण्यूर्ध्वाःस्वर्गलोकमाययंस्ततोवैमनुष्याश्चऋषयश्चदेवानांयज्ञवास्तभ्याय
न्यज्ञस्यकिंचिदेषिष्यामःप्रज्ञात्याइतितेभितःपरिचरंतएतंपशुमेवनिरांत्रंशयानंतेविदुरिया
न्वावकिलपशुर्यावतीवपेतिसएतावानेवपशुर्यावतीवपाथयदेनंतृतीयसवनेश्रपयित्वाजु
हुतिभूयसीभिर्नेआहुतिभिरिष्टमसलेकेवलेननःपशुनेष्टमसदितिभूयसीभिर्हास्याहुति
भिरिष्टंभवतिकेवलेनहास्यपशुनेष्टंभवतियएवंवेद॥१३॥सावाएषामृताहुतिरेवयद्वप
हुतिरमृताहुतिरग्न्याहुतिरमृताहुतिराज्याहुतिरमृताहुतिःसोमाहुतिरेतावाअशरीरा
आहुतयोह्ययंतिकाश्चाशरीराआहुतयोमृतत्वमेवताभिर्यजमानोजयतिसावाएषारेत
एवयद्वपाप्रेववैरेतोलीयतेप्रेववपालीयतेशुक्लंवैरेतःशुक्लावपाऽशरीरंवैरेतोऽशरीराव
पायद्वैलोहितंयन्मांसंतच्छरीरंतस्माद्ब्रूयाद्यावदलोहितंतावत्परिवासयेतिसापंचाव

श्रा·द्वि· त्ताभवतियद्यपिचतुरवत्तीयजमानस्यादथपंचावत्तैववपाज्यस्योपस्तृणातिहिर
१२ ण्यशल्कोवपाहिरण्यशल्कआज्यस्योपरिष्टादभिघारयतितदाहुर्यद्धिरण्यंनविद्य
तेकथंस्यादितिद्विराज्यस्योपस्तीर्यवपामवदायद्विरुपरिष्टादभिघारयत्यमृतंवा
आज्यममृतंहिरण्यंतत्रसकामउपाप्तोयआज्येतत्रसतत्रसकामउपाप्तोयोहिरण्ये
तत्संचसंपद्यतेपांक्तोयंपुरुषःपंचधाविहितोलोमानित्वङ्मांसमस्थिमज्जासयावाने
नवपुरुषस्तावंतंयजमानंसंस्कृत्याग्नौदेवयोन्यांजुहोत्यग्निर्वैदेवयोनिःसोग्नेर्देवयो
न्याआहुतिभ्यःसंभूयहिरण्यशरीरऊर्ध्वःस्वर्गंलोकमेति ॥१४॥ देवेभ्यःप्रातर्याव राम
भ्योहोतरनुब्रूहीत्याहाध्वर्युरेतेवावदेवाःप्रातर्यावाणोयदग्निरुषाअश्विनौतएतेसप्त १२
भिःसप्तभिश्छंदोभिरागच्छंत्यास्यदेवाःप्रातर्यावाणोहवंगच्छंतियएवंवेदप्रजापतौवै

स्वयंहोतरिप्रातरनुवाकमनुवक्ष्यत्युभयेदेवासुरायज्ञमुपावसन्नस्मभ्यमनुव
क्ष्यत्यस्मभ्यमितिसवैदेवेभ्यएवान्वब्रवीत्ततोवैदेवाअभवन्परासुराभवत्या
त्मनापरास्यद्विषन्पाप्माभ्रातृव्योभवतियएवंवेदप्रातर्वैसतंदेवेभ्योन्वब्र
वी वीद्यत्प्रातरन्वब्रवीत्तत्प्रातरनुवाकस्यप्रातरनुवाकत्वंमहतिरात्र्याअनूच्यः
सर्वस्यैवाचःसर्वस्यब्रह्मणःपरिगृहीत्यैयोवैभवतियःश्रेष्ठतामश्नुतेतस्य
वाचंप्रोदितामनुप्रवदंतितस्मान्महतिरात्र्याअनूच्यःपुरावाचःप्रवदि
तोरनूच्योयद्वाचिप्रोदितायामनुब्रूयादन्यस्यैवैनमुदितानुवादिनंकु
र्यात्तस्मान्महतिरात्र्याअनूच्यःपुराशकुनिवादादनुब्रूयान्निर्ऋतेर्वा
एतन्मुखंयद्वयांसियच्छकुनयस्तद्यथापुराशकुनिवादादनुब्रूयान्मायज्ञि

श्रा·द्वि· यांवाचंप्रोदितामनुप्रवदिष्यंतितस्मान्महतिरात्र्याअनूच्योथोखलुयदेवा
१२ ध्वर्युरुपाकुर्यादथानुब्रूयाद्यदावाअध्वर्युरुपाकरोतिवाचैवोपाकरोतिवाचा
होतान्वाहवाग्घिब्रह्मतत्रसकामउपाप्तोयोवाचिचब्रह्मणिच॥१५॥प्रजा
पतौवैस्वयंहोतरिप्रातरनुवाकमनुवक्ष्यतिसर्वादेवताआशंसंतमामभिप्रति
पत्स्यतिमामभीतिसप्रजापतिरैक्षतयद्येकांदेवतामादिष्टामभिप्रतिपत्स्या
मीतरामेकेनदेवताउपाप्ताभविष्यंतीतिसएतामृचमपश्यदापोरेवतीरित्यापो
वैसर्वादेवतारेवत्यःसर्वादेवताःसएतयर्चाप्रातरनुवाकंप्रत्यपद्यतताःसर्वा
देवताःप्रामोदंतमामभिप्रत्यपादिमामभीतिसर्वाहास्मिन्देवताःप्रातरनुवा राम
कमनुब्रुवतिप्रमोदंतेसर्वाभिर्हास्यदेवताभिःप्रातरनुवाकःप्रतिपन्नोभव १२

तियएवंवेदतेदेवाअबिभयुराहंतारोवैनइमंप्रातर्यज्ञमसुरायथोजीयांसोबली
यांसएवमितितानब्रवीदिंद्रोमाबिभीतत्रिषमृद्धमेभ्योहंप्रातर्वज्रंप्रहर्तास्मीत्येतां
वावतदृचमब्रवीद्वज्रस्तेनयदपोनप्त्रीयावज्रस्तेनयत्त्रिष्टुब्वज्रस्तेनयद्वाक्तमेभ्यः
प्राहरत्तेनैनानहंस्ततोवैदेवाअभवन्परासुराभवंत्यात्मनापरास्यद्विषन्पाप्माभ्रातृ
व्योभवतियएवंवेदतदाहुःसवैहोतास्याद्यएतस्यामृचिसर्वाणिछंदांसिप्रजनये
दित्येषावावत्रिरनूक्तासर्वाणिछंदांसिभवत्येषाछंदसांप्रजातिः॥१६॥शतमनू
च्यमायुष्कामस्यशतायुर्वैपुरुषःशतवीर्यःशतेंद्रियआयुष्येवैनंतद्वीर्यइंद्रियेद
धातित्रीणिचशतानिषष्टिश्चानूच्यानियज्ञकामस्यत्रीणिचवैशतानिषष्टिश्च
संवत्सरस्याहानितावान्संवत्सरःसंवत्सरःप्रजापतिःप्रजापतिर्यज्ञउपैनंयज्ञोन

श्री·द्वि·
१४

मतियस्यैवंविद्वांस्त्रीणिचशतानिषष्टिंचान्वाहसप्तचशतानिविंशतिश्चानूच्यानि
प्रजापशुकामस्यसप्तचैवशतानिविंशतिश्चसंवत्सरस्याहोरात्रास्तावान्त्संवत्सरःसं
वत्सरःप्रजापतिर्यंप्रजायमानंविश्वंरूपमिदमनुप्रजायतेप्रजापतिमेवतत्प्रजायमा
नंप्रजयापशुभिरनुप्रजायतेप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदाष्टौशतान्यनू
च्यान्यब्राह्मणोक्तस्ययोवादुरुक्तोक्थःशमलगृहीतोयजेताष्टाक्षरावैगायत्रीगाय
त्र्यावैदेवाःपाप्मानंशमलमपाघ्नंतगायत्र्यैवास्यतत्पाप्मानंशमलमपहत्यपपाप्मानं
हतेयएवंवेदसहस्रमनूच्यंस्वर्गकामस्यसहस्राश्वीनेवाइतःस्वर्गोलोकःस्वर्गस्यलोक रामू
स्यसमष्ट्यैसंपत्त्यैसंगत्याअपरिमितमनूच्यमपरिमितोवैप्रजापतिःप्रजापतेर्वाएतदु १४
क्थंयत्प्रातरनुवाकस्तस्मिन्त्सर्वेकामाअवरुध्यंतेसयदपरिमितमन्वाहसर्वेषांका

मानामवरुध्यैसर्वान्कामानवरुंधेयएवंवेदतस्मादपरिमितमेवानूच्यंसप्ताग्नेयानिछंदांस्य
न्वाहसप्तवैदेवलोकाःसर्वेषुदेवलोकेषुराध्नोतियएवंवेदसप्तोषस्यानिछंदांस्यन्वाहसप्त
वैग्राम्याःपशवोवग्राम्यान्पशूनवरुंधेयएवंवेदसप्ताश्विनानिछंदांसिसप्तधावैवागवदत्ताव स्यन्वाह
द्वैवागवदत्सर्वस्यैववाचःसर्वस्यब्रह्मणःपरिगृहीत्यैतिस्रोदेवताअन्वाहत्रयोवाइमेत्रि
वृतोलोकाऽएषामेवलोकानामभिजित्यै॥१७॥तदाहुःकथमनूच्यःप्रातरनुवाकइतिय
थाछंदसमनूच्यःप्रातरनुवाकःप्रजापतेर्वाएतान्यंगानियच्छंदांस्येषउएवप्रजापतिर्यो
यजतेतद्यजमानायहितंपच्छोनूच्यःप्रातरनुवाकश्चतुष्पादावैपशवःपशूनामवरुध्या
अर्धर्चशएवानूच्योयथैवैनमेतदन्वाहप्रतिष्ठायाएवद्विप्रतिष्ठोवैपुरुषश्चतुष्पादाःपश
वोयजमानमेवतद्द्विप्रतिष्ठंचतुष्पात्सुपशुषुप्रतिष्ठापयतितस्मादर्धर्चशएवानूच्यःस

श्री·द्वि· दाहुर्यद्धूर्हः प्रातरनुवाकः कथमस्य क्लृप्तो भवतीति यद्देवानस्य बृहतीमध्यान्नेतीति त्रिरूर्यात्तेने
१५ स्याहुतिभागा वा अन्या देवता अन्याः स्तोमभागाश्छंदोभागास्ता या आहुतिभागा यजनेनैव ता
आहुतिभागाः प्रीणात्यथ यत् स्तुवंति च शंसंति च तेन स्तोमभागाश्छंदोभागा उभय्यो
हास्यैता देवताः प्रीता अभीष्टा भवंति य एवं वेद त्रयस्त्रिंशद्वै देवाः सोमपास्त्रयस्त्रिंशदसो
मपा अष्टौ वसव एकादश रुद्रा द्वादशादित्याः प्रजापतिश्च वषट्कारश्चैते देवाः सोमपा ए
कादश प्रयाजा एकादशानुयाजा एकादशोपयाजा एते सोमपाः पशुभाजनाः सोमेन सो
मपान्प्रीणाति पशुनासोमपानुभय्यो हास्यैता देवताः प्रीता अभीष्टा भवंति य एवं वेदाभू राम
दुषा रुशत्पशुरित्युत्तमया परिदधाति तदाहुर्यत्त्रीन्क्रतूनन्वाहाग्नेयमुषस्यमाश्विनं १५
कथमस्यैकया र्चा परिदधतः सर्वे त्रयः क्रतवः परिहिता भवंतीत्यभूदुषा रुशत्पशुरि

त्युषसो रूपमाग्निरधाय्यृत्विय इत्यग्नेरयोजि वां वृषण्वसू रथो दस्रावमर्त्यो माध्वी मम श्रुतं हव
मित्याश्विनो रेवमु हास्यैकया र्चा परिदधतः सर्वे त्रयः क्रतवः परिहिता भवंति भवंति ॥ १८ ॥ इति
द्वितीयपंचिकायां द्वितीयोऽध्यायः ॥ ॥ ऋषयो वै सरस्वत्यां सत्रमासत ते कवषमैलूषं सोमाद
नयं दास्याः पुत्रः कितवोऽब्राह्मणः कथं नो मध्ये दीक्षिष्टेति तं बहिर्धन्वोदवहन्नत्रैनं पिपासा
हंतु सरस्वत्या उदकं मा पादिति स बहिर्धन्वोदूढः पिपासया वित्त एतदपोनप्त्रीयमपश्यत्प्रदे
वत्रा ब्रह्मणे गातुरेत्विति तेनापां प्रियं धामोपागच्छत्तमापोऽनूदायंस्तं सरस्वती समंतं पर्यधाव
त्तस्माद्धाप्येतर्हि परिसारकमित्याचक्षते यदेनं सरस्वती समंतं परिससार ते वा ऋषयोऽब्रुवन्वि
दुर्वा इमं देवा उपेमं ह्वयामहा इति तथेति तमुपाह्वयंत तमुपहूयैतदपोनप्त्रीयमकुर्वत प्रदेव
त्रा ब्रह्मणे गातुरेत्विति तेनापां प्रियं धामोपागच्छन्नुप देवानामुपापां प्रियं धाम गच्छत्युप देवा

ब्रा·द्वि·
१६

नांजयतिपरमंलोकंयएवंवेदयश्चैवंविद्वानेतदपोनप्त्रीयंकुरुतेतत्संततमनुब्रूयात्सं
ततवर्षश्हप्रजाभ्यःपर्जन्योभवतियत्रैवंविद्वानेतत्संततमन्वाहयदवग्राहमनुब्रूयाज्जी या
मूतवर्षश्हप्रजाभ्यःपर्जन्यस्यात्तस्मात्तत्संततमेवानूच्यंतस्यत्रिःप्रथमांसंततमन्वा
हतेनैवतत्सर्वंसंततमनूक्तंभवति॥१९॥ताएतानवानंतरायमन्वाहहिनोतानो
अध्वरंदेवयज्ययेतिदशमीमावर्त्ततीरधवन्नद्विधाराइत्यावृत्तास्वेकधनासुप्रतिय
दापोऽअदृश्रमायतीरितिप्रतिदृश्यमानास्वाधेनवःपयसातूर्ण्यर्थाइत्युपायती
षुसमन्यायंत्युपयंत्यन्याइतिसमायतीष्वापोवाअस्पर्धंतवयंपूर्वंयज्ञंवक्ष्यामोव रामू
यमितियाश्चेमाःपूर्वेद्युर्वसतीवर्योगृह्यंतेयाश्चप्रातरेकधनास्ताभृगुरपश्यद्दा १६
पोवैस्पर्धंतइतिताएतयर्चासमज्ञपयत्समन्यायंत्युपयंत्यन्याइतिताःसमजा

नतसंजानानाहास्यापोयज्ञंवहंतियएवंवेदापोनदेवीरुपयंतिहोतृयमितिहो
तृचमसेसमवनीयमानास्वन्वाहवसतीवरीष्वेकधनासुचावरोध्वर्यो३उइति
होताध्वर्युंपृच्छत्यपोवियज्ञोविदोयज्ञो२॥इत्येवतदाहोतेमनन्नमुरित्यध्वर्युः
प्रत्याहोतेमाःपश्येत्येवतदाहताःस्वध्वर्योइंद्रायसोमंसोतामधुमंतं॥वृष्टि
वनिंतीव्रांतंबहुरमध्यंवसुमंतरुद्रवतआदित्यवतऋभुमंतेविभुमंतेवा
जवंतेबृहस्पतिवंतेविश्वदेव्यावंते॥यस्येंद्रःपीत्वावृत्राणिजंघनत्प्रसजन्या
नितारिषोभितिप्रत्युत्तिष्ठतिप्रत्युत्थेयावाआपःप्रतिवैश्रेयांसमायंतमुत्ति
ष्ठंतितस्मात्प्रत्युत्थेयाऽअनुपर्यावृत्त्याअनुवैश्रेयांसंपर्यावर्ततेतस्माद
नुपर्यावृत्त्याअनुप्रब्रुवतेवानुप्रपत्तव्यमीश्वरोहयद्यप्यन्योयजेताथहा

श्रा·द्वि· तारंयशोतींतस्मादनुब्रुवतैवानुप्रपत्तव्यंमंवयोयंत्वध्वभिरिंत्येतामनुब्रुवन्ननुप्रपद्येतत्रा
१७ मयोऽअध्वरीयतां ॥ ईचतीर्मधुनापयइतियोमधव्यायशोतोनुब्रूषेदमूर्याउपसूर्येयाभि
वोसूर्यःसहेतितेजस्कामोब्रह्मवर्चसकामोपोदेवीरुपह्वयेयत्रगावःपिबंतिनइतिपशु
कामस्ताएताःसर्वाएवानुब्रुवन्ननुप्रपद्येतैतेषांकामानामवरुध्याएतान्कामानवरुंधेयए
वंवेदेमाअग्मन्रेवतीर्जीवधन्याइतिसाद्यमानास्वन्वाहवसतीवरीष्वेकधनासुचाग्न
आपउशतीर्बर्हिरिदमितिसन्नासुसएतयापरिदधाति ॥ २० ॥ शिरोवाएतद्यज्ञस्ययत्प्रात तद्य
रनुवाकःप्राणापानाउपांश्वंतर्यामौवज्रएववाङ्नाकृतयोरुपांश्वंतर्यामयोर्होतावाचंवि राम्
सृजेतयदकृतयोरुपांश्वंतर्यामयोर्होतावाचंविसृजेतवाचावज्रेणयजमानस्यप्राणा १७
न्वीयाद्यएनंतत्रब्रूयाद्वाचावज्रेणयजमानस्यप्राणान्व्यगात्प्राणएनंहास्यतीतिशश्व

त्तथास्यात्तस्मान्नाकृतयोरुपांश्वंतर्यामयोर्होतावाचंविसृजेतप्राणंयच्छस्वाहात्वासुह
वसूर्यायेत्युपांशुमनुमंत्रयेततमभिप्राणेत्प्राणप्राणंमेयच्छेत्यपानंयच्छस्वाहात्वासु
हवसूर्यायेत्यंतर्याममनुमंत्रयेततमभ्यपानेदपानापानंमेयच्छेतिव्यानायत्वेत्युपांशु
सवनंग्रावाणमभिमृश्यवाचंविसृजेतआत्मावाउपांशुसवनआत्मन्येवतद्धोताप्राणा
न्प्रतिधायवाचंविसृजेतसर्वायुःसर्वायुत्वायसर्वमायुरेतियएवंवेद ॥ २१ ॥ तदाहुः
सर्पेत्३ ॥ नसर्पेत्३ इति ॥ सर्पेदितिहैकआहुरुभयेषांवाएषदेवमनुष्याणांभक्षोयद्ब
हिष्पवमानस्तस्मादेनमभिसंगच्छंतइतिवदंतस्तत्तन्नादृत्यंयत्सर्पेदृचमेवतत्साम्नो
नुवर्त्मानंकुर्याद्यएनंतत्रब्रूयादनुवर्त्मान्वाअयंहोतासाम्नगस्योद्गातरियशोधाद भू
च्योष्टायतनाच्योष्यतआयतनादितिशश्वत्तथास्यात्तस्मात्तत्रैवासीनोनुमंत्रयेतयो

श्रा·द्वि· देवानामिहसोमपीथोयंज्ञबर्हिषिवेद्यां॥२॥तस्यापिभक्षयामसीस्विवसुहास्यासासोमपीथो
१८ दनंतरितोभवत्यथोब्रूयान्मुखमसिमुखंभूयासमितिमुखंवाएतद्यज्ञस्ययद्बहिष्पवमानोमुखं
स्वेषुभवतिश्रेष्ठस्तानांभवतियएवंवेदासुरीवैदीर्घजिह्वीदेवानांप्रातःसवनमवालिट्तद्व्यमाद्य
त्तेदेवाःप्राजिज्ञासंतंतमित्रावरुणावब्रुवंस्त्वमिदंनिष्कुरुतमितितौतथेत्यब्रूतांतौवैनोवरं
वृणावहाइतिवृणाथामितितावेतमेववरमवृणातांप्रातःसवनेपयस्यांसैनयोरेषाच्युताव
रुद्धताद्धैनयोर्यद्दस्यैविमत्तमिवतद्दस्यैसमृद्धंविमत्तमिवहितौतयानिरकुरुतां॥२२॥
देवानांवैसवनानिनाध्रियंततएतान्पुरोळाशानपश्यंस्तानन्वनुसवनंनिरवपन्त्सवनानांधृ
त्यैततोवैतानितेषामध्रियंततद्यदनुसवनंपुरोळाशान्निरुप्यंतेसवनानामेवधृत्यैतथाहि राम १९
तानितेषामध्रियंपुरोवाएतांदेवाअक्रतयत्पुरोळाशास्तत्पुरोळाशानांपुरोळाशत्वंतदाऊ

दनुसवनंपुरोळाशान्निर्वपेदष्टाकपालंप्रातःसवनएकादशकपालंमाध्यंदिनेसवनेद्वादश
कपालंतृतीयसवनेतथाहिसवनानांरूपंतथाछंदसामितितत्तन्नादृत्यमैंद्रावाएतेसर्वेनि
रूप्यंतेयदनुसवनंपुरोळाशास्तस्मात्तानेकादशकपालानेवनिर्वपेत्तदाहुर्यदोष्टतेनान
कंस्यात्ततःपुरोळाशस्यप्राश्नीयात्सोमपीथस्ययुद्ध्यैष्टतेनहिवज्रेणेंद्रोवृत्रमहन्निति
तत्तन्नादृत्यंहविर्वाएतद्यदुत्पूतंसोमपीथोवाएषयदुत्पूतंतस्मात्तस्ययतएवकुतश्चप्राश्नी
यात्सर्वतोवाएतास्वधायजमानमुपक्षरंतियदेतानिहवींष्याज्यंधानाःकरंभःपरिवापः
पुरोळाशःपयस्येतिसर्वतएवैनंस्वधाउपक्षरंतियएवंवेद॥२३॥योवैयज्ञंहविष्पंक्तिंवे
दहविष्पंक्तिनायज्ञेनराध्नोतिधानाःकरंभःपरिवापःपुरोळाशःपयस्येत्येषवैयज्ञोह
विष्पंक्तिर्हविष्पंक्तिनायज्ञेनराध्नोतियएवंवेदयोवैयज्ञमक्षरपंक्तिंवेदाक्षरपंक्तिना

ब्रा· द्वि· यज्ञेनराध्नोतिस्कमत्सद्वन्द्वई त्येषवैयज्ञोक्षरपंक्तिरक्षरपंक्तिनायज्ञेनराध्नोतियएवंवे
१९ दयोवैयज्ञंनराशंसपंक्तिंवेदनराशंसपंक्तिनायज्ञेनराध्नोतिद्विनाराशंसंप्रातःसव
नेद्विनाराशंसंमाध्यंदिनेसवनेसकृन्नाराशंसंतृतीयसवनेमेषवैयज्ञोनराशंसपंक्ति
र्नराशंसपंक्तिनायज्ञेनराध्नोतियएवंवेदयोवैयज्ञंसवनपंक्तिंवेदसवनपंक्तिनायज्ञे
नराध्नोतिपशुरुपवसथेत्रीणिसवनानिपशुरनूबंध्यइत्येषवैयज्ञःसवनपंक्तिःसव
नपंक्तिनायज्ञेनराध्नोतियएवंवेदहरिवाँऽइंद्रोधानाअत्तुपूषण्वान्करंभंसरस्वतीवा
त्या न्भारतीवान्परिवापइंद्रस्यापूपइतिहविष्पंयजन्त्यृक्सामेवाइंद्रस्यहरीपशव्यःपूषा
न्नंकरंभःसरस्वतीवान्भारतीवानितिवागेवसरस्वतीप्राणोभरतःपरिवापइंद्रस्यापूप राम्
इत्यन्नमेवंइंद्रियमपूपएतासामेवतद्देवतानांयजमानंसायुज्यंसरूपतांसलोकतांग १९

परिवाप

परमंलोकमजयंडुपाग्नेःप्रियंधामगच्छति
जयति २
मयतिगच्छतिश्रेयसःसायुज्यंगच्छतिश्रेष्ठतांयएवंवेदहविरग्नेर्वीहीत्यनुसवनंपुरोळाशः
स्विष्टकृतोयजत्यवत्सारोवाएतेनाग्नेःप्रियंधामोपागच्छत्सपरमंलोकंयएवंवेदयश्चैवंविद्वा जयति
नेतयाहविष्पंक्त्यायजतेयजतीतिचयजतीतिच॥ २४॥ इतिद्वितीयपंचिकायांतृतीयोध्यायः
देवावैसोमस्यराज्ञोग्रपेयेनसमपादयन्नहंप्रथमःपिबेयमहंप्रथमःपिबेयमित्येवाकाम
यंततेसंपादयंतोब्रुवन्हंताजिमयामसयोनउज्जेष्यतिसप्रथमःसोमस्यपास्यतीतितथेति
तऽआजिमयुस्तेषामाजिंयतामभिसृष्टानांवायुर्मुखंप्रथमःप्रत्यपद्यतथेंद्रोथमित्रावरु
णावथाश्विनौसोविदिंद्रोवायुमुद्वैजयतीतितमनुपरापतत्सहनावथोज्जयावेतिसनेत्यब्रवी
दहमेवोज्जेष्यामीतितृतीयंमेथोज्जयावेतिनेतिहैवाब्रवीदहमेवोज्जेष्यामीतितुरीयंमेथो
ज्जयावेतितथेतितंतुरीयेत्यार्जततत्तुरीयभागिंद्रोभवत्त्रिभाग्वायुःसहैतमिंद्रवायूउदजयतां

ऐ·ब्रा· सहमित्रावरुणौसहाश्विनौतएषामेतेयथाजितंभक्षाइंद्रवायवाः प्रथमौथमित्रावरुणावथाश्वि ण
२० ग्रहो नौःसएषइंद्रस्तुरीयोगृह्यतेयदैंद्रवायवस्तदेतदृषिःपश्यन्नभ्यनूवाचनियुत्वाँ इंद्रसारथिरि
तितस्माद्धाप्येतर्हिभरताःसत्वनांवित्तिंप्रयंतितुरीयेहैवसंग्रहीतारोवदंतेऽसुनेनाच्चकाशिनेयद
८ दिंद्रःसारथिरिवभूत्वोदजयत ॥ २५ ॥ तेवाएतेप्राणाएवयद्विदेवत्यावाक्चप्राणश्चैंद्रवायवश्चक्षु
श्चमनश्चमैत्रावरुणःश्रोत्रंचात्माचाश्विनस्तस्यहैतस्यैंद्रवायवस्याप्येकेनुष्टुभौपुरोनुवाक्येकु
र्वंतिगायत्र्यौयाज्येवाक्चवाएषप्राणश्चग्रहोयदैंद्रवायवस्तदपिछंदोभ्यांयथायथंकॢप्येतेइति
तत्तनादृत्यंन्द्रंवाएतद्यज्ञेक्रियतेयत्रपुरोनुवाक्याज्यायसीयाज्यायैयत्रवैयाज्याज्यायसी राम
तत्समृद्धंमयोयत्रसमेयस्योतत्कामायतथाकुर्यात्प्राणस्यचवाचश्चात्रैवतदुपाप्तंवाचव्या २०
पूर्वापुरोनुवाक्यैंद्रवायवयुक्तैरेवंयाज्ययोःसायानायव्यातयाप्राणंकल्पयतिवायुर्हिप्राणो

थयेंद्रवायवीतस्यैयदैंद्रंपदंतेनवाचंकल्पयतिवाग्घ्यैंद्रीयुपोतंकाममाप्नो
तियःप्राणेचवाचिचनयज्ञेविषमंकरोति ॥ २६ ॥ प्राणावैद्विदेवत्याएकपात्रा
गृह्यंतेतस्मात्प्राणाएकनामानोद्विपात्रागृह्यंतेतस्मात्प्राणाद्वंद्वंयेनैवाध्वर्युर्य
जुषाप्रयच्छतितेनहोताप्रतिगृह्णात्येषवसुःपुरूवसुरिहवसुःपुरूवसुर्मे
यिवसुःपुरूवसुर्वाक्पावाचंमेपाहीत्यैंद्रवायवंभक्षयत्युपहूतावाक्सहप्रा
णेनोपमांवाक्सहप्राणेनह्वयतामुपहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्व
स्तपोजाउपमामृषयोदैव्यासोह्वयंतांतनूपावानस्तन्वस्तपोजाइतिप्राणावा
ऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजास्तानेवतदुपह्वयतएषवसुर्विद

रिहवसुः विदद्वसु

श्रा·द्वि· २१ द्वसुर्मयिवसुर्विदद्वसुश्चक्षुष्पाश्चक्षुर्मेपाहीतिमैत्रावरुणंभक्षयत्युपहूतंच
क्षुःसहमनसोमपांचक्षुःसहमनसाह्वयतामुपहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपा
वानस्तन्वस्तपोजाउपमामृषयोदैव्यासोह्वयंतांतनूपावानस्तन्वस्तपोजाइ
तिप्राणावाऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजास्तानेवतदुपह्वयतएष
वसुःसंयद्वसुरिहवसुःसंयद्वसुर्मयिवसुःसंयद्वसुःश्रोत्रपाःश्रोत्रंमेपा
हीत्याश्विनंभक्षयत्युपहूतंश्रोत्रंसहात्मनोपमांश्रोत्रंसहात्मनाह्वयतामु
पहूताऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्वस्तपोजाउपमामृषयोदैव्यासोह्वयं
तांतनूपावानस्तन्वस्तपोजाइतिप्राणावाऋषयोदैव्यासस्तनूपावानस्तन्व राम् २१
स्तपोजास्तानेवतदुपह्वयतेपुरस्तात्प्रत्यंचमैंद्रवायवंभक्षयतितस्मात्पु

रस्तात्प्राणापानौपुरस्तात्प्रत्यंचंमैत्रावरुणंभक्षयतितस्मात्पुरस्ताच्चक्षुषीसर्व
तःपरिहारमाश्विनंभक्षयतितस्मान्मनुष्याश्चपशवश्चसर्वतोवाचंवदंतीशृण्वं
ति ॥ २७ ॥ प्राणावैद्विदेवत्याअनवानंद्विदेवत्यान्यजेत्प्राणानांसंतत्यैप्राणाना
मव्यवच्छेदायप्राणावैद्विदेवत्यानद्विदेवत्यानामनुवषट्कुर्याद्यद्विदेवत्या
नामनुवषट्कुर्यादसंस्थितान्प्राणान्त्संस्थापयेत्संस्थावाएषायदनुवषट्का
रोयएनंतत्रब्रूयादसंस्थितान्प्राणान्त्समतिष्ठिपत्प्राणएनंहास्यतीतिश
श्वत्तथास्यात्तस्मान्नद्विदेवत्यानामनुवषट्कुर्यात्तदाहुर्द्विरातर्येमैत्राव
रुणोद्विःप्रेष्यतिसकृद्धातर्येहोताद्विर्वषट्करोतिकाहोतुरातिरितिप्राणा
वैद्विदेवत्याआत्मैवेंद्रस्तद्यदत्रहोतांतरेणाद्युरेतागुरावक्रेणयजमानस्य

श्री·द्वि· प्राणान्वीयाद्यएनंतत्रब्रूयादायुरावक्रणोयजमानस्यप्राणान्व्यगात्प्राणएनं
२२ हास्यतीतिशश्वत्तथास्यात्तस्मात्तत्रहोतानतरेणनाग्नुरेतोथामनोवैयज्ञस्यमैत्रा
वरुणोवाग्यज्ञस्यहोतामनसावाङ्घषितावाग्वदतियांह्यन्यमनावाचंवदत्यसुर्या
देवात्र वैसावागदेवजुष्टातद्यन्मैत्रावरुणोनावरुणोद्विरायुरतेसैवहोतुराग्नूः ॥ २८ ॥
प्राणावाऋतुयाजास्तद्यदृतुयाजैश्चरंतिप्राणानेवतद्यजमानेदधातिषळृतु
नेतियजंतिप्राणमेवतद्यजमानेदधातिचत्वारऋतुभिरितियजंत्यपानमे
वतद्यजमानेदधातिद्विरृतुनेत्युपरिष्टाद्व्यानमेवतद्यजमानेदधातिसवा रामू
अयंप्राणस्त्रेधाविहितःप्राणोपानोव्यानइतितद्यदृतुनऋतुभिरृतुने २२
तियजंतिप्राणानांसंतत्यैप्राणानामव्यवछेदायप्राणावाऋतुयाजान

र्तुयाजानामनुवषट्कुर्यादसंस्थितावाऋतवएकैकएवयदृतुयाजानामनु
वषट्कुर्यादसंस्थितानृतून्संस्थापयेत्संस्थावाएषायदनुवषट्कारोयएनंतत्र
ब्रूयादसंस्थितानृतून्समतिष्ठिपद्दुःषमंभविष्यतीतिशश्वत्तथास्यात्तस्मान्न
र्तुयाजानामनुवषट्कुर्यात् ॥ २९ ॥ प्राणावैद्विदेवत्याःपशवइळाद्विदेवत्या
न्भक्षयित्वेळामुपह्वयंतेपशवोवाइळापशूनेवतदुपह्वयंतेपशून्यजमानेदधा
२ च तितदाहुरवांतरेळांपूर्वांप्राश्नीयात् ॥ होतृचमसंभक्षये३दिति ॥ अवांतरेळामेव तृ
पूर्वांप्राश्नीयादथहोतृचमसंभक्षयेद्यद्वावद्विदेवत्यान्पूर्वान्भक्षयतितेनास्य
सोमपीथःपूर्वोभक्षितोभवतितस्मादवांतरेळामेवपूर्वांप्राश्नीयादथहोतृच ति
मसंभक्षयेत्तदुभयतोन्नाद्यंपरिगृह्णातिसोमपीथाभ्यामन्नाद्यस्यपरिगृहीत्यै

ऐ·द्वि· २३ प्राणोवैद्विदेवत्याआत्माहोतृचमसोद्विदेवत्यानांसंस्रवान्होतृचमसेसमवन
यत्यात्मन्येवतद्धोताप्राणान्त्समवनयतेसर्वायुःसर्वायुत्वायसर्वमायुरेतिय
एवंवेद॥३०॥देवावैयद्देवयज्ञेऽकुर्वंस्तदसुराअकुर्वंस्तेसमावद्वीर्याएवासन्नव्या
वर्तंततततोवैदेवाएतंतूष्णींशंसमपश्यंस्तमेषामसुरानान्ववायंस्तूष्णींसारो
वाएषयत्तूष्णींशंसोदेवावैयंयमेववज्रमसुरेभ्यउदयच्छंस्ततमेषामसुराःप्र
त्यबुध्यंततोवैदेवाएतंतूष्णींशंसंवज्रमपश्यंस्तमेभ्यउद यच्छंस्तमेषामसु
रानप्रत्यबुध्यंततमेभ्यःप्राहरंस्तेनैनानप्रतिबुद्धेनाघ्नंस्ततोवैदेवाअभवन्परा
सुराभवत्यात्मनापरास्यद्विषन्पाप्माभ्रातृव्योभवतियएवंवेदतेवैदेवावि राम २३
जितिनोमन्यमानायज्ञमतन्वततमेषामसुराअभ्यायन्यज्ञवेशसमेषांक

शंसेसंस्थापयंस्तमेवंतूष्णीं ५
८
रिष्यामइतितान्त्समंतमेवोदारान्परियत्तानुपश्यंस्तेब्रुवन्त्संस्थापयामे
मंयज्ञंयज्ञंनोसुरामावधिषुरितितथेतितंतूष्णींशंसेसंस्थापयन्भूरग्नि
र्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरित्याज्यप्रउगंसंस्थापयन्निंद्रोज्योतिर्भुवोज्योतिरिंद्र
इतिनिष्केवल्यमरुत्वतीयेसंस्थापयन्त्सूर्योज्योतिर्ज्योतिःस्वःसूर्यइति
वैश्वदेवाग्निमारुतेसंस्थापयंस्तमेवंतूष्णींशंसेसंस्थाप्यैतेनारिष्टेनो
दृचमाश्नुवतसतदावावयज्ञःसंतिष्ठतेयदाहोतातूष्णींशंसंशंसति
सएनंशंस्ततूष्णींशंसउपवावदेदनुवाव्याहरेत्तंब्रूयादेषवैता मार्ति
मारिष्यतिप्रातर्वावयमद्यैनंशस्तेतूष्णींशंसेसंस्थापयामस्तंयथा
गृहानितंकर्मणानुसमियादेवमेवैनमिदमनुसमिमइतिसहवावता

ब्रा·द्वि· २४ मार्तिमृच्छतियएवंविद्वान्त्संशस्तितूष्णींशंसंउपवावदत्यनुवाव्याहरतित
स्मादेवंविद्वान्त्संशस्तितूष्णींशंसेनोपवदेन्नानुव्याहरेत् ॥ ३१ ॥ चक्षूंषिवा
एतानिसवनानांयत्तूष्णींशंसोभूरग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरितिप्रातःसवनस्यच
क्षुषीइंद्रोज्योतिर्भुवोज्योतिरिंद्रइतिमाध्यंदिनस्यचक्षुषीसूर्योज्योतिर्ज्यो
तिःस्वःसूर्यइतितृतीयसवनस्यचक्षुषीचक्षुष्मद्भिःसवनैराध्नोतिचक्षु
ष्मद्भिःसवनैःस्वर्गंलोकमेतियएवंवेदचक्षुर्वाएत द्यज्ञस्ययत्तूष्णींशंस
एकासतीव्याहृतिर्द्वेधोच्यतेतस्मादेकंसच्चक्षुर्द्वेधामूलंवाएतद्यज्ञस्ययत्तू राम्
ष्णींशंसोयंकामयेतानायतनवान्त्स्यादितिनास्ययज्ञेतूष्णींशंसंशंसेदुन्मू २४
लमेवतद्यज्ञंपरासवंतमनुपराभवतितदुवाआहुःशंसेदेवापितद्वालिजे

सवनस्य६

हितंयद्धोतातूष्णींशंसंनशंसेत्स्वालिजिहिसर्वोयज्ञःप्रतिष्ठितोयज्ञेयजमाने
स्तस्माच्छंस्तव्यःशंस्तव्यः ॥ ३२ ॥ इतिद्वितीयपंचिकायांचतुर्थोध्यायः ॥ ॥
ब्रह्मवाआहावःक्षत्रंनिविद्विट्सूक्तमाह्वयतेथनिविदंदधातिब्रह्मण्येवत
त्क्षत्रमनुनियुनक्तिनिविदंशस्त्वासूक्तंशंसतिक्षत्रंवैनिविद्विट्सूक्तंक्षत्र
एवतद्विशमनुनियुनक्तियंकामयेतक्षत्रेणैनंव्यर्धयानीतिमध्यएतस्यैनि
विदःसूक्तंशंसेत्क्षत्रंवैनिविद्विट्सूक्तंक्षत्रेणैवैनंतद्व्यर्धयतियंकामयेत
सूक्तस्य विशैनंव्यर्धयानीतिमध्यएतस्यैनिविदंशंसेत्क्षत्रंवैनिविद्विट्सूक्तंविशैवै
नंतद्व्यर्धयतियमुकामयेतसर्वमेवास्ययथापूर्वमृजुक्लृप्तंस्यादित्याह्वयेता
थनिविदंदध्यादथसूक्तंशंसेत्सोसर्वस्यक्लृप्तिःप्रजापतिर्वाइदमेकएवाग्रआ

श्रा॰द्वि॰ र्संसोकामयतप्रजायेयभूयान्त्स्यामितिसतपोतप्यतसवाचमयच्छत्ससंव
२५ त्सरस्यपरस्ताद्व्याहरद्द्वादशपदावाएषानिविदेतांवावतांनिविदंव्याहरत्तांस
र्वाणिभूतान्यन्वसृज्यंततदेतदृषिःपश्यन्नभ्यनूवाचसपूर्वयानिविदाकव्य
तायोरिमाःप्रजाअजनयन्मनूनामितितद्यदेतांपुरस्तात्सूक्तस्यनिविदंद
धातिप्रजात्याएवप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेद॥२२॥अग्निर्देवेद्धइतिशं
सत्यसौवाअग्निर्देवेद्धएतंहिदेवाइंधतएतमेवतदेतस्मिँल्लोकआयातय
त्यग्निर्मन्विद्धइतिशंसत्ययंवाअग्निर्मन्विद्धइमंहिमनुष्याइंधतेग्निमेव
तदस्मिँल्लोकआयातयत्यग्निःसुषमिदितिशंसतिवायुर्वाअग्निःसुषमि रामू २५
द्वायुर्हिस्वयमात्मानंसमिंधेस्वयमिदंसर्वंयदिदंकिंचवायुमेवतदंतरि

क्षलोकआयातयतिहोतादेववृतइतिशंसत्यसौवैदेवहोतादेववृतएषहिस
र्वतोदेवैर्वृतएतमेवतदेतस्मिँल्लोकआयातयतिहोतामनुर्वृतइतिशंसत्य
यंवाअग्निर्होतामनुर्वृतोयंहिसर्वतोमनुष्यैर्वृतोग्निमेवतदस्मिँल्लोकआ
यातयइतिप्रणीर्यज्ञानामितिशंसतिवायुर्वैप्रणीर्यज्ञानांयदाहिप्राणि
त्यथयज्ञोथाग्निहोत्रंवायुमेवतदंतरिक्षलोकआयातयतिरथीरध्वराणामि
तिशंसत्यसौवैरथीरध्वराणामेषहियुथेतच्चरतिरथीरिवैतमेवतदेतस्मि
ँल्लोकआयातयत्यतूर्तोहोतेतिशंसत्ययंवाअग्निरतूर्तोहोतेमंहनकश्च
नतिर्यंचंतरत्यग्निमेवतदस्मिँल्लोकआयातयतितूर्णिर्हव्यवाडितिशं
सतिवायुर्वैतूर्णिर्हव्यवाड्वायुर्हीदंसर्वंसद्यस्तरतियदिदंकिंचवायुर्देवेभ्यो

श्रा· द्वि· २६ हव्यंवहतिवायुमेवतदंतरिक्षलोकआयातयतियोदेवोदेवान्यक्षदितिशंस
त्यसौवैदेवोदेवानावहत्यतमेवतदेतस्मिन्लोकआयातयतियक्षदग्निर्देवो
देवानितिशंसत्ययंवाअग्निर्देवोदेवान्यजतितमग्निमेवतदस्मिन्लोकआया
तयतिसोअध्वराकरतिजातवेदाइतिशंसतिवायुर्वैजातवेदावायुर्हीदंस
र्वंकरोतियदिदंकिंचवायुमेवतदंतरिक्षलोकआयातयति ॥ ३४ ॥ प्रवो
देवायाग्नयइत्यनुष्टुभःप्रथमेपदेविहरतितस्मात्स्त्र्यूरूविहरतिसमस्य
त्युत्तरेपदेतस्मात्पुमानूरूसमस्यतितन्मिथुनंमिथुनमेवतदुक्थमुखेक
रोतिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदप्रवोदेवायाग्नयइत्यनु राम २६
नुष्टुभःप्रथमेपदेविहरतिवज्रमेवतत्परोवरीयांसंकरोतिसमस्यत्यु

त्तरेपदेआरंभणतोवैवज्रस्याणिमाथोदंडस्याथोपरशोर्वज्रमेवत
त्प्रहरतिद्विषतेभ्रातृव्यायवधंयोऽस्यस्तृत्यस्तस्मैस्तर्तवै ॥ ३५ ॥ देवासु
वा राएषुलोकेषुसमयतंततोवैदेवाःसदएवायतननमकुर्वतान्त्सदसोज नं
यंस्तआग्नीध्रंसंप्रापद्यंततेततोपराजयंततस्मादाग्नीध्रउपवसंतिन न
सदस्याग्नीध्रेह्यधारयंतयदाग्नीध्रेधारयंततदाग्नीध्रस्याग्नीध्रत्वंते
षांवैदेवानामसुराःसदस्यानग्नीन्निर्वापयांचक्रुस्तेदेवाआग्नीध्री
देवसदस्यानग्नीन्विहरंस्तैरसुररक्षांस्यपाघ्नततथैवैतद्यजमानो
आग्नीध्रादेवसदस्यानग्नीन्विहरत्यसुररक्षांस्येवतदपघ्नतेतेवैप्रात
रान्येरेवाजयंतआर्यैस्तदाज्यानामाज्यत्वंतासांवैहोत्राणामायती

न्यराज्यैरेवाजयंतमार्यं

श्रा·द्वि· नामाजयंतीनामछावाकीयाहीयतंतस्यामिंद्राग्नीअध्यास्तामिंद्राग्नीवै
२७ देवानामोजिष्ठौबलिष्ठौसहिष्ठौसत्तमौपारयिष्णुतमौतस्मादैंद्राग्नमछावा
कः प्रातःसवनेशंसतींद्राग्नीहितस्यामध्यास्तांतस्मादुपुरस्तादन्येहोत्रकाः
श्रा सदः प्रसर्पंतिपश्चाछावाकःपश्चेवहिहीनोनुसंजिगमिषतितस्माद्योत्राह्म
णोबह्वृचोवीर्यवान्त्स्यात्सोस्याछावाकीयंकुर्यात्तेनैवसाहीनाभवति॥
॥३६॥ देवरथोवाएषयद्यज्ञस्तस्यैतावंतरौरश्मीयदाज्यप्रउगेतद्यदा
ज्येनपवमानमनुशंसतिप्रउगेणाज्यंदेवरथस्यैवतदंतरौरश्मीविहरत्य
लोभायतामनुक्रतिंमनुष्यरथस्यैवांतरौरश्मीविहरंत्यलोभायनास्य राम्. २७
देवरथोलुभ्यतिनमनुष्यरथोयएवंवेदतद्यथावावस्तोत्रमेवंशस्त्रंपावमा
डुर्यथा

नीषुसामगास्तुवतआग्नेयंहोताज्यंशंसतिकथमस्यपावमान्योनुशस्ता
भवंतीतियोवाअग्निःसपवमानस्तदप्येतदृषिणोक्तमग्निर्ऋषिःपवमान
इत्येवमुहास्याग्नेयीभिरेवप्रतिपद्यमानस्यपावमान्योनुशस्ताभवंतितत
दाहुर्यथावावस्तोत्रमेवंशस्त्रंगायत्रीषुसामगास्तुवतेनुष्टुभंहोताज्यंशं व
सतिकथमस्यगायत्र्योनुशस्ताभवंतीतिसंपदेतिब्रूयात्सप्तताअनुष्टुभे
कतास्त्रिःप्रथमयात्रिरुत्तमयैकादशाभवंतिविराड्याज्याद्वादशीनवाए
केनाक्षरेणछंदांसिवियंतिनद्वाभ्यांताःषोडशगायत्र्योभवंत्येवमुहास्या
नुष्टुब्भिरेवप्रतिपद्यमानस्यगायत्र्योनुशस्ताभवंत्यग्नइंद्रश्चदाशुषो
दुरोणइत्याग्नेंद्र्यायजतिनवाएताविंद्राग्नीसंतोव्यजयेतामाग्नेंद्रीवाए

ब्रा·द्वि· तौसंतौव्यजयेतांतद्यदाग्निंश्चायजतिविजित्याएवसाविराट्त्रयस्त्रिंशदक्ष
२८ रासैवतित्रयस्त्रिंशद्वैदेवाअष्टौवसवएकादशरुद्राद्वादशादित्याःप्रजापति
श्चवषट्कारश्चतत्प्रथमउक्थमुखेदेवताअक्षरभाजःकरोत्यक्षरमक्षरमे
वतद्देवताअनुप्रपिबंतिदेवपात्रेणैवतद्देवतास्तृप्यंतितदाहुर्यथावावशस्त्रमेवं
याज्यामियंहोतान्वंशंसत्यथकस्मादाग्नेय्यायजतीतियावाआग्नेय्यैंद्राग्नीवैसा ती
सेंद्राग्नमेतदुक्थंग्रहेणचतूर्ऋचीशंसेनचैंद्राग्नीआगतंसुतंगीर्भिर्नभोवरेण्यं
॥अस्यपातंधियेषितेत्यैंद्राग्नमध्वर्युर्ग्रहंगृह्णातिभूरग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्नि राम
रिंद्रोज्योतिर्भुवोज्योतिरिंद्रःसूर्योज्योतिर्ज्योतिःस्वःसूर्यइतिहोतातूष्णींशं २८
संशंसतितद्यथैवशस्त्रमेवंयाज्या॥२७॥होतृजपंजपतिरेतस्तत्सिंचत्यु

पांशुजपत्युपांश्विववैरेतसःसिक्तिःपुराहावाज्जपतियद्वैकिंचोर्ध्वमाहावाच्छ
स्त्रस्यैवतत्परांचंचतुष्पद्यासीनमभ्याह्वयतेतस्मात्परांचोभूत्वाचतुष्पादोरेतः
३ सिंचंतिसम्यङ्द्विपाद्भवतितस्मात्सम्यंचोभूत्वाद्विपादोरेतःसिंचंतिपितामात
रिश्वेत्याहप्राणोवैपिताप्राणोमातरिश्वाप्राणोरेतोरेतस्तत्सिंचत्यच्छिद्राप
दाधाइतिरेतोवाअच्छिद्रंमतोह्यच्छिद्रःसंभवत्यच्छिद्रोक्थाकवयःशंसंन्नि
तियेवाअनूचानास्तेकवयस्तइदमच्छिद्रंरेतःप्रजनयन्नित्येवतदाहसोमो
विश्वविन्नीथानिनेषद्बृहस्पतिरुक्थामदानिशंसिषदितिब्रह्मवैबृहस्पतिः
क्षत्रंसोमस्तुतशस्त्राणिनीथानिचोक्थामदानिचदैवेनचैवैतद्ब्रह्मणाप्र
सूतोदैवेनचक्षत्रेणोक्थानिशंसत्येतौहवाअस्यसर्वस्यप्रसवस्येशातेयदि

नास्याकृतंकृतंभवति

श्री·द्वि· दंकिंचतद्यदेताभ्यामप्रस्तुतःकरोत्यकृतंतदकृतमकरितिवैनिंदंतिकृत
२९ मस्यकृतंभवतियएवंवेदवागायुर्विश्वायुर्विश्वमायुरित्याहप्राणोवाआयुः यु
प्राणोरेतोवाग्योनिर्योनिंतदुपसंधायरेतःसिंचतिकइदंशंसिष्यतिस
इदंशंसिष्यतीत्याहप्रजापतिर्वैकःप्रजापतिःप्रजनयिष्यतीत्येवतदाह पि
॥ ३८ ॥ आहूयतूष्णींशंसंशंसतिरेतस्तत्सिक्तंविकरोतिसिक्तिर्वा
अग्रेथविकृतिरुपांशुतूष्णींशंसंशंसत्युपांश्विववैरेतसःसिक्तिर्व्लि
रइवतूष्णींशंसंशंसतितिरइववैरेतांसिविक्रियंतेषट्पदंतूष्णींशंसं
शंसतिषड्विधोवैपुरुषःषडंगआत्मानमेवतत्षड्विधंषडंगंविकरोति वै राम २९
तूष्णींशंसंशस्त्वापुरोरुचंशंसतिरेतस्तद्विकृतंप्रजनयतिविकृति

विकृतिर्वाअग्रेथजातिरुच्चैःपुरोरुचंशंसत्युच्चैरेवैनंतत्प्रजनयतिद्वाद
वै शपदांपुरोरुचंशंसतिद्वादशवैमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःप्रजापतिःसोस्य
सर्वस्यप्रजनयितासयोस्यसर्वस्यप्रजनयितासएवैनंतत्प्रजयापशु
भिःप्रजनयतिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदजातवेदस्यांपुरो
रुचंशंसतिजातवेदोन्यंगांतत्साकुर्यैच्छतीयसवनमेवजातवेदसआयतन
मथकस्मात्प्रातःसवनेजातवेदस्यांपुरोरुचंशंसतीतिप्राणोवैजातवेदाः
सहिजातानांवेदयावतांवैसजातानांवेदतेभवंतियेषामुनवेदकिमुतेस्वे
येवाआज्यआत्मसंस्कृतिंविदन्नस्कविरिति ॥ २९ ॥ प्रवोदेवायाग्नयइति

श्रा·द्वि·
३०

शंसतिप्राणोवैप्रप्राणंहीमानिसर्वाणिभूतान्यनुप्रयंतिप्राणमेवतत्संभावय
तिप्राणंसंस्कुरुतेदीदिवांसमपूर्व्यमितिशंसतिमनोवैदीदायमनसोहिनकिं
चनपूर्वमस्तिमनएवतत्संभावयतिमनःसंस्कुरुतेसनःशर्माणिवीतयइतिशं
संतिवाग्वैशर्मतस्माद्वाचानुवदंतमाहशर्मवदास्माअयांसीतिवाचमेवत
त्संभावयतिवाचंसंस्कुरुतेउतनोब्रह्मन्नविषइतिशंसतिश्रोत्रंवैब्रह्म
श्रोत्रेणहिब्रह्मशृणोतिश्रोत्रेब्रह्मप्रतिष्ठितंश्रोत्रमेवतत्संभावयतिश्रोत्रं
संस्कुरुतेसयंताविप्रएषामितिशंसत्यपानोवैयंतापानेनह्ययंयतःप्रा राम
३ णोनपरांभवत्यपानमेवतत्संभावयत्यपानंसंस्कुरुतेऋतावायस्यरोद ३०

सीइतिशंसतिचक्षुर्वाऋतंतस्माद्यतरोविवदमानयोराहाहमनुष्ठ्याचक्षु
षादर्शमितितस्यश्रद्दधातिचक्षुरेवतत्संभावयतिचक्षुःसंस्कुरुतेनूनोरास्वस य
हस्रवत्तोकवत्पुष्टिमद्वस्वित्युत्तमयापरिदधात्यात्मावैसमस्तःसहस्रवांस्तो
कवान्पुष्टिमानात्मानमेवतत्समस्तंसंभावयत्यात्मानंसमस्तंसंस्कुरुतेयाज्य
यायजतिप्रत्तिर्वैयाज्यापुण्यैवलक्ष्मीःपुण्यामेवतल्लक्ष्मींसंभावयतिपुण्यां
लक्ष्मींसंस्कुरुतेसएवंविद्वांश्छंदोमयोदेवतामयोब्रह्ममयोमृतमयः
संभूयदेवताअप्येतियएवंवेदयोवैतद्वेदयथाछंदोमयोदेवतामयोब्रह्म
मयोमृतमयःसंभूयदेवताअप्येतितत्सुविदितमित्यध्यात्ममथाधिदै

ब्रा·द्वि·
३१

वर्तं ॥ ४० ॥ षडूपदंतूष्णींशंसंशंसतिषड्वाऋतवऋतूनेवतत्कल्पयत्यृतू
नप्येतिद्वादशपदांपुरोरुचंशंसतिद्वादशवैमासामासानेवतत्कल्पयतिमा
सानप्येतिअग्नेवोदेवायाग्नयइतिशंसत्यंतरिक्षंवैअंतरिक्षंहीमानिसर्वाणिभू
तान्यनुप्रयंत्यंतरिक्षमेवतत्कल्पयत्यंतरिक्षमप्येतिदाद्दिवांसमर्ध्यमिति
शंसत्यसौवैदीदार्ययासौतपत्यितस्माद्धिनैंपूर्वंमस्त्यितमेवतत्कल्पयत्यित किंचन
मप्येतिसनःशर्माणिवीतयइतिशंसत्यग्निर्वैशर्माण्यन्नाद्यानियच्छत्यग्नि
मेवतत्कल्पयत्यग्निमप्येत्युतनोब्रह्मन्नविषइतिशंसतिचंद्रमावैब्रह्मचंद्र राम
मसमेवतत्कल्पयतिचंद्रमसमप्येतिसयंताविप्रएषामितिशंसतिवायुर्वै ३१

यंतावायुनाहीदंयतमंतरिक्षंनसमृच्छतिवायुमेवतत्कल्पयतिवायुमप्येत्यृता
वायस्यरोदसीइतिशंसतिद्यावापृथिवीवैरोदसीद्यावापृथिवीएवतत्कल्प
यतिद्यावापृथिवीअप्येतिनृनोरास्वसहस्रवत्तोकवत्पुष्टिमद्वस्वित्युत्तमया
परिदधातिसंवत्सरोवैसमस्तःसहस्रवांस्तोकवान्पुष्टिमान्त्संवत्सरमेवतत्स
मस्तंकल्पयतिसंवत्सरंसमस्तमप्येतियान्ययायजतिदृष्टिवैयाज्याविद्यु
द्वृष्टिंविद्युद्धीदंवृष्टिमन्नाद्यंसंप्रयच्छतिविद्युतमेवतत्कल्पयतिविद्युतमप्येति
सएवंविद्वानितन्मयोदेवतामयोभवतिभवति ॥ ४१ ॥ इतिद्वितीयपंचिकायां
पंचमोध्यायः ॥ शके१७२९ईश्वरनं॰रे॰पुस्तकंसं॰ ॥ चिं·कृ·शिवरामभट्टेनलिखितं

तृतीय पंचिका

Trutiya Panchika	Title
	Author
	Editor
Saka. 1754	Year, Vols.
	Publisher
429	Remarks

429

॥ अथतृतीयपंचिकाप्रारंभः ॥ ॥श्री॥ ॥

बा०त० श्रीगणेशाय नमः ॥ हरिः ॐ ॥ ग्रहोक्थं वा एतद्यत्प्रउगं नव वा अत्र ग्रहा गृह्यन्ते
१ व नवभिर्बहिष्पवमाने स्तुवते स्तुते स्तोमे दशमं गृह्णन्ति हिंकार इतरासां दशमः सो सा
सम्मा वायव्यं शंसति तेन वायव्य उक्थवानैन्द्रवायवं शंसति तेनैन्द्रवायव उक्थवा
न्मैत्रावरुणं शंसति तेन मैत्रावरुण उक्थवानाश्विनं शंसति तेनाश्विन उक्थवा
नैन्द्रं शंसति तेन शुक्रामन्थिना उक्थवन्तौ वैश्वदेवं शंसति तेनाग्रयण उक्थवान्सा
रस्वतं शंसति न सारस्वतो ग्रहोऽस्ति वाक्तु सरस्वती ये तु के च वाचा ग्रहा गृह्यन्ते तेऽस्य
सर्वे शस्तोक्था उक्थिनो भवन्ति य एवं वेद ॥१॥ अन्नाद्यं वा एतेनावरुन्धे यत्प्रउग
मन्यान्या देवता प्रउगे शस्यतेऽन्यदन्यदुक्थं प्रउगे क्रियतेऽन्यदन्यदस्यान्नाद्यं गृ १
हेषु ध्रियते य एवं वेद तद्वै यजमानस्याध्यात्मतममिवोक्थं यत्प्रउगं तस्माद

नेनैतदुपेक्ष्यतममिवेत्याहुरेतेन ह्येनं होता संस्करोतीति वायव्यं शंसति तस्मादाहुर्वा
युः प्राणः प्राणो रेतो रेतः पुरुषस्य प्रथमं संभवतः संभवतीति यद्वायव्यं शंसति प्राण
मेवास्य तत्संस्करोत्यैन्द्रवायवं शंसति यत्र वाव प्राणस्तदपानो यदैन्द्रवायवं शंसति
प्राणापानावेवास्य तत्संस्करोति मैत्रावरुणं शंसति तस्मादाहुश्चक्षुः पुरुषस्य प्र
थमं संभवतः संभवतीति यन्मैत्रावरुणं शंसति चक्षुरेवास्य तत्संस्करोत्या
श्विनं शंसति तस्मात्कुमारं जातं संवदन्त उप वै शुश्रूषते नि वै ध्यायतीति यदाश्वि
नं शंसति श्रोत्रमेवास्य तत्संस्करोत्यैन्द्रं शंसति तस्मात्कुमारं जातं संवदन्ते प्रति धा
रयति वै ग्रीवा अथो शिर इति यदैन्द्रं शंसति वीर्यमेवास्य तत्संस्करोति वैश्वदेवं शं
सति तस्मात्कुमारो जातः पश्चेव चरति विश्वदेवानि ह्यङ्गानि यद्वैश्वदेवं शंस

ब्रा० त० त्संगान्येवास्यतत्संस्करोतिसारस्वतंशंसतितस्मात्कुमारंजातंजघन्यावागावि
२ शतिवाग्घिसरस्वतीयत्सारस्वतंशंसतिवाचमेवास्यतत्संस्करोत्येषवैजातोजा
यतेसर्वाभ्यएताभ्योदेवताभ्यःसर्वेभ्यउक्थेभ्यःसर्वेभ्यश्छंदोभ्यःसर्वेभ्यः
प्रउगेभ्यःसर्वेभ्यःसवनेभ्योयएवंवेदयस्यचैवंविदुषएतच्छंसति॥२॥प्रा
णानांवाएतदुक्थंयत्प्रउगंसप्तदेवताःशंसतिसप्तवैशीर्षन्प्राणाःशीर्षन्नेव
तत्प्राणान्दधातिकिंसयजमानस्यपापभद्रमाद्रियेतेतिहस्माहयोस्यहोता
स्यादित्यत्रैवैनंयथाकामयेततथाकुर्याद्यंकामयेतप्राणेनैनंव्यर्धयानीतिवा
यव्यमस्यलुब्धंशंसेदृचंवापदंवातीयात्तेनैवतल्लुब्धंप्राणेनैवैनंतद्व्यर्धयति २
यंकामयेतप्राणापानाभ्यामेनंव्यर्धयानीत्यैंद्रवायवमस्यलुब्धंशंसेदृचं

वापदंवातीयात्तेनैवतल्लुब्धंप्राणापानाभ्यामेवैनंतद्व्यर्धयतियंकामयेतचक्षुषै
नंव्यर्धयानीतिमैत्रावरुणमस्यलुब्धंशंसेदृचंवापदंवातीयात्तेनैवतल्लुब्धंचक्षु
षैवैनंतद्व्यर्धयतियंकामयेतश्रोत्रेणैनंव्यर्धयानीत्याश्विनमस्यलुब्धंशंसेदृचं
वापदंवातीयात्तेनैवतल्लुब्धंश्रोत्रेणैवैनंतद्व्यर्धयतियंकामयेतवीर्येणैनंव्यर्धया
नीत्यैंद्रमस्यलुब्धंशंसेदृचंवापदंवातीयात्तेनैवतल्लुब्धंवीर्येणैवैनंतद्व्यर्धयतियं
कामयेतांगैरेनंव्यर्धयानीतिवैश्वदेवमस्यलुब्धंशंसेदृचंवापदंवातीयात्तेनैवतल्लु
ब्धमंगैरेवैनंतद्व्यर्धयतियंकामयेतवाचैनंव्यर्धयानीतिसारस्वतमस्यलुब्धंशं
सेदृचंवापदंवातीयात्तेनैवतल्लुब्धंवाचैवैनंतद्व्यर्धयतियमुकामयेतसर्वैरेनमं
गैःसर्वेणात्मनासमर्धयानीत्येतदेवास्ययथापूर्वमृजुक्लृप्तंशंसेत्सर्वैरेवैनंतदं

ब्रा० तृ० गैः सर्वेणात्मनासमर्धयतिसर्वैरंगैःसर्वेणात्मनासमृध्यतेयएवंवेद॥ ३॥ तदाहु
३ र्यथावावस्तोत्रमेवंशस्त्रमाग्नेयीषुसामगास्तुवतेवायव्ययाहोताप्रतिपद्यतेक
थमस्याग्नेय्योनुशस्ताभवंतीत्यग्नेर्वाएताःसर्वास्तन्वोयद्देवताःसयदग्निःप्रवा
न्निर्दहतितदस्यवायव्यंरूपंतदस्यतेनानुशंसत्यथयद्द्वेधमिवकृत्वादहतिद्वौवा
इंद्रवायूतदस्यैंद्रवायवंरूपंतदस्यतेनानुशंसत्यथयदुच्चैर्हृष्यतिनिचहृष्यतित
दस्यमैत्रावरुणंरूपंतदस्यतेनानुशंसतिसयदग्निर्घोरसंस्पर्शस्तदस्यवारुणंरू
पंतंयद्घोरसंस्पर्शंसंतंमित्रकृत्येवोपासतेतदस्यमैत्रंरूपंतदस्यतेनानुशंसत्य
थयदेनंद्वाभ्यांबाहुभ्यांद्वाभ्यामरणीभ्यांमंथंतिद्वौवाअश्विनौतदस्याश्विनं ३
रूपंतदस्यतेनानुशंसत्यथयदुच्चैर्घोषस्तनयन्बबाकुर्वन्निवदहतियस्माद्भू

तानिविजंतेतदस्यैंद्रंरूपंतदस्यतेनानुशंसत्यथयदेनमेकंसंतंबहुधाविहरंतितद
स्यवैश्वदेवंरूपंतदस्यतेनानुशंसत्यथयत्स्फूर्जयन्वाचमिववदन्दहतितदस्यसा
रस्वतंरूपंतदस्यतेनानुशंसत्येवमुहास्यवायव्ययैवप्रतिपद्यमानस्यतच्चनत्वेनै
वैताभिर्देवताभिःस्तोत्रियोनुशस्तोभवतिविश्वेभिःसोम्यंमध्वग्नइंद्रेणवायुना।
पिबामित्रस्यधामभिरितिवैश्वदेवमुक्थंशस्त्वावैश्वदेव्यायजतियथाभागंतद्देवताः
प्रीणाति॥ ४॥ देवपात्रंवाएतद्यद्वषट्कारोवषट्करोतिदेवपात्रेणैवतद्देवतास्तर्पय
त्यनुवषट्करोतितद्यथादाश्वान्वागावापुनरभ्याकारंतर्पयंत्येवमेवैतद्देवताःपुन
रभ्याकारंतर्पयंतियदनुवषट्करोतीमानेवाग्नीनुपासतइत्याहुर्धिष्ण्यानथकस्मा
त्पूर्वस्मिन्नेवजुह्वतिपूर्वस्मिन्वषट्कुर्वंतीतियदेवसोमस्याग्नेवीहीत्यनुवषट्क

ब्रा० तृ० रातिनेनधिष्ण्यान्प्रीणात्यसंस्थितान्त्सोमान्भक्षयंतीत्याहुर्येषां नानुवषट्करो
४ तिकोनुसोमस्यस्विष्टकृद्भागइतियद्वावसोमस्याग्नेवीहीत्यनुवषट्करोतितेनैव
संस्थितान्त्सोमान्भक्षयंतिसउएवसोमस्यस्विष्टकृद्भागोवषट्करोति ॥ ५ ॥ व
ज्रोवाएषयद्वषट्कारोयंद्विष्यात्तंध्यायेद्वषट्करिष्यंस्तस्मिन्नेवतंवज्रमास्था
पयतिषळितिवषट्करोतिषड्वाऋतवऋतूनेवतत्कल्पयत्यृतून्प्रतिष्ठापयत्यृ
तून्वैप्रतितिष्ठतइदंसर्वमनुप्रतितिष्ठतियदिदंकिंचप्रतितिष्ठतियएवंवेदतदु
हस्माहहिरण्यदन्बैदएतानिवाएतेनषट्प्रतिष्ठापयतिद्यौरंतरिक्षेप्रतिष्ठितां
तरिक्षंपृथिव्यांपृथिव्यप्स्वापःसत्येसत्यंब्रह्मणिब्रह्मतपसीत्येताएवतत्प्रति
ष्ठाःप्रतितिष्ठंतीरिदंसर्वमनुप्रतितिष्ठतियदिदंकिंचप्रतितिष्ठतियएवंवेदवौष ७

ळितिवषट्करोत्यसौवाववाहृतवःषळेतमेवतदृतुष्वादधात्यृतुषुप्रतिष्ठापय
तियादृगिववैदेवेभ्यःकरोतितादृगिवास्मैदेवाःकुर्वंति ॥ ६ ॥ त्रयोवैवषट्कारा
वज्रोधामच्छद्रिक्तःसयमेवोच्चैर्बलंवषट्करोतिसवज्रस्तंतंप्रहरतिद्विषते
भ्रातृव्यायवधंयोस्यस्तृत्यस्तस्मैस्तर्तवैतस्मात्सभ्रातृव्यवतावषट्कृत्यो
थयःसमःसंततोनिर्हाणर्चःसधामच्छत्तंतंप्रजाश्चपशवश्चानूपतिष्ठंतेतस्मा
त्सप्रजाकामेनपशुकामेनवषट्कृत्योथयेनैववषट्करात्योतिसरिक्तोरिणक्त्या
त्मानंरिणक्तियजमानंपापीयान्वषट्कर्ताभवतिपापीयान्यस्मैवषट्करोति
तस्मात्तस्याशान्नेयात्किंसयजमानस्यपापभद्रमाद्रियेतेतिहस्माहयोस्य
होतास्यादित्यत्रैवैनंयथाकामयेततथाकुर्याद्यंकामयेततथैवानीजानोभूत्त

ब्रा० तृ० थैवेजानस्यादितियथैवास्यऋचंब्रूयात्तथैवास्यवषट्कुर्यात्समामेवैनंतत्क
५ रोतियंकामयेतपापीयान्स्यादित्युच्चैस्तरामस्यऋचमुक्त्वानीचैस्तरांवषट्कु
र्यात्पापीयांसमेवैनंतत्करोतियंकामयेतश्रेयान्स्यादितिनीचैस्तरामस्यऋ
चमुक्त्वोच्चैस्तरांवषट्कुर्याच्छ्रियएवैनंतच्छ्रियामादधातिसंततमृचावषट्कृ
त्यंसंतत्यैसंधीयतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेद॥७॥यस्यैदेवतायैहविर्गृहीतंस्या
त्तांध्यायेद्वषट्करिष्यन्साक्षादेवतद्देवतांप्रीणातिप्रत्यक्षाद्देवतांयजतिवज्रो
वैवषट्कारःसएषप्रहृतोऽशांतोदीदायतस्यहैतस्यनसर्वेदेवाःशांतिंविदुर्नप्र
तिष्ठांतस्माद्धाप्येतर्हिभूयानिवमृत्युस्तस्यहैषैवशांतिरेषाप्रतिष्ठावागित्ये ५
वतस्माद्वषट्कृत्यवषट्कृत्यवागित्यनुमंत्रयेतसएनंशांतोनहिनस्तिवषट्

कारमामांप्रमृक्षोमाहंत्वांप्रमृक्षंबृहतामनउपह्वयेव्यानेनशरीरंप्रतिष्ठासि
प्रतिष्ठांगच्छप्रतिष्ठांमागमयेतिवषट्कारमनुमंत्रयेततदुहस्माहदीर्घमेतत्स
दप्रभ्वोजःसहओजइत्येववषट्कारमनुमंत्रयेतौजश्चहवैसहश्चवषट्का
रस्यप्रियतमेतन्वौप्रियेणैवैनंतद्धाम्नासमर्धयतिप्रियेणधाम्नासमृ[illegible]
ध्यतेयएवंवेदवाक्चवैप्राणापानौचवषट्कारस्तएतेवषट्कृतेवषट्कृतेव्युत्क्रा
मंतितानन्नुमंत्रयेतवागोजःसहओजोमयिप्राणापानावित्यात्मन्येवतद्धोतावा
चंचप्राणापानौचप्रतिष्ठापयतिसर्वायुःसर्वायुत्वायसर्वमायुरेतियएवंवेद॥८॥
यज्ञोवैदेवेभ्यउदक्रामत्तंप्रैषैःप्रैषमैच्छन्यत्प्रैषैःप्रैषमैच्छंस्तत्प्रैषाणां
प्रैषत्वंतंपुरोरुग्भिःप्रारोचयन्यत्पुरोरुग्भिःप्रारोचयंस्तत्पुरोरुचांपुरोरुक्त्वं

ब्रा०त० तं वै धामान्वविंदन्यद्धामान्वविंदंस्तद्धेदेवैर्दित्वं तं वित्तं ग्रहैर्य्यगृह्णन्तयद्वित्तं ग्र
हैर्य्यगृह्णंस्तद्ग्रहाणां ग्रहत्वं तं वित्वा निविद्भिर्न्यवेदयंन्यन्निविद्भिर्न्यवेद
ध यंस्तन्निविदां निवित्वं महद्वाव नष्टैष्यं स्वल्पं वेच्छति यत्र [illegible]वा वनतयोर्ज्यायद्भ
वाशीच्छति स एव नयोः साधीयद्दृच्छति य उ एवं वेदैषान्व षीयसोवषीयसो वेदस
उ एवं तान्त्साधीयो वेदनष्टैष्यं ह्येत घत्सैषास्तस्मात्स्वह्नत्ति स्वन्वेष्यति ॥ ९ ॥
गर्भा वा एत उक्थानां यन्निविदस्तद्यत्पुरस्तादुक्थानां प्रातःसवने धीयंते तस्मा
त्परांचो गर्भा धीयंते पराञ्चः संभवंति यन्मध्यतो मध्यंदिने धीयंते तस्मान्म
ध्ये गर्भा धृतास्तद्यदंततस्तृतीयसवने धीयंते तस्मादमुतोर्वाचो गर्भाः प्रजा ध
यंते प्रजात्यै प्रजायते प्रजया पशुभिर्य एवं वेद पेत्रा वा एत उक्थानां यन्निवि

दस्तद्यत्पुरस्तादुक्थानां प्रातःसवने धीयंते यथैव प्रवयणतः पेत्राः कुर्यात्ता दृक्त
द्यन्मध्यतो मध्यंदिने धीयंते यथैव मध्यतः पेत्राः कुर्यात्तादृक्तद्यदंततस्तृतीय
सवने धीयंते यथैवावप्रज्जनतः पेत्राः कुर्यात्तादृक्तत्सर्वतो यज्ञस्य पेत्रास्ता ओस
ते य एवं वेद ॥ १० ॥ सौर्या वा एता देवता यन्निविदस्तद्यत्पुरस्तादुक्थानां प्रातःस
वने धीयंते मध्यतो मध्यंदिने ततस्तृतीयसवन आदित्यस्यैव तद्व्रतमनुपर्यावर्तं
ते पच्छो वै देवा यज्ञं समभरंस्तस्मात्पच्छो निविदः शस्यंते यद्वेतद्वै यज्ञं समभरं
स्तस्मादश्वः समभवत्तस्मादाहुरश्वं निविदां शंसेदध्यादिति तदु खलु वरमेव द
दतिन निविदः पदमतीयाद्यन्निविदः पदमतीयाद्यज्ञस्य तच्छिद्रं कुर्याद्यज्ञस्य
वै छिद्रं स्रवद्यजमानोनु पापीयान्भवति तस्मान्न निविदः पदमतीयान्न निविदः

ब्रा०तृ० पदेविपरिहरेद्यन्निविदःपदेविपरिहरेन्मोहयेद्यज्ञंमुग्धोयजमानस्यात्तस्मा
१ न्ननिविदःपदेविपरिहरेन्ननिविदःपदेसमस्येद्यन्निविदःपदेसमस्येद्यज्ञ
स्यतदायुःसंहरेत्प्रमायुकोयजमानस्यात्तस्मान्ननिविदःपदेसमस्येत्स्वेदं
ब्रह्मचेदंक्षत्रमित्येतेएवसमस्येद्ब्रह्मक्षत्रयोःसंश्रित्यैतस्माद्ब्रह्मचक्षत्रं
चसंश्रितेनत्वचंनचतुर्ऋचमतिमन्येतनिवित्स्थानमेकैकंवैनिविदःपदमृचं
सूक्तंप्रतितस्मान्नत्वचंनचतुर्ऋचमतिमन्येतनिवित्स्थानंनिविदाह्येवस्तोत्र
मतिशस्तंभवत्येकांपरिशिष्यत्तृतीयसवनेनिविदंदध्याद्द्वेपरिशिष्यदध्या
त्प्रजननंतदुपहन्याद्दैस्तत्प्रजाव्यर्धयेत्तस्मादेकामेवपरिशिष्यत्तृतीयस १
वनेनिविदंदध्यान्निःसूक्तेननिविदमतिपद्येतयन्सूक्तेननिविदमतिपद्येत

नतत्तुनरूपंनिवर्तेततवास्तुकमेवतदन्यत्तद्दैवतंनच्छंदःसंसूक्तमाहत्यतस्मिन्निवि
दंदध्यान्माप्रगामपथोवयमितिपुरस्तात्सूक्तस्यशंसतिपथोवाएषप्रैतियोय
ज्ञेमुह्यतिमायज्ञादिंद्रसोमिनइतियज्ञादेवतंनप्रच्यवतेमांतस्थुर्नोअरातयइ
त्यरातीयतएवतदपहंतियोयज्ञस्यप्रसाधनस्तंतुर्देवेष्वाततः।।तमाहुतंनशीम
हीतिप्रजावैतंतुःप्रजामेवास्माएतत्संतनोतिमनोन्वाहुवामहेनाराशंसेनसो
मेनेतिमनसावैयज्ञस्तायतेमनसाक्रियतेसैवतत्रप्रायश्चित्तिःप्रायश्चित्तिः
।।११।। ।।इतितृतीयपंचिकायांप्रथमोध्यायः।। ।।देवविशःकल्पयितव्याइ
त्याहुश्छंदश्छंदसिप्रतिष्ठाप्यमितिशोंसावोमित्याह्वयतेप्रातःसवनेत्र्यक्ष
रेणशंसामोदैवोमित्यध्वर्युःप्रतिगृणातिपंचाक्षरेणतदष्टाक्षरंसंपद्यतेष्टा

ब्रा० त० क्षरा वै गायत्री गायत्रीमेव तत्पुरस्तात्प्रातःसवनेऽचीकॢपतामुक्थं वाचीत्याह शस्त्वा
८ चतुरक्षरमोमुक्थशा इत्यध्वर्युश्चतुरक्षरं तदष्टाक्षरं संपद्यतेऽष्टाक्षरा वै गायत्री
गायत्रीमेव तदुभयतः प्रातःसवनेऽचीकॢपतामध्वर्यो शोंसावोमित्याह्वयते मध्यं
दिने षळक्षरेण शंसामो दैवोमित्यध्वर्युः प्रतिगृणाति पंचाक्षरेण तदेकादशा
क्षरं संपद्यत एकादशाक्षरा वै त्रिष्टुप् त्रिष्टुभमेव तत्पुरस्तान्मध्यंदिनेऽचीकॢप
तामुक्थं वाचीन्द्रायेत्याह शस्त्वा सप्ताक्षरमोमुक्थशा इत्यध्वर्युश्चतुरक्षरं तदे
कादशाक्षरं संपद्यत एकादशाक्षरा वै त्रिष्टुप् त्रिष्टुभमेव तदुभयतो मध्यंदिने
ऽचीकॢपतामध्वर्यो शोंसावोमित्याह्वयते तृतीयसवने सप्ताक्षरेण शंसामो ८
दैवोमित्यध्वर्युः प्रतिगृणाति पंचाक्षरेण तद्द्वादशाक्षरं संपद्यते द्वादशाक्षरा वै ज

गती जगतीमेव तत्पुरस्तात्तृतीयसवनेऽचीकॢपतामुक्थं वाचीन्द्राय देवेभ्य इत्याह शा
स्त्वैकादशाक्षरमोमित्यध्वर्युरेकाक्षरं तद्द्वादशाक्षरं संपद्यते द्वादशाक्षरा वै जग
ती जगतीमेव तदुभयतस्तृतीयसवनेऽचीकॢपतां तदेतदृषिः पश्यन्नभ्यनूवाच यद्गा
यत्रे अधि गायत्रमाहितं त्रैष्टुभाद्वा त्रैष्टुभं निरतक्षत । यद्वा जगज्जगत्याहितं पदं य
इत्तद्विदुस्ते अमृतत्वमानशुरित्येतद्वै तच्छंदश्छंदसि प्रतिष्ठापयति कल्पयति देव
वित्राय एवं वेद ॥ १२ ॥ प्रजापतिर्वै यज्ञं छंदांसि देवेभ्यो भागधेयानि व्यभजत्स गाय
त्रीमेवाग्नये वसुभ्यः प्रातःसवनेऽभजत्त्रिष्टुभमिन्द्राय रुद्रेभ्यो मध्यंदिने जगतीं वि
श्वेभ्यो देवेभ्य आदित्येभ्यस्तृतीयसवनेऽथास्य यत्स्वं छंद आसीदनुष्टुप्तामुदं
तमभ्युदौहदच्छावाकीयामभि सैनमब्रवीदनुष्टुप्त्वं न्वेव देवानां पापिष्ठोऽसि य

ब्रा० ८०

स्यतेहंस्वंछंदोस्मिंयामोदंतमप्यकदोहीरच्छावाकीयामसीतितदजानात्सस्वंसोम
माहरत्सस्वेसोमेग्रंमुखमभिपर्याहरदनुष्टुभंतस्मादनुष्टुबग्रियामुख्यायुज्यते
सर्वेषांसवनानामग्रियोमुख्योभवतिश्रेष्ठतामश्नुतेयएवंवेदस्वेवैसतत्सोमेक
ल्पयत्तस्माद्यत्रक्वचयजमानवन्त्रोभवतिकल्पतएवयज्ञोपितस्यैजननायकल्प
तेयत्रैवंविद्वान्यजमानोवन्त्रीयजते ॥१३॥ अग्निर्वैदेवानांहोतासीत्तंमृत्युर्बहि
ष्पवमानेसीदत्सोनुष्टुभाज्यंप्रत्यपद्यतमृत्युमेवतत्पर्यक्रामत्तमाज्येसीदत्सप्रउ
उगेणप्रत्यपद्यतमृत्युमेवतत्पर्यक्रामत्तंमाध्यंदिनेपवमानेसीदत्सोनुष्टुभाम
रुत्वतीयंप्रत्यपद्यतमृत्युमेवतत्पर्यक्रामत्तंमाध्यंदिनेबृहतीषुनाशक्नोत्सत्तंप्रा
णावैबृहत्यःप्राणानेवतन्नाशक्नोद्व्यवैतुंतस्मान्माध्यंदिनेहोताबृहतीषुस्तोत्रिये

णैवप्रतिपद्यतेप्राणावैबृहत्यःप्राणानेवतदभिप्रतिपद्यतेतंतृतीयपवमानेसीद
त्सोनुष्टुभावैश्वदेवंप्रत्यपद्यतमृत्युमेवतत्पर्यक्रामत्तंयज्ञायज्ञीयेसीदत्सवैश्वा
नरीयेणाग्निमारुतंप्रत्यपद्यतमृत्युमेवतत्पर्यक्रामद्वज्रोवैवैश्वानरीयंप्रतिष्ठा
यज्ञायज्ञीयंवज्रेणैवतत्प्रतिष्ठायामृत्युंनुदतेससर्वान्पाशान्त्सर्वान्स्थाणून्मृत्यो
रतिमुच्यस्वस्त्यवोदमुच्यतस्वस्त्येवहोतोन्मुच्यतेसर्वायुःसर्वायुत्वायसर्वमायुरेति
यएवंवेद ॥१४॥ इंद्रोवैवृत्रंहत्वानास्तृषीतिमन्यमानःपराःपरावतोगच्छत्सपर
मामेवपरावतमगच्छदनुष्टुब्वैपरमापरावद्वाग्वाअनुष्टुप्सवाचंप्रविश्याशाय
त्तंसर्वाणिभूतानिविभज्यान्वैच्छंस्तंपूर्वेद्युःपितरोविंदन्नुत्तरमहर्देवास्तस्मात्पू
र्वेद्युःपितृभ्यःक्रियतउत्तरमहर्देवान्यजंतेतेब्रुवन्नभिषुणवामैवतथावावनआ

ब्रा० त० त्रिष्टुभागमिष्यतीतितथेतितस्यपुण्वंस्तआत्वारथंयथोतयइत्येवैनमावर्त
१० यन्निदंवसोस्कतमंधइत्येवैष्पःस्कतकीर्त्यामाविरसर्वदिंद्रनेदीयएदिहीत्येवै
नंमध्यंत्रापादयंतागतंद्रेणयज्ञेनयजतेसंद्रेणयज्ञेनराध्नोतियएवंवेद॥
॥१५॥इंद्रंवैवृत्रंजघ्निवांसंनास्तृतेतिमन्यमानाःसर्वादेवताअजहुःस्तंमरु
तएवस्वापयोनाजहुःप्राणावैमरुतःस्वापयःप्राणाहैवैनंतंनाजहुःस्तस्मादे
षोच्युतःस्वापिमान्प्रगाथःशस्यतआस्वापेस्वापिभिरित्यपिहयद्यंद्रमेवान्तर्उर्ध्वंछं
दःशस्यतेतत्थसर्वंमरुत्वतीयंभवत्येषचेदच्युतःस्वापिमान्प्रगाथःशस्यतआस्वा
स पेस्वापिभिरिति॥१६॥ब्राह्मणस्पत्यंप्रगाथंशंसतिबृहस्पतिपुरोहितावैदेवाअ १०
जयन्त्स्वर्गंलोकंव्यस्मिंल्लोकेजयंततथैवैतद्यजमानोबृहस्पतिपुरोहितएवजय

तिस्वर्गंलोकंव्यस्मिंल्लोकेजयतेतौवाएतौप्रगाथावस्तुतौसंतौपुनरादायंशस्येते
तदाहुर्यन्नकिंचनास्तुतंसत्पुनरादायंशस्यतेथकस्मादेतौप्रगाथावस्तुतौसं
तौपुनरादायंशस्यतेइतिपवमानोवाउक्थंवाएतद्यन्मरुत्वतीयंषट्सुवाअत्रगा
यत्रीषुस्तुवतेषट्सुबृहतीषुतिसृषुत्रिष्टुप्सुसवाएषत्रिछंदाःपंचदशोमाध्यं
दिनःपवमानस्तदाहुःकथंतएषत्रिछंदाःपंचदशोमाध्यंदिनःपवमानोनुशस्तो
भवतीतियएवगायत्र्याउत्तरेप्रतिपदोयागायत्र्योनुचरस्ताभिरेवास्यगायत्र्योनु
शस्ताभवंत्यनाष्यामिवास्यप्रगाथाभ्यांबृहत्योनुशस्ताभवंतितास्कवाएताखुबृ
हतीषुसामगायरवंयोधाजयाष्यांपुनरादायंस्तुवतेतस्मादेतौप्रगाथावस्तु
तौसंतौपुनरादायंशस्येतेनछस्त्रेणस्तोत्रमन्वैतियएवंत्रिष्टुभोधाय्यायत्रै

ब्रा०तृ० ष्टुभं निविद्धानं ताभिरेवास्य त्रिष्टुभोनुशस्ता भवंत्येवमु हास्यैष त्रिच्छंदाः पंच
११ दशो माध्यंदिनः पवमानोनुशस्तो भवति य एवं वेद ॥१७॥ धाय्याः शंसति धा
य्याभिर्वै प्रजापतिरिमांलोकानधयद्यंयं काममकामयत तथैवैतद्यजमानो
धाय्याभिरेवेमांलोकांधयति यंयं कामं कामयते य एवं वेद यदेव धाय्याः ॥ य
त्र वै देवा यज्ञस्य छिद्रं निरजानंस्तद्धाय्याभिरपिदधुस्तद्धाय्यानां धाय्या
त्वमछिद्रेण हास्येष्टं यज्ञेनेष्टं भवति य एवं वेद यद्वेव धाय्याः ॥ स्यूम हैन यज्ञस्य
यद्धाय्यास्तद्यथा सूच्या वासः संदधदियादेवमेवैताभिर्यज्ञस्य छिद्रं संदधदे
ति य एवं वेद यद्वेव धाय्याः ॥ तान्कवा एतान्युपसदामेवोक्थानि यद्धाय्या अग्नि ११
र्नेतेत्याग्नेयी प्रथमोपसत्तस्या एतदुक्थं त्वं सोम क्रतुभिरिति सौम्या द्वितीयो

पसत्तस्या एतदुक्थं पिन्वंत्यप इति वैष्णवी तृतीयोपसत्तस्या एतदुक्थं यावंतं ह
वै सौम्येनाध्वरेणेष्ट्वा लोकं जयति तमत एकैकयोपसदा जयति य एवं वेद यश्चै
वं विद्वान्धाय्याः शंसति तद्धैक आहुः सखायस्त्वा महइति शंसेदेतां वाव वयं भरतेषु
शस्यमानामभिव्यजानीम इति वदंतस्तत्तन्नादृत्यं यदेतां शंसेदीश्वरः पर्जन्यो व
र्ष्टोः पिन्वंत्यप इत्येव शंसेद्वृष्टिवनि पदं मरुत इति मारुतमत्यं न मिहे वि नयंतीति
विनीतवद्यद्विनीतवत्तदभिक्रांतवद्यदभिक्रांतवत्तद्वैष्णवं वाजिनमितींद्रो वै वाजी त
स्यां वा एतस्यां चत्वारि पदानि वृष्टिवनि मारुतं वैष्णवमैंद्रं सा वा एषा तृतीयस व
नभाजना सती मध्यंदिने शस्यते तस्मात्तद्धेदं सरतानां पशवः सायंगोष्ठाः संतो
मध्यंदिने संगविनीमायंति सा जगती जागता हि पशव आत्मा यजमानस्य मध्यंदि

ब्रा॰ त॰ नस्तद्यजमाने पशून्दधाति ॥१८॥ मरुत्वतीयं प्रगाथं शंसति पशवो वै मरु
१२ तः पशवः प्रगाथः पशूनामवरुद्ध्यै जनिष्ठा उग्रः सहसे तुरायेति सूक्तं शंसति
तद्वा एतद्यजमानजननमेव सूक्तं यजमानं ह वा एतेन यज्ञाद्देवयोन्यै प्रजन
यति तत्संजयं प्रवर्ति सं च जयति वि च जयते एतद्गौरिवीतं गौरिवीतिर्ह वै
शाक्त्यो नेदिष्ठं स्वर्गस्य लोकस्यागच्छत्स एतत्सूक्तमपश्यत्तेन स्वर्गं लोक
मजयत्तथैवैतद्यजमान एतेन सूक्तेन स्वर्गं लोकं जयति तस्यार्धाः शस्त्वा
र्धाः परिशिष्य मध्ये निविदं दधाति स्वर्गस्य हैष लोकस्य रोहो यन्निवि
त्स्वर्गस्य हैतल्लोकस्याक्रमणं यन्निवित्तामाक्रममाण इव शंसेदुपैव यज १२
मानं निगृह्णीत योऽस्य प्रियः स्यादिति नु स्वर्गकामस्याथाभिचरतोऽपःका

मयेत क्षत्रेण विशं हन्यामिति त्रिस्तर्हि निविदा सूक्तं विशंसेत्क्षत्रं वै निविद्वि
ट्सूक्तं क्षत्रेणैव तद्विशं हन्ति यः कामयेत विशा क्षत्रं हन्यामिति त्रिस्तर्हि सूक्ते
न निविदं विशंसेत्क्षत्रं वै निविद्विट्सूक्तं विशैव तत्क्षत्रं हन्ति य उ कामयेतो
भयत एनं विशः पर्यवच्छिनदानीत्येकस्य तस्तर्हि निविदं व्याह्वयीतोभयत एवै
नं तद्विशः पर्यवच्छिनत्तीति न्वभिचरतद्दूतरथ्यात्वेव स्वर्गकामस्य वयः सुपर्णा
उपसेदुरिंद्रमित्युत्तमया परिदधाति प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः ॥ अपध्वां
तमूर्णुहीति येन तमसा प्रावृतो मन्येत तन्मनसा गच्छेदप हैवास्मात्तल्लुप्यते
पूर्धि चक्षुरिति चक्षुषी मरीमृज्येताजरं चक्षुष्मान्भवति य एवं वेद मुमु संरु
ग्ध्यस्मान्निधयेव बद्धानिति पाशा वै निधा मुमुग्ध्यस्मान्पाशादिव बद्धानि

ब्रा० तृ० त्येवतदाह॥१९॥ इंद्रोवैवृत्रंहनिष्यन्त्सर्वादेवताअब्रवीदनुमोपतिष्ठध्वमु
१३ पमाह्वयध्वमितितथेतितंहनिष्यंतआद्रवन्त्सोवेन्मांवैहनिष्यंतआद्रवंति
हंतेमान्भीषयाइतितानभिप्राश्वसीत्तस्यश्वसथादीषमाणाविश्वेदेवाअ
द्रवन्मरुतोहैनंनाजहुः प्रहरभगवोजहिवीरयस्वेत्येवैनमेतांवाचंवदंतउ
पातिष्ठंततदेतदृषिःपश्यन्नभ्यनूवाचवृत्रस्यत्वाश्वसथादीषमाणाविश्वे
देवाअजहुर्येसखायः॥ मरुद्भिरिंद्रसख्यंतेअस्त्वथेमाविश्वाःपृतनाजया
सीतिसोवेदिमेवैकिलमेसचिवाइमेमाकामयंतहंतेमानस्मिन्नुक्थआ
भजाइतितानेतस्मिन्नुक्थआभजदथहैतेतर्ह्युभेएवनिष्केवल्येउक्थः १३
आसतुर्मरुत्वतीयंग्रहंगृह्णातिमरुत्वतीयंप्रगाथंशंसतिमरुत्वतीयंसू

क्तंशंसतिमरुत्वतीयांनिविदंदधातिमरुतांसाभक्तिर्मरुत्वतीयमुक्थंशा-
स्त्वामरुत्वतीययायजतियथाभागंतद्देवताःप्रीणातियेत्वाहिहत्येमघ
वन्नवर्धन्येशांबरेहरिवोयेगविष्टौ॥ येत्वानूनमनुमदंतिविप्राःपिबेंद्र
सोमंसगणोमरुद्भिरितियत्रयत्रैवैभिर्व्यजयतयत्रवीर्यमकरोत्तदे
वैतत्समनुवेद्येंद्रेणैतान्त्सोमपीथान्करोति॥२०॥ इंद्रोवैवृत्रंहत्वास
र्वाविजितीर्विजित्याब्रवीत्प्रजापतिमहमेतदसानियत्त्वमहंमहानसानी
तिसप्रजापतिरब्रवीदथकोहमितियदेवैतदवोचइत्यब्रवीत्ततोवैको
नामप्रजापतिरभवत्कोवैनामप्रजापतिर्यन्महानिंद्रोभवत्तन्महेंद्र
स्यमहेंद्रत्वंसमहान्भूत्वादेवताअब्रवीदुद्धारंमउद्धरतेतियथाप्येत

ब्रा॰ त॰ हीर्दिछंतियोवैभवतियःश्रेष्ठतामश्नुतेसमहान्भवतितंदेवाअब्रुवंस्त्वमे
१४ वब्रूष्वयत्तेभविष्यतीतिसएतंमाहेंद्रंग्रहमब्रूतमाध्यंदिनंसवनानांनिष्के
वल्यमुक्थानांत्रिष्टुभंछंदसांपृष्ठंसाम्नांतमस्माउद्धारमुदहरन्नुदस्माउ
द्धारंहरंतियएवंवेदतंदेवाअब्रुवन्त्सर्वंवाअवोचथाअपिनोत्रास्त्वितिस
नेत्यब्रवीत्कथंवोपिस्यादितितमब्रुवन्नप्येवनोस्तुमघवन्नितितंनिरीक्ष
तैव॥२१॥तेदेवाअब्रुवन्नियंवाइंद्रस्यप्रियाजायावावाताप्रासहानामा
स्यामेवइछामहाइतितथेतितस्यामैछंतसैनानब्रवीत्प्रातर्वःप्रतिवक्तास्मी
तितस्मात्स्त्रियःपत्याविछंतेतस्माडुस्त्र्यनुरात्रंपत्याविछतेतांप्रातरुपाय १४
न्त्सैतदेवप्रत्यपद्यतयद्वावानपुरुतमंपुराषाळावृत्रहेंद्रोनामान्यप्राः॥

अछेतिप्रासहस्पतिस्तुविष्मानितींद्रोवैप्रासहस्पतिस्तुविष्मान्यदीमुश्मसि
कर्तवेकरत्तदितियदेवैनदवोचामाकरत्तदित्येवैनांस्तदब्रवीत्तेदेवाअब्रुवं
न्नप्यस्याइहास्त्वकस्मानोस्मिन्नवैकमविददितितथेतितस्याअप्यत्राकुर्वंस्त
स्मादेषात्रापिशस्यतेयद्वावानपुरुतमंपुराषाळितिसेनावाइंद्रस्यप्रिया
जायावावाताप्रासहानामकोनामप्रजापतिश्वशुरस्तद्यास्यकामसेनाजयेत्त
स्याअर्धात्तिष्ठंस्तृणमुभयतःपरिछिद्येतरांसेनामभ्यस्येत्प्रासहेकस्त्वाप
श्यतीतितद्यथैवादस्नुषाश्वशुराल्लज्जमानानिलीयमानैत्येवमेवसासेना
भज्यमानानिलीयमानैतियत्रैवंविद्वांस्तृणमुभयतःपरिछिद्येतरांसेनाम
भ्यस्यतिप्रासहेकस्त्वापश्यतीतितानिंद्रउवाचापिवोत्रास्त्वितितेदेवाअब्रु

ब्रा० त० वन्विराड्वाज्यास्तुनिष्केवल्यस्ययात्रयस्त्रिंशदक्षरा॥ त्रयस्त्रिंशद्वैदेवाअष्टौ
वसवएकादशरुद्राद्वादशादित्याः प्रजापतिश्चवषट्कारश्चदेवताअक्षरभा
१५ जः करोत्यक्षरमक्षरमेवतद्देवताअनुप्रपिबंतिदेवपात्रेणैवतद्देवतास्तर्पयं
तियंकामयेतानायतनवान्स्यादित्यविराजास्ययजेद्गायत्र्यावात्रिष्टुभावा
न्येनवाछंदसावषट्कुर्यादनायतनवंतमेवैनंतत्करोतियंकामयेतायतन
नवान्त्स्यादितिविराजास्ययजेत्पिबासोममिंद्रमंदतुत्वेत्येतयायतनवंतमे
वैनंतत्करोति॥२२॥ ऋक्चवाइदमग्नेसामचास्तांसैवनामऋगासीदमोना
मसामसावाऋक्सामोपावदन्मिथुनंसंभवावप्रजात्याइतिनेत्यब्रवीत्साम १५
ज्यायान्वाअतोममहिमेतितेद्वेभूत्वोपावदतांतेनप्रतिचनसमवदतताः

स्तिस्रोभूत्वोपावदंस्तत्तिसृभिः समभवद्यत्तिसृभिः समभवत्तस्मात्तिसृभि
स्तुवंतितिसृभिरुद्गायंतितिसृभिर्हिसामसंमितंतस्मादेकस्यबह्व्योजाया
भवंतिनैकस्यैबहवः सहपतयो यद्वैतत्साचामश्चसमभवतांतत्सामाभव
तत्साम्नः सामत्वंसामन्यभवतियएवंवेदयोवैभवतियः श्रैष्ठतामश्नुतेससाम
न्योभवत्यसामन्यइतिहिनिंदंतितेवैपंचान्यद्भूत्वापंचान्यद्भूत्वाकल्पेतामाहाव
प्रस्तावश्च श्चहिंकारश्चप्रथमाचऋगुद्गीथश्चमध्यमाचप्रतिहारश्चोत्तमाचनिधनं
चवषट्कारश्चतेयत्पंचान्यद्भूत्वापंचान्यद्भूत्वाकल्पेतांतस्मादाहुः पांक्तो
यज्ञः पांक्ताः पशवइतियदुविराजंदशिनीमभिसमपद्येतांतस्मादाहुर्विरा
जियज्ञोदशिन्यांप्रतिष्ठितइत्यात्मावैस्तोत्रियः प्रजानुरूपः पत्नीधाय्याप

श्चःप्रगाथोगृहाःसूक्तंसवाअस्मिंश्चलोकेमुष्मिंश्चप्रजयाचपशुभिश्च
गृहेषुवसतियएवंवेद॥२३॥स्तोत्रियंशंसत्यात्मावैस्तोत्रियस्तंमध्यमयावा
चाशंसत्यात्मानमेवतत्संस्कुरुतेनुरूपंशंसतिप्रजावाअनुरूपःसउच्चैस्त
रामिवानुरूपःशंस्तव्यःप्रजामेवतच्छ्रेयसीमात्मनःकुरुतेधाय्यांशंसतिप
त्नीवैधाय्यासानीचैस्तरामिवधाय्याशंस्तव्याप्रतिवादिनीहास्यगृहेषुप
त्नीभवतियत्रैवंविद्वान्नीचैस्तरांधाय्यांशंसतिप्रगाथंशंसतिसःस्वरवत्या
वाचाशंस्तव्यःप्रजावैस्वरःप्रजावैप्रगाथःपशूनामवरुध्याइंद्रस्यनुवी
र्याणिप्रवोचमितिसूक्तंशंसतितद्वाएतत्प्रियमिंद्रस्यसूक्तंनिष्केवल्यंहै
रण्यस्तूपमेतेनवैसूक्तेनहिरण्यस्तूपआंगिरसइंद्रस्यप्रियंधामोपागच्छत्सं

परमंलोकमजयदुपेंद्रस्यप्रियंधामगच्छतिजयतिपरमंलोकंयएवंवेदगृहावै
प्रतिष्ठासूक्तंतत्प्रतिष्ठिततमयावाचाशंस्तव्यंतस्माद्यद्यपिदूरइवपशूंल्ल
भतेगृहानेवैनानाजिगमिषतिगृहाहिपशूनांप्रतिष्ठाप्रतिष्ठा॥२४॥ ॥इति
तृतीयपंचिकायांद्वितीयोध्यायः॥ ॥सोमोवैराजामुष्मिंल्लोकआसीत्तंदेवा
श्चऋषयश्चाभ्यध्यायन्कथमयमस्मान्त्सोमोराजागच्छेदितितेब्रुवंश्छं
दांसियूयंनइमंसोमंराजानमाहरतेतितथेतितेसुपर्णाभूत्वोदपतंस्तेय
त्सुपर्णाभूत्वोदपतंस्तदेतत्सौपर्णमित्याख्यानविदआचक्षतेछंदांसिवैत
त्सोमंराजानमच्छाचरंस्तानिहतर्हिचतुरक्षराणिचतुरक्षराण्येवछंदांस्या
सन्त्साजगतीचतुरक्षराप्रथमोदपतत्सापतित्वार्धमध्वनोगत्वाश्राम्यत्सा

ब्रा०त० १७

परास्यत्रीण्यक्षराण्येकाक्षराभूत्वादीक्षांचतपश्चहरंतीपुनरभ्यवापतत्त
स्मात्तस्यवित्तादीक्षावित्तंतपोयस्यपशवःसंतिजागताहिपशवोजगतीहि
तानाहरदथत्रिष्टुबुदपतत्सापतित्वाभूयोर्धादध्वनोगत्वाश्राम्यत्सापरा
स्यैकमक्षरंत्र्यक्षराभूत्वादक्षिणाहरंतीपुनरभ्यवापतत्तस्मान्मध्यंदिने
दक्षिणानीयंतेत्रिष्टुभोलोकेत्रिष्टुभ्भिताआहरन्॥ २५॥ तेदेवाअब्रुवन्गा
यत्रींत्वंनइमंसोमंराजानमाहरेतिसातथेत्यब्रवीत्तांवैमासर्वेणस्वस्त्य
यनेनानुमंत्रयध्वमितितथेतिसोदपतत्तांदेवाःसर्वेणस्वस्त्ययनेनान्वमं
त्रयंतप्रेतिचेतिचेत्येतद्वैसर्वंस्वस्त्ययनंयत्प्रेतिचेतिचेतितद्यास्यप्रिय १७
स्यात्तमेतेनानुमंत्रयेतप्रेतिचेतिचेतिस्वस्त्येवगच्छतिस्वस्तिपुनरागच्छ

तिसापतित्वासोमपालान्भीषयित्वापद्भ्यांचमुखेनचसोमंराजानंसमगृभ्णा
द्यानिचेतरेछंदसीअक्षराण्यजहितांतानिचोपसमगृभ्णात्तस्याअनुविसृ
ज्यकृशानुःसोमपालःसव्यस्यपदोनखमच्छिनत्तच्छल्यकोभवत्तस्मात्सनख
मिवयद्वशामस्रवत्सावशाभवत्तस्मात्साहविरिवाथयःशल्योयदनीकमासी
त्ससर्पोनिर्दंश्यक्षवत्सहसस्वजोयानिपर्णानितेमंथावलायानिस्नावानि
तेगंडूपदायत्तेजनंसोंधाहिःसासातथेषुरभवत्॥ २६॥ सायद्दक्षिणेनपदा
समगृभ्णात्तत्प्रातःसवनमभवत्तद्गायत्रीस्वमायतनमकुरुततस्मात्तत्समृ
द्धतमंमन्यंतेसर्वेषांसवनानामग्रियोमुख्योभवतिश्रेष्ठतामश्नुतेयएवं
वेदाथयत्सव्येनपदासमगृभ्णात्तन्माध्यंदिनंसवनमभवत्तद्धित्रंसतत

ब्रा० तृ० द्विसस्तंनान्वाभ्रोत्पूर्वंसवनेतेदेवाःप्राजिज्ञासंततस्मिंस्त्रिष्टुभंछंदसामद
१८ धुरिंद्रंदेवतानांतेननत्समावद्वीर्यमभवत्पूर्वेणसवनेनोत्तराभ्यांसवनाभ्यांस
मावद्वीर्याभ्यांसमावज्जामीभ्यांराध्नोतियएवंवेदाथयन्मुखेनसमगृह्णा
त्तत्तृतीयसवनमभवत्तस्यपतंतीरसमधयन्नधीतरसंनान्वाभ्रोत्पूर्वेसवनेते
देवाःप्राजिज्ञासंततत्पशुष्वपश्यंस्तद्यदाशिरमवनयंत्याज्येनपशुनाचरंति
तेननत्समावद्वीर्यमभवत्पूर्वाभ्यांसवनाभ्यांसर्वैःसवनैःसमावद्वीर्यैःसमा
वज्जामिभिःसीराध्नोतियएवंवेद॥२७॥तेवाइमेइतरेछंदसीगायत्रीमभ्यवद
तांवित्तंनावक्षराण्यनुपर्यागुरितिनेत्यब्रवीद्गायत्रीयथावित्तमेवनइतितद्दे १८
षुप्रश्नमैतांतेदेवाअब्रुवन्यथावित्तमेववइतितस्मादप्येतर्हिवित्त्यांव्या

ऊर्यथावित्तमेवनइतिततोवाअष्टाक्षरागायत्र्यभवत्र्यक्षरात्रिष्टुबेकाक्षराजग
तीसाष्टाक्षरागायत्रीप्रातःसवनमुदयच्छन्नाशक्नोत्त्रिष्टुप्त्र्यक्षरामाध्यंदिनंस
वनमुद्यंतुंतांगायत्र्यब्रवीदायान्यपिमेत्रास्त्वितिसातथेत्यब्रवीत्त्रिष्टुप्तांवैमैते
रष्टाभिरक्षरैरुपसंधेहीतितथेतितामुपसमदधादेतद्धतद्गायत्र्यैमध्यंदिनेयन्म
रुत्वतीयस्योत्तरेप्रतिपदोयस्यानुचरःसैकादशाक्षराभूत्वामाध्यंदिनंसवनमु
दयच्छन्नाशक्नोज्जगत्येकाक्षरातृतीयसवनमुद्यंतुंतांगायत्र्यब्रवीदायान्यपिमेत्रा
स्त्वितिसातथेत्यब्रवीज्जगतीतांवैमैतैरेकादशाभिरक्षरैरुपसंधेहीतितथेतिता
मुपसमदधादेतद्धतज्जगत्यैतृतीयसवनेयद्वैश्वदेवस्योत्तरेप्रतिपदोयस्यानु
चरःसाद्वादशाक्षराभूत्वातृतीयसवनमुदयच्छत्ततोवाअष्टाक्षरागायत्र्यभव

ब्रा०तृ० देकादशाक्षरात्रिष्टुप्द्वादशाक्षराजगतीसर्वैर्वैश्छंदोभिःसमावद्वीर्यैःसमावज्जामि
१९ भीराध्नोतियएवंवेदैकंवैसतत्रेध्यासवनंतस्मादादर्तव्यमेवंविदुषइत्येकंहिसतत्रे
ध्यासवत॥२८॥तेदेवाअब्रुवन्नादित्यान्युष्माभिरिदंसवनमुद्यच्छामेतितथेतित
स्मादादित्यारंभणंतृतीयसवनमादित्यग्रहःपुरस्तात्तस्ययजत्यादित्यासोअदिति
र्मादयंतामितिमद्वत्यारूपसमृद्धयामद्वद्वैतत्तृतीयसवनस्यरूपंनानुवषट्करोति
नेत्संक्षयतिसंस्थावाएषायदनुवषट्कारःसंस्थासक्षुःप्राणाआदित्यानेत्प्राणान्त्सं
स्थापयानीतितआदित्याअब्रुवन्त्सवितारंत्वयेदंसहसवनमुद्यच्छामेतितथेतित
स्मात्सावित्रीप्रतिपद्भवतिवैश्वदेवस्यसावित्रग्रहःपुरस्तात्तस्ययजतिदमूनादे १९
वःसवितावरेण्यइतिमद्वत्यारूपसमृद्धयामद्वद्वैतत्तृतीयसवनस्यरूपंनानुवषट्करो

रोतिनेत्संक्षयतिसंस्थावाएषायदनुवषट्कारःसंस्थासक्षुःप्राणःसवितानेत्प्रा
णंसंस्थापयानीत्युभेवाएषएतेसवनेविपिबतियत्सविताप्रातःसवनंचतृतीय
सवनंचतद्यत्पिबवत्सावित्र्यैनिविदःपदंपुरस्ताद्भवतिमद्वदुपरिष्टादुभयोरेवै
नंतत्सवनयोरारभजतिप्रातःसवनेचतृतीयसवनेचबह्व्यःप्रातर्वायव्याःशस्यं
तएकातृतीयसवनेतस्मादूर्ध्वाःपुरुषस्यभूयांसःप्राणायेवांचोद्यावापृथिवी
यंशंसतिद्यावापृथिवीवैप्रतिष्ठइयमेवेहप्रतिष्ठासावमुत्रतद्यद्यावापृथिवीयं
शंसतिप्रतिष्ठयोरेवैनंतत्प्रतिष्ठापयति॥२९॥आर्भवंशंसत्यृभवोवैदेवेषु
तपसासोमपीथमभ्यजयंस्तेभ्यःप्रातःसवनेवाचिकल्पयिषंस्तानग्निर्वसुभिः
प्रातःसवनादनुदततेभ्योमाध्यंदिनेसवनेवाचिकल्पयिषंस्तानिंद्रोरुद्रैर्माध्यं

ब्रा०त० दिनात्सवनादनुदत्तंतेऋभवस्तृतीयसवनेवाविकल्पयिषंस्तान्विश्वेदेवाअनोनुद्यं
२० तनेहपास्यंतिनेहेतिसप्रजापतिरब्रवीत्सवितारंतववाइमेंतेवासास्त्वमेवैभिःसं
पिबस्वेतिसतथेत्यब्रवीत्सवितातान्वैत्वमुभयतःपरिपिबेतितान्प्रजापतिरुभ
यतःपर्यपिबत्तएतेधाय्येअनिरुक्तेप्राजापत्येशस्येतेअभितआर्भवंस्फरूप
कृत्लुमूतयेयंवेनश्चोदयत्पृश्निगर्भाइतिप्रजापतिरेवैनांस्तदुभयतःपरिपिबति
तस्मादुश्रेष्ठीपात्रेरोचयत्येवयंकामयतेतंतस्यावैदेवाअपेवाबीभत्संतमनु
ष्यगंधात्तएतेधाय्येअंतरदधततयेस्यामानेवापिचइति॥३०॥वैश्वदेवंशंसतिय
थावैप्रजाएवंवैश्वदेवंतद्यथांतरंजनताएवंसूक्तानियथारण्यान्येवंधाय्यास्त २०
दुभयतोधाय्यांपर्याह्वयतेतस्मात्तान्यरण्यानिसंत्यनरण्यानिमृगैश्चवयोभि

श्चेतिहस्माहयथावैपुरुषएवंवैश्वदेवंतस्ययथांतरमंगान्येवंसूक्तानियथा
पर्वाण्येवंधाय्यास्तदुभयतोधाय्यांपर्याह्वयतेतस्मात्पुरुषस्यपर्वाणिशिथिराणि
संतिदृढानिब्रह्मणाहितानिधृतानिमूलंवाएतद्यज्ञस्ययद्धाय्याश्चयाज्याश्च
तद्यदन्याअन्याधाय्याश्चयाज्याश्चकुर्युरुन्मूलमेवतद्यज्ञंकुर्युस्तस्मात्ताःसमान्य
एवस्युःपांचजन्यंवाएतदुक्थंयद्वैश्वदेवंसर्वेषांवाएतत्पंचजनानामुक्थंदेवमनु
ष्याणांगंधर्वाप्सरसांसर्पाणांचपितॄणांचैतेषांवाएतत्पंचजनानामुक्थंसर्वएनं
पंचजनाविदुरेनंपंचिन्यैजनतायेहविनोगच्छंतियएवंवेदसर्वदेवत्योवाएषहोता
यावैश्वदेवंशंसतिसर्वादिशोध्यायेच्छंसिष्यन्त्सर्वास्वेवतद्दिक्षुरसंदधातियस्या
मस्यदिशिद्वेष्यःस्यान्नतांध्यायेदनुहायैवास्यतद्वीर्यमाददीतेतिद्यौरदितिरंत

ब्रा० त० रिक्षमित्येतन्मयापरिदधातीयंवाअदितिरियंद्यौरियमंतरिक्षमदितिर्मातासपि
२१ तासपुत्रइतीयंवैमातेयंपितेयंपुत्रोविश्वेदेवाअदितिःपंचजनाइत्यस्यांवैवि
श्वेदेवाअस्यांपंचजनाअदितिर्जातमदितिर्जनित्वमितीयंवैजातमियंजनित्वं
द्विःपच्छःपरिदधातिचतुष्पादावैपशवःपशूनामवरुध्यैसकृदर्धर्चशःप्रति
ष्ठाया एवद्विप्रतिष्ठोवैपुरुषश्चतुष्पादाःपशवोयजमानमेवतद्विप्रतिष्ठंचतु
ष्पात्सुपशुषुप्रतिष्ठापयतिसदेवपंचजनीययापरिदध्यात्तदुपस्पृष्ट्वाभूमिं
परिदध्यात्तद्यस्यामेवयज्ञंसंभरंतितस्यामेवैनंतदंततःप्रतिष्ठापयतिविश्वे
देवाःशृणुतेमंहवंमइतिवैश्वदेवमुक्थंशस्त्वावैश्वदेव्यायजतियथाभागंतद्दे २१
वताःप्रीणाति॥३१॥आग्नेयीप्रथमाघृतयाज्यासौमीसौम्ययाज्यावैष्णवीघृ

तयाज्यात्वंसोमपितृभिःसंविदानइतिसौम्यस्यपितृमत्यायजतिघ्नंतिवाएतत्सो
मंयदभिषुण्वंतितस्यैतामनुस्तरणींकुर्वंतियत्सौम्यःपितृभ्योवाअनुस्तरणी
तस्मात्सौम्यस्यपितृमत्यायजत्यवधिषुर्वाएतत्सोमंयदभ्यसुषवुस्तदेनंपुनःसं
भावयंतिपुनराप्याययंत्युपसदांरूपेणोपसदांकिलवैतद्रूपंयदेतादेवताअग्निः
सोमोविष्णुरितिप्रतिगृह्यसौम्यंहोतापूर्वश्छंदोगेभ्योवेक्षेतनैकेपूर्वंछंदोगे
भ्याहरंतिनतथानकुर्याद्वषट्कर्ताप्रथमःसर्वभक्षान्भक्षयतीतिहस्माहतेनै
वरूपेणतस्माद्वषट्कर्तैवपूर्वोवेक्षेताथनछंदोगेभ्याहरंति॥३२॥प्रजापतिर्वैस्वां
दुहितरमभ्यध्यायद्दिवमित्यन्यआहुरुषसमित्यन्येतामृश्योभूत्वारोहितंभू
तामभ्यैत्तंदेवाअपश्यन्नकृतंवैप्रजापतिःकरोतीतितेतमैच्छन्यएनमारिष्यत्य

ब्रा० त० तमन्योन्यस्मिन्नाविंदंस्तेषांयाएवघोरतमास्तन्वआसंस्ताएकधासमभरंस्ताः
२२ संभृताएषदेवोभवत्तदस्यैतद्भूतवन्नामभवतिवैसयोस्यैतदेवंनामवेदतंदेवा
अब्रुवन्नयंवैप्रजापतिरकृतमकरिमंविध्येतिसतथेत्यब्रवीत्सवैवोवरंवृणा
इतिवृणीष्वेतिसएतमेववरमवृणीतपशूनामाधिपत्यंतदस्यैतत्पशुमन्नाम
पशुमान्भवतियोस्यैतदेवंनामवेदतमभ्यायत्याविध्यत्सविद्धऊर्ध्वउदप्रप
ततमेतंमृगइत्याचक्षतेयउएवमृगव्याधःसउएवसयारोहित्सारोहिणीयोए
वेषुस्त्रिकांडासोएवेषुस्त्रिकांडातद्वाइदंप्रजापतेरेतःसिक्तमधावत्तत्सरोभ
वत्तेदेवाअब्रुवन्मेदंप्रजापतेरेतोदुषदितियदब्रुवन्मेदंप्रजापतेरेतोदुषदि २२
तितन्मादुषमभवत्तन्मादुषस्यमादुषत्वंमादुषंहवैनामैतद्यन्मानुषंतन्मादु

षंसन्मानुषमित्याचक्षतेपरोक्षेणपरोक्षप्रियाइवहिदेवाः॥ ३३ ॥तदग्निनापर्या
दधुस्तन्मरुतोधून्वंस्तदग्निर्नप्राच्यावयत्तदग्निनावैश्वानरेणपर्यादधुस्तन्म
रुतोधून्वंस्तदग्निर्वैश्वानरःप्राच्यावयत्तस्ययद्रेतसःप्रथममुददीप्यततदसावा
दित्योभवद्यद्द्वितीयमासीत्तद्भृगुरभवत्तंवरुणोन्यगृह्णीततस्मात्सभृगुर्वारुणिर
थयत्तृतीयमदीदेदिवतआदित्याअभवन्येंगाराआसंस्तेंगिरसोभवन्यदंगाराः
पुनरवशांताउददीप्यंततद्बृहस्पतिरभवद्यानिपरिक्षाणान्यासंस्तेकृष्णाःप
शवोभवन्यालोहिनीमृत्तिकातेरोहिताअथयद्भस्मासीत्तत्परुष्यंव्यसर्पद्गौरो
गवयऋश्यउष्ट्रोगर्दभइतियेचैतेरुणाःपशवस्तेचतान्वाएषदेवोभ्यवदत्तम
मवाइदंममवैवास्तुहमितितमेतयर्चानिरवादयंतयैषारौद्रीत्यास्यतआतेपि

ब्रा०त० तर्मरुतांसुम्नमेतुमानः सूर्यस्यसंदृशोयुयोथाः ॥ त्वंनोवीरोअर्वतिक्षमेथाइति
२३ ब्रूयान्नाभिनद्रत्यनभिमानुकोह्येषदेवः प्रजाभवतिप्रजायेमहिरुद्रियप्रजाभिरिति
ब्रूयान्नरुद्रेत्यत्तस्यैवनाम्नः परिहृत्यैतदुखलुशंनः करतीत्यवशंसेछमितिप्रति
पद्यतेसर्वस्माएवशंत्यैनृभ्योनारिभ्योगवइतिपुमांसोवैनरस्त्रियोनार्यः सर्वस्मा
एवशांत्यैसोनिरुक्तारौद्रीशांतासर्वायुः सर्वायुत्वायसर्वमायुरेतियएवंवेदसागा
यत्रीब्रह्मवैगायत्रीब्रह्मणैवैनंतंनमस्यति ॥ ३४ ॥ वैश्वानरीयेणाग्निमारुतंप्रति
तं३ पद्यतेवैश्वानरोवाएतद्रेतः सिक्तंप्राच्यावयत्तस्माद्वैश्वानरीयेणाग्निमारुतंप्रति २३
पद्यतेनवाएनंप्रथमर्क्कूक्रशंसत्व्याग्नीन्वाएषोर्चींष्यशांतान्प्रसीदन्नेतियआ
ग्निमारुतंशंसतिप्राणेनैवतदग्नीस्तरत्यधीयन्नुपहन्यादन्यंविवक्तारमिछे

तमेवतत्सेतुंकृत्वातरतितस्मादाग्निमारुतेनव्युच्यमेष्टव्योविवक्तामारुतंशंस
तिमरुतोहवाएतद्रेतः सिक्तंधून्वंतः प्राच्यावयंस्तस्मान्मारुतंशंसतियज्ञायज्ञा
वोअग्नयेदेवोवाद्रविणोदाइतिमध्येयानिंचानुरूपंचशंसतितद्यन्मध्येयानि
चानुरूपंचशंसतितस्मान्मध्येयोनिर्धृतायदुहूसूक्तेशस्त्वाशंसतिप्रतिष्ठयो
रेवतदुपरिष्टात्प्रजननंदधातिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेद ॥ ३५ ॥
जातवेदस्यंशंसतिप्रजापतिः प्रजाअसृजतताः सृष्टाः पराच्यएवायन्नव्याव
र्तंततांअग्निनापर्यगछत्ताअग्निमुपावर्तंततमेवाद्याप्युपावृत्ताः सोब्रवीज्जा
तावैप्रजाअनेनाविदमितियदब्रवीज्जातावैप्रजाअनेनाविदमितितज्जात
वेदस्यमभवत्तज्जातवेदसोजातवेदस्त्वंताअग्निनापरिगतानिरुद्धाः शोचंत्यो

ब्रा॰ त॰ दीध्यत्योतिष्ठंस्ता अङ्गिरभ्यषिंचंस्तस्मादुपरिष्टाज्जातवेदस्यस्यापोहिष्ठीयं
२७ शंसतितस्मात्तछमयतेवत्रांस्तव्यंताअङ्गिरभिषिंच्यनिज्ञास्यैवामृत्यन्तास्
वाअहिनाबुध्न्येनपरोक्षात्तेजोदधादेषहवाअहिर्बुध्न्योयदग्निर्गार्हपत्योग्नि
नैवास्मैतद्गार्हपत्येनपरोक्षात्तेजोदधातितस्मादाहुर्जुह्वद्देवाजुह्वतोवसीयानि
ति॥२६॥देवानांपत्नीःशंसत्यनूचीरग्निंगृहपतिंतस्मादनूचीपत्नीगार्हपत्य
से मास्तेतदाहूराकांपूर्वांशंसेज्जाम्यैवैपूर्वपेयमितितत्तन्नादृत्यंदेवानामेवपत्नीः
पूर्वाःशंसेदेषहवाएतत्पत्नीषुरेतोदधातियदग्निर्गार्हपत्योग्निनैवास्मैतद्गा
र्हपत्येनपत्नीषुप्रत्यक्षाद्रेतोदधातिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवे २७
दतस्मात्समानोदर्याःस्वसान्योदर्यायैजायायाअनुजीविनीजीवतिराकांशं

सतिराकाहवाएतांपुरुषस्यसेवनींसीव्यतियैषाशिश्नेऽधिपुमांसोस्यपुत्राजायं
तेयएवंवेदपावीरवींशंसतिवाग्वैसरस्वतीपावीरवीवाच्येवतद्वाचंदधातिन
दाकुर्यामीपूर्वांशंसेत्॥पित्र्यांइति॥यामीमेवपूर्वांशंसेदिमंयमप्रस्तरमाहि
सीदेतिराज्ञोवैपूर्वपेयंतस्माद्यामीमेवपूर्वांशंसेन्मातलीकव्यैर्यमोअंगिरोभिरि
तिकाव्यानामनूचींशंसत्यवरेणैववैदेवान्काव्याःपरेणैवपितॄंस्तस्मात्काव्या
नामनूचींशंसत्युदीरतामवरउत्परासइतिपित्र्याःशंसत्युन्मध्यमाःपितरःसो
म्यासइतियेचैवावमायेचपरमायेचमध्यमास्तान्त्सर्वाननंतरायंप्रीणात्याहं
पितॄन्त्सुविदत्राँअवित्सीतिद्वितीयांशंसतिबर्हिषदोयेस्वधयासुतस्येत्ये
तद्धवाएषांप्रियंधामयद्बर्हिषदइतिप्रियेणैवैनांस्तद्धाम्नासमर्धयतिप्रिये

ब्रा०तृ० णभाम्नासमृध्यतेयएवंवेदेदंपितृभ्योनमोअस्त्वद्येतिनमस्कारवतीमंततःशं
२५ सतितस्माद्दंततःपितृभ्योनमस्क्रियतेतदाहुर्व्याहावंपित्र्याःशंसेत्॥अव्या
हावाँ३इति॥व्याहावमेवशंसेदसंस्थितंवैपितृयज्ञस्यसाध्वसंस्थितंवाएष
पितृयज्ञंसंस्थापयतियोव्याहावंशंसतितस्माद्व्याहावमेवशंस्तव्यं॥३७॥स्वा
दुष्किलायंमधुमाँउतायमितींद्रस्यैंद्रीरनुपानीयाःशंसत्येताभिर्वाइंद्रस्तृती
यसवनमन्वपिबत्तदनुपानीयानामनुपानीयात्वंमाद्यंतीववैतर्हिदेवतायदेता
होताशंसतितस्मादेताःकमदुद्रनिगीर्यययोरोजसास्कभितारजांसीतिवैष्णु
वारुणीमृचंशंसतिविष्णुर्वैयज्ञस्यदुरिष्टंपातिवरुणःस्विष्टंतयोरुभयोरेव २५
शांत्यैविष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचमितिवैष्णवीःशंसतियथावैमत्यमेवंयज्ञ

स्यविष्णुस्तद्यथादुष्कृष्टंदुर्मतीकृतंसुकृष्टंसुमतीकृतंकुर्वन्नियादेवमेवैतद्य
ज्ञस्यदुष्टुतंदुःशस्तंसुष्टुतंसुशस्तंकुर्वन्नेतियदेतांहोताशंसतितंतुंतन्वन्रज
सोभानुमन्विहीतिप्राजापत्यांशंसतिप्रजावैतंतुःप्रजामेवास्माएतत्संतनोति
ज्योतिष्मतःपथोरक्षधियाकृतानितिदेवयानावैज्योतिष्मंतःपंथानस्तानेवा
स्माएतद्वितनोत्यनुल्बणंवयतजोगुवामपोमनुर्भवजनयादैव्यंजनमित्यिवैमं
तन्मनोःप्रजयासंतनोतिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदैवानइंद्रो
मघवाविरप्शीत्युत्तमयापरिदधातिनीयंवाइंद्रोमघवाविरप्शीकरत्सत्याचर्ष
णीधृदनर्वेतीयंवैसत्याचर्षणीधृदनर्वा॥त्वंराजाजनुषांधेह्यस्मेइतीयं
वैराजाजनुषांधेह्यस्मेइतीयंवैराजाजनुषामधिश्रवोमाहिनंयज्जरित्रइती

ब्रा०त० यंवैमाहिनंयज्ञस्यांतोयजमानोजरित्तायजमानायैवैतामाशिषमाशास्तेतदुपस्थ
शान्भूमिंपरिदध्यात्तद्यस्यामेवयज्ञंसंभरंतितस्यामेवैनंतदंततःप्रतिष्ठापयत्य
२५ ग्नेमरुद्भिःशुभयद्भिर्ऋक्वभिरित्याग्निमारुतमुक्थंशस्त्वाग्निमारुत्यायजति
पथ्याभागंतद्देवताःप्रीणातिप्रीणाति॥४८॥ ॥इतितृतीयपंचिकायांतृतीयो
ध्यायः॥ ॥देवावाअसुरैर्युद्धमुपप्रायन्विजयायतानग्निर्नान्वकामयतैतुंतं
देवाअब्रुवन्नपित्वमेह्यस्माकंवैत्वमेकोसीतिसनास्तुतोन्वेष्यामीत्यब्रवीत्स्तु
तनुमेतितथेतितंतेसमुत्क्रम्योपनिवृत्यास्तुवंस्तान्स्तुतोनुप्रैत्सत्रिःश्रेणिर्भू
त्वात्र्यनीकोसुरान्युद्धमुपप्रायद्विजयायत्रिःश्रेणिरितिछंदांस्येवश्रेणीरकुरु २६
तत्र्यनीकइतिसवनान्येवानीकानितानसंभाव्यंपराभावयत्ततोवैदेवाअभवन्प

ग रासुराभवत्यात्मनापरास्यद्विषन्भ्रातृव्योभवतियएवंवेदसावाएषागायत्र्ये
वयदग्निष्टोमश्चतुर्विंशात्यक्षरावैगायत्रीचतुर्विंशात्यक्षरावैगायत्रीचतुर्विंशति
रग्निष्टोमस्यस्तुतशस्त्राणितद्वैयदिदमाहुःसुधायांहवैवाजीसुहितोदधातीति
तिगायत्रीवैतन्नहवैगायत्रीक्षमारमततऊर्ध्वाहवाएषायजमानमादायस्वरेती
त्यग्निष्टोमोवैतन्नहवाअग्निष्टोमःक्षमारमतऊर्ध्वोहवाएषयजमानमादाय
स्वरेतिसवाएषसंवत्सरएवयदग्निष्टोमश्चतुर्विंशत्यर्धमासोवैसंवत्सरश्च
तुर्विंशतिरग्निष्टोमस्यस्तुतशस्त्राणितंयथासमुद्रंस्रोत्याएवंसर्वेयज्ञक्र
तवोपियंति॥४९॥दीक्षणीयेष्टिस्तायतेतामेवानुयाःकाश्चेष्टयस्ताःसर्वा
अग्निष्टोममपियंतीडामुपह्वयतइडाविधावैपाकयज्ञाइडामेवानुयेकेच

ब्रा०त० पाकयज्ञास्तेसर्वेग्निष्टोममपियंतिसायंप्रातरग्निहोत्रंजुह्वतिसायंप्रातर्व्रतंप्र
२७ यच्छंतिस्वाहाकारेणाग्निहोत्रंजुह्वतिस्वाहाकारेणव्रतंप्रयच्छंतिस्वाहाकारमे
वान्वग्निहोत्रमग्निष्टोममप्येतिपंचदशाग्रायणीयेसामिधेनीरन्वाहपंचदश
दर्शपूर्णमासयोःग्रायणीयमेवानुदर्शपूर्णमासावग्निष्टोममपीतःसोमंराजा
नंक्रीणंत्यौषधोवैसोमोराजौषधिभिस्तंभिषज्यंतियंभिषज्यंतिसोममेवराजा
नंक्रीयमाणमनुयानिकानिचभेषजानितानिसर्वाण्यग्निष्टोममपियंत्यग्नि
मातिथ्यमंथंत्यग्निंचातुर्मास्येष्वातिथ्यमेवानुचातुर्मास्यान्यग्निष्टोममपि
यंतिपयसाप्रवर्ग्येचरंतिपयसादाक्षायणयज्ञेप्रवर्ग्यमेवानुदाक्षायणयज्ञो २७
ग्निष्टोममप्येतिपशुरुपवसथेभवतितमेवानुयेकेचपशुबंधास्तेसर्वेग्निष्टो

ममपियंतीळादधोनामयज्ञक्रतुस्तंदध्नाचरंतिदध्नादधिघर्मेदधिघर्ममेवानि
ळादधोग्निष्टोममप्येति॥ ५०॥ इतिनुपुरस्तादथोपरिष्टात्पंचदशोक्थ्यस्यस्तो
त्राणिपंचदशाज्यशस्त्राणिसमासोमासधासंवत्सरोविहितःसंवत्सरोग्निर्वैश्वा
नरोग्निरग्निष्टोमःसंवत्सरमेवानूक्थ्योग्निष्टोममप्येत्युक्थ्यमपियंतमनुवा
जपेयोप्येत्युक्थ्योहिसभवतिद्वादशरात्रेःपर्यायाःसर्वेपंचदशास्तेद्वौद्वौसं
पद्यत्रिंशदेकविंशोषोडशीसामत्रिवृत्संधिःसात्रिंशत्समासस्त्रिंशन्मासस्य
रात्रयोमासधासंवत्सरोविहितःसंवत्सरोग्निर्वैश्वानरोग्निरग्निष्टोमःसंवत्स
रमेवान्वतिरात्रोग्निष्टोममप्येत्यतिरात्रमपियंतमन्वप्तोर्यामोप्येत्यतिरात्रो
हिसभवत्यनद्धैयच्चपुरस्ताद्यच्चोपरिष्टाद्यज्ञक्रतवस्तेसर्वेग्निष्टोममपियंति

ब्रा० तृ०
२८

तस्यसंस्तुतस्यनवतिशतंस्तोत्रियाःसायानवतिस्तेदशत्रिवृतोऽथयानवति
स्तेदशाथयादशतासामेकास्तोत्रियादशसुत्रिवृत्सुपरिशिष्यतेसोसावेकविंशो
ध्याहितस्तपतिविषुवान्वाएषस्तोमानांदशवाएतस्मादर्वाचस्त्रिवृतोदश
परांचोमध्यएषएकविंशउभयतोध्याहितस्तपतिनघासौस्तोत्रियोदशनि
सैतस्मिन्नध्यूह्यासयजमानस्तद्दैवंक्षत्रंसहोबलमश्नुतेहवैदैवंक्षत्रंस
होबलमेतस्यहसायुज्यंसरूपतांसलोकतामश्नुतेयएवंवेद॥४१॥देवावाअ
सुरैर्विजिग्यानाऊर्ध्वाःस्वर्गंलोकमायन्त्सोग्निर्दिविस्पृगूर्ध्वउदश्रयतसः
स्वर्गस्यलोकस्यद्वारमवृणोदग्निर्वैस्वर्गस्यलोकस्याधिपतिस्तंवसवःप्रथ २८
माआगच्छंस्तएनमब्रुवन्नतिनोर्जस्याकाशंनःकुर्वितिसनास्तुतोतिस्रक्ष्य

इत्यब्रवीत्स्तुतनुमेतितथेतितंतेत्रिवृतास्तोमेनास्तुवंस्तान्स्तुतोत्यार्जततेयथा
लोकमगच्छंस्तंरुद्राआगच्छंस्तएनमब्रुवन्नतिनोर्जस्याकाशंनःकुर्वितिसना
स्तुतोतिस्रक्ष्यइत्यब्रवीत्स्तुतनुमेतितथेतितंतेपंचदशेनस्तोमेनास्तुवंस्ता
न्स्तुतोत्यार्जततेयथालोकमगच्छंस्तमादित्याआगच्छंस्तएनमब्रुवन्नतिनोर्ज
स्याकाशंनःकुर्वितिसनास्तुतोतिस्रक्ष्यइत्यब्रवीत्स्तुतनुमेतितथेतितंतेस
सदशेनस्तोमेनास्तुवंस्तान्स्तुतोत्यार्जततेयथालोकमगच्छंस्तंविश्वेदेवाआ
गच्छंस्तएनमब्रुवन्नतिनोर्जस्याकाशंनःकुर्वितिसनास्तुतोतिस्रक्ष्यइत्यब्र
वीत्स्तुतनुमेतितथेतितंतएकविंशेनस्तोमेनास्तुवंस्तान्स्तुतोत्यार्जततेय
थालोकमगच्छंन्नेकेकेनचैतंदेवास्तोमेनास्तुवंस्तान्स्तुतोत्यार्जततेयथा

ब्रा० तृ० लोकमगच्छन्नथहैनमेषएतैःसर्वैःस्तोमैःस्तौतियोयजतेयस्त्वेनमेवंवेदानीनुत
मर्जाताअतिहवाएनमर्जतेस्वर्गंलोकमभिय एवंवेद॥४२॥सवाएषोग्निरेव
२९ यदग्निष्टोमस्तंयदस्तुवंस्तस्मादग्निस्तोमस्तमग्निस्तोमंसंतमग्निष्टोमइत्या
चक्षतेपरोक्षेणपरोक्षप्रियाइवहिदेवास्तंयच्चतुष्टयादेवाश्चतुर्भिःस्तोमैर
स्तुवंस्तस्माच्चतुस्तोमस्तंचतुस्तोमंसंतंचतुष्टोमइत्याचक्षतेपरोक्षेणपरोक्ष
प्रियाइवहिदेवाअथयदेनमूर्ध्वंसंतंज्योतिर्भूतमस्तुवंस्तस्माज्ज्योतिस्तोम
स्तंज्योतिस्तोमंसंतंज्योतिष्टोमइत्याचक्षतेपरोक्षेणपरोक्षप्रियाइवहिदे
वाःसवाएषोपूर्वोनपरोयज्ञक्रतुर्यथारथचक्रमनंतमेवंयदग्निष्टोमस्तस्य २९
यथैवप्रायणंतथोदयनंतदेषाभियज्ञगाथागीयते॥यदस्यपूर्वमपरंतदस्य

यदस्यापरंतदस्यपूर्वं॥अहेरिवसर्पणंशाकलस्यनविजानंतियतरत्परस्तादिति
यथाह्येवास्यप्रायणमेवमुदयनमसदितितदाहुर्यत्त्रिवृत्प्रायणमेकविंशमुदय
नंकनतेसमेइतियोवाएकविंशस्त्रिवृद्वैसायोयदुसोत्वचौत्वचिनावितिब्रूयात्ते
नेति॥४३॥योवाएषतपत्येषोग्निष्टोमएषसाह्नःस्तंसहैवाह्नासंस्थापयेयुःसा
ह्नोवैनामतेनासंत्वरमाणाश्चरेयुर्यथैवप्रातःसवनएवंमाध्यंदिनएवंतृतीय
सवनएवमुहयजमानोप्रमायुकोभवतियत्थवाइदंपूर्वयोःसवनयोरसंत्वरमा
णाश्चरंतितस्मात्थेदंप्राच्योग्रामताबहुलाविष्टाअथयत्थेदंतृतीयसवने
संत्वरमाणाश्चरंतितस्मात्थेदंप्रत्यंचिदीर्घारण्यानिभवंतितथाहयजमानो
प्रमायुकोभवतितेनासंत्वरमाणाश्चरेयुर्यथैवप्रातःसवनएवंमाध्यंदिनएवं

ब्रा०तृ० तृतीयसवन एव सुहव्यजमानोऽमायुको भवति स एतमेव शस्त्रेणानुपर्यावर्तेत य
३० दा वा एष प्रातरुदेत्यथ मंद्रं तपति तस्मा[illegible]द्रया वाचा प्रातःसवने शंसेदथ यदभ्ये मं
त्यथ बलीयस्तपति तस्माद्बलीयस्या वाचा मध्यंदिने शंसेदथ यदभितरामेत्य
थ बलिष्ठतमं तपति तस्माद्बलिष्ठतमया वाचा तृतीयसवने शंसेदेवं शंसेद्यदि
वाच ईशीत वाग्घि शस्त्रं यया तु वाचोत्तरोत्तरिण्योत्सहेत समापनाय तया प्रति
पद्येतैतत्सुशस्ततममिव भवति स वा एष न कदाचनास्तमेति नोदेति तं यद
स्तमेतीति मन्यंतेऽह्न एव तदंतमित्वाथात्मानं विपर्यस्यते रात्रीमेवावस्तात्कुरु
तेऽहः परस्तादथ यदेनं प्रातरुदेतीति मन्यंते रात्रेरेव तदंतमित्वाथात्मानं विपर्य ३०
स्यतेऽहरेवावस्तात्कुरुते रात्रीं परस्तात्स वा एष न कदाचन निम्रोचति न ह वै क

दाचन निम्रोचत्येतस्य ह सायुज्यं सरूपतां सलोकतामश्नुते य एवं वेद य एवं वेद ॥
॥ ४४ ॥ ॥ इति तृतीयपंचिकायां चतुर्थोऽध्यायः ॥ ॥ यज्ञो वै देवेभ्य उदक्रा
मत्ते देवा अब्रुवन्यज्ञो वै न उदक्रमीदन्विमं यज्ञमन्नमन्विच्छामेति तेऽब्रु
वन्कथमन्विच्छामेति ब्राह्मणेन च च्छंदोभिश्चेत्यब्रुवंस्ते ब्राह्मणं छंदांसि दी
क्षयंस्तस्यांतं यज्ञमतन्वतापि पत्नीः समयाजयंस्तस्मादद्यापि दीक्षणीया
यामिष्टावांतमेव यज्ञं तन्वतेऽपि पत्नीः संयाजयंति तमनुन्यायमन्ववायंस्ते प्रा
यणीयमतन्वत तं प्रायणीयेन नेदीयोऽन्वागच्छंस्ते कर्मभिः समत्वरंत तं छंय्वंत त
मकुर्वंस्तस्मादद्यापि प्रायणीयं शंय्वंतमेव भवति तमनुन्यायमन्ववायं
स्त आतिथ्यमतन्वत तमातिथ्येन नेदीयोऽन्वागच्छंस्ते कर्मभिः समत्वरंत तमिडां

ब्रा०त० तमकुर्वंस्तस्मात्प्याप्येनर्त्यानिष्यभिक्रांतमेवभवतितमनुन्यायमन्ववायंस्त
३१ उपसद्रोतन्वनतमुपसद्भिर्नेदीयोन्वागछंस्तेकर्मभिः समत्वरंतेनतिस्त्रः सामिधे
नीरनूच्यंतिस्त्रोदेवताअयजंस्तस्मात्प्याप्येनर्ह्युपसत्स्वतिस्त्रएवसामिधेनी
रनूच्यंतिस्त्रोदेवतायजंतितमनुन्यायमन्ववायंस्तउपवसथमतन्वततमुप
वसथ्येहन्याप्नुवंस्तमाप्त्वांतंयज्ञमतन्वतापिपत्नीः समयाजयंस्तस्मात्प्याप्ये
तर्ह्युपवसथ्य आंतमेवयज्ञंतन्वतेपिपत्नीः संयाजयंतितस्मादेनेषुपूर्वेषुक
र्मसुत्रीनेत्तरांत्रीनैस्ततरामिवानुब्रूयाद्गनूत्सारमिवहितेनमायंस्तस्मादुपवस
थेयावत्यावाचाकामयीततावत्यानुब्रूयादाप्तोह्यिस्तनर्हिभवतीतितमाप्त्वाब्रुवं ३१
स्तिष्ठस्वनोन्नाद्यायेतिसनेत्यब्रवीत्कथंवस्तिष्ठेयेतितानीस्तेवनमब्रुवं

ब्राह्मणेनचनश्छंदोभिश्चवसयुग्ग्भूत्वान्नाद्यायतिष्ठस्वेतितथेतितस्मात्प्याप्ये
तर्हियज्ञः सयुग्ग्भूत्वादेवेभ्योहव्यंवहतिब्राह्मणेनचछंदोभिश्च॥ ४५॥ त्रीणिह
वैयज्ञेक्रियंतेजग्धंगीर्णंवांतंतत्ध्यैतद्देवजग्धंयदाशंसमानमार्त्विज्यंकारयतेउते
वामदग्धाउतवामाहरणीनेतितत्ध्यतत्पराङेवयथाजग्धंनहैवेतद्यजमानंभुनक्त्य
यहैतद्देवगीर्णंयद्बिभ्यदार्त्विज्यंकारयतेउतवामानबाधेतोतवामेनयज्ञवेशसं
कुर्यादितितत्ध्यतत्पराङेवयथागीर्णंनहैवेतद्यजमानंभुनक्त्ययहैतद्देववांतं
यदभिशस्यमानमार्त्विज्यंकारयतेयथाहवाइदंवांतान्मनुष्याबीभत्संतएवं
तस्माद्देवास्तत्ध्यतत्पराङेवयथावांतंनहैवेतद्यजमानंभुनक्तिसएतेषांत्र
याणामात्रांनेयात्तंयद्येतपात्रयाणामेकंचिदकामममभ्यासवेतस्यास्तिवाम

ब्रा० त० देव्यस्यस्तोत्रेप्रायश्चित्तिरिदंवाइदंवामदेव्यंयजमानलोकोमृतलोकःस्वर्गो
लोकस्तत्त्रिभिरक्षरैर्न्यूनंतस्यस्तोत्रउपसृप्यत्रेधात्मानंविगृह्णीयात्पुरुष
३२ इतिसएतेषुलोकेष्वात्मानंदधात्यस्मिन्यजमानलोकेस्मिन्नमृतलोकेस्मि
न्स्वर्गेलोकेससर्वांदुरिष्टिमत्येत्यपियदिसमृद्धाइवऋत्विजःस्युरितिहस्मा
हाथहैतज्जपएवेति॥४६॥छंदांसिवैदेवेभ्योहव्यमूढ्वाश्रांतानिजघनार्धे
यज्ञस्यतिष्ठंतियथाश्वोवाश्वतरोवोहिवांस्तिष्ठेदेवंतेभ्यएतंमैत्रावरुणं
पशुपुरोळाशमनुदेविकाहवींषिनिर्वपेद्धात्रेपुरोळाशंद्वादशकपालंयो
धातासवषट्कारोनुमत्यैचरुंयानुमतिःसागायत्रीराकायैचरुंयाराकासात्रि ३२
ष्टुप्सिनीवाल्यैचरुंयासिनीवालीसाजगतीकुह्वैचरुंयाकुहूःसानुष्टुबेतानि

वावसर्वाणिछंदांसिगायत्रंत्रैष्टुभंजागतमानुष्टुभमन्वन्यान्येतानिहियज्ञेप्र
तमामिवक्रियंतएतैर्हवाअस्यछंदोभिर्यजतःसर्वैश्छंदोभिरिष्टंभवतिय
एवंवेदतद्धयदिदमाहुःसुधायांहवैवाजीसुहितोदधातीतिछंदांसिवैतत्सु
धायांहवाएनंछंदांसिदधत्यननुध्यायिनंलोकंजयतियएवंवेदतद्धैकआहु
र्धातारमेवसर्वासांपुरस्तात्पुरस्तादाज्येनपरियजेत्तदासुसर्वासुमिथुनंद
धातीतितदुवाआहुर्जामिवाएतद्यज्ञेक्रियतेयत्रसमानीभ्यामृग्भ्यांसमा
नेहन्यजतीतियदिहवाअपिबह्व्यइवजायाःपतिर्वावतासांमिथुनंतद्यत्ता
सांधातारंपुरस्ताद्यजतितदासुसर्वासुमिथुनंदधातीतिनुदेविकानां॥४७॥
अथदेवीनांसूर्यायपुरोळाशमेककपालंयःसूर्यःसधातासउएववषट्का

ब्रा०त० रौद्विवेचरुंयाद्यौःसानुमतिःसोएवगायत्र्युषसेचरुंयोषाःसाराकासोएवत्रिष्टु
प्गवेचरुंमागौःसासिनीवालीसोएवजगतीपृथिव्येचरुंयापृथिवीसाकुहूः
३३ सोएवानुष्टुबेतानिवावसर्वाणिछंदांसिगायत्रंत्रैष्टुभंजागतमानुष्टुभमन्व
न्यान्येतानिहियज्ञेप्रतमामिवक्रियंतएतैर्हवाअस्यछंदोभिर्यजतःसर्वैश्छं
दोभिरिष्टंभवतियएवंवेदतद्वैयदिदमाहुःसुधायांहवैवाजीसुहितोदधा
तीतिछंदांसिवैतत्सुधायांहवाएनंछंदांसिदधत्यननुध्यायिनंलोकंज
यतियएवंवेदतत्तैकआहुःसूर्यमेवसर्वासांपुरस्तात्पुरस्ताद्राज्येनपरिय
जेत्तदासुसर्वासुमिथुनंदधातीतितदुमाआहुर्जामिवाएतद्यज्ञेक्रियतेयत् ३३
समानीभ्यामृग्भ्यांसमानेहन्यजतीतियदिहवाअपिबह्व्यइवजायाःपतिर्वा

वतासांमिथुनंतद्यदासांसूर्यंपुरस्ताद्यजतितदास्ससर्वासुमिथुनंदधातिता
याइमास्ताअमूर्याअमूस्ताइमाअन्यतराभिर्वाववतंकाममाप्नोतियएतासूभ
वीषुताउभयीर्गत्तःश्रियैःप्रजातिकामस्यसंनिर्वपेन्नेत्वेषिष्यमाणस्ययदे
नाएषिष्यमाणस्यसंनिर्वपेदीश्वरोहास्मवित्तदेवाअरंतोर्यदाभयमात्म
नेलममंस्तेतिताहस्मुचिवृक्षोगौपालायनोवृत्थघ्नस्याभिप्रतारिणस्या
भयीर्यज्ञेसन्निरुवापतस्यहरथगृत्संगाहमानंदृष्ट्वोवाचेत्थमहमस्यराजन्य
स्यदेविकाश्चदेवीश्चोभयीर्यज्ञेसममादयंयदस्येत्थंरथगृत्सोगाहतइति
चतुःषष्टिंकवचिनःशश्वत्थास्यतेपुत्रनप्तारआसुः॥४८॥अग्निष्टोमंवै
देवाअश्रयंतोक्थ्यान्यसुरास्तेसमावद्वीर्याएवासन्नव्यावर्तंततान्भरद्वाज

ऋषीणामपश्यदिमेवाअसुराउक्थेषुश्रितास्तान्नेषांनकश्चनपश्यतीतिसोग्नि
मुदह्वयदेत्यूषुब्रवाणितेग्नइत्थेतरागिरइत्यस्यर्धाईतरागिरः+हवा+सोग्नि
रुपोत्तिष्ठन्नब्रवीत्किंस्विदेवमह्यंकृशोदीर्घःपलितोवक्ष्यतीतिभरद्वाजोहवै
कृशोदीर्घःपलितआससोब्रवीदिमेवाअस्कराउक्थेषुश्रितास्तान्वोनकश्च
नपश्यतीतितानग्निरश्वोभूत्वाभ्यत्यद्रवद्यदग्निरश्वोभूत्वाभ्यत्यद्रवत्तस्मा
कमश्वंसामाभवत्तत्साकमश्वस्यसाकमश्वत्वंतदाहुःसोकमश्वेनोक्थ्या
निप्रणयेदप्रणीतानिवावतान्युक्थानियान्यन्यत्रसाकमश्वादितिप्रमं
हिष्ठीयेनप्रणयेदित्याहुःप्रमंहिष्ठीयेनवैदेवाअस्करानुक्थेभ्यःप्राणुदंत ३४
तस्माद्धैवप्रमंहिष्ठीयेननयेत्साकमश्वेन॥४९॥तेवाअसुरामैत्रावरुण

स्योक्थमश्रयंतसोब्रवीदिंद्रःकश्चाहंचेमानितोसुरान्नोत्स्यावहाइत्यहंचेत्यब्र
वीद्वरुणस्तस्मादैंद्रावरुणंमैत्रावरुणस्तृतीयसवनेशंसतींद्रश्चहितान्वरुणश्च
ततोनुदंतांतेवततोपहताअसुराब्राह्मणाच्छंसिनउक्थमश्रयंतसोब्रवीदिंद्रःक
श्चाहंचेमानितोसुरान्नोत्स्यावहाइत्यहंचेत्यब्रवीद्बृहस्पतिस्तस्मादैंद्राबार्हस्प
त्यंब्राह्मणाच्छंसीतृतीयसवनेशंसतींद्रश्चहितान्बृहस्पतिश्चततोनुदंतांतेवै
ततोपहताअसुराअच्छावाकस्योक्थमश्रयंतसोब्रवीदिंद्रःकश्चाहंचेमानितोसुरा
न्नोत्स्यावहाइत्यहंचेत्यब्रवीद्विष्णुस्तस्मादैंद्रावैष्णवमच्छावाकस्तृतीयसवनेशं
सतींद्रश्चहितान्विष्णुश्चततोनुदंतांतेवैततोपहताअसुराद्वंद्वमिंद्रेणदेवताः
शस्यंतेद्वंद्वंवैमिथुनंतस्माद्द्वंद्वान्मिथुनंप्रजायतेप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशु

ब्रा०तृ० त्तिर्य एवंवेदाथहैतेपोत्रीयास्मनेष्ट्रीयाम्बंचत्वारऋतुयाजाःषळृचःसाविराड्
३५ दशिनीतद्विराजियज्ञंदशिन्यांप्रतिष्ठापयंतिप्रतिष्ठापयंति॥ ५०॥ ॥इतितृ
तीयपंचिकायांपंचमोध्यायः॥ ॥शाके १७५४ नंदननामसंवत्सरेआषाढशु
क्लपौर्णिमास्यांगुरुवासरेतद्दिनीपुस्तकंसमाप्तं॥ ॥हर्डीकरोपनामककाशीनाथ
भटेनलिखितं॥हर्डीकरोपनामकजनार्दनपाध्यायस्यपुस्तकं॥ ॥शुभंभवतु॥

३५

बा०तृ० यादृशंपुस्तकंदृष्ट्वातादृशंलिखितंमया॥यदिशुद्धमशुद्धंवाममदोषोनविद्यते॥१॥
३६

चतुर्थ पंचिका

Chaturtha Panchika	Title
	Author
	Editor
Saka 1715	Year, Vols.
	Publisher
430	Remarks

श्रीः इतिचतुर्थपंचिकाप्रारंभः श्रीः

१०४॥ श्रीगणेशायनमः हरिः ॐ देवावैप्रथमेनाह्नेंद्रायवज्रंसमभरंस्तंद्वितीयेनाह्नासिंचंस्तंतृ
॥१॥ तीयेनाह्नाप्रायछंस्तंचतुर्थेहन्प्राहरत्तस्माच्चतुर्थेहन्षोळशिनंशंसतिवज्रोवाएषयत्षोळ
शीतद्यच्चतुर्थेहन्षोळशिनंशंसतिवज्रमेवतत्प्रहरतिद्विषतेभ्रातृव्यायवधंयोस्यस्तृ
२ त्यस्तस्मैस्तर्तवैवज्रोवैषोळशीपशवउक्थानितंपरस्तादुक्थानांपर्यस्यशंसतितंयत्प
रस्तादुक्थानांपर्यस्यशंसतिवज्रेणैवतत्षोळशिनापशून्परिगच्छतितस्मात्पशवोव
ज्रेणैवषोळशिनापरिगतामनुष्यानभ्युपावर्तंतेतस्मादश्वोवापुरुषोवागौर्वाहस्ती
वापरिगतएवस्वयमात्मनैतएववाचाभिषिद्धउपावर्ततेवज्रमेवषोळशिनंपश्यन्व श्रीः
ज्रेणैवषोळशिनापरिगतोवाग्घिवज्रोवाक्षोळशीतदाहुः किंषोळशिनः षोळशि ॥१॥
त्वमितिषोळशस्तोत्राणांषोळशशस्त्राणांषोळशभिरक्षरैरादत्तेषोळशभिः प्रणौ

तिषोळशपदानिनिविदंदधातितत्षोळशिनः षोळशित्वंद्वेवाअक्षरेअतिरिच्येतेषोळशिनो
नुष्टुभमभिसंपन्नस्यवाचोवावतौस्तनौसत्यानृतेवावतेअवत्येनंसत्यंनैनमनृतंहिनस्ति
यएवंवेद ॥१॥ गौरिवीतंषोळशिसामकुर्वीततेजस्कामोब्रह्मवर्चसकामस्तेजोवैब्रह्म
वर्चसंगौरिवीतंतेजस्वीब्रह्मवर्चसीभवतियएवंविद्वान्गौरिवीतंषोळशिसामकुरुते
नानदंषोळशिसामकर्तव्यमित्याहुरिंद्रोवैवृत्रायवज्रमुदयछत्तमस्मैप्राहरत्तमभ्यह वज्र
न्त्सोभिहतोव्यनदद्यद्व्यनदत्तन्नानदंसामाभवत्तन्नानदस्यनानदत्वमभ्रातृव्यंवाए
तद्भ्रातृव्यहासामयन्नानदमभ्रातृव्योभ्रातृव्यहाभवतियएवंविद्वान्नानदंषोळशि
सामकुरुतेतद्यदिनानदंकुर्युरविछिन्नःषोळशिनाशंस्तव्योविछिन्नाहिताऋक्सामकुर्वतेयदि
गौरिवीतंविछिन्नःषोळशिनाशंस्तव्योविछिन्नाहिताऋक्सामेकुर्वते ॥२॥ अथातश्छंदांस्येव

पं०४१ व्यतिषजत्यात्वावहंतुहरयउपोषुशृणुहीगिरइतिगायत्रीश्चपंक्तीश्चव्यतिषजतिगा
॥२॥ यत्रोवैपुरुषःपांक्ताःपशवःपुरुषमेवतत्पशुभिर्व्यतिषजतिपशुषुप्रतिष्ठापयतियदु
गायत्रीचपंक्तिश्चतेद्वेअनुष्टुभौतेनोवाचोरूपादनुष्टुभोरूपाद्रूपान्नैतियदिंद्रप्र
तनाज्येयंतेयस्त्वाहर्यतइत्यौष्णिहश्चबृहतीश्चव्यतिषजत्यौष्णिहोवैपुरुषोबार्हताः
पशवःपुरुषमेवतत्पशुभिर्व्यतिषजतिपशुषुप्रतिष्ठापयतियदुष्णिक्चबृहतीचतेद्वे
अनुष्टुभौतेनोवाचोरूपादनुष्टुभोरूपाद्रूपान्नैत्याधूर्षुस्मैब्रह्मन्वीरब्रह्मकृतिंजुषा
णइतिद्विपदांचत्रिष्टुभंचव्यतिषजतिद्विपाद्वैपुरुषोवीर्यंत्रिष्टुप्पुरुषमेवतद्वीर्येणव्य श्रीः
तिषजतिवीर्येप्रतिष्ठापयतितस्मात्पुरुषोवीर्येप्रतिष्ठितःसर्वेषांपशूनांवीर्यवत्तमो २
यद्वद्विपदाचविंशत्यक्षरात्रिष्टुप्चतेद्वेअनुष्टुभौतेनोवाचोरूपादनुष्टुभोरूपाद्रू

रूपान्नैत्येषब्रह्मोप्रतेमहेविदथेशंसिषंहरीइतिद्विपदाश्चजगतीश्चव्यतिषजतिद्वि
पाद्वैपुरुषोजागताःपशवःपुरुषमेवतत्पशुभिर्व्यतिषजतिपशुषुप्रतिष्ठापयति
तस्मात्पुरुषःपशुषुप्रतिष्ठितोत्तिचैनानधिचतिष्ठतिवशेचास्ययदुद्विपदाच
षोळशाक्षराजगतीचतेद्वेअनुष्टुभौतेनोवाचोरूपादनुष्टुभोरूपाद्रूपान्नैतित्रि
कद्रुकेषुमहिषोयवाशिरं॥ प्रोष्वस्मैपुरोरथमित्यतिछंदसःशंसतिछंदसांवै
य्योरसोत्यक्षरत्सोतिछंदसमस्यत्यक्षरत्तदतिछंदसोतिछंदस्त्वंसर्वेभ्योवाए
षछंदोभ्यःसन्निर्मितोयत्षोळशीतद्यदतिछंदसःशंसतिसर्वेभ्यएवैनंतच्छंदो
भ्यःसन्निर्मिमीतेसर्वेभ्यश्छंदोभ्यःसन्निर्मितेनषोळशिनाराध्नोतियएवंवेद
॥३॥ महानाम्नीनामुपसर्गानुपसृजन्त्ययंवैलोकःप्रथमामहानाम्न्यंतरिक्षलो

॥ पं०४१ कोद्वितीयोसौलोकस्तृतीयासर्वेभ्योवाएषलोकेभ्यःसन्निर्मितोयल्लोकन्नीत
॥२॥ घन्महानाम्नीनामुपसर्गानुपसृजतिसर्वेभ्यएवैनंतल्लोकेभ्यःसन्निर्मिमीतेसर्वे नं
भ्योलोकेभ्यःसन्निर्मितेनषोळशिनाराध्नोतियएवंवेदमस्रवस्त्रिष्टुभमिषमर्चतप्रा
चैत॥योव्यती॑रफाणयदितिप्रज्ञाताअनुष्टुभःशंसतितद्यथैहचेहत्वापथेनच
रित्वापंथानंपर्यवेयात्ताहक्तद्यदप्रज्ञाताअनुष्टुभःशंसतिसयोव्याप्तोगतश्री
रिवमन्येताविहृतंषोळशिनंशंसयेन्नेछंदसांकल्कुारवपद्याइत्यथयःपाप्मा
नमपजिघांसेत्स्याद्विहृतंषोळशिनंशंसयेद्व्यतिषक्तइववैपुरुषःपाप्मना ॥श्रीः॥
व्यतिषक्तमेवास्मैतत्पाप्मानंशमलमपहंत्यपपाप्मानंहतेयएवंवेदोयद्वध्न ॥३॥
स्यविष्टपमित्यृचमयापरिदधातिस्वर्गोवैलोकोब्रध्नस्यविष्टपंस्वर्गमेवतल्लो

केयजमानंगमयत्यपाःपूर्वेषांहरिवःसुतानामितियजतिसर्वेभ्योवाएषसवने
भ्यःसन्निर्मितोयल्लोकन्नीतयदपाःपूर्वेषांहरिवःसुतानामित्ययजतिपीतवद्वैप्रा ति
तःसवनंप्रातःसवनादेवैनंतत्सन्निर्मिमीतेथोइदंसवनंकेवलंतइतिमाध्यंदिनं
वैसवनंकेवलंमाध्यंदिनादेवैनंतत्सवनात्सन्निर्मिमीतेममद्धिसोमंमधुमंतमिंद्र
तिमद्वद्वृतीयसवनंतृतीयसवनादेवैनंतत्सन्निर्मिमीतेसत्रावृषंजठरआ
वृषस्वेतिवृषण्वद्धैषोळशिनोरूपंसर्वेभ्योवाएषसवनेभ्यःसन्निर्मितोयल्लोक
न्नीतयदपाःपूर्वेषांहरिवःसुतानामितियजतिसर्वेभ्यएवैनंतत्सवनेभ्यःसन्नि
र्मिमीतेसर्वेभ्यःसवनेभ्यःसन्निर्मितेनषोळशिनाराध्नोतियएवंवेदमहाना
म्नीनांपंचाक्षराननुपसर्गाननुपसृजत्येकादशाक्षरेषुपादेषुसर्वेभ्योवाएषछंदोभ्यः

।पं०४१ सन्निर्मितोयत्षोळशीतद्यन्महानाम्नीनांपंचाक्षरानुपसृजत्येकाक्षराञ्चाक्षरेषुपादेषु सर्गानुप
॥४॥ सर्वेष्व्ऽएवैनंतछंदोभ्यःसन्निर्मिमीतेसर्वेभ्यश्छंदोभ्यःसन्निर्मितेनषोळशिनाराध्नो
तियएवंवेद ॥४॥ अहर्वैदेवाअश्रयंतरात्रीमसुरास्तेसमावद्वीर्याएवासन्नव्यावर्तंत
सोऽब्रवीदिंद्रःकश्चाहंचेमानितोऽसुरान्रात्रीमन्ववेष्यावइतिसदेवेषुनप्रत्यविंदद
बिभयूरात्रेस्तमसोमृत्योस्तस्माद्धाप्येतर्हिनक्तंयावन्मात्रमिवैवापक्रम्यबिभेति
तमइवहिरात्रिर्मृत्युरिव ॥ तंवैछंदांस्येवान्ववायंस्तंयच्छंदांस्येवान्ववायंस्तस्मा
दिंद्रश्चैवछंदांसिचरात्रींवहंतिननिविच्छस्यतेनपुरोरुङ्नधाय्यानान्यादेवतेंद्रश्च ॥श्रीः
ह्येवछंदांसिचरात्रींवहंतितान्वैपर्यायैरेवपर्यायमनुदंतयत्पर्यायैःपर्यायमनु ॥४॥
दंततत्पर्यायाणांपर्यायत्वंतान्वैप्रथमेनैवपर्यायेणपूर्वरात्रादनुदंतमध्यमेन

मध्यरात्रादुत्तमेनापररात्रादपिशर्वर्याअनुस्मसीत्यब्रुवन्नपिशर्वराणिखलुवाए
तानिछंदांसीतिहस्माहैतानिह्वींद्रंरात्रेस्तमसोमृत्योर्बिभ्यतमत्यपारयंस्तदपिश
र्वराणामपिशर्वरत्वं ॥५॥ पांतमावोअंधसइत्यंधस्वत्यानुष्टुभारात्रींप्रतिपद्यतआ
नुष्टुभीवैरात्रिरेतद्वैरात्रेरूपमंधस्वत्यःपीतवत्योमद्वत्यास्त्रिष्टुभोयाज्यासवत्यभि
रूपाययद्यज्ञेऽभिरूपंतत्समृद्धंप्रथमेनपर्यायेणस्तुवतेप्रथमान्येवपदानिपुनरा
ददतेयदेवैषामश्वागावआसंस्तदेवैषांतेनाददतेमध्यमेनपर्यायेणस्तुवतेम
ध्यमान्येवपदानिपुनराददतेयदेवैषामनोरथाआसंस्तदेवैषांतेनाददतउत्तमे
नपर्यायेणस्तुवतउत्तमान्येवपदानिपुनराददतेयदेवैषांवासोहिरण्यंमणि
रध्यात्ममासीत्तदेवैषांतेनाददतआद्विषतोवसुदत्तेनिरेनमेभ्यःसर्वेभ्योलोके

पं॰४ भ्योनुदते य एवं वेद पवमानवदहरित्याहुर्न रात्रिः पवमानवती कथमुभे पवमान
१ वती भवतः केन ते समावद्भाजौ भवत इति यदेवेंद्राय मद्वने सुतमिदं वसो सुतमंध
इदं ह्यन्वोजसा सुतमिति तिसृणं स्तुवंति चतुःशंसंति चैतेन रात्रिः पवमानवती तेनो उभे पव
भवतः मानवती भवतस्तेन ते समावद्भाजौ पंचदशस्तोत्रमहरित्याहुर्न रात्रिः पंचदशस्तोत्रा
कथमुभे पंचदशस्तोत्रे भवतः केन ते समावद्भाजौ भवत इति द्वादशस्तोत्राण्यपिशर्व
राणि तिसृभिर्देवताभिः संधिना राथंतरेण स्तुवते तेन रात्रिः पंचदशस्तोत्रा तेनो
उभे पंचदशस्तोत्रे भवतस्तेन ते समावद्भाजौ भवतः परिमितं स्तुवंत्यपरिमितम श्रीः
नुशंसति परिमितं वै भूतमपरिमितं भव्यमपरिमितस्यावरुध्या इत्यतिशंसति १
स्तोत्रमति वै प्रजात्मानमति पशवः स्तोत्रमतिशंसति यदेवास्यात्यात्मानं

तदेवास्यैतेनावरुंधेवरुंधे ॥ ६ ॥ इति प्रथमोध्यायः ॥ प्रजापतिर्वै सोमाय राज्ञे दुहि
तरं प्रायच्छत्सूर्यां सावित्रीं तस्यै सर्वे देवा वरा आगच्छंस्तस्या एतत्सहस्रं वहतुमन्वा
करोद्यदेतदाश्विनमित्याचक्षते नाश्विनं हैवतद्यदर्वाक्सहस्रं तस्मात्तत्सहस्रं वै
वशंसेद्भूयो वा प्राश्य घृतं शंसेद्यथा ह वा इदमनो वा रथो वाक्तो वर्तत एवं हैवाक्तो वर्त
ते शकुनिरिवोत्पतिष्यन्नाद्भूयात तस्मिन्देवा न समजानत ममेदमस्तु ममेदमस्त्वि
ति ते संजानाना अब्रुवन्नाजिमस्यायामहै स यो न उज्जेष्यति तस्येदं भविष्यतीति
ते ग्नेरेवाधिगृहपतेरादित्यं काष्ठामकुर्वत तस्मादाग्नेयी प्रतिपद्भवत्याश्विनस्याग्नि
र्होता गृहपतिः स राजेति तदेक आहुरग्निं मन्येपि तरमश्विना पिबिस्सेति तया प्रतिपद्ये
तेति तद्विशुक्रं यजनं स्वयस्येति प्रथमयैव ऋचा काष्ठामाप्नोतीति तत्तन्नाहृत्यं यश्नं

॥पं०४१ तत्रब्रूयादग्निमग्निमितिवैभत्सपाद्यग्निमापात्स्यतीतित्राब्रवत्तथास्यात्तस्मादग्निर्होता
॥६॥ गृहपतिःसराजेत्येतयैवप्रतिपद्येतगृहपतिवतीप्रजातिमतीत्रांतासर्वायुःसर्वायुत्व।
यसर्वमायुरेतियएवंवेद॥७॥तासांवैदेवतानामाजिंधावंतीनामभिसृष्टानामग्निर्मु
खंप्रथमःप्रत्यपद्यततमश्विनावन्वागछतांतमब्रूतामपोदिह्यावांवाइदंजेष्याव
इतिसतथेत्यब्रवीत्तस्यवैममेहाप्यस्त्वितितथेतितस्मोअप्यत्राकुरुतांतस्मादाग्नेय
माश्विनेशस्यतेताउषसमन्वागछतांतामब्रूतामपोदिह्यावांवाइदंजेष्यावइतिसा
तथेत्यब्रवीत्तस्यैवैममेहाप्यस्त्वितितथेतितस्याअप्यत्राकुरुतांतस्मादुषस्यमा ॥श्रीः
श्विनेशस्यतेताविंद्रमन्वागछतांतमब्रूतामावांवाइदंमघवन्जेष्यावइतिनहतंद ॥६॥
धृषतुरसोऽदिहीतिवक्तुंसतथेत्यब्रवीत्तस्यवैममेहाप्यस्त्वितितथेतितस्माअप्यत्राकु

रुतांतस्मादैंद्रमाश्विनेशस्यतेतदश्विनाउदजयतामश्विनावाश्नुवातांयदश्विनाउ
जयतामश्विनावाश्नुवातांतस्मादेतदाश्विनमित्याचक्षतेश्नुतेयद्यत्कामयतेयएवं
वेदतदाहुर्यदछस्यतआग्नेयंशस्यतउषस्यंशस्यतऐंद्रमथकस्मादेतदाश्विनमित्या
चक्षतइत्यश्विनौहितदुदजयतामश्विनावाश्नुवातांयदश्विनाउदजयतामश्विना
वाश्नुवातांतस्मादेतदाश्विनमित्याचक्षतेश्नुतेयद्यत्कामयतेयएवंवेद॥८॥अश्व
तरीरथेनाग्निराजिमधावत्तासांप्राजमानोयोनिमकूलयत्तस्मात्तानविजायंतेगो
भिररुणैरुषाआजिमधावत्तस्मादुषस्यागतायामरुणमिवैवप्रभात्युषसोरूपमश्व
रथेनेंद्रआजिमधावत्तस्मात्सउच्चैर्घोषउपब्दिमान्क्षत्रस्यरूपमैंद्रोहिसगर्दभरथेना
श्विनाउदजयतामश्विनावाश्नुवातांयदश्विनाउदजयतामश्विनावाश्नुवातां

पं०४ स्मात्तस्य तजवेदुग्धदोहः सर्वेषामेतर्हि वाहनानामनाशिष्ठोरेतसस्तस्य वीर्येणाहरतो
७ तस्मात्सहिरेतावाजीतदाहुः सप्तसौर्याणिछंदांसिशंसेद्यथैवाग्नेयंयथोषस्यंयथा
श्विनंसप्तवैदेवलोकाः सर्वेषुदेवलोकेषुराध्नोतीतितत्तन्नादृत्यंत्रीण्येवशंसेत्त्रयो
वाइमेत्रिवृतोलोकाएषामेवलोकानामभिजित्यैतदाहुरुदुत्यंजातवेदसमिति
सौर्याणिप्रतिपद्येतेतितत्तन्नादृत्यंयथैवगत्वाकाष्ठामपराध्नुयात्तादृक्तत्सूर्योनो
दिवस्पात्वितिवैनैवप्रतिपद्येतयथैवगत्वाकाष्ठामभिपद्येतातादृक्तदुदुत्यंजातवे
दसमितिद्वितीयंशंसेत्चित्रंदेवानामुदगादनीकमितित्रैष्टुभमसौवावचित्रंदे ॥श्रीः॥
वानामुदेतितस्मादेतच्छंसतिनमोमित्रस्यवरुणस्यचक्षसइतिजागतंतदाशीः ॥७॥
पदमाशिषमेवैतेनाशास्तआत्मनेचयजमानायच ॥ १ ॥ तदाहुःसूर्योनातिशं

× यद्बार्हतःप्रगाथस्तेनबृहतींनातिशंसत्यभित्वाशूरनोनुमइतिराथंतरींयोनिंशंसति ×

स्यो बृहतीनातिशस्यायत्सूर्यमतिशंसेद्ब्रह्मवर्चसमतिपद्येतयद्बृहतीमतिशंसेत्प्रा
णानतिपद्येतेतींद्रक्रतुंनआभरेत्यैंद्रंप्रगाथंशंसतिशिक्षाणोअस्मिन्पुरुहूतयाम
निजीवाज्योतिरशीमहीत्यसौवावज्योतिस्तेनसूर्यंनातिशंसतिराथंतरेणवैसंधि
नाश्विनायस्तुवतेतद्यद्राथंतरींयोनिंशंसतिरथंतरस्यैवसयोनितायेशानमस्य
जगतःस्वर्दृशमित्यसौवावस्वर्दृक्तेनसूर्यंनातिशंसतियद्बार्हतःप्रगाथस्तेनबृ
हतींनातिशंसतिबहवःसूरचक्षसइतिमैत्रावरुणंप्रगाथंशंसत्यहर्वैमित्रोरात्रि
र्वरुणउभेवाएषोहोरात्रेआरभतेयोतिरात्रमुपैतितद्यन्मैत्रावरुणंप्रगाथंशंस
त्यहोरात्रयोरेवैनंतत्प्रतिष्ठापयतिसूरचक्षसइतितेनसूर्यंनातिशंसतिय
द्बार्हतःप्रगाथस्तेनबृहतींनातिशंसतिमहीद्यौःपृथिवीचनस्तेहिद्यावापृथि

ये

पं०४२ वाविश्ववंशंभुवेतिद्यावापृथिवीयंशंसतिद्यावापृथिवीवैप्रतिष्ठेइयमेवेहप्रतिष्ठासावमु
८ त्रतद्यद्द्यावापृथिवीयंशंसतिप्रतिष्ठयोरेवैनंतत्प्रतिष्ठापयतिदेवोदेवीधर्मणा
सूर्यःशुचिरितितेनसूर्यंनातिशंसतियदुगायत्रीचजगतीचैतेद्वेबृहत्यौतेनबृह
तौनातिशंसतिविश्वस्यदेवीमृचयस्यजन्मनोनयारोषातिनग्रभदितिद्विपदांशं
सतिचतैधसुक्थमितिहस्माहवात्स्यतदान्वक्षतेयदेनदाश्विनंनिर्वर्ततेतिहस्मपाशिन्युप
स्तेयदेवहोतापरिधास्यंस्यपाशान्प्रतिमोक्ष्यामीतितनोवाएतांबृहस्पतिर्द्विपदाम
पश्यन्नयारोषातिनग्रभदितितयानिर्वर्त्याःपाशिन्याअधराच्चःपाशानपास्यत्तद्य ॥श्रीः॥
देतांद्विपदांहोताशंसतिनिर्वर्त्यास्वतसाशिन्याअधराच्चःपाशानपास्यतिस्वस्त्यै ८
वहोतोन्मुच्यतेसर्वायुःसर्वायुत्वायसर्वमायुरेतियएवंवेदमृचयस्यजन्मनइत्य

सौवावमर्च्यंयतीवतेनसूर्यंनातिशंसतियदुद्विपदापुरुषछंदसंसासर्वाणिछंदांस्यस्या
स्तेनबृहतींनातिशंसति॥१०॥ब्राह्मणस्पत्ययापरिदधातिब्रह्मवैबृहस्पतिर्ब्रह्मण्येवै
नंतदंततःप्रतिष्ठापयत्येवाप्यैवाविश्वदेवायवृष्णइत्येतयापरिदध्यात्प्रजाकामःपशु
कामोबृहस्पतेस्वप्रजावीरवंतइतिप्रजयावैसप्रजावीरवान्यंस्यामपतयोरयीणामि
तिप्रजावान्पशुमान्रयिमान्वीरवान्भवतियत्रैवंविद्वानेतयापरिदधातिबृहस्पतेअति
यदर्योअर्हादित्येतयापरिदध्यात्तेजस्कामोब्रह्मवर्चसकामोतीववान्यान्ब्रह्मवर्चसम
र्हतिद्युमद्विभातिद्युमद्विवैब्रह्मवर्चसंविभातीतिवीवेवैब्रह्मवर्चसंभातियद्दीदयच्छवस
ऋतप्रजातेतिदीदायेववैब्रह्मवर्चसंतदस्मासुद्रविणंधेहिचित्रमितिचित्रमिववैब्रह्म
वर्चसंब्रह्मवर्चसीब्रह्मयशसीभवतियत्रैवंविद्वानेतयापरिदधातितस्मादेवंविद्वान्

पं०४२ तथैवपरिदध्याद्ब्राह्मणस्यात्सातेनसूक्तंनातिशंसतियदुत्रिष्टुभंत्रिःशंसतिसासर्वाणिछंदां
९ स्यश्नुतेतेनबृहतींनातिशंसतिगायत्र्याचत्रिष्टुभाचवषट्कुर्याद्ब्रह्मवैगायत्रीवीर्यंत्रि
२४ब्रह्मयज्ञो ष्टुब्ब्रह्मणैवतद्वीर्यंसंदधातिब्रह्मवर्चसीवीर्यवान्भवतियएवंविद्वान्गायत्र्याचत्रि सी
ष्टुभाचवषट्करोत्यश्विनावायुनायुवंसुदक्षोभाःपिबतमश्विनेतिगायत्र्याचविराजा
चवषट्कुर्याद्ब्रह्मवैगायत्र्यन्नंविराड्ब्रह्मणैवतदन्नाद्यंसंदधातिब्रह्मवर्चसीब्रह्मय
शसीभवतिब्रह्माद्यमन्नमत्तियएवंविद्वान्गायत्र्याचविराजाचवषट्करोतितस्मादेवंवि
द्वान्गायत्र्याचैवविराजाचवषट्कुर्यात्प्रवामंधांसिमद्यान्यस्थुरुक्षापिबतमश्विनेत्ये ॥श्रीः॥
तेनास्यै॥११॥चतुर्विंशमेतदहरुपयंत्यारंभणीयमेतेनवैसंवत्सरमारभंतएतेनस्तो २
मांश्छंदांसिचैतेनसर्वादेवताअनारब्धंवैतच्छंदोनारब्धासादेवतायदेतस्मिन्नहनि

नारभंतेतदारंभणीयस्यारंभणीयत्वंचतुर्विंशस्तोमोभवतितच्चतुर्विंशस्यचतुर्विंशत्वंच
तुर्विंशतिर्वाअर्धमासाअर्धमासशएवतत्संवत्सरमारभंतउक्थ्योभवतिपशवोवाउक्था
निपशूनामवरुध्यैतस्यपंचदशस्तोत्राणिभवंतिपंचदशशस्त्राणिसमासोमासशए
वतत्संवत्सरमारभंतेतस्यषष्टिश्चत्रीणिचशतानिस्तोत्रिया[illegible]स्तावंतिसंवत्सरस्या
हान्यहःशएवतत्संवत्सरमारभंतेग्निष्टोमएतदहस्यादित्याहुरग्निष्टोमोवैसंवत्सरोनवा
एतदन्योग्निष्टोमादहर्दाधारनविव्याचेतिसयद्यग्निष्टोमस्याद्दशचत्वारिंशास्तुयःपव
मानास्युःचतुर्विंशानीतराणिस्तोत्राणितद्वाषष्टिश्चैवत्रीणिचशतानिस्तोत्रियास्तावंति
संवत्सरस्याहान्यहःशएवतत्संवत्सरमारभंतउक्थ्यएवस्यात्सत्रंसमृद्धोयज्ञःपशवःसमृ
द्धंसत्रंसर्वाणिचतुर्विंशानिस्तोत्राणिभवंत्यस्याउक्तेतदहश्चतुर्विंशंतस्मादुक्थ्यएवस्यात्॥१२॥

२ पं० ४ बृहद्रथंतरेसामानीभवतएतेवैयज्ञस्यनावौसंपारिण्यौयद्बृहद्रथंतरेताभ्यामेवतत्
१० वै संवत्सरंतरंतिपादौवैबृहद्रथंतरेशिरएतदहःपादाभ्यामेवतछ्रियंशिरोभ्यायंतिपक्षौवैबृ म
हद्रथंतरेशिरएतदहःपक्षाभ्यामेवतछ्रियंशिरोभ्यायंतिउभेनसमवसृज्येयउभे
समवसृजेयुर्यथैवछिन्नानौर्बंधनात्तीरंतीरमृछंतीप्लवेतैवमेवतेसत्रिणस्तीरं
तीरमृछंतःप्लवेरन्यउभेसमवसृजेयुस्तद्यदिरथंतरमवसृजेयुर्बृहतैवोभेअनव
सृष्टेअथयदिबृहदवसृजेयूरथंतरेणैवोभेअनवसृष्टेयद्वैरथंतरंतद्वैरूपंयद्बृहत्त
द्वैराजंयद्रथंतरंतच्छाक्वरंयद्बृहत्तद्रैवतमेवमेतेउभेअनवसृष्टेभवतोयेवाएवं श्रीः
विद्वांसएतदहरुपयंत्याप्त्वावैतेहःशःसंवत्सरमाप्त्वार्धमासशआप्त्वामास १०
शआप्त्वास्तोमांश्छंदांसिचाप्त्वासर्वादेवतास्तपएवतप्यमानाःसोमपी

थंसख्यंतःसंवत्सरमभिषुण्वंतआसतेयेवाअतऊर्ध्वंसंवत्सरमुपयंतिगुरुर्वैतेभारमभिनिद
धतेसंवैगुरुर्भारःश्रृणात्ययएनंपरस्तात्कमभिराप्त्वावस्तादुपैतिसवैस्वस्तिसंवत्सरस्य
पारमश्नुते १३ यद्वैचतुर्विंशंतन्महाव्रतंबृहद्दिवेनात्रहोतारेतःसिंचतितदुदोमहाव्रती
येनाह्नाप्रजनयतिसंवत्सरेसंवत्सरेवैरेतःसिक्तंजायतेतस्मात्समानंबृहद्दिवोनिष्केवल्यं
रु भवत्येषवैवाएनंपरस्तात्कमभिराप्त्वावस्तादुपैतियएवंविद्वानेतदहरुपैतिस्वस्तिसंवत्स
रस्यपारमश्नुतेयएवंवेदयोवैसंवत्सरस्यावारंचपारंचवेदसवैस्वस्तिसंवत्सरस्यपा
रमश्नुतेतिरात्रोवाअस्यप्रायणीयोवारमुदयनीयःपारंस्वस्तिसंवत्सरस्यपारमश्नु
तेयएवंवेदयोवैसंवत्सरस्यावरोधनंचोद्रोधनंचवेदसवैस्वस्तिसंवत्सरस्यपारम
श्नुतेतिरात्रोवाअस्यप्रायणीयोवरोधनमुदयनीउद्रोधनंस्वस्तिसंवत्सरस्यपार
य

पं०४२ मश्नुतेयएवंवेदयोवैसंवत्सरस्यप्राणोदानौवेदस्वस्तिसंवत्सरस्यपारमश्नुतेऽतिरात्रौ सं वै
११ वत्सराअस्यप्रायणीयःप्राणउदानउदयनीयस्वस्तिसं॰रस्यपारमश्नुतेयएवंवेदयएवंवेद ॥
१४ इतिचतुर्थपंचिकायांद्वितीयोध्यायः ॥६॥ ज्योतिर्गौरायुरितिस्तोमाभवंत्ययंवैलोको
२ ज्योतिरंतरिक्षंगौरसौलोकआयुःसएवैषउत्तरस्त्र्यहोज्योतिर्गौरायुरितित्रीण्यस्याहानिगौ
रायुर्ज्योतिरितित्रीण्यस्ययंवैलोकोज्योतिरसौलोकोज्योतिस्तएतेज्योतिषीअनुसंयतःस
ल्लोकेतेतनेतेनोभयतोज्योतिषाषळहेनयंतितद्यदेतेनोभयतोज्योतिषाषळहेनयंत्य
नयोरेवतल्लोकयोरुभयतःप्रतितिष्ठंतोयंत्यस्मिंश्चलोकेमुष्मिंश्चोभयोःपर्यंद्वाए श्रीः
तद्देवचक्रंयदभिःप्लवःषळहःस्तस्ययावभितोऽग्निष्टोमौतौप्रधीयेचत्वारोमध्य ११
उक्थ्यास्तन्नभ्यंगच्छतिवैवर्तमानेनयत्रकामयतेतत्स्वस्तिसंवत्सरस्यपारमश्नु

तेयएवंवेदयोवैतद्वेदयत्प्रथमःषळहःसवैस्वस्तिसंवत्सरस्यपारमश्नुतेयस्तद्वेदयद्वि
तीयोयस्तद्वेदयत्तृतीयोयस्तद्वेदयच्चतुर्थोयस्तद्वेदयत्पंचमः ॥१८॥ प्रथमंषळहमु
हा पयंतिषळहानिसवंतिषड्वाऋतवऋतुशएवतत्संवत्सरमाप्नुवंत्यृतुशःसंवत्सरेप्र
तितिष्ठंतोयंतिद्वितीयंषळहमुपयंतिद्वादशाहानिसवंतिद्वादशवैमासामासशए
वतत्संवत्सरमाप्नुवंतिमासशःसंवत्सरेप्रतितिष्ठंतोयंतितृतीयंषळहमुपयंत्यष्टा
दशाहानिसवंतिनानिद्वेधानवान्यानिनवान्यानिनववैप्राणानवस्वर्गालोकाःप्रा
णांश्चैवतत्स्वर्गांश्चलोकानाप्नुवंतिप्राणेषुचैवतत्स्वर्गेषुचलोकेषुप्रतितिष्ठंतोयंति
चतुर्थंषळहमुपयंतिचतुर्विंशान्यहानिसवंतिचतुर्विंशतिर्वाअर्धमासाअर्धमास
शएवतत्संवत्सरमाप्नुवंत्यर्धमासशःसंवत्सरेप्रतितिष्ठंतोयंतिपंचमंषळहमुपयं

पं०४२ त्रिंशदहानिसर्वाणित्रिंशदक्षरावैविराड्विराळन्नाद्यंविराजमेवतन्मासिमास्यभिसं
१२ पादयंतोयंत्यन्नाद्यकामाःखलुवैसत्रमासततद्यद्विराजंमासिमास्यभिसंपादयंतोयंत्य
न्नाद्यमेवतन्मासिमास्यवरुंधानायंत्यस्मैचलोकायामुष्मैचोसास्यां ॥१६॥ गवामयने
आदित्या नयंतिगावोवाआदित्याआदित्यानामेवतदयनेनयंतिगावोवैसत्रमासततासांशृंगाणिसिषा
सत्यस्तासांदशमेमासिशफाःशृंगाण्यजायंततान्यब्रुवन्नस्मैकामायादीक्षामह्या
पामतमुत्तिष्ठामेतितायाउदतिष्ठंस्ताएताःशृंगिण्योथयाःसमापयिष्यामःसंवत्सरमित्य
सततासामश्रद्धयाशृंगाणिप्रावर्त्तंतताएतास्तूपराऊर्जंत्वसुन्वंस्तस्माद्रुताःसर्वानृतू श्रीः
वै न्प्राप्नोत्तरमुत्तिष्ठंत्यूर्जंह्यसुन्वंस्तर्वस्यैगावःप्रेमाणंसर्वस्यचारुतांगताःसर्वस्य १२
प्रेमाणंसर्वस्यचारुतांगच्छतियएवंवेदादित्याश्चहवाअंगिरसश्चस्वर्गेलोकेस्प

र्धंतवयंपूर्वेएष्यामोवयमितितेहादित्याःपूर्वेस्वर्गंलोकंजग्मुःपश्चेवांगिरसःषष्ठ्यांवा
वर्षेषुयथावाआयणीयोतिरात्रश्चतुर्विंशउक्थ्यःसर्वेक्षिप्लवाःषळहाआस्यंत्यन्या
न्यहानितदादित्यानामयनंप्रायणीयोतिरात्रश्चतुर्विंशउक्थ्यःसर्वेपृष्ठ्याःषळहाआ
स्यंत्यन्यान्यहानितदंगिरसामयनंसायथास्रुतिरंजसायन्येवमभिप्लवःष
म ळहःस्वर्गस्यलोकस्यायथामहापथःपर्याणएवंपृष्ठ्यःषळहःस्वर्गस्यलोकस्यतद्य
उभाभ्यांयंत्युभाभ्यांवैयन्नरिष्यत्युभयोःकामयोरुपाप्त्यैयश्चाभिप्लवेषळहेयश्च
पृष्ठ्ये ॥१७॥ एकविंशमेतदहरुपयंतिविषुवंतंमध्येसंवत्सरस्यैतेनवैदेवाएकविं
शेनादित्यंस्वर्गायलोकायोदयच्छन्सएषइतएकविंशस्तस्यदशावस्तादहानिदि
वाकीर्त्यस्यसर्वाणिदशपरस्तान्मध्यएषएकविंशउभयतोविराजिप्रतिष्ठितउभय

पं०४२ तोह्येवाएषविराड्जितिर्प्रतिष्ठितस्तस्मादेषोंतरेमांल्लोकान्यन्नव्यथतेतस्यवैदेवाआदित्यस्यस्व
१३ र्गाल्लोकादवपातादबिभयुस्तंत्रिभिःस्वर्गैर्लोकैरवस्तात्प्रत्युत्तभ्नुवन्स्तोमावैत्रयःस्व
र्गालोकास्तस्यपराचोतिपातादबिभयुस्तंत्रिभिःस्वर्गैर्लोकैःपरस्तात्प्रत्यस्तभ्नुवन्स्तोमा
वैत्रयःस्वर्गालोकास्त्रयोवस्तात्सप्तदशाःसवंतित्रयःपरस्तान्मध्यएषएकविंशउभ
यतःस्वरसामभिर्धृतस्यतोह्येवाएषस्वरसामभिर्धृतस्तस्मादेषोंतरेमांल्लोकान्यन्न
व्यथतेतस्यवैदेवाआदित्यस्यस्वर्गाल्लोकादवपातादबिभयुस्तंपरमैःस्वर्गैर्लोकैरवस्ता
त्प्रत्युत्तभ्नुवन्स्तोमावैपरमाःस्वर्गालोकास्तस्यपराचोतिपाताद्बिभयुस्तंपरमैःस्वर्गै श्रीः
र्लोकैःपरस्तात्प्रत्यस्तभ्नुवन्स्तोमावैपरमाःस्वर्गालोकास्त्रयोवस्तात्सप्तदशाःसवंति १३
त्रयःपरस्तात्तेद्वौद्वौसंपद्यत्रयस्त्रयस्त्रिंशाःसवंतिचतुस्त्रिंशोवैस्तोमानामुत्तमस्तेषुवा

एषएतदध्याहितस्तपतितेपुर्वोह्येषएतदध्याहितस्तपतिसवाएषउत्तरोस्मात्सर्वस्माद्भू
ताद्भविष्यतःसर्वमेवेदमतिरोचतेयदिदंकिंचोत्तरोसवतियस्माउत्तरोबुभूषतितस्मा
उत्तरोसवतियएवंवेद॥१८॥स्वरसाम्नउपयंतीमेवैलोकाःस्वरसामानइमान्वैलोका
न्स्वरसामभिरस्पृण्वंस्तत्स्वरसाम्नांस्वरसामत्वंतद्यत्स्वरसाम्नउपयंत्येष्वेवैनंतल्लो
केष्वभिजांतितेपांवैदेवाःसप्तदशानांप्रव्रजूयादबिभयुःसमाइववैस्तोमाअविरूढा
इवेमेहनप्रच्युयरन्निलितानास्तसर्वैःस्तोमैरवस्तात्पर्यार्पन्सर्वैःपृष्ठैःपरस्तात्तद्यदभि
जित्सर्वस्तोमोवस्ताद्भवतिविश्वजित्सर्वपृष्ठःपरस्तात्तत्सप्तदशानुसयतःपृष्ठेपं
निधत्याअप्रव्रजूयायतस्यवैदेवाआदित्यस्यस्वर्गाल्लोकादवपातादबिभयुस्तंपं
चभीरश्मिभिरुदवयन्॥रश्मयोवैदिवाकीर्त्यानिमहादिवाकीर्त्यंपृष्ठंभवतिविक

पं०४३ संव्रतसामभासमग्निष्टोमसामानीभेवृहद्रथंतरेपवमानयोर्भवतस्तदादित्यंपंचसीरश्मि
१४ भिरुद्यंतिधृत्याअनवपातादित्यैतंऽआदित्येप्रातरनुवाकमनुब्रूयात्सर्वंत्येवैतदह
र्दिवाकीर्त्यंसवतिसौर्यंपशुमन्यंगत्रवेतंसवनीयस्योपालंभ्यमालसेरन्त्सूर्यदेवत्यंत्येत
दहरेकविंशतिंसामिधेनीरनुब्रूयात्सप्तसाध्येतदहरेकविंशमेकपंचाशतोद्विपंचाशतं
वाचास्त्वामध्येनिविदंदधातितावतीरुत्तराःशंसतिशतायुर्वैपुरुषःशतवीर्यःशतेंद्रि
यआयुष्येवैनंतद्वीर्यइंद्रियेदधाति॥१९॥दूरोहणंरोहतिस्वर्गोवैलोकोदूरोहणंस्वर्गमे
वतल्लोकंरोहतियएवंवेदयदेवदूरोहणं३म्॥असौवैदूरोहोयोसौतपतिकश्चिद्वा श्रीः
अत्रगच्छतिसयदूरोहणंरोहत्येतमेवतद्रोहतिहंसवत्यारोहतिहंसःशुचिषदित्ये १४
षवैहंसःशुचिषद्वसुरंतरिक्षसदित्येषवैवसुरंतरिक्षसद्धोतावेदिषदित्येष

वैहोतावेदिषदतिथिर्दुरोणसदित्येषवाअतिथिर्दुरोणसन्नृषदित्येषवैनृषद्वरसदित्येषवै
वरसद्वरंवाएतत्सद्मनांयस्मिन्नेषआसन्नस्तपत्यृतसदित्येषवैसत्यसद्व्योमसदित्येषवै
व्योमसद्व्योमवाएतत्सद्मनांयस्मिन्नेषआसन्नस्तपत्यब्जाइत्येषवाअब्जाअद्भ्योवाएष
प्रातरुदेत्यपःसायंप्रविशतिगोजाइत्येषवैगोजाऋतजाइत्येषवैसत्यजाअद्रिजाइ
त्येषवाअद्रिजाऋतमित्येषवैसत्यमेषएतानिसर्वाण्येषाहवाअस्यछंदस्सुप्रत्यक्षतमा
न्नोदिवद्रूपंतस्माद्यत्रक्कचदूरोहे~दूरोहणं~द्धंसवत्यैवरोहेत्तार्क्ष्येस्वर्गकामस्यरोहेत्तार्क्ष्यो
हवाएतंपूर्वोध्वानमैद्यत्रादोगायत्रीसुपर्णोभूत्वासोममाहरत्तद्यथाक्षेत्रज्ञमध्वनःपु
रएतारंकुर्वीततादृक्तद्यदेवतार्क्ष्यंयंवैतार्क्ष्योयोयंपवतएषस्वर्गस्यलोकस्याभिवोढा
त्यमूषुवाजिनंदेवजूतमित्येषवैवाजीदेवजूतःसहावानंतरुतारंरथानामित्येषवैसहावा

१०४ स्वरुत्तैषहीमांलोकान्त्सद्यस्तरत्यरिष्टनेमिंपृतनाजमाशुमित्येषवाअरिष्टनेमिः
१९ पृतनाजिदाशुः स्वस्तयइतिस्वस्तितामाशास्तेतार्क्ष्यमिहाहुवेमेतिह्वयत्येवैनमेत
दिंद्रस्येवरातिमाजोहुवानाः स्वस्तयइतिस्वस्तितामेवाशास्तेनावमिवारुहेमेतिसमे वा
स वैनमेतदधिरोहतिस्वर्गस्यलोकस्यसमष्ट्यैसंपत्त्यैसंगत्याउर्वीनपृथ्वीबहुलेगभी
रेमावामेतौमापरेतौरिषामेतिमएवैतदहमंत्रयतआचपराचमेष्यन्त्सद्यश्चिद्यः
शवसापंचकृष्टीः सूर्यइवज्योतिषापस्ततानेतियथैवास्यसूर्यमस्त्रिवदातिसहस्रसाः
शतसाअस्यरीहिर्नस्मावरंतेयुवतिंनशर्यामित्याशिषमेवैतेनाशास्तआत्मनेच श्रीः
यजमानेभ्यश्च ॥ २० ॥ आहूयदुरोहणंरोहतिस्वर्गोवैलोकोदुरोहणंवागाहावो २९
ब्रह्मवैवाकसयदाहूयतेतद्ब्रह्मणाहावेनस्वर्गंलोकंरोहतिसपच्छः प्रथमंरोह

तीमंतंलोकमाप्नोत्यथार्धर्चशोंतरिक्षंतदाप्नोत्यथत्रिपदाऽमुंतंल्लोकमाप्नोत्यथकेवल्या
तदेतस्मिन्प्रतितिष्ठतियएषतपतित्रिपद्याप्रत्यवरोहतियथाशाखांधारयमाणस्तदमु
ष्मिंल्लोकेप्रतितिष्ठत्यर्धर्चशोंतरिक्षेपच्छोस्मिंल्लोकआत्वैवतत्स्वर्गंलोकंयजमानाअस्मिं
ल्लोकेप्रतितिष्ठत्यथयएककामाःस्युः स्वर्गकामाःपरांचमेवतेषांरोहेत्तेजयेयुर्हस्वर्
गंलोकंनत्वेवास्मिंल्लोकेज्योगिववसेयुर्मिथुनानिसूक्तानिशस्यंतेत्रैष्टुभानिचजागतानिच
मिथुनंवैपशवःपशवश्छंदांसिपशूनामवरुध्यै ॥ २१ ॥ यथावैपुरुषएवंविषुवांस्तस्ययथा
दक्षिणोर्धएवंपूर्वोर्धोविषुवतोयथोत्तरोर्धएवमुत्तरोर्धोविषुवतस्तस्मादुत्तरइत्याच
क्षतेप्रबाहुकसतःशिरएवविषुवान्बिदलसंहितइववैपुरुषस्तस्मात्स्यूमेवमध्येशी
र्ष्णोविज्ञायतेतदाहुर्विषुवत्येवैतदहःशंसेद्विषुवान्वाएतदुक्थानांमुक्थ्योविषुवान्वि

पं०४ षुवानितिहविषुवंतोभवंतिश्रेष्ठतामश्नुवतइतितन्नादृत्यंसंवत्सरएवत्रांसेदेतोवाए
२६ तत्संवत्सरंदधतोयंतियानिवैपुरासंवत्सराद्रेतांसिजायंतेयानिपंचमास्यानियानिष
ण्मास्यानिस्रीव्यंतिवैतानिनवैतैर्भुंजतेथयान्येवदशमास्यानिजायंतेयानिसांव
त्सरिकाणितैर्भुंजतेतस्मात्संवत्सरएवैतदहःचांसेत्संवत्सरोह्येतदहराप्नोतिसंव
त्सरंह्येतदहराप्नुवंत्येषहवैसंवत्सरेणपाप्मानमपहतएषविषुवतांगेभ्योहैवमासैः
पाप्मानमहपतेत्रीछौविषुवतापसंवत्सरेणपाप्मानंहतेपविषुवतायएवंवेदवैश्व
कर्मणमृषभंसवनीयस्योपालंभ्यमालभेरन्निंद्रूपमुसयतएनंमहाव्रतीयेहनींद्रोवै श्रीः
वृत्रंहत्वाविश्वकर्माभवत्प्रजापतिःप्रजाःसृष्ट्वाविश्वकर्माभवत्संवत्सरोविश्वकर्मे २६
इमेवतदात्मानंप्रजापतिंसंवत्सरंविश्वकर्माणमाप्नुवंतीइएवतदात्मनिप्रजापतौ

संवत्सरेविश्वकर्मण्यंततःप्रतितिष्ठंतिप्रतितिष्ठतियएवंवेदयएवंवेद ॥२२॥ इतिच
तुर्थपंचिकायांतृतीयोध्यायः ॥ प्रजापतिरकामयतप्रजायेयभूयान्त्स्यामितिसत
पोतप्यतसतपस्तप्त्वेमंद्वादशाहमपश्यदात्मनएवांगेभ्यश्चप्राणेभ्यश्चतमात्मन
एवांगेभ्यश्चप्राणेभ्यश्चद्वादशधानिरमिमीततमाहरत्तेनायजतततोवैसोभ्
वदात्मनाप्रप्रजयापशुभिरजायतभवत्यात्मनाप्रप्रजयापशुभिर्जायतेयए
वंवेदसोकामयतकथंनुगायत्र्यासर्वतोद्वादशाहंपरिभूयसर्वामृद्धिमृध्नुया
मितितंवैतेजसैवपुरस्तात्पर्यभवच्छंदोभिर्मध्यतोक्षरैरुपरिष्टाद्गायत्र्यास
र्वतोद्वादशाहंपरिभूयसर्वामृद्धिमार्ध्नोत्सर्वामृद्धिमृध्नोतियएवंवेदयो

पं०४ वैगायत्रींपक्षिणींचक्षुष्मतींज्योतिष्मतींभास्वतींवेदगायत्र्यापक्षिण्याचक्षुष्मत्या
१० ज्योतिष्मत्याभास्वत्यास्वर्गंलोकमेत्येषावैगायत्रीपक्षिणीचक्षुष्मतीज्योतिष्मती
भास्वतीयद्द्वादशाहस्तस्ययावभितोऽतिरात्रौतौपक्षौयावंतराग्निष्टोमौतेचक्षुषीये
ऽमध्यउक्थ्याःसआत्मागायत्र्यापक्षिण्याचक्षुष्मत्याज्योतिष्मत्याभास्वत्यास्वर्गं
लोकमेतियएवंवेद ॥२२॥ त्रयस्त्रिंशवाएतेत्र्यहाआदशममहरद्वावतिरात्रौयद्वाद
शाहोद्वादशाहानिदीक्षितोभवतियज्ञियएवतैर्भवतिद्वादशरात्रीरुपसदउपैति श्रीः
शरीरंधूत्वा० शरीरमेवताभिर्धूनुतेद्वादशाहंप्रसुतोभूत्वाशुद्धःपूतोदेवताअप्येतियएवंवेदष १०
ड्विंशदहोवाएषयद्द्वादशाहःषड्विंशदक्षरावैबृहतीबृहत्यावाएतदयनंयद्द्वादशा

होबृहत्यावैदेवाइमांल्लोकानाप्नुवंस्तेवैदशभिरेवाक्षरैरिमंलोकमाप्नुवन्दशभिरंत
रिक्षंदशभिर्दिवंचतुर्भिश्चतस्रोदिशोद्वाभ्यामेवास्मिंल्लोकेप्रत्यतिष्ठन्प्रतितिष्ठतियए
वंवेदतदाहुर्यदन्यानिछंदांसिवर्षीयांसिभूयोक्षरतराण्यथकस्मादेतांबृहतीत्याचक्ष
तइत्येतयाहिदेवाइमांल्लोकानाप्नुवंस्तेवैदशभिरेवाक्षरैरिमंल्लोकमाप्नुवन्दशभिरंत
रिक्षंदशभिर्दिवंचतुर्भिश्चतस्रोदिशोद्वाभ्यामेवास्मिंल्लोकेप्रत्यतिष्ठंस्तस्मादेतांबृहती
त्याचक्षतेऽश्नुतेयद्यत्कामयतेयएवंवेद ॥२४॥ प्रजापतिर्यज्ञोवाएषयद्द्वादशाहःप्रजा
पतिर्वाएतेनाग्रेयजतद्वादशाहेनसोऽब्रवीदृतूंश्चमासांश्चयाजयतमाद्वादशाहेनेति
तंदीक्षयित्वानपकमंगमयित्वाब्रुवन्देहिनुनोऽथत्वायाजयिष्यामइतितेभ्यइषमूर्जं
प्रायच्छत्सैषोर्गृतुषुचमासेषुचनिहितादद्दतंवैतेतमयाजयंस्तस्माद्द्दयाज्यःप्रति

पं०४०४ गृह्णंतोवैतेतमयाजयंस्तस्मात्तिरःहुतायाज्यासुसयेराध्रुवंतियएवंविद्वांसोयजं

१८ तेचयाजयंतिचतेवाइमऋतवश्चमासाश्चयुरवइवाग्रेन्यंतद्वादशाहेप्रतिगृत्यतेत्रु

वन्प्रजापतिंयाजयनोद्वादशाहेनेतिसतथेत्यब्रवीत्तेवैदीक्षध्वमितितेपूर्वेपक्षाःपू

र्वेदीक्षंततेपाप्मानमपाहततस्मात्तेदिवेवाहिवेवत्यपहतपाप्मानोपरपक्षाअपरे

दीक्षंततेनतरांपाप्मानमपाहततस्मात्तेतमइवतमइवत्यनपहतपाप्मानस्तस्मादेवं

विद्वान्दीक्षमाणेषुपूर्वःपूर्वएवदिदीक्षिषेतापपाप्मानंहतेयएवंवेदसवाअयंप्रजाप

मासेषुन× तिःसंवत्सरऋतुषुन्वैप्रत्यतिष्ठत्तेवाइमऋतवश्चमासाश्चप्रजापतावेवसंवत्सरेप्र श्रीः

त्यतिष्ठंस्तएतेन्योन्यस्मिन्प्रतिष्ठिताएवंहवावसऋत्विजःप्रतितिष्ठतियोद्वादशा १८

हेनयजतेतस्माद्राद्धनेपापःपुरुषोयाज्योद्वादशाहेननेदयंमयिप्रतितिष्ठादिति

ज्येष्ठयज्ञोवाएषयद्द्वादशाहःसवैदेवानांज्येष्ठोयएतेनाग्रेयजतश्रेष्ठयज्ञोवाएषयद्द्वा

दशाहःसवैदेवानांश्रेष्ठोयएतेनाग्रेयजतज्येष्ठःश्रेष्ठोयजेतकल्याणीहसमाभवति

नपापःपुरुषोयाज्योद्वादशाहेननेदयंमयिप्रतितिष्ठादितीन्द्रायवैदेवाज्यैष्ठ्याय

श्रैष्ठ्यायनातिष्ठंतसोब्रवीद्बृहस्पतिंयाजयमाद्वादशाहेनेतितमयाजयत्ततोवै

तस्मैदेवाज्यैष्ठ्यायश्रैष्ठ्यायातिष्ठंतातिष्ठंतेस्मैस्वाज्यैष्ठ्यायश्रैष्ठ्यायसमस्मिन्स्वा

श्रेष्ठतायांजानतेयएवंवेदोर्ध्वोवैप्रथमस्त्र्यहस्तिर्यङ्मध्यमोर्वाङुत्तमःसयदू

र्ध्वःप्रथमस्त्र्यहस्तस्मादयमग्निरूर्ध्वउद्दीप्यतऊर्ध्वोह्येतस्यदिग्यत्तिर्यङ्मध्य

मस्तस्मादयंवायुस्तिर्यङ्पवतेतिरश्चीरापोवहंतितिरश्चीह्येतस्यदिग्यदर्वा

पं॰४ द्रुतमस्तस्मादसावर्वाङ्तपत्यर्वाङ्वर्षत्यर्वाञ्चिनक्षत्राण्यर्वाचीह्येतस्यादिक्तस्मा
९९ द्वावाइमेलोकाःसम्यंचएतेन्व्यहाःसम्यंचोस्माइमेलोकाःश्रियेदीक्षातियएवंवे
द ॥२८॥ दीक्षावैदेवेभ्योपाक्रामत्तांवासंतिकाभ्यांमासाभ्यामन्वयुंजततांवासं
भां तिकाभ्यांमासाभ्यांनोदाप्नुवंस्तांग्रैष्माभ्यांतांवार्षिकाभ्यांतांशारदाभ्यांतांहैमंतिका
भ्यांमासाभ्यामन्वयुंजततांहैमंतिकाभ्यांमासाभ्यांनोदाप्नुवंस्तांशैशिराभ्यां
मासाभ्यामन्वयुंजततांशैशिराभ्यांमासाभ्या[illegible]माप्नुवंनाप्नोतियमीप्सतिनैनंद्वि श्रीः
षन्नाप्नोतियएवंवेदतस्माद्यंसत्रियादीक्षोपनमेदेतयोरेवशैशिरयोर्मासयोरा ९९
गतयोर्दृश्येतसाक्षाद्देवतादीक्षायामागतायांदीक्षतेप्रत्यक्षाद्दीक्षांपरिगृह्णाति

तस्मादेतयोरेवशैशिरयोर्मासयोरागतयोर्येचैवग्राम्याःपशवोयेचारण्याअणिमा
नमेवतत्सरूषिमाणंनियंतिदीक्षारूपमेवतदुपनिधुवंतेसपुरस्ताद्दीक्षायाःप्राजापत्यं
पशुमालभतेतस्यसप्तदशसामिधेनीरनुब्रूयात्सतदन्नोवैप्रजापतिःप्रजापतेरा
प्त्यैतस्यप्रियोजामदग्न्योभवंतितदाहुर्यदन्येषुपशुषुयथर्षाप्रियोभवंत्यथक
स्मादस्मिन्त्सर्वेषांजामदग्न्यएवेतिसर्वरूपोवैजामदग्न्यःसर्वसमृद्धाःसर्वरूपएष
पशुःसर्वसमृद्धस्तद्यज्जामदग्न्योभवंतिसर्वरूपतायेसर्वसमृद्ध्यैतस्यवाय
व्यःपशुपुरोळाशोभवतितदाहुर्यदन्यदेवत्यउतपशुर्भवत्यथकस्माद्वायव्यःप
शुपुरोळाशइतिप्रजापतिर्वैयज्ञोयज्ञस्यायातयामतायाइतिब्रूयाद्यदु

पं०४ वामव्यस्तेनप्रजापतेर्नैतिवायुस्त्वेवप्रजापतिस्तदुक्तमृषिणापवमानःप्रजापतिरि
२० सत्रमुपेत्सन्युष्याग्नीन्यजेरन्त्सर्वेदीक्षेरन्त्सर्वेऽनूयुर्वसंतमभ्युदवस्यन्त्सर्वे
तै वसंतइष्मेवतदूर्जमभ्युदवस्यं ॥ २६ ॥ छंदांसिवाअन्योन्यस्यायतनमभ्यध्याय
न्गायत्रीत्रिष्टुभश्चजगत्यैचायतनमभ्यध्यायत्त्रिष्टुब्गायत्र्यैचजगत्यैचजग बा
तीगायत्र्यैचत्रिष्टुभश्चततोवाएतंप्रजापतिर्व्यूळ्हछंदसंद्वादशाहमपश्यत्त
माहरत्तेनायजततेनससर्वान्कामांश्छंदांस्यगमयत्सर्वान्कामानाप्नोतियए श्रीः
वंवेदछंदांसिव्यूहत्त्ययातयामतायैछंदांस्येवव्यूहतितद्यथादोऽश्वैर्वानडु २०
द्भिर्वान्यैरन्यैरश्रांततरैरश्रांततरैरुपविमोकंयात्येवमेवैतच्छंदोभिरन्यैरन्यै

रश्रांततरैरश्रांततरैरुपविमोकंस्वर्गंलोकंयंतियच्छंदांसिव्यूहतीमौवैलोकौसहास्तां
तौव्यैतांनावर्षन्नसमतपत्तेपंचजनानसमजानततौदेवाःसमनयंस्तौसंयंता
वेतंदेवविवाहंव्यवहेतांरथंतरेणैवेयममूंजिन्वतिबृहतासाविमांनौधसेनेयम
मूंजिन्वतिश्यैतेनासाविमांधूमेनेयममूंजिन्वतिवृष्ट्यासाविमांदेवयजनमे
वेयममुष्यामदधात्सरणंनसावस्यामेतद्वाइयममुष्यांदेवयजनमदधाद्यदे
तच्चंद्रमसिकृष्णमिव ॥ तस्मादापूर्यमाणपक्षेषुयजंतएतद्देवोपेप्संतऊषा
न्सावस्यांतद्धापितुरःकावषेयउवाचोषःपोषोजनमेजयकेतितस्माद्धा
प्येतर्हिगव्यंमीमांसमानाःपृच्छंतिसंतितत्रोषाः३इति ॥ ऊषाहिपोषासौवैलो
कइमंलोकमभिपर्यावर्ततततोवैद्यावापृथिवीऽअभवतांनद्यावांतरिक्षान्नांत

पं०४ रिसाङ्गमिः ॥२७॥ बृहच्चवाइदमग्रेरथंतरंचास्तांवाक्चवैतन्मनश्चास्तांवाग्वैरथंतरं
२३ मनोबृहत्तद्बृहत्पूर्वंससृजानंरथंतरमत्यमन्यततद्रथंतरंगर्भमधत्तत
द्वैरूपमसृजततेद्वेभूत्वारथंतरंचवैरूपंचबृहदत्यमन्येतांतद्बृहद्गर्भमधत्ततद्वै
राजमसृजततेद्वेभूत्वाबृहच्चवैराजंचरथंतरंचवैरूपंचात्यमन्येतांतद्रथंतरंग
र्भमधत्ततच्छाक्वरमसृजततानित्रीणिभूत्वारथंतरंचवैरूपंचशाक्वरंचबृहच्च
वैराजंचात्यमन्यंततद्बृहद्गर्भमधत्ततद्रैवतमसृजततानित्रीण्यन्यानित्रीण्य
ह न्यानिषट्पृष्ठान्यासंस्तानितर्हित्रीणिछंदांसिषट्पृष्ठानिनोदाप्नुवंस्सागा श्रीः
व्र यत्रीगर्भमधत्तसानुष्टुभमसृजतत्रिष्टुब्गर्भमधत्तसापङ्क्तिमसृजतजगतीग २३
र्भमधत्तसातिछंदसमसृजततानित्रीण्यन्यानित्रीण्यान्यानिषाण्यन्या

षट्छंदांस्यासन्षट्पृष्ठानितानितथाकल्पंतकल्पतेयज्ञोपितस्यैजनतायैकल्पते
यएवमेतांछंदसांचपृष्ठानांचक्लृप्तिंविद्वान्दीक्षतेदीक्षते ॥२८॥ इतिचतुर्थपंचि
चिकायांचतुर्थोध्यायः ॥ अग्निर्वैदेवताप्रथममहर्वहतित्रिवृत्स्तोमोरथंतरंसाम
गायत्रीछंदोयथादेवतमेनेनयथास्तोमंयथासामयथाछंदसंराध्नोतियऽएवंवे
दयद्वाएतिचप्रेतिचतत्प्रथमस्याह्नोरूपंयद्युक्तवद्यद्रथवद्यदाशुमद्यत्पिबवद्य
त्प्रथमेपदेदेवतानिरुच्यतेयदयंलोकोभ्युदितोयद्राथंतरंयद्गायत्रंयत्करिष्यदे
तानिवैप्रथमस्याह्नोरूपाण्युपप्रयंतोअध्वरमितिप्रथमस्याह्नऽआज्यंभवति
प्रेतिप्रथमेह० पंवायवायाहिदर्शतेतिप्रउगमेतिप्रथमेहनिप्रय० पंआत्वारथंयथो
तयःइदंवसोसुतमंधऽइतिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदनुचरौरथवत्पिबवत्प्रथमे

पं०४ हनिप्रथम० पंमिंद्रनेदीयएदिहीतींद्रनिहवः प्रगाथः प्रथमेपदेदेवतानिरुच्यंतेप्रथ
२२ मेहनिप्रथम० पंमेतुब्रह्मणस्पतिरितिब्राह्मणस्पत्यः प्रेतिप्रथमेहनिप्रथमस्याङ्कोरू
पमग्निर्नेतात्वंसोमक्रतुभिः पिन्वंत्यपइतिधाय्याः प्रथमेष्ठुपदेदेवतानिरुच्यंते उ
प्रथमेहनिप्रथमस्याङ्कोपंप्रवइंद्रायबृहतइतिमरुत्वतीयः प्रगाथः प्रेतिप्रथमेह
निप्रथ० पंमायातिंद्रोवसउपनइतिसूक्तंमेतिप्रथमेहनिप्रथम० पंमभित्वाश्च
रनोनुमोभित्वापूर्वपीतयइतिरथंतरंपृष्ठंभवतिराथंतरेहनिप्रथमेहनिप्रथ० श्रीः
पंयद्वावानपुरुतमंपुराषाळितिधाय्यावृत्रहेंद्रोनामा[illegible]न्यप्राइ[illegible]त्येतिप्रथमेह २२
निप्रथम० पंपिबासुतस्यरसिनइतिसामप्रगाथः पिबवान्प्रथमेहनिप्रथमस्या०

ङ्कोरूपंत्यमूषुवाजिनंदेवजूतमितिताक्ष्र्यंपुरस्तात्सूक्तस्यशंसतिस्वस्त्ययनंवैताक्ष्र्यः
स्वस्तितायैस्वस्त्ययनमेवतत्कुरुतेस्वस्तिसंवत्सरस्यपारमश्नुतेयएवंवेद २९
आनइंद्रोदूरादानआसादितिसूक्तंमेतिप्रथमेहनिप्र० पंसंपातोभवतोनिष्केव
ल्यमरुत्वतीययोर्निविद्धानेवामदेवोवा[illegible]इमांल्लोकानपश्यत्तान्संपा
तैः समपतद्यत्संपातैः समपतत्तत्संपातानांसंपातत्वंतद्यत्संपातोप्रथमेहनिशं
सतिस्वर्गस्यलोकस्यसमष्ट्यैसंपत्त्यैसंगत्यैतत्सवितुर्वृणीमहेद्यानोदेवसवि
तरितिवैश्वदेवस्यप्रतिपदनुचरौराथंतरेहनिप्रथमेहनिप्र० पंयुंजतेमनउत
तयुंजतेधियइतिसावित्रंयुक्तव[illegible]प्रथम[illegible]मेहनिप्र० पंप्रद्यावायज्ञैः पृथिवी

पं०४ ऋतावृधेतिद्यावापृथिवीयंप्रेतिप्रथमेहनिप्र०पंमिहेहवोमनसाबंधुतारेनेइत्याभे
२२ वंयद्वा॥एतिच्चप्रेतिच्चतत्प्रथमेहस्याह्नोरूपंतद्यद्येतिसर्वमसावियंत्प्रेष्यन्नेवास्मा
ल्लोकाद्यजमानाः॥इतितद्यदिहेहवोमनसाबंधुतानरइत्यार्सवंप्रथमेहनिशंस
त्ययंवैलोकः॥इहेहास्मिन्नेवैनांस्तल्लोकेरमयतिदिवान्ऊवेबृहच्छ्रवसःस्वस्त
यइतिवैश्वदेवंप्रथमेपदेवतानिरुच्यंतेप्रथमेहनिप्र०पंमहांतंवा॥एतेध्वा
नमेष्यंतोभवंतियेसंवत्सरंवाद्वादशाहंवासतेतनद्यदेवान्ऊवेबृहच्छ्रवसःस्वस्त श्रीः
यइतिवैश्वदेवंप्रथमेहनिशंसतिस्वस्तितायैस्वस्त्ययनमेवतत्कुरुतेस्वस्तिसं २२
वत्सरस्यपारमश्नुतेयः॥एवंवेदयेचांचैवंविद्वानेतद्धोतादिवान्ऊवेबृहच्छ्रवसः

प्रत्नस्ससःप्रतवसोविरप्शिनइतिमारुतंप्रेतिप्रथमेहनिप्र०पं

स्वस्तयइतिवैश्वदेवंप्रथमेहनिशंसतिवैश्वानरायपृथुपाजसेविपइत्याग्निमारु
तस्यप्रतिपत्प्रथमेपदेदेवतानिरुच्यंतेप्रथमेहनिप्रथमस्या०पंजातवेदसेसुन
वामसोममितिजातवेदस्यांपुरस्तात्सूक्तस्यशंसतिस्वस्त्ययनंवैजातवेदस्यास्व
स्तितायैस्वस्त्ययनमेवतत्कुरुतेस्वस्तिसंवत्सरस्यपारमश्नुतेयः॥एवंवेदप्रतव्य
सीन्नव्यसीधीतिमग्नयइतिजातवेदस्यंप्रेतिप्रथमेहनिप्र०समानमाग्निमा
रुतंभवतियत्राग्निष्टोमेयद्वैयज्ञेसमानंक्रियतेतत्प्रजाअनुसमनंतितस्मात्स
मानमाग्निमारुतंभवति॥२०॥इंद्रोवैवृत्र ताद्वितीयमहर्वहतिपंचदशास्तो
प मोबृहत्सामत्रिष्टुप्छंदोययादेवतमेनेनययास्तोमंययासामंययाछंदसं

पं०४ घ्नोतिभिः एवंवेदयद्वैनेतिनश्नेतियस्तिष्ठंतंतद्द्वितीयस्याह्नोरूपंयदूर्ध्ववद्यत्प्रतिव
२४ घदंतर्वद्यद्वृषण्वद्यद्वृधन्वद्यन्मध्यमेपदेदेवतानिरुच्यतेयदंतरिक्षमभ्युदितंय
द्बार्हतंयत्त्रैष्टुभंयत्कुर्वद् तानिवैद्वितीयस्याह्नोरूपाण्यग्निंदूतंवृणीमहइतिद्विती
यस्याह्नआज्यंभवतिकुर्वद्द्वितीयेहनिद्वितीयस्याह्नोरूपंवायोयेतेसहस्रिणइ
तिप्रउगंसुतः सोमऋतावृधेतिवृधन्वद्द्वितीयेहनिद्वितीयस्याह्नोरूपंविश्वान
रस्यवस्पतिमिंद्रः इत्सोमपाः एकइतिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदनुचरौवृधन्वन्तांत
वंतौद्वितीयेहनिद्वितीयस्याह्नोरूपमिंद्रनेदीयः एदिहीत्यच्युतः प्रगाथः उत्तिष्ठ श्रीः २४
ब्रह्मणस्पतेः इतिब्राह्मणस्पत्यः ऊर्ध्ववान्द्वितीयेहनिद्वितीयस्याह्नोरूपमभि

नेतात्वंसोमक्रतुभिः पिन्वंत्यपइतिधाय्याअच्युताबृहदिंद्रायगायतेतिमरुत्वतीयः
प्रगाथोयेनज्योतिरजनयन्नृतावृधइतिवृधन्वान्द्वितीयेहनिद्वितीयस्याह्नोरूप
मिंद्रसोमंसोमपतेपिबेममितिसूक्तंसजोषारुद्रैस्तत्पदावृषस्वेतिवृषण्वद्द्विती
येहनिद्वितीयस्याह्नोरूपंत्वामिद्धिहवामहेत्वंह्येहिचेरवइतिबृहत्पृष्ठंभवतिबार्ह
तेहनिद्वितीयेहनिद्वितीयस्याह्नोरूपंयद्वावानेतिधाय्याच्युतोभयंशृणवच्चनइ
तिसामप्रगाथोयत्रेदमध्ययदुचत्यआसीदितिबार्हतेहनिद्वितीयेहनिद्वितीय
स्याह्नोरूपंत्यमूषुवाजिनंदेवजूतमितितार्क्ष्योच्युतः ॥२१॥ यातऊतिरव
मायापरमेतिसूक्तंजहिवृष्ण्यानिकृणुहीपराचः इतिवृषण्वद्द्वितीयेहद्विती नि

॥ पं०४ ॥ यस्याह्नो रूपं विश्वो देवस्य नेतुस्तत्सवितुर्वरेण्यमा विश्वदेवं सत्पतिमिति वैश्वदे ति
॥ २९ ॥ वस्य प्रतिपदनुचरौ बार्हतेहनि द्वितीयेहनि द्वितीयस्याह्नो रूपमुदुष्य देवः सवि
ता हिरण्ययेति सावित्रमूर्ध्ववद्द्वितीयेहनि द्वितीयस्याह्नो रूपं ते हि द्यावापृथिवी
विश्वशंभुवेति द्यावापृथिवीयं सुजन्मनी धिषणे ऽअंतरीयत ऽइत्यंतर्वद्द्वितीयेह
नि द्वितीयस्याह्नो रूपं तक्षन्रथं सुवृतं विद्मनापस इत्यार्भवं नक्षन्हरी ऽइंद्रवाहावृष
ण्वसू इति वृषण्वद्द्वितीयेहनि द्वितीयस्याह्नो रूपं यज्ञस्य वो रथ्यं विश्पतिं विशामिति ॥ श्रीः ॥
वैश्वदेवं वृषा केतुर्यजतो द्यामशायतेति वृषण्वद्द्वितीयेहनि द्वितीयस्याह्नो रूपं त ॥ २९ ॥
द्वार्यांत मंगिरसो वै स्वर्गाय लोकाय सत्रमासत ते ह स्म द्वितीयं द्वितीयमेवाह

रागत्य मुह्यंति तान्वा ऽएतच्छार्यातो मानवो द्वितीयेहनि सूक्तमशंसयत्ततो वै ते प्र
ज्ञमजानन्प्र स्वर्गं लोकं तद्यदेतत्सूक्तं द्वितीयेहनि शंसति यज्ञस्य प्रज्ञात्यै स्वर्गस्य लो
कस्यानुख्यात्यै वृक्षस्य वृक्णो ऽअरूपस्य नू सह ऽइत्याग्निमारुतस्य प्रतिपद्वृषण्व
द्वितीयेहनि द्वितीयस्याह्नो रूपं वृष्णे शर्धाय सुमखाय वेधस ऽइति मारुतं वृषण्व
द्वितीयेहनि द्वितीयस्याह्नो रूपं जातवेदसे सुनवाम सोममिति जातवेदस्यानु
नो यन्नेन वर्धत जातवेदसमिति जातवेदस्यं वृधन्वद्द्वितीयेहनि द्वितीयस्याह्नो रू
पमह्नो रूपं ॥ २२ ॥ इत्यैतरेयब्राह्मणे चतुर्थपंचिकायां पंचमोध्यायः ॥ छ ॥ छ ॥
शके १७१८ प्रमथीनामसंवत्सरे वैशाखशुद्धद्वितीयायां चिंचककरो० शिवरामेण लिखितं
इदं पुस्तकं जनार्दनपाध्यो हरडीकरस्य पुस्तकं दत्तमिति श्रीः श्रीः

पंचम पंचिका।

Panchama Panchika		: Title
		: Author
		: Editor
	Saka 1729 (?)	: Year, Vols.
		: Publisher
431		: Remarks

अथपंचमपंचिकाप्रारंभोयं॥ श्री

पं·ब्रं·१ श्रीगणेशायनमः॥ हरिः ॐ॥ विश्वेवैदेवादेवतास्तृतीयमहर्व
॥१॥ हंतिसप्तदशस्तोमोवैरूपंसामजगतीछंदोयथादेवतमेनेनयथा नं
स्तोमंयथासामंयथाछंदसंराध्नोतियऽएवंवेदयद्वैसमा
नोदर्कंतत्तृतीयस्याह्नोरूपंयद्रथवद्यदंतवद्यत्पुनरावृ
त्तंयत्पुनर्निनृत्तंयद्रतवद्यत्पर्यस्तवद्यत्त्रिवद्यदंतरूपंय
दुत्तमंपदंदेवतानिरुच्यतेयदसौलोकोभ्युदितोयद्द्विरूपं श्रीः
यज्जागतंयत्कृतमेतानिवैतृतीयस्याह्नोरूपाणियुक्ष्वा ॥३॥
हिदेवहूतमाँ अश्वाँ अग्नेरथीरिवेतितृतीयस्याह्नआ

ज्यंभवतिदेवावैतत्तृतीयेनाह्नास्वर्गंलोकमायँस्तानसुरारक्षांस्य
न्ववारयंतत्तेविरूपाभवतविरूपाभवंतेतिभवंतआयंस्तेयद्वि
रूपाभवतविरूपाभवंतेतिभवंतआयँस्तद्वैरूपंसामाभवत्त
द्वैरूपस्यवैरूपत्वंविरूपःपाप्मनाभूत्वापाप्मानमपहतेयए
वंवेदताहस्मान्वेवागच्छंतिसमेवसृज्यंतेतानश्वाभूत्वापङ्क्ति
रपाघ्नतयदश्वाभूत्वापङ्क्तिरपाघ्नततदश्वानामश्वत्वमश्नुते
यद्यत्कामयंतेयएवंवेदतस्मादश्वःपशूनांजविष्ठस्तस्मा
ल दश्वःप्रेंङ्पदाहिनस्त्यपपाप्मानंहतेयएवंवेदतस्मादेत
दश्ववदाज्यंभवतितृतीयेहनितृतीयस्याह्नोरूपंवायवाया

ब्रा०पं१ हिवीतये वायो याहि शिवा दिव इंद्रश्च वायवेषां सुतानां मा मित्रं
॥२॥ वरुणं वयं मा अश्विना विह गच्छतं मायात्वृभुभिः सुतं सजूर्वि
श्वेभिर्देवेभिरृतं नः प्रिया प्रिया स्वित्तोष्णिहं प्रउगं समानोद
र्कं तत्तृतीयेहनि तत्तृतीयस्याह्नो रूपं तं तमिद्राधसे महे त्रय इंद्र
स्य सोमा इति मरुत्वतीयस्य प्रतिपदनुचरौ निनृत्तवत्त्रिव
त्तृतीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपमिंद्र नेदीय एदिहीत्यच्युतः श्रीः
प्रगाथः प्रनूनं ब्रह्मणस्पतिरिति ब्राह्मणस्पत्यो निनृत्तवांस्तृ ॥२॥
तीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपमग्निर्नेता त्वं सोम क्रतुभिः पिन्वं

त्यपः इति धाय्या अच्युता नकिः सुदासो रथं पर्यास न रीरमदिति
मरुत्वतीयः प्रगाथः पर्यस्तवांस्तृतीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपं
य्यर्यमा मनुषो देवताता इति सूक्तं त्रिवत्त्रितीयेहनि तृतीयस्याह्नो
रूपं पघाव इंद्र त्वातं यदिंद्र यावतस्त्वमिति तैरूपं पृष्ठं भवति
राथंतरेहनि तृतीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपं यद्वावानेति धाय्या रू
च्युता भित्वा शूर नोनुम इति रथंतरस्य योनिमनु निवर्तयति
राथंतरं ह्येतदहरायतनेनेंद्र त्रिधातु शरणमिति सामप्रगा
थस्त्रिवांस्तृतीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपं त्यमू षु वाजिनं दे
वजूतमिति तार्क्ष्योऽच्युतः ॥१॥ योजात एव प्रथमो मनस्वानि

श्री० पं० १ तिस्तत्कं समानोदर्कं तृतीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपं तदु सजनी
॥२॥ यमेतद्वा इंद्रस्येंद्रियं यत्सजनीयमेतस्मिन्वै शस्यमान इंद्र इमं
द्रियमाविशति तद्वाप्याह्नश्छंदोगास्तृतीयेहनि बह्वृचा इंद्रस्यें
द्रियं शंसंति नितदु गार्त्समदमेतेन वै गृत्समद इंद्रस्य प्रियं धा
मोपागच्छत्स परमं लोकमजयदुपेंद्रस्य प्रियं धाम गच्छति
जयति परमं लोकं य एवं वेद तत्सवितुर्वृणीमहे वामो देव
सवितरिति वैश्वदेवस्य प्रतिपदनुचरौ राथंतरे हनि तृतीये श्रीः
हनि तृतीयस्याह्नो रूपं तद्देवस्य सवितुर्वार्यं महदिति सा ॥२॥
वित्रं मंतौ वै महद्वंतस्तृतीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपं तेन द्या पं

स्तृतीयमह

वापृथिवी अभीवृत्तेति द्यावापृथिवीयं घृतश्रिया घृतपृचा घृता
वृधेति पुनरावृत्तं पुनर्निवृत्तं तृतीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपम
नश्वो जातो अनभीशुरुक्थ्य इत्यार्भवं रथस्त्रिचक्र इति त्रिव
त्तृतीयेहनि तृतीयस्याह्नो रूपं परावतो ये दिधिषंत आप्यमि
ति वैश्वदेवं मंतौ वै परावतो तस्तृतीयमहस्तृतीयेहनि तृ
तीयस्याह्नो रूपं तदु गायमेतेन वै गयः प्लातो विश्वेषां देवा
नां प्रियं धामोपागच्छत्स परमं लोकमजयदुप विश्वेषां दे
वानां प्रियं धाम गच्छति जयति परमं लोकं य एवं वेद वैश्वा
नराय धिषणाम्नावृध इत्याग्निमारुतस्य प्रतिपदं तौ वै

ब्रा०पं९ धिषणांतस्तृतीयमहस्तृतीयेहनितृतीयस्याह्नोरूपंधाराव
॥४॥ रामरुतोघृतश्चोजसइतिमारुतंबहुभिव्यात्वत्यमंतोवैबह्न
स्तृतीयमहस्तृतीयेहनितृतीयस्याह्नोरूपंजातवेदसेसुन
वामसोममितिजातवेदस्याच्युतोलमग्नेप्रथमोअंगिराऋ
षिरितिजातवेदस्यंपुरस्तादुद्दर्कंतृतीयेहनितृतीयस्या
ह्नोरूपंसंतलमित्युत्तरस्य्यहमभिवदतिसंतत्यैसंततैस्त्र्यहै
रव्यवछिंनैर्यंतियएवंविद्वांसोयांति ॥ २ ॥ आप्यंतेवैस्तो श्रीः
माआप्यंतेछंदांसितृतीयेहन्यत्तदेवततउच्छिष्यतेवागिति ॥४॥
वतदेतदक्षरंत्र्यक्षरंवागित्येकमक्षरमक्षरमितित्र्यक्षरं

सएवैषउत्तरस्मिन्नहन्वागेकंगौरेकंद्यौरेकंतेनतोवैवागेवचतुर्थमहर्व
हंतितद्यच्चतुर्थमहर्न्यूंखयंत्येतदेवतदक्षरमभ्याप्यछंत्यतदूर्ध्वं
यंत्येतत्साविभावयिषंतिचतुर्थस्याह्नउद्यत्याअन्नंवैन्यूंखोय
देवावाअभिगच्छाश्चरंत्यथान्नाद्यंप्रजायंतेतद्यच्चतुर्थमह
र्न्यूंखयंत्यन्नमेवतत्प्रजनयंत्यन्नाद्यस्यप्रजात्यैतस्माच्च
तुर्थमहर्जातवद्भवतिचतुरक्षरेणन्यूंखयेदित्याहुश्चतुष्पा
द्वावैपशवःपशूनामवरुध्यैत्र्यक्षरेणन्यूंखयेदित्याहु
स्त्रयोवाइमेत्रिवृतोलोकाएषामेवलोकानामभिजित्या
एकाक्षरेणन्यूंखयेदितिहस्माहलांगलायनोब्रह्मामौ

ब्रा०पं१ द्वस्यएकाक्षरावैवागेषावावसंप्रतिन्यूंखंन्यूंखयतियएकाक्ष
रेणन्यूंखयतीतिद्व्यक्षरेणैवन्यूंखयेत्प्रतिष्ठायाएवद्विप्रति
॥५॥ ष्ठोवैपुरुषश्चतुष्पादाःपशवोयजमानमेवतद्द्विप्रतिष्ठंचतु
ष्पात्सुपशुषुप्रतिष्ठापयतितस्माद्द्व्यक्षरेणैवन्यूंखयेन्मुखतः
प्रातरनुवाकेन्यूंखयतिमुखतोवैप्रजाअन्नमदंतिमुखतए
वतदन्नाद्यस्ययजमानंदधातिमध्यतआज्येन्यूंखयतिम
ध्यतोवैप्रजाअन्नंधिनोतिमध्यतएवतदन्नाद्यस्ययजमा श्रीः
नंदधातिमुखतोमाध्यंदिनेन्यूंखयतिमुखतोवैप्रजाअन्न ॥५॥
मदंतिमुखतएवतदन्नाद्यस्ययजमानंदधातितदुभयतोन्यूं

खंपरिगृह्णातिसवनाभ्यामन्नाद्यस्यपरिगृहीत्यै ॥३॥ वाग्वै
देवताचतुर्थमहर्वहत्येकविंशःस्तोमोवैराजंसामानुष्टुप्
छंदोयथादेवतमेनेनयथास्तोमंयथासामंयथाछंदसंराध्नो
तियएवंवेदयद्वाएतिचप्रेतिचतच्चतुर्थस्याह्नोरूपंयद्ध्ये
वप्रथममहस्तदेतत्पुनर्यच्चतुर्थंयद्युक्तवद्यद्रथवद्यदाशु
मद्यत्पिबवद्यत्प्रथमेपदेदेवतानिरुच्यतेयदयंलोकोभ्यु
दितोयज्जातवद्यद्धववद्यच्छुक्रवद्यद्वाचोरूपंयद्वैमदंयद्धरि
फितंयद्विछंदायद्वूनातिरिक्तंयद्वैराजंयदानुष्टुभंयत्का
रिष्यवद्यत्प्रथमस्याह्नोरूपाण्याभिंन्नःस्वदृक्षिभिरिति

१. ह्नोरूपमेतानिवैचतुर्थस्या

ब्रा०पं९ चतुर्थस्याह्न आज्यंभवतिवैमदंविरिफितंविरिफितस्यत्र
॥६॥ षष्ठ्यंचतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपमष्टर्चंपांक्तंपांक्तोयज्ञःपां
क्ताःपशवःपशूनामवरुध्यैतानउदशजगत्योजगत्यातः
सवनमेवस्यहस्तेनचतुर्थस्याह्नोरूपंतानउपंचदश्यानुष्टु
भआनुष्टुभंत्वेतदहस्तेनचतुर्थस्याह्नोरूपंतानउविंशतिं
गायत्र्यःपुनःप्रायणीयंत्वेतदहस्तेनचतुर्थस्याह्नोरूपं
तदेतदस्तुतमशस्तमयातयामसूक्तंयज्ञएवसाक्षात्त श्रीः
यदेतचतुर्थस्याह्न आज्यंभवतियज्ञादेवतद्यज्ञंतन्वते ॥६॥
वाचमेवतत्पुनरुपयंतिसंततैःसंततैस्त्र्यहैरव्यवच्छिं

नैर्यंतियएवंविद्वांसोयंतिवायोशुक्रोअयामितेविहिहो
त्रअवीतावायोयातंहरीणामिंद्रश्चवायवेषांसोमानामा
चिकितानस्तूक्लृनूआनोविश्वाभिरूतिभिस्त्यमुवोअग्रह
णमपस्तंइहजिनंरिपुमंबितमेनदीलमङ्ल्यानुष्टुभंप्रउ
गंमातिचस्यैतिचत्रुक्रवज्ञचतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपं
नंवायवेसभिरीमहइतिमरुत्वतीयस्यप्रतिपदंभिहइ
१५ त्सोयांम्याभिवेतदहस्तेनचतुर्थस्याह्नोरूपमिदंवसोसु
तमंधइंद्रनेदीयएदिहिप्रेतुब्रह्मणस्पतिरग्निर्नेतालंसो
मक्रतुभिःपिन्वंत्यपःप्रवइंद्रायबृहतइतिप्रथमेनाह्ना

आ०पं१ समानआतानश्चतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंश्रुधीहवमिंद्र
॥७॥ मारिषण्यइतिसूक्तंहवंवश्चतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंम
रुत्वांइंद्रवृषभोरणायेतिसूक्तंमुग्रंसहोदामिहतंहुवेमेति
हववश्चतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंतदुत्रैष्टुभंतेनप्रतिष्ठित
पदेनसवनंदाधारायतनादेवैतेननप्रच्यवतेइमंनुमायिनं
हुवइतिपर्यासोहववांश्चतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंता श्रीः
उगायत्र्यागायत्र्योवाएतस्याह्नस्यमध्यंदिनेवधीयंतेत ॥७॥
द्वैतच्छंदोवहतियस्मिन्निविद्धीयतेतस्माद्गायत्रीषुनिवि
दंदधातिपिबासोममिंद्रमंदतुत्वाश्रुधीहवंविपिपान

स्यांद्रिरितिवैराजंपृष्ठंभवतिबार्हतेहनिचतुर्थेहनिचतुर्थस्या
ह्नोरूपंयद्वावानेतिधाय्याच्युतात्वामिद्धिहवामहइतिबृहतो
योनिमनुनिवर्तयतिबार्हतंह्येतदहरायतनेनत्वमिंद्रप्रतूर्ति
ष्वितिसामप्रगाथोनत्वाहाजनितेतिजातवांश्चतुर्थेहनि
चतुर्थस्याह्नोरूपंत्यमूषुवाजिनंदेवजूतमितितार्क्ष्योच्यु
तः॥४॥ कुहश्रुतइंद्रःकस्मिन्नद्येतिसूक्तंवेमदंविरिफितं
विरिफितस्यरूपंश्चतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंपुष्प
स्येनावृषभस्यस्वराजइतिसूक्तंमुग्रंसमीदंतमितुरंं

आ०पं१ सुम्नेमितिजालवच्चतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंतद्वैत्रैष्टुभंतेनप्रति
॥८॥ ष्ठितपदेनसवनंदाधारायतनादेवैतेननप्रच्यवतेतसुवः सत्रासा
हमितिपर्यासोविश्वासुगीर्धायतमित्यभ्यायाम्यमिवैतदहस्तेन
चतुर्थस्याह्नोरूपंताउगायत्र्योगायत्र्योवाउएतस्यत्र्यहस्यमध्यं
दिनंवहंतितद्वैतच्छंदोवहतियस्मिन्निविद्वीयतेतस्माद्गायत्री
षुनिविदंदधातिविश्वोदेवस्यनेतुस्तत्सवितुर्वरेण्यमाविश्वदे श्रीः
वंसत्पतिमितिवैश्वदेवस्यप्रतिपदनुचरौबार्हतेहनिचतुर्थेह ॥९॥
निचतुर्थस्याह्नोरूपमादेवोयातुसवितासुरत्नइतिसावित्र

× प्रभुक्तेतुदेवीमनीषेतिवैश्वदेवंप्रेतिभुक्रवच्चचतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपं × ४

मेतिचतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंप्रद्यावायज्ञैः पृथिवीनमोभिरिति
द्यावापृथिवीयंप्रेतिचतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंप्रऋभुभ्योदूतमि
ववाचमिष्यइत्यार्भवंप्रेतिचवाचमिष्यइतिचचतुर्थेहनिचतुर्थस्या
ह्नोरूपंताउष्णिक्छंदसः संतिद्विपदाः संतिचतुष्पदास्तेनचतुर्थस्याह्नो
रूपंवैश्वानरस्यसुमतौस्यामस्याग्निमारुतस्यप्रतिपदितोजातइ
धु तिजातवच्चतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंकईंव्यक्तानरः सनीळाइति
मारुतंनकिर्ह्येषांजनूंषिवेदेतिजातवच्चतुर्थेहनिचतुर्थस्याह्नो
रूपंताउष्णिक्छंदसः संतिद्विपदाः संतिचतुष्पदास्तेनचतुर्थस्या
ह्नोरूपंजातवेदसेसुनवामसोममितिजातवेदस्याच्युताधिंनरो

आ॰पं॰१ दीधितिभिररण्योरिलिज्ञालवदस्यैहस्तच्युतीजनयंतेतिजातवञ्चतु
॥९॥ र्थेहनिचतुर्थस्याह्नोरूपंताउविछंदसःसंतिविराजःसंतित्रिष्टुभस्तेन
चतुर्थस्याह्नोरूपमह्नोरूपं ॥ ५ ॥ इतिपंचमपंचिकायांप्रथमोध्यायः ॥
ह४ गौर्वैदेवतापंचममहर्वैतित्रिणवस्तोमःशाक्वरंसामपंक्तिश्छंदोयु
थादेवतमेनेनयथास्तोमंयथासामयथाछंदसंराध्नोतियएवंवेदयद्वै वे॰
नेतिनप्रेतियत्स्थितंतत्पंचमस्याह्नोरूपंयध्येवद्वितीयमहस्तदेत श्रीः
त्पुनर्यत्संन्नमंयदूर्ध्ववद्यद्धातिवद्यदंतर्वद्यद्वृषण्वद्यद्धन्वद्यन्म ॥९॥
ध्यमेपदेदेवतानिरुच्यतेयदंतरिक्षमभ्युदितंयदुग्धवद्यद्दूधवद्य
द्धेनुमद्यत्पृश्निमद्यन्मद्वद्यत्पशुरूपंयदध्यासवद्द्विपदाइवहिप

शवोयज्जागतंजागताहिपशवोयद्बार्हतंबार्हताहिपशवोयत्पांक्तंपांक्ता
हिपशवोयद्वामंवामंहिपशवोयद्वामंवामंहिपशवोयद्विभ्वद्विभ्वाहिप
शवोयत्पुष्टिमत्पुष्टिर्हिपशवोयच्छाक्वरंयत्पांक्तंयत्कुर्वद्यद्वितीयस्याह्नो
रूपमेतानिवैपंचमस्याह्नोरूपाणिममूषुवोअतिथिमुषर्बुधमितिपंच
मस्याह्नआज्यंभवतिजागतमध्यासवत्पशुरूपंपंचमेहनिपंचमस्या
दि ह्नोरूपमानोयज्ञंदिविस्पृशमानोवायोमहेतनेरथेनपृथुपाजसावृहद्वः
सूरचक्षसइमाउवांदिविष्टयःपिबासुतस्यरसिनोदेवदेववोवसेदे
पंदेवंवृहदुगायिषेवचइतिबार्हतंप्रउगंपंचमेहनिपंचमस्याह्नो
रूपंयत्सांचजन्ययाविशेतिमरुत्वतीयस्यप्रतिपत्सांचजन्ययेति

ब्रा०पं२ ॥१०॥ पंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपमिंद्रउक्थामपाएकइंद्रनेदीयएदिह्युमिष्य
ब्रह्मणस्पतेग्निर्नेतात्वंसोमक्रतुभिःपिन्वंत्यपोबृहदिंद्रायगायतेतिद्वि
तीयेनाह्नासमानआतानःपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपमविताऽसिसु
न्वतोवृक्तबर्हिषइतिसूक्तंमहद्वत्पांक्तंपंचपदंपंचमेहनिपंचमस्याह्नो
रूपमित्थाहिसोमइन्मदइतिसूक्तंमहद्वत्पांक्तंपंचपदंपंचमेहनिपंच
मस्याह्नोरूपमिंद्रपिबतुभ्यंसुतोमदायेतिसूक्तंमहद्वत्त्रैष्टुभंतेनप्र
तिष्ठितपदेनसवनंदाधारायतनादेवैतेनन्नप्रच्यवंतेमरुत्वाँइंद्रमी श्रीः
ढ्वइतिपर्यासोनेतिनप्रेतिपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपंताउगाय ॥१०॥
त्र्योगायत्र्योवाऽएतस्यत्र्यहस्यमध्यंदिनंवहंतितद्वैलछंदोवह

तितद्वैतछंदोवहमथयस्मिन्निविद्धीयतेतस्माज्जायत्रीषुनिविदंदधाति ॥ ह्व
महानाम्नीषुस्तुवतेशाक्वरेणसाम्नाराथंतरेहनिपंच-मेहनिपंचमस्याह्नो
रूपमिंद्रोवाएताभिर्महानात्मानंनिरमिमीततस्मान्महानाम्न्योथोइमेवैलो
कामहानाम्न्यइमेमहांतइमान्वैलोकान्प्रजापतिःसृष्ट्वेदंसर्वमशक्नोद्यदि
दंकिंचयदिमांल्लोकान्प्रजापतिःसृष्ट्वेदंसर्वमशक्नोद्यदिदंकिंचतच्छक्वर्यो
ऽभवंस्तच्छक्वरीणांशक्वरीत्वंताऊर्ध्वाःसीम्नोभ्यसृजतयदूर्ध्वाःसीम्नोभ्यसृ
जततस्सिमाअभवंस्तत्सिमानांसिमात्वंस्वादोरित्थाविषूवतउपनोहरि
भिःसुतमिंद्रंविश्वाअवीवृधन्नित्यनुरूपोवृषण्वान्मूर्ध्निमान्महद्वान्वृध
न्वान्पंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपंयद्वावानेतिधाय्याच्युतोभित्वाशूरनो
नुमइतिरथंतरस्ययोनिमनुनिमनुनिवर्तयतिराथंतरंह्येतदहरायतने

ब्रा॰ प २ ॥११॥

नमोषुत्वावाघतश्चनेतिसामप्रगाथोध्यासवान्पशुरूपंपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरू
पंत्यमूषुवाजिनंदेवजूतमितिताक्ष्योच्युतः ॥७॥ प्रदेवब्रह्मणेनृदृर्येषाविथेतिस्त्र
कूपांक्तंपंचपदंपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपंमिंद्रामदायवावृधइतिस्त्रकंमद्व
स्यांक्तंपंचपदंपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपंसत्रामदासस्तवविश्वजन्याइति
स्त्रकंमद्वत्रेष्टुभंतेनप्रतिष्ठितपदेनसवनंदाधारायतनादेवैतेननप्रच्यव
तेतमिंद्रंवाजयामसीतिपर्यासःसहृषाहृषभोभुवदितिपशुरूपंपंचमेह
निपंचमस्याह्नोरूपंताउगायत्र्योगायत्र्योवाएतस्यत्र्यहस्यमध्यंदिनंवह
तितद्वेतच्छंदोवहतियस्मिन्निविद्धीयतेतस्माद्गायत्रीषुनिविदंदधातितत् श्रीः ॥११॥
सवितुर्वृणीमहेद्यानोदेवसवितरितिवैश्वदेवस्यप्रतिपदनुचरौराथंत

रेहनिपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपमुदुष्यदेवःसवितादमूनाइतिसा
वित्रमादाशुषेस्कृतवतिभूरिवाममितिवामंपशुरूपंपंचमेहनिपंचम
स्याह्नोरूपंमहीद्यावापृथिवीइहज्येष्ठेइतिद्यावापृथिवीयंरूवद्धो
क्षतिपशुरूपंपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपमृभुर्विभ्वावाजइंद्रोनो
अछेत्यार्भवंवाजोवैपशवःपशुरूपंपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपं
सी स्कंषजनंस्कव्रतंनव्यांक्षिरितिवैश्वदेवमध्यासवत्पशुरूपंपंचमेहनि
पंचमस्याह्नोरूपंहविष्पांतमजरंस्वार्विदीत्याग्निमारुतंतस्यप्रति
पद्धविष्मतंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपंवपुर्नुतच्चिकितुषेचिद
स्त्वितिमारुतंवपुष्मतंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपंजातवेदसेसुन

ब्रा०पं०२ वामसोममितिजातवेदस्याच्युताअग्निर्होतागृहपतिःसराजेतिजा
॥१२॥ तवेदस्यंमध्यासवत्पञ्चरूपंपंचमेहनिपंचमस्याह्नोरूपं ॥८॥
देवक्षेत्रंवाएतद्यत्षष्ठमहर्देवक्षेत्रंवाएतआगच्छंतियेषष्ठमहरा
गच्छंतिनवैदेवाअन्योन्यस्यगृहेवसंतिनर्तुरृतोर्गृहेवसतीत्या
हुस्तद्यथायथमृत्विजऋतुयाजान्यजंत्यसंप्रदायंयथर्तुऋतू पं
न्कल्पयंतियथायथंजनतास्तदाहुर्नर्तुप्रैषैःप्रेषितव्यंनर्तुप्रै
टू३ षैर्वषट्कृत्यंवाग्वाऋतुप्रैषाआप्यतेवैवाक्षष्ठेहनिसयदृतुप्रै श्रीः
षैःप्रेष्येयुर्यदृतुप्रैषैर्वषट्कुर्युर्वाचमेवतदाप्तांश्रांतामृच्छेयुर्वहीं ॥१२॥
वहराविणीमृच्छेयुर्यदृग्भिर्नप्रेष्येयुर्यदृग्भिर्नवषट्कुर्युरच्युता

यज्ञस्यच्यवेरन्यज्ञात्प्रजापतेःपशुभ्योजिह्माईयुस्तस्मा
दृग्भ्यएवाधिप्रेषितव्यमृग्भ्योऽधिवषट्कृत्यंतन्नेवाचमा ष
प्तांश्रांतामृच्छंतिनवहींवहराविणीमृच्छंतिनाच्युताद्यज्ञस्यच्यवं
तेनयज्ञात्प्रजापतेःपशुभ्योजिह्मायंति ॥९॥ पारुच्छेपीरु
पदधतिपूर्वयोःसवनयोःपुरस्तात्प्रस्थितयाज्यानांरोहितंवैना
मैतच्छंदोयत्पारुच्छेपमेतेनवाइंद्रःसप्तस्वर्गांल्लोकानरोहद्रो
हतिसप्तस्वर्गांल्लोकान्यएवंवेदतदाहुर्यत्पंचपदाएवपंचमस्या
ह्नोरूपंषट्पदाःषष्ठस्याथकस्मात्सप्तपदाःषष्ठेहञ्छस्यंतइति
षड्भिरेवपदैःषष्ठमहराप्नुवंतिसप्तम्यैवतदहर्यत्सप्तमंतदेव

श्रा०पं२ सप्तमेनपदेनाभ्यारभ्यवसंतिवाचमेवतत्पुनरुपयंतिसंतत्यैसंत
॥१३॥ तैर्हवाअव्यवछिन्नैर्यंतियएवंविद्वांसोयंति ॥१०॥ देवासुरावा
एषुलोकेषुसमयतंततेवैदेवाःषष्ठेनैवाह्नैभ्योलोकेभ्योसुरान्प्रा
णुदंततेषांयान्यंतर्हस्तीनानिवसून्यासंस्तान्यादायसमुद्रंप्रोप्य
त तंएतेनैवछंदसानुहाय्यांतर्हस्तीनानिवसून्याददततद्यदेतत्
दंपुनःपर्देसएवांकुशआसजनायाद्विषतोवसुदत्तेनिरेभ्यःसर्वे नेमे
भ्योलोकेभ्योनुदतेयएवंवेद ॥११॥ द्यौर्वैदेवताषष्ठमहर्वह श्रीः
तित्रयस्त्रिंशस्तोमोरैवतंसामातिछंदाछंदोयथादेवतमे ॥१३॥
नेनयथास्तोमंयथासामयथाछंदसंराध्नोतियएवंवेदयद्वै

समानोदर्कंतत्षष्ठस्याह्नोरूपंयध्येवतृतीयमहस्तदेतत्पुनर्यत्षष्ठंयद
ध्येवयद्द्वितवद्यत्पुनरावृत्तंयत्पुनर्निनृत्तंयद्रतवद्यत्पर्यस्तवद्यत्त्रिवद्य
दंतरूपंयदुत्तमेपदेदेवतानिरुच्यतेयदसौलोकोभ्युदितोयत्पारुछेपं
यत्सप्तपदंयन्नाराशंसंयन्नाभानेदिष्ठंयद्रैवतंयदतिछंदायत्तृतंय
त्तीयस्याह्नोरूपमेतानिवैषष्ठस्याह्नोरूपाण्ययंजायतमनुषो
धरीमणीतिषष्ठस्याह्नआज्यंभवतिपारुछेपमतिछंदाःसप्तपदं
षष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंस्तोत्रियंबर्हिरुपनोयाहिवीतयेआवांराथो
नियुत्वान्वक्षदवसेस्कभुमायातमद्रिभिर्भुवास्तोमेभिर्देवयंतोअ
श्विनावर्महइंद्रपांमिंद्रास्क्षोपकोमूलोअग्नेश्रणुहिलमीकि

आ॰पं२ तोमदेवासोदिव्यकादशास्थयमदशाद्भसम्मृणच्युतमितिप्रउगंपारुच्छे
१४ पमतिछंदाःसप्तपदंषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंसपूर्व्यामहानामितिमरु
त्वतीमस्यप्रतिपदंतोवैमहदंतःषष्ठमहःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपं
नयइंद्रस्यसोमाइंद्रनेदीयएदहिप्रनूनंब्रह्मणस्पतिरग्निर्नेता
त्वंसोमक्रतुभिःपिन्वंत्यपोनकिःसुदासोरथमितित्ततीयेनाह्ना
समानआतानःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंपंत्वंरथमिंद्रमेधसात
यइतिसूक्तंपारुच्छेपमतिछंदाःसप्तपदंषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरू श्री:
पंसयोवृषावृष्ण्येभिःसमोकाइतिसूक्तंसमानोदर्कंषष्ठेहनि ॥१४॥
षष्ठस्याह्नोरूपमिंद्रमरुत्वइहपाहिसोमामितिसूक्तंतेभिःसाकं

पिबतुवृत्रखादइत्यंतोवैखादोंतःषष्ठमहःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपं
त्यंइंद्रमतेनप्रतिष्ठितपदेनसवनंदाधारायतनादेवैतेननप्रच्यवंते
महयेनवाइदमितिपर्यासःस्वर्मरुत्वनाजितमित्यंतोवैजितमंतःष
ष्ठमहःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंताउगायत्र्योगायत्र्योवाएतस्यत्र्य
हस्यमध्यंदिनंवहंतितद्वैतच्छंदोवहतियस्मिन्निविद्धीयतेतस्मा
द्गायत्रीषुनिविदंदधातिरेवतीर्नःसधमादेरेवाँइद्रेवतस्तोतास्ति
रेवतंपृष्ठंभवतिबार्हतेहनिषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंयद्वावाने
महति २ तिधाय्याच्युताताआमिद्धिहवाबृहतोयोनिमनुनिवर्तयतिबार्हि
तत्येनदहरायतनेनेंद्रमिद्देवतातयइतिसामप्रगाथोनिष्केवल

ब्रा॰पं॰२ वान्षष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंत्यमूषुवाजिनंदेवजूतमितितार्क्ष्योस्तुतः ॥१२॥
॥१८॥ एंद्र्यात्सुपुनःपरावतइतिसूक्तंपारुछेपमतिछंदाःसप्तपदंषष्ठेहनिषष्ठ
स्याह्नोरूपंप्रघान्वस्यमहतोमहानीतिसूक्तंसमानोदर्कंषष्ठेहनिषष्ठस्या
ह्नोरूपमभूरेकोरयिपतेरयीणामितिसूक्तंरथमातिष्ठतुविनृम्णभीम
मित्यंतोवैस्थितमंतःषष्ठमहःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंतदुत्येषुभंतेनप्रति
ष्ठितपदेनसवनंदाधारायतनादेवैतेननप्रच्यवंतउपनोहरिभिःसुतमि
तिपर्यासःसमानोदर्कःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंताउगायत्र्योगाय श्रीः
ति त्योवाएतस्यत्र्यहस्यमध्यंदिनंवहंतेहैतच्छंदोवहतियस्मिन्निविद्धी ॥१८॥
यतेतस्माद्गायत्रीषुनिविदंदधातिताभित्यंदेवंसवितारमोण्योरिति

वैश्वदेवस्यप्रतिपदितिछंदाःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंतत्सवितुर्वरेण्यंदोषो
आगादित्यनुचरोंतोवैगतमंतःषष्ठमहःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंउदुष्यदे
वःसवितासवायेतिसावित्रंशश्वत्तमंतदपावाह्निरस्थादित्यंतोवैस्थितमंतः
षष्ठमहःषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंकतरापूर्वाकतरापरायोरितिद्यावापृ
थिवीयंसमानोदर्कंषष्ठेहनिषष्ठस्याह्नोरूपंकिमुश्रेष्ठःकिंयविष्ठोनआ
अध्वर जगन्नुपनोवाजाऋभुक्षाइत्यार्भवंनाराशंसंत्रिवत्षष्ठेहनिषष्ठस्या
ह्नोरूपमिदमित्थारौद्रंगूर्तवचायेयज्ञेनदक्षिणयासमक्ताइतिवैश्व
देवं १३ नाभानेदिष्ठंशंसतिनाभानेदिष्ठंवैमानवंब्रह्मचर्यंवसंतं
भ्रातरोनिरभजन्त्सोब्रवीदेत्यकिंमह्यमभाक्तेत्येतमेवानिष्ठावमेरि बव

ब्रा॰पं॰२ तारमित्यब्रुवंस्तस्माद्धाप्येतर्हिपितरंपुत्रानिष्ठावोववदितेत्येवाचक्षतेसपि
॥१६॥ तरमेत्याब्रवीत्त्वांहवावमह्यंततताभाक्षुरितितंपिताब्रवीन्मापुत्रकतदादृथा
अंगिरसोवाइमेस्वर्गायलोकायसत्रमासतेतेषष्ठंषष्ठमेवाहरामुह्यंति गत्य
तानेतेसूक्तेषष्ठेहनिशंसयतेषांयत्सहस्रंसत्रपरिवेषणंतत्तेस्वर्यंतोदा
स्यंतीतितथेतितानुपैत्प्रतिगृभ्णीतमानवंसुमेधसइतितमब्रुवन्किं
कामोवदसीतीदमेववःषष्ठमहःप्रज्ञापयानीत्यब्रवीदथयद्वएतत्सहस्रंस
त्रपरिवेषणंतन्मेस्वर्यंतोदत्तेतितथेतितानेतेसूक्तेषष्ठेहन्यशंसय श्रीः
त्ततोवैतेप्रयज्ञमजानन्प्रस्वर्गंलोकंतद्यदेतेसूक्तेषष्ठेहनिशंसतिय ॥१६॥
ज्ञस्यप्रज्ञात्यैस्वर्गस्यलोकस्यानुख्यात्यैतंस्वर्यंतोब्रुवन्नेतत्तेब्राह्म

त
ते णसहस्रमितितदेनंसमाकुर्वाणंपुरुषःकृष्णशवास्युत्तरउपोत्थायाब्रवीन्मम
वाइदंममवैवास्तुहमितिसोब्रवीन्मह्यंवाइदमदुरितितमब्रवीत्तद्वैनौतवै
वपितरिप्रश्नइतिसपितरमैत्तंपिताब्रवीन्ननुतेपुत्रकादुरित्यदुरेवमइत्य
ब्रवीत्तत्तुमेपुरुषःकृष्णशवास्युत्तरतउपोदतिष्ठन्ममवाइदंममवैवास्तु
हमित्यादितेतितंपिताब्रवीत्तस्यैवपुत्रकतत्तत्तुसतुभ्यंदास्यतीतिसपु
नरेत्याब्रवीत्तवहवावकिलभगवइदमितिमेपिताहेतिसोब्रवीत्तदहंतुभ्य
मेवददामियएवसत्यमवादीरितितस्मादेवंविदुषासत्यमेववदितव्यंसए
षसहस्रसनिर्मंत्रोयन्नाभानेदिष्ठंउपैनंसहस्रंनमतिप्रषष्ठेनाह्नास्वर्गं
लोकंजानातियएवंवेद ॥१४॥ तान्येतानिसहचराणीत्याचक्षतेनाभा

ब्रा० पं० २ ॥१७॥

नेदिष्ठं वालखिल्या वृषाकपिमेवयामरुतं तानि सहैव शंसेद्यदेषामंतरियात्तद्य
जमानस्यांतरियाद्यदि नाभानेदिष्ठं रेतोस्यांतरियाद्यदि वालखिल्याः प्राणा
नस्यांतरियाद्यदि वृषाकपिमात्मानमस्यांतरियाद्यद्येवयामरुतं प्रतिष्ठाया
एनं च्यावयेद्दैव्यै च मानुष्यै च नाभानेदिष्ठेनैव रेतो सिंचत्तद्वालखिल्याभिर्व्य
करोत्सुकीर्तिना काक्षीवतेन योनिं व्यहापयदुरो यथा तव शर्मन्मदेमेति तत
स्माज्ज्यायांसं गर्भः कनीयांसं संतं योनिं न हिनस्ति ब्रह्मणा हि स क्लृप्त ए
वयामरुतं नवं करोति तेनेदं सर्वमेतवैकल्पमेति यदिदं चाहश्च कृष्णमहरर्जु श्रीः
नं चेत्याग्निमारुतस्य प्रतिपदहश्चाहश्चेति पुनरावृत्तं यत्पुनर्निनृत्तं षष्ठेह ॥७॥
नि षष्ठस्याह्नो रूपं मध्वो वो नाम मारुतं यजत्रा इति मारुतं बह्वभिव्याह

त्यमंतो वै बहुलः षष्ठमहः षष्ठेहनि षष्ठस्याह्नो रूपं जातवेदसे सुनवाम सो
ममिति जातवेदस्याच्युता सप्रत्नथा सहसा जायमान इति जातवेदस्यं
समानोदर्कं षष्ठेहनि षष्ठस्याह्नो रूपं धारयंधारयन्निति त्रिःशंसति प्रस्रंसा
द्वा अंतस्य बिभायतद्यथा पुनरायथं पुनर्नियंथमंतमेयूरवंवांततो धा
रणायनिहत्यात्तादृक्तद्धारयधारयन्निति त्रिःशंसति संतत्यै संतते त्र्य
व हे रथ्यौ छिंनैर्यंति य एवं विद्वांसो यांति यंति ॥ १५ ॥ इति पंचमपंचिका
यां द्वितीयोऽध्यायः ॥ यद्वा एति च प्रेति च तत्सप्तमस्याह्नो रूपं यध्ये
व प्रथममहस्तदेवैतत्पुनर्यत्तदेवैतत्पुनर्यत्सप्तमं यद्युक्तवद्यद्रथव
द्यदाशुमद्यत्पिबवद्यत्प्रथमे पदे देवता निरुच्यते यदयं लोकोऽभ्युदि

ब्रा०पं३ ।ऽतोयज्जातवद्यदनिरुक्तंयत्करिष्यद्यत्प्रथमस्याह्नोरूपमेतानिवैस
॥१८॥ प्तमस्याह्नोरूपाणिसमुद्रादूर्मिर्मधुमाँउदारदितिसप्तमस्याह्नआज्यं
भवतिनिरुक्तंसप्तमेहनिसप्तमस्याह्नोरूपंवाग्वैसमुद्रोनवैवाक्क्षी
यतेनसमुद्रःक्षीयतेतद्यदेतत्सप्तमस्याह्नआज्यंभवतियत्तादेवतदह्नं
त तन्वतेवाचमेवतत्पुनरुपयंतिसंतत्यैसंततैस्त्र्यहैरव्यवच्छिन्नैर्यंतियएवंवि
द्वांसोयंत्साप्तंतंवैस्तोमाआप्यंतेछंदांसिषष्ठेहनितद्यथैवादआज्येना
वदानान्निपुनःप्रत्यभिप्रायंत्ययातयामतायाएवमेवैतत्स्तोमांश्च श्रीः
छंदांसिचपुनःप्रत्युपयंत्ययातयामतायैयदेतत्सप्तमस्याह्नआ ॥१८॥
ज्यंभवतितदुत्रैष्टुभंत्रिष्टुप्प्रातःसवनएषत्र्यहआवायोभूषशुचि

पाउपनःप्रयाभिर्यासिदाश्वांसमच्छानोनियुद्भिःशतिनीभिरध्वरंप्रसोता
जीरोअध्वरेष्वस्थाद्येवायवइंद्रमादनासोयावांशतंनियुतोयाःसहस्रंप्रय
द्वांशतंनियुतोयाःसहस्रंप्रयद्वांमित्रावरुणास्पूर्धन्नागोमतानासत्यारथे
नानोदेवशवसायाहिशुष्मिन्प्रवोदेवाय[illegible]अर्चप्रक्षोदसाधाय
सासस्रएषेतिप्रउगमितिचप्रौगंचसप्तमेहनिसप्तमस्याह्नोरूपंतदुत्रै
ष्टुभंत्रिष्टुप्प्रातःसवनएषत्र्यहआत्वारथंयथोतयइदंवसोसुतमंधइ
दि न्द्रनेदीयएदिहिप्रैतुब्रह्मणस्पतिरग्निर्नेतात्वंसोमक्रतुभिःप्रवइंद्रायबृह पिन्वंत्यपः ३
तइतिप्रथमेनाह्नासमानआतानःसप्तमेहनिसप्तमस्याह्नोरूपंकयाशु
भासवयसःसनीडाइतिसूक्तंनजायमानोनशतेनजातइतिजानवत्सप्त

ब्रा०पं०५ ॥१९॥ मेहनि सप्तमस्याह्नो रूपं तदु कयाशुभीयमेतद्वै संज्ञानं संतनि सूक्तं यत्कयाशु
भीयमेतेन ह वा इंद्रोऽगस्त्यो मरुतस्ते समजानत तद्यत्कयाशुभीयं शंसति सं
ज्ञात्या एव तदायुष्यं तद्योऽस्य प्रियः स्यात्कुर्यादेवास्य कयाशुभीयं तदु त्रैष्टु
भं तेन प्रतिष्ठितपदेन सवनं दाधारायतनादेवैतेन न प्रच्यवते त्यं सु मेषं महे
या स्वर्विदमिति सूक्तमत्यं न वाजं हवनस्यदं रथमिति रथवत्सप्तमेऽहनि स
प्तमस्याह्नो रूपं तदु जागतं जगत्यो वा एतस्य त्र्यहस्य मध्यंदिनं वहन्ति तद्वै
तच्छंदो वहति यस्मिन्निविद्धीयते तस्माज्जगतीषु निविदं दधाति मिथु श्री:
नानि सूक्तानि शंस्यन्ते त्रैष्टुभानि च जागतानि च मिथुनं वै पशवः पश ॥१९॥
वश्छंदोमाः पशूनामवरुद्ध्यै त्वामिद्धि हवामहे त्वं ह्येहि चेरव इति बृह

घ

त्पृष्ठं भवति सप्तमेऽहनि यद्वै षष्ठस्याह्नस्तद्वै रथंतरं तद्वै रूपं यद्बृहत्तद्वै राजं यद्
रथंतरं तच्छाक्वरं यद्बृहत्तद्वैरूपं तद्यद्बृहत्पृष्ठं भवति बृहतैवैतद्बृहत्पृष्ठं भव
ति बृहतैवैतद्बृहत्प्रत्युत्तभ्नुवंत्यस्तोमकं तत्त्रायय यद्रथंतरं स्यात्कृंतत्रं स्या
त्तस्माद्बृहदेव कर्तव्यं यद्यावानेति धाय्याच्युता अभि त्वा शूर नोनुम इति र
स्प० थंतरं योनिमनुनिवर्तयति राथंतरं ह्येतदहरायतनेन पिबा सुतस्य
रसिन इति सामप्रगाथः पिबवान्सप्तमेऽहनि सप्तमस्याह्नो रूपं त्यमू
षु वाजिनं देवजूतमिति तार्क्ष्योऽच्युतः ॥१८॥ इंद्रस्य नु वीर्याणि प्रवोच
मिति सूक्तं प्रेति सप्तमेऽहनि सप्तमस्याह्नो रूपं तदु त्रैष्टुभं तेन प्रतिष्ठि
तपदेन सवनं दाधारायतनादेवैतेन न प्रच्यवते अभि त्यं मेषं पुरुहूतमृग्मि

ब्रा०पं०२ यमितिसूक्तंयद्वावप्रेतितदंतेभीतिसप्तमेहनिसप्तमस्याह्नोरूपंतदुजागतंजगत्या
॥२०॥ वाएतस्यत्र्यहस्यमध्यंदिनंवहंतितद्धैतछंदोवहतियस्मिन्निविद्धीयंतेतस्माज्ज
गतीषुनिविदंदधातिमिथुनानिसूक्तानिशस्यंतेत्रैष्टुभानिचजागतानिच
मिथुनंवैपशवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैतत्सवितुर्वृणीमहेद्यानोदेव
सवितारितिवैश्वदेवस्यप्रतिपदनुचरौराथंतरेहनिसप्तमेहनिसप्तमस्याह्नो
रूपमभित्वादेवसवितरितिसावित्रंयद्वावप्रेतितदभीतिसप्तमेहनिसप्तमस्या
ह्नोरूपंप्रेतांयज्ञस्यशंभुवेतिद्यावापृथिवीयंप्रेतिसप्तमेहनिसप्तमस्या श्री:
ह्नोरूपमयंदेवायजन्मनइत्यार्भवंजातवत्सप्तमेहनिसप्तमस्याह्नोरूप ॥२०॥
मायाहिवनसासहेतिद्विपदाःशंसतिद्विपाद्वैपुरुषश्चतुष्पादाःपशवः

न्
पशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैतद्यद्द्विपदाःशंसतियजमानमेवतद्द्विप्रतिष्ठंचतु
ष्पात्सुपशुषुप्रतिष्ठापयत्येभिरग्नेदुवोगिरइतिवैश्वदेवमेतिसप्तमेहनिसप्तम
स्याह्नोरूपंतान्युगायत्राणिगायत्रंतृतीयसवनएषत्र्यहोवैश्वानरोअजीज
नदित्याग्निमारुतस्यप्रतिपज्जातवत्सप्तमेहनिसप्तमस्याह्नोरूपंप्रयद्वस्त्रिष्टु
भिति भमिषंमारुतंप्रेतिसप्तमेहनिसप्तमस्याह्नोरूपंजातवेदसेसुनवामसोम
मितिजातवेदस्याच्युताहृतंनोविश्ववेदसमितिजातवेदस्यमनिरुक्तंस
प्तमेहनिसप्तमस्याह्नोरूपंतान्युगायत्राणिगायत्रंतृतीयसवनएषत्र्यहः
१० यद्वेनेतिनप्रेतियात्स्थितंतदष्टमस्याह्नोरूपंयदच्युतंद्वितीयमहस्त
देवैतत्पुनर्यदष्टमंयदूर्ध्ववत्प्रतिवदंतर्वद्यद्वपत्ववद्यद्धन्वद्यन्मध्य
पं

ब्रा॰पं॰२ न्मध्यमेपदेदेवतानिरुच्यतेयदंतरिक्षमभ्युदितेयच्छाग्नियन्महद्वयद्धिरूतव
॥२९॥ षत्सुनर्वयत्कुर्वयद्द्वितीयस्याह्नोरूपमेतानिवाअष्टमस्याह्नोरूपाण्यग्नि
र्वोदेवमग्निभिःसजोषाइत्यष्टमस्याह्नआज्यंभवतिछ्यच्यष्टमेहन्यष्टम
स्याह्नोरूपंतदुत्रैष्टुभंत्रिष्टुप्प्रातःसवनएषत्र्यहःकुविदंगनमसायेवृधा
सःपीवोअन्नांरयिवृधःसुमेधाउच्छन्नुषसःसुदिनाअरिप्राउशंताहूतान
दभायगोपायावत्तरःस्तन्वोयानदोजःप्रतिवांसूरउदितेसूक्तैर्धेनुःप्रत्न
स्यकाम्यंदुहानाब्रह्माणइंद्रोपयाहिविद्वानूर्ध्वोअग्निःसुमतिंवस्वोअ
श्रेदुतस्यानःसरस्वतीजुषाणेतिप्रउगंप्रतिवदंतर्वद्धिरूतवद्वृद्धवद श्रीः ॥२९॥
ष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंतदुत्रैष्टुभंत्रिष्टुप्प्रातःसवनएषत्र्यहोविश्वाम

रस्यवस्पतिमिंद्रइत्सोमपाएकइंद्रनेदीयएदिहिप्रतिष्ठब्रह्मणस्पतेभिर्नेतारं
सोमऋतुभिःपिबंत्सपोरहदिंद्रायगायतेतिद्वितीयेनाह्नासमानआतानो
ष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंपौरासामहाअभिंइंद्रयस्मिन्विश्वाइतिसूक्तंमहद्वदष्टमेह
न्यष्टमस्याह्नोरूपंमहश्चित्वमिंद्रयतएतानितिसूक्तंमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्या
ह्नोरूपंपिबासोमम्भियमुग्रतर्दइतिसूक्तंमूर्वंगव्यंमहिग्रणानइंद्रेति
महद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंमहांइंद्रोनृवदाचर्षणिप्राइतिसूक्तंम
हद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंतदुत्रैष्टुभंतेनप्रतिष्ठितपदेनसवनंदाधारा
यतनादेवैतेननप्रच्यवतेतमस्यद्यावापृथिवीसचेतसेतिसूक्तंयदेत्व
वानोमहिमानमिंद्रियमितिमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंतदुजा

पं०पं३ गतंजगत्योवाएतस्यत्र्यहस्यमध्यंदिनंवहंतिनह्वैतछंदोवहतियस्मिन्निवि
||२२|| ह्रीयतेतस्माज्जगतीषुनिविदंदधातिमिथुनानिसूक्तानिशंसंतित्रैष्टुभानि
चजागतानिचमिथुनंवैपशवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैमहद्वंति
सूक्तानिशंसंतिमहद्वाअंतरिक्षमंतरिक्षस्याप्त्यैपंचसूक्तानिशंसंतिपंचप
दापंक्तिःपांक्तोयज्ञःपांक्ताःपशवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्याअभित्वा
शूरनोनुमोभित्वापूर्वपीतयइतिरथंतरंपृष्ठंभवत्यष्टमेहनियद्वावानेतिधा श्रीः
य्याच्युतात्वामिद्धिहवामहइतिबृहतोयोनिमनुनिवर्तयतिबार्हतंह्येतदहरा २२
यतनेनेनेभयंश्रणवच्चनइतिसामप्रगाथोयत्रेदमघयद्गुचत्यआसीदिति
बार्हतेहन्यष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंसमूषुवाजिनंदेवजूतमितितार्क्ष्यंपुनः ||१८||

अपूर्व्यापुरुतमान्यस्माइतिसूक्तंमहेवीरायतवसेतुरायेतिमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्या
ह्नोरूपंतांसुतेकीर्तिंमघवन्महित्वेतिसूक्तंमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंत्वंमहाँ
इंद्रयोहशुष्मैरितिसूक्तंमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंत्वंमहाँइंद्रतुभ्यंहक्षाइति
सूक्तंमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंतदुत्रैष्टुभंतेनप्रतिष्ठितपदेनसवनंदाधा
रायतनादेवैतेनन्नप्रच्यवंतेदिवश्चिदस्यवरिमाविपप्रथइतिसूक्तमिंद्रंनमह्ने
तिमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंतदुजागतंजगत्योवाऽएतस्यत्र्यहस्यम
ध्यंदिनंवहंतिनह्वैतश्छंदोवहतियस्मिन्निविद्धीयतेतस्माज्जगतीषुनिवि
दंदधातिमिथुनानिसूक्तानिशंसंतित्रैष्टुभानिचजागतानिचमिथुनंवैप
शवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैमहद्वंतिसूक्तानिशंसंतिमहद्वाअं

ब्रा॰पं॰५ नरिक्षमंतरिक्षस्यास्यैपंचपंचसूक्तानिशस्यंतेपंचपदापंक्तिःपांक्तोयज्ञःपांक्ताः
॥२३॥ पशवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैतानिद्वेधापंचान्यानिपंचान्यानिद
शासंपद्यंतेसादशिनीविराडन्नंविराडन्नंपशवःपशवश्छंदोमाःपशूनाम
वरुध्यैविश्वोदेवस्यनेतुस्तत्सवितुर्वरेण्यमाविश्वदेवंसत्पतिमितिवैश्वदेव
स्यप्रतिपदनुचरौबार्हतेहन्यष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंहिरण्यपाणिमू
तयइतिसावित्रंमूर्धन्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंमहीद्यौःपृथिवीचन श्रीः
इतिद्यावापृथिवीयंमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंयुवानापितरापुन ॥१२२॥
रित्यार्भवंपुनर्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपमिमानुकंभुवनासीषधामेति
द्विपदाःशंसतिद्विपाद्वैपुरुषश्चतुष्पादाःपशवःपशवश्छंदोमाःपशूना

मवरुध्यैतयद्विपदाःशंसतियजमानमेवतद्विप्रतिष्ठंचतुष्पात्सुपशुषुप्रतिष्ठापय
तिदेवानामिदवोमहदितिवैश्वदेवंमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंतान्युगायत्रा
णिगायत्रंतृतीयसवनएषत्र्यहस्तावानंवैश्वानरमित्याग्निमारुतस्यप्रति
पदग्निर्वैश्वानरोमहानितिमहद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंक्रीळंवःशर्धोमा
रुतमितिमारुतंजंभेरसस्यवावृधइतिवृधन्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंजात
वेदसेसुनवामसोममितिजातवेदस्याच्युतामिमक्रमहांअसीतिजातवेदस्यं
महद्वदष्टमेहन्यष्टमस्याह्नोरूपंतान्युगायत्राणिगायत्रंतृतीयसवनएषत्र्य
हएषत्र्यहः॥१९॥ इतिपंचमपंचिकायांतृतीयोध्यायः॥ यद्वैसमानोद
र्कंतंनवमस्याह्नोरूपंयद्ध्येवतृतीयमहस्तदेवैतत्पुनर्यंनवमंयदश्ववदं

ब्रा०पं४ तद्वैयत्पुनरावृत्तंयत्पुनर्निनृत्तंयदेतवद्यत्पर्यस्तवद्यत्त्रिवद्यदंतरूपंयदुत्तमेप
॥२४॥ देदेवतानिरुच्यतेयदसौलोकोऽभ्युदितोयद्द्युवद्यच्छुचिवद्यत्सत्यवद्यत्क्षेतिवद्यद्गतव
द्यदोकवद्यत्कृतंयत्तृतीयस्याह्नोरूपमेतानिवैनवमस्याह्नोरूपाण्यगन्मम
हानमसायविष्ठमितिनवमस्याह्नआज्यंभवतिगतवन्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपं
तदुत्रैष्टुभंत्रिष्टुप्प्रातःसवनएषत्र्यहःप्रवीरयाशुचयोदद्रिरेतेतिसत्येनमन
सादीध्यानादितिक्षियंतारजसःपृथिव्यामाविश्ववाराश्विनागतंनोयंसोमइंद्रतु
भ्यंसुन्वेआतुप्रयाह्यातोअंगिरसोनक्षंतसरस्वतींदेवयंतोहवंतेआनोदि
वोबृहतःपर्वतादासरस्वत्यभिनोनेषिवस्यइतिमद्युग्वच्छुचिवत्सत्यवत्क्षेति ॥२५॥
वद्गतवदोकवन्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंतदुत्रैष्टुभंत्रिष्टुप्प्रातःसवन

एषत्र्यहस्तंतमिद्राधसेमहइत्ययमिंद्रस्यसोमाइंद्रनेदीयएदिहिप्रनूनंब्रह्मणस्प
तिरग्निर्नेतात्वंसोमक्रतुभिःपिबंत्यपोनकिःस्कदासोरथमितितृतीयेनाह्ना
समानआतानोनवमेहनिनवमस्याह्नोरूपमिंद्रःस्वाहापिबतुयस्यसोमइति
सूक्तमंतोवैस्वाहाकारोंतोनवममहर्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंगायत्साममन
भन्यंयथाविदितिसूक्तमर्चामतद्वावृधानंस्वर्वदित्यंतोवैस्वरंतोनवममह
र्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंतिष्ठाहरीरथआयुज्यमानेतिसूक्तमंतोवैस्थि
तमंतोनवममहर्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपमिमाउत्वापुरूतमस्यकारो
रितिसूक्तंधियोरथ्येष्ठामित्यंतोवैस्थितमंतोनवममहर्नवमेहनिनवम
स्याह्नोरूपंतदुत्रैष्टुभंतेनप्रतिष्ठितपदेनसवनंदाधारायतनादेवैतेननप्र

र

श्रा०पं४ अवतेप्रमंहिने पितुमर्चैतानवचइतिसूक्तं समानोदर्कं नवमेहनि नवमस्याह्नोरूपं
॥२५॥ तद्जागतंजगत्सोवाएतस्यत्र्यहस्य मध्यंदिनंवहंतितद्वैतच्छंदोवहतियस्मिन्नि
विहीयतेतस्माज्जगतीशुनिविदंदधाति मिथुनानिसूक्तानिशस्यंते त्रैष्टुभा
निचजागतानिचमिथुनंवैपशवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैपंचसू
क्तानिशस्यंतेपंचपदापंक्तिःपांक्तोयज्ञःपांक्ताःपशवःपशवश्छंदोमाःपशू
नामवरुध्यैत्वामिद्धिहवामहेत्वंह्येहिचेरवइतिबृहत्पृष्ठंभवतिनवमेहनि
यद्भावानेतिधाय्याच्युतामित्वाशूरनोनुमइतिरथंतरस्ययोनिमनुनि श्रीः
वर्तयतिराथंतरंह्येतदहरायतनेनैंद्रत्रिधातुशरणमितिसामप्रगाथ ॥२५॥
स्त्रिवान्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंत्यमूषुवाजिनंदेवजूतमितितार्क्ष्यो

च्युतः॥२०॥ संचलेजग्मुर्गिरइंद्रपूर्व्या इतिसूक्तं गतवन्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपं
कदाभुवन्रथक्षयाणिब्रह्मेतिसूक्तं क्षेतिवदंतरूपं क्षेतावैकाअंतंगत्वान्नवमेहनि व
नवमस्याह्नोरूपमासत्योयातुमघवांऋजीषीतिसूक्तं सत्यवन्नवमेहनिनव
मस्याह्नोरूपंतत्तइंद्रियंपरमंपराचैरितिसूक्तं मंतोवैपरममंतोनवममह
र्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंतदुत्रैष्टुभंतेनप्रतिष्ठितपदेनसवनंदाधारा
यतनादेवैतेननप्रच्यवतेहंभुवंवसुनःपूर्व्यस्पतिरितिसूक्तंमहंधनानि
संजयामिशश्वतइत्यंतोवैजितमंतोनवममहर्नवमेहनिनवमस्याह्नोरू
पंतदुजागतंजगत्योवाएतस्यत्र्यहस्यमध्यंदिनंवहंतितद्वैतच्छंदोवहति
यस्मिन्निविहीयतेतस्माज्जगतीशुनिविदंदधातिमिथुनानिसूक्तानिश

स्यंतत्रैतुभानिचजागतानिचमिथुनंवैपशवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैपं
चपंचसूक्तानिशस्यंतेपंचपदापंक्तिःपांक्तोयज्ञःपांक्ताःपशवःपशवश्छंदोमाः
पशूनामवरुध्यैतानिद्वेधापंचान्यानिपंचान्यानिदशसंपद्यंतेसादशिनीविरा
डन्नंविराडन्नंपशवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैतत्सवितुर्वृणीमहेवया
नोदेवसवितरितिवैश्वदेवस्यप्रतिपदनुचरौराथंतरेहनिनवमेहनिनवमस्या
ह्नोरूपंदोषोआगादितिसावित्रमंतोवैगतमंतोनवममहर्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंप्रवां कौ
महिद्यवीअभीतिद्यावापृथिवीयंशुचीउपप्रशस्तयइतिशुचिवन्नवमेहनिनवमस्या श्रीः
ह्नोरूपमिंद्रइषेददातुनस्तेनोरत्नानिधत्तनेत्यार्भवंगिरासामानिस्कन्वतइतित्रिवन्न ॥२६॥
वमेहनिनवमस्याह्नोरूपंबभ्रुरेकोविषुणःसूनरोयुवेतिद्विपदाःशंसतिद्विपाद्वैपु

रुषश्चतुष्पादाःपशवःपशवश्छंदोमाःपशूनामवरुध्यैतद्यद्विपदाःशंसतियजमा
नमेवतद्विप्रतिष्ठंचतुष्पात्सुपशुषुप्रतिष्ठापयतियेत्रिंशतित्रयस्परइतिवै
श्वदेवंत्रिवन्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंतान्युगायत्राणिगायत्रस्तृतीयसव
नमेषत्यहोवैश्वानरोनऊतयइत्याग्निमारुतस्यप्रतिपदाप्रयातुपरावतइ
त्यंतोवैपरावतोंतोनवममहर्नवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंमरुतोयस्यहिक्ष
यइतिमारुतंक्षितिवद्दंतरूपंक्षितीववाअंतंगत्वानवमेहनिनवमस्याह्नोरूपं
जातवेदसेसुनवामसोममितिजातवेदस्याच्युताप्रामयेवाचमीरयेति
जातवेदस्यंसमानोदर्कंनवमेहनिनवमस्याह्नोरूपंसनःपर्षदतिद्विषः
सनःपर्षदतिद्विषइतिशंसतिबहुवाएतस्मिन्नवरात्रेकिंचकिंचवारणं

क्रियतेग्रावस्तोत्राएवैतद्यत्सनःपर्षदतिद्विषःसनःपर्षदतिद्विषइतिशंसेत्सर्वस्मा सि
॥२७॥ देवेनांस्तदेनसःप्रमुंचतितान्यनुगायत्राणिगायत्रवृतीयसवनएषत्र्यहः॥२७॥
पृष्ठ्यंषळहमुपयंतियथावैमुखमेवंपृष्ठ्यःषळहस्तस्यथांतरंमुखस्यजिह्वानाक ऊ२
दंताएवंछंदोमाअथयेनैववाचंव्याकरोतियेनस्वादुचास्वादुचविजानाति
तद्दशममहर्यथावैनासिकेएवंपृष्ठ्यःषळहस्तस्यथांतरंनासिकयोरेवंछं
दोमाअथयेनैवगंधान्विजानातितद्दशममहर्यथावाअक्ष्येवंपृष्ठ्यःषळह
स्तस्यथांतरमक्ष्णःकृष्णमेवंछंदोमाअथयैवकनीनिकायेनपश्यतितद्द श्री:
शममहर्यथावैकर्णएवंपृष्ठ्यःषळहस्तस्यथांतरंकर्णस्यैवंछंदोमाअ ॥२७॥
थयेनैवशृणोतितद्दशममहःश्रीर्वैदशममहःश्रियंवाएतआगच्छंतिये

दशममहरागच्छंतितस्माद्दशममहरविवाक्यंभवतिमाश्रियोववादिषमिति
दुरववदंहिश्रेयसस्ततःसर्पंतितेमार्जयंतेतेपत्नीशालांसंप्रपद्यंतेतेषां
यएतामाहुतिंविद्यात्सब्रूयात्समन्वारभध्वमितितंजुहुयादिहरमेहर स
मध्वमिहधृतिरिहस्वधृतिरग्नेवाट्स्वाहावाडितिसयदिहरमेत्याहा
स्मिन्नेवैनांस्तल्लोकेरमयतीहरमध्वमितियदाहप्रजामेवैषुतद्रमयतीं
हधृतिरिहस्वधृतिरितियदाहप्रजांचैवतद्वाचंचयजमानेषुदधात्य
ग्नेवाडितिरथंतरंस्वाहावाडितिबृहद्देवानांवाएतन्मिथुनंयद्बृहद्रथंदे तरे
वानामेवतन्मिथुनेनमिथुनमवरुंधतेदेवानांमिथुनेनमिथुनंप्रजायंते
प्रजात्यैप्रजायंतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेदततःसर्पंतितेमार्जयंतेतेन

ब्रा०पं ४ आग्नीध्रं संप्रपद्यन्ते तेषां य एतामाकूतिं विद्यात्स ब्रूयात्समन्वारभध्वमिति स
॥२८॥ जुहुयादुपस्तृणन्धरुणं मातरं धरुणो धयन् ॥ रायस्पोषमिषमूर्जमस्मासु
दीधरत्स्वाहेति रायस्पोषमिषमूर्जमवरुन्धे आत्मने च यजमानेभ्यश्च य ए
वं विद्वानेतामाकूतिं जुहोति ॥२२॥ ते तत: सर्पन्ति ते सद: संप्रपद्यन्ते य एताय
मन्त्र यष्टकं लिजो व्युत्सर्पन्ति सं सर्पन्त्युद्गातारस्ते सर्पराज्ञ्या ऋक्षु स्तुवते इयं
वै सर्पराज्ञी इयं हि सर्पतो राज्ञी इयं वा अलोमिकेवाग्र आसीत्तेतं मंत्रमप
श्यदायं गौ: पृश्निरक्रमीदिति तामयं पृश्निर्वर्ण आविशन्नानारूपो श्री:
यं यं काममकामयत यदिदं किं चौषधयो वनस्पतय: सर्वाणि रूपा ॥२८॥
णि पृश्निरेनं वर्ण आविशति नानारूपो यं यं काममयते य एवं वेद मनसा काम

प्रस्तोतेति मनसोद्गायति मनसा प्रतिहरति वाचा शंसति वाक् च वै मनश्च देवानां मिथु
नं देवानामेव तन्मिथुनेन मिथुनमवरुन्धे ते देवानां मिथुनेन मिथुनं प्रजायन्ते प्रजात्यै प्र
जायते मनया पशुभिर्य एवं वेद य चतुर्होतृन्होता व्याचष्टेन देवतकेन मनु शंसति
देवानां वा एतद्यज्ञियं गुह्यं नाम प्रकाशयञ्चतुर्होतारस्तद्यच्चतुर्होतृन्होता व्याचष्टे
देवानामेव तद्यज्ञियं गुह्यं नाम प्रकाशं गमयति तदेनं प्रकाशं गतं प्रकाशं ग
मयति गच्छति प्रकाशं य एवं वेद यं ब्राह्मणमनूचानं यशो नर्च्छेदिति ह स्माहार
दे ण्यं परेत्य दर्भस्तम्बानुद्ग्रथ्य दक्षिणतो ब्रह्माणमुपवेश्य चतुर्होतृन्व्याचक्षीतेति दे
वानां वा एतद्यज्ञियं गुह्यं नाम यच्चतुर्होतारस्तद्यच्चतुर्होतृन्व्याचक्षीत देवा
नामेव तद्यज्ञियं गुह्यं नाम प्रकाशं गमयति तदेनं प्रकाशं गतं प्रकाशं गम

ब्रा०पं४ यतिगछतिप्रकाशंयएवंवेद॥ २३॥ अथौदुंबरींसमन्वारभंतइषमूर्जमन्वारभइ
॥२९॥ त्यूर्ग्वाअन्नाद्यमुदुंबरोयद्वैतद्देवाइषमूर्जंव्यभजंततततउदुंबरःसमभवत्तस्मात्सत
त्रिःसंवत्सरस्यपच्यतेतद्यदौदुंबरींसमन्वारभंतइषमेवतदूर्जमन्नाद्यंसमान्वा
रभंतेवाचंयछंतिवाग्वैयज्ञोयज्ञमेवतद्यछंत्यहर्नियछंत्यहर्वैस्वर्गोलोकः
स्वर्गमेवतल्लोकंनियछंतिनदिवावाचंविसृजेरन्यद्दिवावाचंविसृजेरन्नह
र्भ्रातृव्यायपरिशिंष्युर्ननक्तंवाचंविसृजेरन्यंनक्तंवाचंविसृजेरन्रात्रींभ्रा
तृव्यायपरिशिंष्युःसमयाविषितःसूर्यस्याथवाचंविसृजेरंस्तावंतमे श्रीः
वतद्द्विषतेलोकंपरिशिंषंत्यथोखल्वस्तमितएववाचंविसृजेरंस्तमोभाज ॥२९॥
मेवतद्द्विषंतंभ्रातृव्यंकुर्वंत्याहवनीयंपरीत्यवाचंविसृजेरन्यज्ञोवाआहव
आ

नीयःस्वर्गोलोकआहवनीयःस्वर्गोलोकआहवनीयोयज्ञेनैवैतत्स्वर्गेणलोकेनस्व द
र्गंलोकंयंतियदिहोनमकर्मयदत्यरीरिचामइ प्रजापतिंतत्पितरमप्येतुतिवा
चंविसृजंतेप्रजापतिंवैप्रजाअनुप्रजायंतेप्रजापतिर्नूनातिरिक्तयोःप्रतिष्ठानं
न्नं नोनोनातिरिक्तंहिनस्तिप्रजापतिमेवोनातिरिक्तान्यस्यत्सृजंतियएवंविद्वांस
सएतेनवाचंविसृजंतेतस्मादेवंविद्वांसएतेनैववाचंविसृजेरन्॥ २४॥ अ
ध्वर्यइत्याह्वयंतेचतुर्होतृप्रवदिष्यमाणस्तदाहावस्यरूपमोंहोतस्तथाहो
तरित्यध्वर्युःप्रतिगृणात्यवसितवासितेदशास्कपदेभुतेषांचित्तिःस्रुगा
सीत् ॥ चित्तमाज्यमासीत् ॥ वाग्वेदिरासीत् ॥ आधीतंबर्हिरासीत् ॥
केतोअग्निरासीत् ॥ विज्ञातमग्नीदासीत् ॥ प्राणोहविरासीत् ॥सा

॥ ऐ॰ पं॰ ४ ॥ माध्वर्युरासीद् ॥ वाचस्पतिर्होतासीद् ॥ मन उपवक्तासीत् ॥ ते वा एतं ग्र
॥ ३० ॥ हमगृह्णत ॥ वाचस्पते विधे नामन् ॥ विधेम ते नाम ॥ विधेस्त्वमस्माकं नाम्ना
द्यां गच्छ ॥ यां देवाः प्रजापतिगृहपतय ऋद्धिमराध्नुवंस्तामृद्धिं रात्स्यामो
अथ प्रजापतेस्तनूरनुद्रवति ब्रह्मोद्यं चान्नादा चान्नपत्नी चान्नादा तदग्निरं
नपत्नी तदादित्यो भद्रा च कल्याणी च भद्रा तत्सोमः कल्याणी तत्पशवोऽनि
लया चापभया चानिलया तद्वायुर्न ह्येष कदा चनेलयत्यपभया तन्मृ ॥ श्रीः ॥
त्युः सर्वं ह्येतस्माद्बिभायानाप्ता चानाप्या चानाप्ता तत्पृथिव्यनाप्या ॥ ३० ॥
तद्यौरनाधृष्या चाप्रतिधृष्या चानाधृष्या तदग्निरप्रतिधृष्या तदादि
त्योऽपूर्वा चाभ्रातृव्या चापूर्वा तन्मनोऽभ्रातृव्या तत्संवत्सर एता वाव द्वा

दश प्रजापतेस्तन्व एष कृत्स्नः प्रजापतिस्तत्कृत्स्नं प्रजापतिमाप्नोति दशममह
रिति रथ ब्रह्मोद्यं वदन्त्यग्निर्गृहपतिरिति हैक आहुः सोऽस्य लोकस्य गृहपतिर्वायुर्गृहप
तिरिति हैक आहुः सोऽन्तरिक्षलोकस्य गृहपतिरसौ वै गृहपतिर्योऽसौ तपत्येष
पतिर्ऋतवो गृहाः ॥ येषां वै गृहपतिं देवं विद्वान्गृहपतिर्भवति राध्नोति स गृ
हपती राध्नुवन्ति ते यजमानाः ॥ येषां वा अपहतपाप्मानं देवं विद्वान्गृहपति
र्भवत्यप स गृहपतिः पाप्मानं हतेऽप ते यजमानाः पाप्मानं घ्नतेऽध्वर्यो अरात्स्मा
रात्स्म ॥ २५ ॥ इति पंचमपंचिकायां चतुर्थोऽध्यायः ॥ उद्धराहवनीयमिस
पराह्ण आह यदेवाह्ना साधु करोति तदेवतस्मा उद्धृत्य तदभये निधत्त उद्ध
राहवनीयमिति प्रातराह यदेव रात्र्या साधु करोति तदेवतस्मा उद्धृत्य तद

श्रां०पं४ भयेनिधत्तेयज्ञोवाआहवनीयःस्वर्गोलोकआहवनीयोयज्ञएवतंस्वर्गेलोकेस्व
॥ ३१॥ र्गेलोकेनिधत्तेयएवंवेदयोवाअग्निहोत्रंवैश्वदेवंषोळशकलंपशुषुप्रतिष्ठि
तंवेदवैश्वदेवेनाग्निहोत्रेणषोळशकलेनपशुषुप्रतिष्ठितेनराध्नोतिरौद्रंगवि
सद्वायव्यमुपावसृष्टमाश्विनंदुह्यमानंसौम्यंदुग्धंवारुणमधिश्रितंपौष्णं
समुदयंतंमारुतंविष्यंदमानंवैश्वदेवंबिंदुमन्मैत्रंशरोगृहीतंद्यावापृथिवी
यमुद्वासितंसावित्रंप्रक्रांतंवैष्णवंह्रियमाणंबार्हस्पत्यमुपसन्नमग्नेःपूर्वा
हुतिःप्रजापतेरुत्तरैंद्रंहुतमेतद्वाअग्निहोत्रंवैश्वदेवंषोळशकलंपशुषुप्र श्रीः
तिष्ठितंवैश्वदेवेनाग्निहोत्रेणषोळशकलेनपशुषुप्रतिष्ठितेनराध्नोतियए ॥ ३१॥
वंवेद॥ २६॥ यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टादुह्यमानोपविशेत्कातत्रप्राय

श्चित्तिरितितामभिमंत्रयेतयस्माद्भीषानिषीदसिततोनोअभयंकृधि॥पशू
न्नःसर्वान्गोपायनमोरुद्रायमीढुषइतितामुत्थापयेदुदस्थाद्देव्यदितिरायुर्य
ज्ञपतावधात्॥इंद्रायकृण्वतीभागंमित्रायवरुणायचेतियथास्याउदपात्रमू
धसिचेन्मुखेचोपगृह्णीयादथैनांब्राह्मणायदद्यात्सातत्रप्रायश्चित्तिर्यस्या
ग्निहोत्र्युपावसृष्टादुह्यमानावाश्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरित्यशनायांहवा
एषायजमानस्यप्रतिख्यायवाश्यतेतामन्नमप्यादयेच्छांत्यैशांतिर्वाअन्नं
सूयवसाद्भगवतीहिभूयाइतिसातत्रप्रायश्चित्तिर्यस्याग्निहोत्र्युपावसृ
ष्टादुह्यमानास्पंदेतकातत्रप्रायश्चित्तिरितिसायत्तत्रस्कंदयेत्तदभिमृश्य
जपेद्यदद्यदुग्धंपृथिवीमसृप्तयदोषधीरत्यसृपद्यदापः॥पयोगृहेषु

श्रा०पं ४ पयोअघ्न्यायांपयोवत्सेषुपयोअस्तुतन्मयीतितत्रयत्परिशिष्टंस्यात्तेनजुहुया
॥३२॥ द्यद्यत्वंहोमायस्याद्ध्रुवेसर्वंसिक्तंस्याद्दथान्यामाहूयतांदुग्ध्वातेनजुहुया
द्दातवैश्रद्धायैहोतव्यंसातत्रप्रायश्चित्तिःसर्वंवाअस्यबर्हिष्यंसर्वंपरिगृहीतं
यएवंविद्वानग्निहोत्रंजुहोति॥२७॥असौवाअस्यादित्योयूपःपृथिवीवे
दिरोषधयोबर्हिर्वनस्पतयइध्माआपःप्रोक्षण्योदिशःपरिधयोयद्धवाअस्य
न किंचनस्रयतियन्म्रियतेयदपाजंतिसर्वंहैवैनंतदमुष्मिंल्लोकेयथाबर्हिषिद
त्तमागच्छेदेवमागच्छतियएवंविद्वानग्निहोत्रंजुहोत्युभयान्वाएषदेवमनु श्रीः
ष्यान्विपर्यासंदक्षिणानयतिसर्वंचेदंयदिदंकिंचमनुष्यान्वाएषसायमा ॥३३॥
हुत्यादेवेभ्योदक्षिणानयतिसर्वंचेदंयदिदंकिंचतएतेप्रलीनाइवोकसइ

वशेरेमनुष्यादेवेभ्योदक्षिणानीतादेवान्वाएषप्रातराहुत्यामनुष्येभ्योदक्षि
णानयतिसर्वंचेदंयदिदंकिंचतएतेविविद्धानाइवोत्सतंसदोहंकरिष्येदोहंग
ममिष्यामीतिवदंतोयावंतंहवैसर्वमिदंदत्वालोकंजयतितावंतंहलोकंजय
तियएवंविद्वानग्निहोत्रंजुहोतिमन्वेवाएषसायमाहुत्याश्विनमुपाक
रोतितद्वावाक्प्रतिगृणातिवाग्वागित्यश्विनाहास्यरात्र्याश्विनंशस्तंभ
वतियएवंविद्वानग्निहोत्रंजुहोत्यादित्यायवाएषप्रातराहुत्यामहाव्र
तमुपाकरोतितत्प्राणःप्रतिगृणात्यन्नमन्नमित्यादित्येनहास्याह्नाम
हाव्रतंशस्तंभवतियएवंविद्वानग्निहोत्रंजुहोतितस्यवाएतस्याग्निहो
त्रस्यसप्तचशतानिविंशतिश्चसंवत्सरेसायमाहुतयःसप्तचोएव

श्रा०प५ शतानि विंशतिश्च संवत्सरे प्रातराहुतयस्तावत्योग्नेर्यजुष्मत्य इष्टकाः संवत्सरे
॥३३॥ णहास्याग्निना चितेनेष्टं भवति य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति ॥ २८ ॥ वृ
षशुष्मो ह वातावत उवाच जातूकर्ण्यं वक्तास्मो वा इदं देवेभ्यो यदेतदग्निहो
२ त्रमुभयेद्युर्हूयतेऽन्येद्युर्वाव तदेतर्हि हूयत इत्येतदु हैवोवाच कुमारी गंधर्वगृहीता
वक्तास्मो वा इदं पितृभ्यो यदेतदग्निहोत्रमुभयेद्युर्हूयतेऽन्येद्युर्वाव तदेतर्हि २
हूयत इत्येतद्वा अग्निहोत्रमन्येद्युर्हूयते यदस्तमिते सायं जुहोत्यनुदिते प्रा
तरथैतदग्निहोत्रमुभयेद्युर्हूयते यदस्तमिते सायं जुहोत्युदिते प्रातस्तस्मा श्रीः
दुदिते होतव्यं चतुर्विंशो ह वै संवत्सरेऽनुदितहोमी गायत्रीलोकमाप्नोति द्वा ३३
दशउदितहोमी स यदा द्वौ संवत्सरावनुदिते जुहोत्यथ हास्यैको हुतो भव

५ त्येवंविद्वानथ य उदिते जुहोति संवत्सरेणैव संवत्सरमाप्नोति य एवं विद्वानु
दिते जुहोति तस्मादुदिते होतव्यमेष ह वा अहोरात्रयोस्तेजसि जुहोति योऽस्त
मिते सायं जुहोत्युदिते प्रातरग्निर्वै तेजसा रात्रिस्तेजस्वत्यादित्येन तेजसा
हस्तेजस्वदहोरात्रयोर्हास्य तेजसि हुतं भवति य एवं विद्वानुदिते जुहोति
तस्मादुदिते होतव्यं ॥ २९ ॥ एते ह वै संवत्सरस्य चक्रे यदहोरात्रे ताभ्यामे
व न संवत्सरमेति स योऽनुदिते जुहोति यथैकतश्चक्रेण यायात्तादृक्तद्यथ य
उदिते जुहोति यथोभयतश्चक्रेण यान् क्षिप्रमध्वानं समश्नुवीत तादृक्तत्तदे
षाभियज्ञगाथा गीयते ॥ बृहद्रथंतराभ्यामिदमेति युक्तं यद्भूतं भविष्यच्चा
पि सर्वं ॥ ताभ्यामियादग्नीनाधाय धीरो दिवैवान्यज्जुहुयान्नक्तमन्यदिति

ब्रा॰पं॰५ राथंतरीवैरात्र्यहर्बार्हतमग्निर्वैरथंतरमादित्योबृहदेतेहवाएनंदेवतेब्रध्नस्य
॥३४॥ विष्टपंस्वर्गंलोकंगमयतोयएवंविद्वानुदितेजुहोतितस्मादुदितेहोतव्यंतदे
षाभियज्ञगाथागीयते ॥ यथाहवास्थूरिणैकेनयायादकृत्वान्यदुपयोजना
याएवंयंतितेबहवोजनासःपुरोदयाज्जुह्वतियेग्निहोत्रमितितांवाएतांदे
वतांप्रयतींसर्वमिदमनुप्रैतियदिदंकिंचतस्यैहोदंदेवतायाअनुचरंसर्वं
यदिदंकिंचसैषानुचरवतीदेवताविंदतेहवाअनुचरंभवत्यस्यानुचरोय
एवंवेदसवाएषएकातिथिःसएषजुह्वत्सुवसतितदप्येषागाथाभव ॥ब्रा॰॥
त्येनेनसमेनसासोभिशस्तादेनस्वतोवापहरादेनः ॥ एकातिथिमपसा ॥३४॥
यंरुणद्धिबिसानिस्तेनोअपसोजहारेत्येषहवैसएकातिथिःसएषजुह्व

त्सुवसत्येतांवावसदेवतामपरुणद्धियोलमग्निहोत्रायसन्नाग्निहोत्रंजुहोति
तमेषादेवतापरुद्धापरुणद्ध्यस्माच्चलोकादमुष्माच्चोभाभ्यांयोलमग्नि
होत्रायसन्नाग्निहोत्रंजुहोतितस्माद्योलमग्निहोत्रायस्याज्जुहुयात्तस्मा
दाहुर्नसायमतिथिरपरुध्यइत्येतद्धस्मवैतद्विद्वान्नगरीजानश्रुतेयउदि
तहोमिनमैवादोवामस्मानुतंतव्यमुवाचप्रजायामेनंविज्ञातास्मोय
दिविद्वान्वाजुहोत्यविद्वान्वेतितस्योहैकादृशाक्षैराष्ट्रमिवप्रजाबभूवराष्ट्र
मिवहवाअस्यप्रजाभवतियएवंविद्वानुदितेजुहोतितस्मादुदितेहोतव्यं ॥३०॥
उपांशुखलुवाआदित्यआहवनीयेरश्मीन्संदधातिसयोनुदितेजुहोति न
यथाकुमारायवावत्सायवाजातायस्तनंप्रतिदध्यात्तादृक्तदथयउदि

ब्रा॰पं॰५ ॥३५॥

तेज्जुहोतियथाकुमारायवावत्सायवाजातायस्तनंप्रतिदध्यात्तादृक्तत्तमस्मैप्र
तिधीयमानमुभयोर्लोकयोरन्नाद्यमनुप्रतिधीयतेतस्मादस्माल्लोकादमुष्माच्चो
भाभ्यांसयोनुदितेजुहोतियथापुरुषायवाहस्तिनेवाप्रयतेहस्तआदध्या
त्तादृक्तदथयउदितेजुहोतियथापुरुषायवाहस्तिनेवाप्रयतेहस्तआद
ध्यात्तादृक्तत्तमेषएतेनैवहस्तेनोर्ध्वंहृत्वास्वर्गेलोकआदधातियएवंविद्वा
नुदितेजुहोतितस्मादुदितेहोतव्यमुद्यन्नुखलुवाआदित्यःसर्वाणिभूता
निप्रणयतितस्मादेनंप्राणइत्याचक्षतेप्राणेहास्यसंप्रतिहुतंभवतियएवंवि श्रीः
द्वानुदितेजुहोतितस्मादुदितेहोतव्यमेषहवैसत्यंवदन्सत्येजुहोतियोस्त ॥३५॥
मितेसायंजुहोत्युदितेप्रातर्भूर्भुवःस्वरोमग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरितिसायं

ज्योति जुहोतिभूर्भुवःस्वरोंसूर्योज्योतिःसूर्यइतिप्रातःसत्यंहास्यवदतःसत्येहुतं
भवतियएवंविद्वानुदितेजुहोतितस्मादुदितेहोतव्यंतदेषाभियज्ञगाथा
गीयते॥प्रातःप्रातरनृतंतेवदंतिपुरोदयाज्जुह्वतियेग्निहोत्रं॥दिवाकी
ति४ र्त्यमदिवाकीर्तयंतःसूर्योज्योतिर्नतदाज्योतिरेषामिति ३१ प्रजापतिरका
मयतप्रजायेयभूयान्स्यामितिसतपोतप्यतसतपस्तप्त्वेमांल्लोकान
सृजतपृथिवीमंतरिक्षंदिवंतांल्लोकानभ्यतपत्तेभ्योभितप्तेभ्यस्त्रीणि
ज्योतींष्यजायंताग्निरेवपृथिव्याअजायतवायुरंतरिक्षादादित्योदि
स वस्तानिज्योतींष्यभ्यतपत्तेभ्योभितप्तेभ्यस्त्रयोवेदाअजायंतऋग्वेद
एवाग्नेरजायतयजुर्वेदोवायोःसामवेदआदित्यात्तान्वेदानभ्यतपत्ते

॥ब्रा०पं५॥ स्योभितसेभ्यस्त्रीणिशुक्राण्यजायंतभूरित्येवऋग्वेदादजायतभुवइतियजु
॥३६॥ र्वेदात्स्वरितिसामवेदात्तानिशुक्राण्यभ्यतपत्तेभ्योभितप्तेभ्यस्त्रयोवर्णाअ
तो जायंताकारउकारोमकारइतितानेकधासमभरत्तदेतदोमितितस्मादोमोमि
तिप्रणौत्योमितिवैस्वर्गोलोकओमित्यसौयोसौतपतिसप्रजापतिर्यज्ञ
मतनुततमाहरत्तेनायजतसऋचैवहौत्रमकरोद्यजुषाध्वर्यवंसाम्नोद्गी
थंयदेतत्त्रय्यैविद्यायैशुक्रंतेनब्रह्मत्वमकरोत्सप्रजापतिर्यज्ञंदेवेभ्यःसं
प्रायच्छत्तेदेवायज्ञमतन्वततमाहरंस्तेनायजंतत‌ऋचैवहौत्रमकुर्वन्य ॥श्रीः॥
वै जुषाध्वर्यवंसाम्नोद्गीथंयदेवैतत्त्रय्यैविद्यायैशुक्रंतेनब्रह्मत्वमकुर्वंस्ते ॥३६॥
देवाअब्रुवन्प्रजापतिंयदिनोयज्ञऋक्तआर्तिस्याद्यदियजुष्टोयदि

ति
सामतोयद्यविज्ञातासर्वव्यापद्वाकाप्रायश्चित्तिरितिसप्रजापतिरब्रवीद्देवा
ह न्यदिवोयज्ञऋक्तआर्तिर्भवातिभूरितिगार्हपत्येजुहवाथयदियजुष्टोभुवइत्या
ग्नीध्रीयेन्वाहार्यपचनेवाहविर्धानेषुयदिसामतःस्वरित्याहवनीयेयद्यवि
ज्ञातासर्वव्यापद्वाभूर्भुवस्वरितिसर्वाअनुद्रुत्याहवनीयएवजुहवाथेत्ये
तानिहवैवेदानामंतःश्लेषणानियदेताव्याहृतयस्तद्यथात्मनात्मानंसंद
ध्याद्यथापर्वणापर्वयथाश्लेष्मणाचर्मण्यंवान्यद्वाविश्लिष्टंसंश्लेषयेदेवमे
वैताभिर्यज्ञस्यविश्लिष्टंसंदधातिसैषासर्वप्रायश्चित्तिर्यदेताव्याहृतयस्त
स्मादेषैवयज्ञेप्रायश्चित्तिःकर्तव्या॥३२॥तदाहुर्महावदाःयदृचैवहौत्रंक्रि
यतेयजुषाध्वर्यवंसाम्नोद्गीथंव्यारब्धात्रयीविद्याभवत्यथकेनब्रह्मत्वंक्रि

॥श्रा०पं०५॥ यतद्दतिचष्याविधयेतिभूयादध्यंवैयज्ञोयोयंपवतेतस्यवाक्‌चमनश्चवर्त्तन्यौ
॥३७॥ वाचाचहिमनसाचयज्ञोवर्त्ततइयंवैवागदोमनस्तद्वाचात्रैयाविधयैकंपक्षं
संस्कुर्वंतिमनसैवब्रह्मासंस्करोतितेहकेब्रह्मणउपाकृतेप्रातरनुवाकेस्तोम
भागांजपित्वाभाषमाणाउपासतेतद्धैतदुवाचब्राह्मणउपाकृतेप्रातरनुवा
केब्रह्माणंभाषमाणंदृष्ट्वार्धंमस्ययज्ञस्यांतरगुरितितद्यथैकपात्पुरुषोयं
नेकतश्चक्रोवारथोवर्त्तमानोभ्रेषंन्येत्येवमेवसयज्ञोभ्रेषंन्येतियज्ञस्यभ्रेष
मनुयजमानोभ्रेषंन्येतितस्माद्ब्रह्मोपाकृतेप्रातरनुवाकेवाचंयमस्यादोपां ॥श्री:॥
श्वंतर्यामयोर्होमादुपाकृतेषुपवमानेषोदृचौथयानिस्तोत्राणिसशस्त्रा ॥३८॥
ण्यांतेषांवषट्कारांद्वाचंयमएवस्यात्तद्यथोभयतःपात्पुरुषोयन्नुभय

तश्चक्रोवारथोवर्त्तमानोनरिष्यत्येवमेवसयज्ञोनरिष्यतियज्ञस्यारिष्टिमनु
यजमानोनरिष्यति॥३३॥तदाहुर्यद्धान्मयहोसाचारीन्मआहुतीर्मैहोषाहि
त्वध्वर्यवेदक्षिणानीयंतउद्गासीन्मइत्युद्गात्रेन्ववोचंमेत्यशंसीन्मेयाक्षीन्मइति न्
होत्रेकिंस्विदेवचक्रुषेब्रह्मणेदक्षिणानीयंतेकृत्वाहोस्विदेवहरताइतियज्ञस्य
हैषभिषग्यद्ब्रह्मायज्ञायैवतद्भेषजंकृत्वाहरत्यथोयद्भूयिष्ठेनैवब्रह्मणाछंद
सांरसेनार्त्विज्यंकरोतियद्ब्रह्मातस्माद्ब्रह्मार्द्धभाग्घवाएषइतरेषामृत्विजा
मग्रआसयद्ब्रह्मणार्द्धमेवब्रह्मणआसार्द्धमितरेषामृत्विजांतस्माद्यदियज्ञऋ
कआर्त्तिःस्याद्यदियजुष्टोयदिसामतोयद्यविज्ञातासर्वव्यापद्वाब्रह्मणएवनि
वेदयंतेतस्माद्यदियज्ञऋकआर्त्तिर्भवतिभूरितिब्रह्मागार्हपत्येजुहुयाद्

॥ब्रा०पं५॥ दियनुष्टोभुवइत्याग्नीध्रीयेन्वाहार्यपचनेवाहविर्यज्ञेषुयदिसामतःस्वरि
॥३८॥ त्याहवनीये यद्यविज्ञातासर्वव्यापद्भूर्भुवःस्वरितिसर्वाअनुहुत्वाह
वनीयएवजुहुयात्प्रस्तोतोपाकृतेस्तोत्रआहब्रह्मन्स्तोष्यामःप्रशास्त
रितिसभूरितिब्रह्माप्रातःसवनेब्रूयादिंद्रवंतस्तुध्वमितिभुवइतिमा
ध्यंदिनेसवनेब्रूयादिंद्रवंतःस्तुध्वमितिस्वरितितृतीयसवनेब्रूयादिं ॥श्री.॥
द्रवंतस्तुध्वमितिभूर्भुवस्वरित्युक्थ्येवातिरात्रेवाब्रूयादिंद्रवंतस्तुध्व ॥३९॥
मितिसयदाहेंद्रवंतस्तुध्वमित्यैंद्रोवैयज्ञइंद्रोयज्ञस्यदेवतासैंद्रमे

वतदुद्गीथंकरोतीनायज्ञमागादिंद्रवंतस्तुध्वमित्येवैनांस्तदाहतदाह ॥३४॥
इत्यैतरेयब्राह्मणेपंचमपंचिकायांपंचमोध्यायःसमाप्तः॥शके१७२१
सिद्धार्थीनामसंवत्सरेउदगयनेवसंतर्तौवैशाखेमासेशुक्लप्रतिप
दिरविवासरेतद्दिनेदंपुस्तकंचिंचळकरोपनामकबाबजीभट्टेनलि
खितं॥इदंपुस्तकंहर्डीकरोपनामकजनार्दनोपाध्यायस्यदत्तं॥
स्वार्थंपरार्थंच॥शुभंभवतु॥यादृशंपुस्तकंदृष्ट्वातादृशंलिखि
तंमया॥यदिशुद्धमशुद्धंवाममदोषोनविद्यते॥१॥अर्जितंभूरिकष्टे
नपुस्तकंलिखितंमया॥हर्तुमिच्छतुयःपापीतस्यवंशःक्षयोभवेत्॥

431

षष्ठ पंचिका

Shashtha Panchika	Title
	Author
	Editor
Saka 1737	Year, Vols.
	Publisher
432	Remarks

अथषष्ठमपंचिकाप्रारंभोयं

श्रीमहागणाधिपतयेनमः॥ ॥ॐ॥ देवाहवैसर्वचरौसत्त्रंनिषेदुस्तेहपाप्मानंना
पजघ्निरेतान्होवाचार्बुदःकाद्रवेयःसर्पऋषिर्मंत्रकृदेकावैवोहोत्राकृतातांवो
१ हंकरवाण्यथपाप्मानमपहनिष्यध्वइतितेहतथेत्यूचुस्तेषांहस्मसमध्यंदिने
मध्यंदिनएवोपोदासर्पद्ग्राव्णोभिष्टौतितस्मान्मध्यंदिनेमध्यंदिनएवग्राव्णो
भिष्टुवंतितदनुकृतिसहस्मयेनोपोदासर्पत्तद्धाप्यतद्यर्बुदोदासर्पणीनामप्रपद
स्तितान्हराजामदयांचकारतेहोचुराशीविषोवैनोराजानमवक्षतेहंतास्योष्णी
षेणाक्ष्यावपिनह्यामेतितथेतितस्यहोष्णीषेणाक्ष्यावपिनह्युस्तस्मादुष्णीष
मेवपर्यस्यग्राव्णोभिष्टुवंतितदनुकृतितान्हराजामदयामेवचकारतेहोचुः १
स्वेनवैनोमंत्रेणग्राव्णोभिष्टौतिहंतास्यान्याभिर्ऋग्भिर्मंत्रमापृणचामेतित

थेतितस्यहान्याभिर्ऋग्भिर्मंत्रमापपृचुस्ततोहैनानमदयांचकारतद्यदस्यान्या
भिर्ऋग्भिर्मंत्रमापृंचंतिशांत्याएवंतेहपाप्मानमपजघ्निरेतेषामन्वपहतिंसर्पाःपा
प्मानमपजघ्निरेतएतेपहतपाप्मानोहित्वापूर्वांजीर्णांत्वचंनवयैवप्रयंत्यपपा
प्मानंहतेयएवंवेद।१॥ ॥तदाहुःकियतीभिरभिष्टुयादितिशतेनेत्याहुःशतायुर्वैपु
रुषःशतवीर्यःशतेंद्रियऽआयुष्येवैनंतद्वीर्यइंद्रियेदधातित्रयस्त्रिंशत्यावेत्याहुस्त्र
यस्त्रिंशतोवैसदेवानांपाप्मनोपाहंस्त्रयस्त्रिंशद्धैतस्यदेवाइत्यपरिमिताभिरभि
ष्टुयादपरिमितोवैप्रजापतिःप्रजापतेर्वाएषाहोत्रायद्ग्रावस्तोत्रीयातस्यांसर्वेका
माअवरुध्यंतेसयदपरिमिताभिरभिष्टौतिसर्वेषांकामानामवरुध्येसर्वान्काम
नवरुंधेयएवंवेदतस्मादपरिमिताभिरेवाभिष्टुयात्तदाहुःकथमभिष्टुयादि

ब्रा॰ ष॰ त्र्यक्षरशो ३॥ चतुरक्षरशो ३॥ पच्छो ३॥ अर्धर्चशो ३॥ ऋक्शो ३ इति॥ तद्यदृक्शो न तदव
२ त कल्पतेऽथ यत्पच्छो नोऽएवं दवकल्पतेऽथ यदक्षरशश्चतुरक्षरशो वितथा छंदांसि लुप्येर
न्बहूनि तथाक्षराणि हीयेरन्नर्धर्चश एवाभिष्टुयात्प्रतिष्ठायाऽएव द्विप्रतिष्ठो वै पुरुषः
श्चतुष्पादाः पशवो यजमानमेव तद्द्विप्रतिष्ठं चतुष्पात्सु पशुषु प्रतिष्ठापयतीति तस्माद
र्धर्चश एवाभिष्टुयात्तदाहुर्यन्मध्यंदिने मध्यंदिन एव ग्राव्णोऽभिष्टौतीति कथमस्येत
रयोः सवनयोरभिष्टुतं भवतीति यदेव गायत्रीभिरभिष्टौतीति गायत्रं वै प्रातःसव
नं तेन प्रातःसवनेऽथ यज्जगतीभिरभिष्टौतीति जागतं वै तृतीयसवनं तेन तृतीय
सवन एवमु हास्य मध्यंदिने मध्यंदिन एव ग्राव्णोऽभिष्टुवतः सर्वेषु सवनेष्वभि
ष्टुतं भवति य एवं वेद तदाहुर्यदध्वर्युरेवान्यानृत्विजः संप्रेष्यत्यथ कस्मादे २

नो
ष एतामसंप्रेषितः प्रतिपद्यत इतिमवै ग्रावस्तोत्रीयासंप्रेषितं वा इदं मनस्तस्मादेष एता
मसंप्रेषितः प्रतिपद्यते॥ २॥ ॥ वाग्वै सुब्रह्मण्या तस्यै सोमो राजा वत्सः सोमे राजनि
क्रीते सुब्रह्मण्यामाह्वयंति यथा धेनुमुपह्वयेत्तेन वत्सेन यजमानाय सर्वान्कामां
दुहे सर्वान्हास्मै कामान्वाग्दुहे य एवं वेद तदाहुः किं सुब्रह्मण्यायै सुब्रह्मण्यात्वमिति वा
गेवेति ब्रूयाद्वाग्वै ब्रह्म च सुब्रह्म चेति तदाहुरथ कस्मादेनं पुमांसं संतं स्त्रीमिवाचक्ष
त इति वाग्घि सुब्रह्मण्येति ब्रूयात्तेनेति तदाहुर्यदंतर्वेदीतर ऋत्विज आर्त्विज्यं कुर्वं
ति बहिर्वेदि सुब्रह्मण्या कथमस्यांतर्वेद्यार्त्विज्यं कृतं भवतीति वेदं वा उत्करमुत्किर
न्ति यदेवोत्करे तिष्ठन्नाह्वयतीति ब्रूयात्तेनेति तदाहुरथ कस्मादुत्करे तिष्ठन्सुब्रह्म
ण्यामाह्वयतीत्यृषयो वै सत्रमासत तेषां यो वर्षिष्ठ आसीत्तमब्रुवन्सुब्रह्मण्यामाह्व

ब्रा॰ ष॰ यत्त्वंनोनेदिष्ठाद्देवान्करिष्यसीतिवर्षिष्ठमेवैनंतत्कुर्वन्त्यथोवेदिमेवतत्सर्वांप्रीणातिनदाकु:
२ कस्मादस्मात्त्रय:संदक्षिणामस्याजंतीतिदृषावात्रस्यधिष्ण्यायोषासुब्रह्मण्यातन्मिथुनंत
स्यमिथुनस्यप्रजात्याइत्युपांशुपात्नीवतस्याग्नीध्रोयजतिरेतोवैपात्नीवतउपां
श्विववैरेतस:सिक्तिर्नानुवषट्करोतिसंस्थावाएषायदनुवषट्कारोनेद्रेत:संस्थाप
यानीत्यसंस्थितंवैरेतस:समृद्धंतस्मान्नानुवषट्करोतिनेष्टुरुपस्थआसीनोभक्ष
यतिपत्नीभाजनंवैनेष्टाग्नि:पत्नीषुरेतोदधातिप्रजात्याअग्निनैवतत्पत्नीषुरेतोदधा
तिप्रजात्यैप्रजायतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेददक्षिणाअनुसुब्रह्मण्यासंतिष्ठतेवा २
ग्वैसुब्रह्मण्यान्नंदक्षिणान्नाद्यएवंतद्वाचियज्ञमंतत:प्रतिष्ठापयंतिप्रतिष्ठा
पयंति॥३॥ ॥इतिषष्ठमपंचिकायांप्रथमोध्याय:॥ ॥देवावैयज्ञमतन्व

तेतांस्तन्वानानसुराअभ्यायन्यज्ञवेशसमेषांकरिष्यामइतितांदक्षिणतउपाय
न्यतएषांयज्ञस्यततिष्ठममन्यंततेदेवा:प्रतिबुध्यमित्रावरुणौदक्षिणत:पर्यौ ण
हंस्तेमित्रावरुणाभ्यामेवदक्षिणत:प्रात:सवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततथैवै
तद्यजमानामित्रावरुणाभ्यामेवदक्षिणत:प्रात:सवनेसुररक्षांस्यपाघ्न
तेतस्मान्मैत्रावरुणंमैत्रावरुण:प्रात:सवनेशंसतिमित्रावरुणाभ्यां
हिदेवादक्षिणत:प्रात:सवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततेवैदक्षिणतोपह
ता:असुरामध्यतोयज्ञंप्राविशंस्तेदेवा:प्रतिबुध्येंद्रंमध्यतोदधुस्तइंद्रेणैव
मध्यत:प्रात:सवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततथैवैतद्यजमानाइंद्रेणैवमध्य

ब्रा॰ष॰ तः प्रातः प्रातः सवनेसुररक्षांस्यपघ्नतेतस्मादैंद्रंब्राह्मणाछंसीप्रातः
४ सवनेशंसतींद्रेणहिदेवामध्यतः प्रातः सवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततेवै
मध्यतोपहताअसुराउत्तरतोयज्ञंप्राविशंस्तेदेवाः प्रतिबुध्येंद्राग्नीउत्त
रतः पर्यौहंस्तदिंद्राग्निभ्यामेवोत्तरतः प्रातः सवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततथैवैत
द्यजमानाइंद्राग्निभ्यामेवोत्तरतः प्रातः सवनेसुररक्षांस्यपघ्नतेतस्मादैंद्रा
ग्नमछावाकः प्रातः सवनेशंसतींद्राग्निभ्यांहिदेवाऽउत्तरतः प्रातः सवनेसुरर
क्षांस्यपाघ्नततेवाउत्तरतोपहताअसुराः पुरस्तात्पर्यद्रवन्त्समनीकतस्तेदे ४
वाः प्रतिबुध्याग्निंपुरस्तात्प्रातः सवनपर्यौहंस्तेग्निनैवपुरस्तात्प्रातः सवने
सुररक्षांस्यपाघ्नततथैवैतद्यजमानाअग्निनैवपुरस्तात्प्रातः सवनेसुरर

क्षांस्यपघ्नतेतस्मादाग्नेयंप्रातः सवनमपपाप्मानंहतेयएवंवेदतेवैपुरस्तादपहताअ
सुराः पश्चात्परीत्यप्राविशंस्तेदेवाः प्रतिबुध्यविश्वान्देवानात्मानंपश्चात्तृतीयसवने
पर्यौहंस्तेविश्वैरेवदेवैरात्मभिः पश्चात्तृतीयसवनेसुररक्षांस्यपाघ्नततथैवैतद्यजमा
नाविश्वैरेवदेवैरात्मभिः पश्चात्तृतीयसवनेसुररक्षांस्यपघ्नतेतस्माद्वैश्वदेवंतृतीयस
वनमपपाप्मानंहतेयएवंवेदतेवैदेवाऽअसुरानेवमपाघ्नतसर्वस्मादेवयज्ञात्ततोवै
देवाऽअभवन्परासुराभवत्यात्मनापरास्यद्विषन्पाप्माभ्रातृव्योभवतियएवंवेद
तेदेवाएवंक्लृप्तेनयज्ञेनापासुरान्पाप्मानमघ्नताजयन्त्स्वर्गंलोकमपहवैद्विषंतंपा
प्मानंभ्रातृव्यंहतेजयतिस्वर्गंलोकंयएवंवेदयश्चैवंविद्वान्त्सवनानिकल्पयति
॥४॥ ॥स्तोत्रियंस्तोत्रियस्यानुरूपंकुर्वंतिप्रातः सवनेऽहरेवतदह्नोनुरूपंकुर्वं

ब्रा·५· स्यवरेणैवतदह्नापरमहरभ्यारभंतेथतथानमध्यंदिनेध्रीवैर्पृष्ठानितानितस्मिन्नेनतद
स्थानानियत्स्तोत्रियंस्तोत्रियस्यानुरूपंकुर्युस्तथैवविभक्त्यात्तृतीयसवनेनस्तोत्रि
५ यंस्तोत्रियस्यानुरूपंकुर्वंति॥५॥ ॥अथातःआरंभणीयाएवऋजुनीतीनोव
रुणइतिमैत्रावरुणस्यमित्रोनयतुविद्वानितिप्रणेतावाएषहोत्रकाणांयन्मैत्राव
रुणस्तस्मादेषाप्रणेतृमतीभवतींद्रंवोविश्वतस्परीतिब्राह्मणाच्छंसिनोहवामह
वामहेजनेभ्यइतींद्रमेवैतयाहरहर्निह्वयंतेनहैषांविहवेन्यइंद्रंवृंक्तेयत्रैवंवि
द्वान्ब्राह्मणाच्छंस्येतामहरहःशंसतियत्सोमआनरइत्यच्छावाकस्येंद्राग्नीः
अजोहवुरितींद्राग्नीएवैतयाहरहर्निह्वयंतेनहैषांविहवेन्यइंद्राग्नीवृंक्तेयत्रै ५
वंविद्वानच्छावाकएतामहरहःशंसतितावाएताःस्वर्गस्यलोकस्यनावःसंपारि

सुते३

ण्यःस्वर्गमेवैताभिर्लोकमभिसंतरंति॥६॥ ॥अथातःपरिधानीयाएवतेस्यामदेव
वरुणेतिमैत्रावरुणस्येषंस्वश्चधीमहीत्ययंवैलोकइषमित्यसौलोकःस्वरित्यु
भौवैवैतयालोकावारभंतेव्यंतरिक्षमतिरदितिब्राह्मणाच्छंसिनोविवत्तचंस्वर्ग
मेवैभ्यएतयालोकंविवृणोतिमंदेसोमस्यरोचना॥इंद्रोयदभिनद्वलमितिसि
षासवोवाएतेयद्दीक्षितास्तस्मादेषावलवतीभवत्युद्गाआजदंगिरोभ्यआ
विष्कृण्वन्गुहासतीः॥अर्वांचंनुनुदेवलमितिसनिमेवैभ्यएतयावरुंधइंद्रेण
रोचनादिवइतिस्वर्गोवैलोकइंद्रेणरोचनादिवोदृढानिदृंहितानिचे॥स्थिरा
णिनपराणुदइतिस्वर्गएवैतयालोकेहरहःप्रतितिष्ठंतोयंत्याहंसरस्वतीवतो
रित्यच्छावाकस्यवाग्वैसरस्वतीवाग्वतोरितिंहेतदाहेंद्राग्न्योरवोवृणइत्येतद्ध

ह्रा

वाइंद्राग्न्योः प्रियंधामयंगितिप्रियेणवैनोतद्धाम्नासमर्धयतिप्रियेणधाम्नासमृध्य
तियएवंवेद॥७॥ ॥उभय्यः परिधानीयाभवंतिहोत्रकाणांप्रातःसवनेचमाध्यं
दिनेचाहीनाश्चैकाहिकाश्चततएकाहिकाभिरेवमैत्रावरुणःपरिदधातितेनास्मा
ल्लोकान्नप्रच्यवतेहीनाभिरछावाकःस्वर्गस्यलोकस्याप्त्याउभयीभिर्ब्राह्मणा
छंसीतिनोसउभौव्यन्वारभमाणएतीमंचामुंचलोकमथोमैत्रावरुणंचाछा
वाकंचाथोऽअहीनंचैकाहंचाथोसंवत्सरंचाग्निष्टोमंचैवमुसउभौव्यन्वारभ
माणऽएत्यथततएकाहिकाएवंतृतीयसवनेहोत्रकाणांपरिधानीयाभवंतिप्र
तिष्ठावाएकाहःप्रतिष्ठायामेवतद्यंमंततःप्रतिष्ठापयंत्यनवानंप्रातःसवनेय
जेदेकांद्वेनस्तोममतिशंसेतद्यथाभिहेषतेपिपासतेक्षिप्रंप्रयछेत्ताद्दक्दथो

श्रीः

क्षिप्रंदेवेभ्योन्नाद्यंसोमपीथंप्रयछानीतिक्षिप्रंहास्मिन्लोकेप्रतितिष्ठत्यपरिमिता
भिरुत्तरयोःसवनयोरपरिमितोवैस्वर्गोलोकःस्वर्गस्यलोकस्याप्त्यैकामंतद्धोता
शंसेद्यद्धोत्रकाःपूर्वेद्युःशंसेयुर्यद्वाहोतातद्धोत्रकाःप्राणोवैहोतांगानिहोत्र
काःसमानोवाऽअयंप्राणोंगान्यनुसंचरतितस्मात्त्कामंहोताशंसेद्यद्धोत्र
काःपूर्वेद्युःशंसेयुर्यद्वाहोतातद्धोत्रकाःसूक्तांतैर्होतापरिदधदेत्यथसमान्य
एवंतृतीयसवनेहोत्रकाणांपरिधानीयाभवंत्यात्मावैहोतांगानिहोत्रकाः
समानावाइमेंगानांमंतास्तस्मात्समान्यएवंतृतीयसवनेहोत्रकाणांपरिधा
नीयाभवंतिभवंति॥८॥ ॥इतिषष्ठमपंचिकायांद्वितीयोध्यायः॥ ॥
आत्वावहंतुहरयइतिप्रातःसवनउन्नीयमानेभ्योन्वाहवृषण्वतीःपीत

ब्रा·षः वतीः सुतवतीर्मद्वतीरूपसमृद्धा ऐंद्रीरन्वाहेंद्रो वै यज्ञो गायत्रीरन्वाह गायत्रं वै प्रातः
७ सवनं नवन्यूनाः प्रातःसवनेन्वाहन्यूने वै रेतः सिच्यते दश मध्यंदिनेन्वाहन्यूनं वै रेतः
सिक्तं मध्यं स्त्रियै प्राप्य स्थविष्ठं भवति नवन्यूनास्तृतीयसवनेन्वाहन्यूनाद्वै प्रजाः
प्रजायंते तद्यदेतानि केवलसूक्तान्यन्वाह यजमानमेव तद्गर्भभूतं प्रजनयति यज्ञाद्दे
हुः वयोन्यै तेहैके सप्तसप्तान्वाँ सप्त प्रातःसवने सप्त माध्यंदिने सप्त तृतीयसवने यावत्यो नी
वै पुरोनुवाक्यास्तावत्यो याज्याः सप्त वै प्रांचो यजंति सप्त वषट्कुर्वंतीति तासामे
ताः पुरोनुवाक्या इति वदंतस्तत्तथा न कुर्याद्यजमानस्य ह ते रेतो विलुंपंत्यथो यजमा
नमेव यजमानो हि सूक्तं नवभिर्वा एतं मैत्रावरुणोस्माल्लोकादंतरिक्षलोकमभिप्र ७
वहति दशभिरंतरिक्षलोकादमुं लोकमभ्यंतरिक्षलोको हि ज्येष्ठो नवभिरमुष्मान्

लोकात्स्वर्गं लोकमभिनहवै तयजमानं स्वर्गं लोकमभिवोढुमर्हंतीति ये सप्तसप्तान्वा
हुरुस्तस्मात्केवलशएव सूक्तान्यनुब्रूयात् ॥ ५ ॥ ॥ अथाह यदैंद्रो वै यज्ञोथ कस्मा
द्द्वावेव प्रातःसवने प्रस्थितानां प्रत्यक्षादैंद्रीभ्यां यजतो होता चैव ब्राह्मणाच्छंसी
चेदं ते सोम्यं मध्विति होता यजतींद्रत्वा वृषभं वयमिति ब्राह्मणाच्छंसी नानादेव
त्याभिरितरे कथं तेषामैंद्र्यो भवंतीति मित्रं वयं हवामह इति मैत्रावरुणो यजति व
रुणं सोमपीतय इति यद्वै किंच पीतवत्पदं तदैंद्रं रूपं तेनेंद्रं प्रीणाति मरुतो यस्य
हि क्षय इति पोता यजति स सुगोपातम इतींद्रो वै गोपा स्तदैंद्रं रूपं तेनेंद्रं प्रीणा जन
त्यग्ने पत्नीरिहावहेति नेष्टा यजति त्वष्टारं सोमपीतय इतींद्रो वै त्वष्टा तदैंद्रं रूपं
तेनेंद्रं प्रीणात्युक्षान्नाय वशान्नायेत्याग्नीध्रो यजति सोमपृष्ठाय वेधस इतीं

ब्रा॰ष॰ ड्रोवैवेधाम्तेदेंद्रंरूपंतेनेंद्रंप्रीणातिप्रातर्यावभिरागतंदेवेभिर्जेन्यावसू॥इंद्राग्नीसो
८ मपीतयइतिस्वयंसमृद्धाछावाकस्यैवमुहे॰ताऐंद्राग्नोभवंतियन्नानादेवत्यास्तेना
न्यादेवताःप्रीणातियदुगायत्र्यस्तेनाग्नेय्यएतदुहेताभिस्त्रयमुपाप्नोति॥१०॥ ॥
असाविदेवंगोऋजीकमंधइतिमध्यंदिनउन्नीयमानेभ्योन्वाहवृषण्वतीःपीतव
तीःसुतवतीर्मद्वतीरूपसमृद्धाऽऐंद्रीरन्वाहेंद्रोवैयज्ञस्त्रिष्टुभोन्वाहत्रैष्टुभंवैमाध्यं
दिनंसवनंतदाकुर्यत्तृतीयसवनस्यैवरूपंमद्वदथकस्मान्मध्यंदिनेमद्वतीरनुवा
हयजंतिचाभिरितिमाद्यंतीवेवैमध्यंदिनेदेवताःसमेवतृतीयसवनेमादयंतेत
स्मान्मध्यंदिनेमद्वतीरनुचाहयजंतिचाभिस्तेवैखलुसर्वएवमाध्यंदिनेप्रस्थि ८
तानांप्रत्यक्षादेंद्रीभिर्यजंत्यभितृण्णवतीभिरेकेपिबासोममभियमुग्रतर्दइति

होतायजतिसईंपाहियऋजीषीतरुत्रइतिमैत्रावरुणोयजत्यैवापाहिप्रतन्यामंदतुत्वे
तिब्राह्मणाछंसीयजत्यर्वांङेहिसोमकामंत्वाहुरितिपोतायजतितवायंसोमस्त्वंमेह्यर्वा य
ङितिनेष्टायजतींद्रायसोमाःप्रदिवोविदानाइत्छावाकोयजत्यापूर्णोऽअस्यकलशः त्य
स्वाहेत्याग्नीध्रोयजतिताःसामेनाअभितृण्णवत्योभवंतींद्रोवैप्रातःसवनेनव्यज
यततमएताभिरेवमाध्यंदिनंसवनमभ्यतृणद्यदभ्यतृणत्तस्मादेताअभितृण्णव
त्योभवंति॥११॥ ॥इहोपयातशवसोनपातइतितृतीयसवनउन्नीयमानेभ्यो
न्वाहवृषण्वतीःपीतवतीःसुतवतीर्मद्वतीरूपसमृद्धास्ताऐंद्रार्भव्योभवंतितदाकु
र्यन्नार्भवीषुस्तुवतेथकस्मादार्भवःपवमानइत्याचक्षतइतिप्रजापतिर्वैपितऋ
ऋभून्मर्त्यान्सतोमर्त्यान्कृत्वातृतीयसवनआभजत्तस्मान्नार्भवीषुस्तुवतेथार्भ

ग्रा·ष· वः·· पवमानइत्याचक्षतेथाहयद्यथाछंदसंपूर्वयोःसवनयोरन्वाहगायत्रीःप्रा
९ तःसवनेत्रिष्टुभोमाध्यंदिनेथकस्माज्जागतेसतितृतीयसवनेत्रिष्टुभोन्वाहेतिधी
तरसंवैतृतीयसवनमथैतदधीतरसंशुक्रियंछंदोयत्त्रिष्टुप्सवनस्यसरसताया
इतिब्रूयादथोइंद्रमेवैतत्सवने न्वाभजतीत्यथाहयदैंद्रार्भवंवैतृतीयसवनम
थकस्मादेषएवतृतीयसवनेप्रस्थितानांप्रत्यक्षादैंद्रार्भव्यायजतीद्रऽऋभु
भिर्वाजवद्भिःसमुक्षितमितिहोतेवनानादेवत्याभिरितरेकथंतेषामैंद्रार्भव्यो
भवंतीतींद्रावरुणासुतपाविमंसुतमितिमैत्रावरुणोयजतियुवोरथो अध्व
रंदेववीतयइतिबहूनिवाहतदृभूणांरूपमिंद्रश्वसोमंपिबतंबृहस्पतइति ९
ब्राह्मणाछंसीयजत्यावांविशंत्विंदवःस्वाभुवइतिबहूनिवाहतदृभूणांरूप

मावोवहंतुसप्तयोरघुष्यदइतिपोतायजतिरघुपत्वानःप्रजिगातबा
हुभिरितिबहूनिवाहतदृभूणांरूपममेवनःसुहवाआहिगंतनेतिनेष्टाय
जतिगंतनेतिबहूनिवाहतदृभूणांरूपमिंद्राविष्णूपिबतंमध्वोअस्येत्यछा
वाकोयजत्यावामंधांसिमदिराण्यग्मन्नितिबहूनिवाहतदृभूणांरूपमिमं
स्तोममर्हतेजातवेदसइत्याग्नीध्रोयजतिरथमिवसंमहेमामनीषयेतिब
हूनिवाहतदृभूणांरूपमेवमुहैताऐंद्रार्भव्योभवंतियन्नानादेवत्यास्तेना
न्यादेव·ताःप्रीणातियदुजगत्यासाहाजागतंवैतृतीयसवनंतृतीयसवन
स्यैवसमृध्यै॥१२॥ ॥अथाहयदुक्थ्यान्यान्याहोत्राअनुक्थाअन्याःक
थमस्यैताउक्थिन्यःसर्वाःसमाःसमृद्धाभवंतीतियदेवैनाःसंप्रगीर्यहो

ब्रा·प· त्राइत्याचक्षतैतेन समा यदु क्थिन्यो न्या होत्रा अनुक्थ्या अन्यास्तेनो विषमाः
१० एवमु हास्यैता उक्थिन्यः सर्वाः समाः समृद्धा भवंत्यथाह यद्द्वांसंति प्रातःसव
नेशंसंति माध्यंदिने होत्रकाः कथमेषां तृतीयसवने शस्त्रं भवतीति यं देवमा
ध्यंदिने द्वे द्वे सूक्ते शंसंतीति ब्रूयात्तेनेत्यथाह यदेकुक्थो होता कथं होत्रका द्व्यु त्र
क्थाभवंतीति यदेव द्विदेवत्याभिर्यजंतीति ब्रूयात्तेनेति॥१३॥ ॥अथाह यदेता
स्तिस्र उक्थिन्यो होत्राः कथमितरा उक्थिन्यो भवंतीत्याज्यमेवाग्नीध्रीयायै
उक्थं मरुत्वतीयं पोत्रीयायै वैश्वदेवं नेष्ट्रीयायै ता वा एता होत्रा एवन्यंगा ए
व भवंत्यथाह यदेकं प्रैषा अन्ये होत्रकाः अथ कस्माद्द्विप्रैषः पोता द्विप्रैषो ने १०
ष्टेति यत्रादो गायत्री सुपर्णो भूत्वा सोममाहरत्तदेतासां होत्राणामिंद्र उक्था

निपरिलुप्य होत्रे प्रददौ युयं मास्य भक्षयध्वं यूयमस्या वेदिष्टेति ते हो चुर्देवा वाचेमे
होत्रे प्रभावयामेति तस्मात्ते द्विप्रैषे भवतस्तस्माच्चाग्नीध्रीयां प्रभावयांचक्रुस्तस्मा
त्तस्यै कयर्चा भूयस्यो याज्या भवंत्यथाह यद्धोता यक्षद्धोता यक्षदिति मैत्रावरु
णो होत्रे प्रेष्यत्यथ कस्माद्धोतृभ्यः सद्भ्यो होत्राशंस्यो होता यक्षद्धोता यक्ष सि
दिति प्रेष्यतीति प्राणो वै होता प्राणः सर्व ऋत्विजः प्राणो यक्षत्प्राणो यक्षदि
हा त्येव तदाहाथास्त्युद्गातॄणां प्रैषा३ः ॥ना३ इति॥ अस्तीति ब्रूयाद्यदेवै तत्प्र
शास्त्रा जपं जपित्वास्तु श्रौषडित्याह स एषां प्रैषोथाहास्त्यच्छावाकस्य प्रवरा३ः
॥ना३ इति॥ अस्तीति ब्रूयाद्यदेवैनमध्वर्युराहाच्छावाक वदस्व यत्ते वाद्य
मित्येषास्य प्रवरोथाह यदैंद्रावरुणं मैत्रावरुणस्तृतीयसवने शंसत्य

× स्तोत्रियानुरूपौ भवतः इत्यग्निना वै मुखेन देवा असुरानुक्थेभ्यो नि

ब्रा॰ ५ थ कस्मादस्याग्नेयौ स्तोत्रियानुरूपौ भवतोथाह यदैंद्रा बार्हस्पत्यं ब्राह्मणाछं
सीतृतीयसवने शंसत्यैंद्रं वै छावमछावाकः कथमेनयोरैंद्रा स्तोत्रियानुरू
११ पौ भवतीतींद्रो हस्म वा असुरानुक्थेभ्यः प्रजिगाय सोब्रवीत्कश्चाहं चेत्य
हं चाहं चेति हस्म देवता अन्ववयंति स यदिंद्रः पूर्वः प्रजिगाय तस्मादेनयो
रैंद्रा स्तोत्रियानुरूपौ भवतो यदहं चाहं चेति हस्म देवता अन्ववयुस्तस्मा
न्नानादेवत्यानि शंसति ॥१४॥ ॥अथाह यद्वैश्वदेवं वै तृतीयसवनमथ
कस्मादेतान्यैंद्राणि जागतानि सूक्तानि तृतीयसवन आरंभणीयानि श
स्यंत इतींद्रमेवैतैरारभ्य यंतीति ब्रूयादथो यज्जागतं वै तृतीयसवनं तज्ज
गत्काम्यैवं तद्यत्किंचात ऊर्ध्वं छंदः शस्यते तद्ध सर्वं जागतं भवत्येतानि चे

दैंद्राणि जागतानि सूक्तानि तृतीयसवन आरंभणीयानि शस्यंते तैर्थैतत्त्रैष्टुभ
मछावाकोंततः शंसति संवा कर्मणेति यदेव पनाय्यं कर्म तदेतदभिवदति स
मिंषत्यन्नं वा इषोन्नाद्यस्यावरुध्या अरिष्टैर्नः पथिभिः पारयंतेति स्वस्तिता
या एवैनदहरहः शंसत्यथाह यद्वज्जागतं वै तृतीयसवनमथ कस्मादेषां त्रि
ष्टुभः परिधानीया भवंतीति वीर्यं वै त्रिष्टुब्वीर्य एवनदंततः प्रतितिष्ठंतो यंती
यमिंद्रं वरुणमष्टमगीरिति मैत्रावरुणस्य बृहस्पतिर्नः परिपातु पश्चादि
ति ब्राह्मणाछंसिन उभा जिग्यथुरित्यछावाकस्योभौ हि तौ जिग्यतुर्न
पराजयेथे न पराजिग्य इति न हि तयोः कतरश्चन पराजिग्य इंद्रश्च विष्णो
यदपस्पृधेथां त्रेधा सहस्रं वि तदैरयेथामितींद्रश्च ह वै विष्णुश्चासुरैर्युयु

ब्रा॰ष॰ धातैतान्हस्माजित्वोचतुःकल्पामहाइतिनेहतथेत्यसुराऽऊचुःसोब्रवीदिंद्रो
१२ यावदेवायंविष्णुस्त्रिर्विक्रमतेतावदस्माकमथयुष्माकमितरदितिसऽइमांल्लो
कान्विचक्रमेथोवेदानथोवाचंतदाहुःकिंतत्सहस्रमितीमेलोकाऽइमेवेदाऽ
मेरयेथा अथोवागितिब्रूयादैरयेथामित्यच्छावाकऽउक्थ्येभ्यस्यातिसहितत्रांत्योभव
त्यग्निष्टोमेहोतातिरात्रेनेवंसहितत्रांत्योभवत्यभ्यस्येत्षोळशिनी३॥नाभ्य
स्ये३त्इति॥अभ्यस्येदित्याहुःकथमन्येषांहःस्वभ्यस्यातिकथमत्रनाभ्य
स्येदितितस्मादभ्यस्येत्॥१५॥ ॥अथाहयन्नाराशंसंवैतृतीयसवनमथ
कस्मादच्छावाकोंततःशिल्पेषुनाराशंसीःशंसतीतिविकृतिर्वैनाराशंसंकि
मिवत्त्वैकिमिवच्चरेतोविक्रियतेतत्तदाविकृतंप्रजातंभवत्यथैतन्मृद्विवच्छं १२

सो दःशिथिरंयन्नाराशंसंमथैषोयंदच्छावाकस्तदृढ्हतायैदृढ्हेप्रतिष्ठास्यामऽइ
तितस्मादच्छावाकोंततःशिल्पेषुनाराशंसीःशंसतिदृढ्हतायैदृढ्हेप्रतिष्ठास्या
मऽइतिदृढ्हेप्रतिष्ठास्यामऽइति॥१६॥ ॥इतितृतीयोध्यायः॥ ॥यःश्वः
स्तोत्रियस्तमनुरूपंकुर्वंतिप्रातःसवनेहीनसंतत्यैयथावाऽएकाहःसुतऽएव
महीनस्तद्यथैकाहस्यसुतस्यसवनानिसंतिष्ठमानानियंत्येवमेवाहीनस्या
हानिसंतिष्ठमानानियंतितद्यच्छ्वःस्तोत्रियमनुरूपंकुर्वंतिप्रातःसवनेहीनसं
तत्याऽअहीनमेवतत्संतन्वंतितेवैदेवाश्चऋषयश्चाद्रियंतसमानेनयज्ञंसंत
न्वामेतितऽएतत्समानंयज्ञस्यापश्यन्त्समानान्प्रगाथान्त्समानीःप्रतिपदः
समानानिसूक्तान्योकःसारीवाऽइंद्रोयत्रवाऽइंद्रःपूर्वंगच्छत्येवतत्रापरंगच्छति

ब्रा·ष· यज्ञस्यैवसमृद्ध्यै॥१७॥ ॥तान्वाऽएतान्त्संपातान्विश्वामित्रः प्रथममपश्यत्तान्वि
१३ श्वामित्रेणदृष्टान्वामदेवोऽसृजतैवात्वामिंद्रवज्रिन्नत्रेयन्नइंद्रोजुजुषेयच्चवष्टि
कथामहामवृधत्कस्यहोतुरितितान्क्षिप्रंसमपतद्यत्क्षिप्रंसमपतंत्तत्संपातानां
संपातत्वंसहेक्षांचक्रेविश्वामित्रोयान्वाअहंसंपातानपश्यंस्तान्वामदेवोऽसृ
ष्टकानिन्वहंसूक्तानिसंपातांस्तत्प्रतिमांत्सृजेयेतिसऽएतानिसूक्तानि
संपातांस्तत्प्रतिमानसृजतसद्योहजातोवृषभःकनीनऽइंद्रःपूर्भिदा
तिरद्दासमर्कैरिमामूषुप्रभृतिंसातयेधाऽइच्छंतित्वासोम्यासःस
खायःशासद्वह्निर्दुहितुर्नप्त्यंगादभितष्टेवदीधयामनीषामितियऽएकइद्धव्य १३
श्चर्षणीनामितियस्तिग्मशृंगोवृषभोनभीमऽउदुब्रह्माण्यैरतश्रव

स्येतिवसिष्ठोऽस्माऽइदुप्रतवसेतुरायेतिनोधास्तऽएतेप्रातःसवनेषळहंस्तोत्रि
यान्छस्त्वामाध्यंदिनेहीनसूक्तानिशंसंतितान्येतान्यहीनसूक्तान्यास्त्वोयातुम
घवांऽऋजीषीतिसत्यवन्मैत्रावरुणोऽस्माऽइदुप्रतवसेतुरायेतितुरायेंद्राय ब्र
ह्माणिराततमा॥इंद्रब्रह्माणिगोतमासोऽक्रन्नितिब्राह्मणाच्छंसीशास
द्वह्निर्जनयंतवह्निमितिवह्निवदच्छावाकस्तदाहुःकस्मादच्छावाकोवदेतत्सू ह्निव
क्तमुभयत्रशंसतिपरांचिषुचैवाहःस्वभ्यावर्तिषुचेतिवीर्यवान्वाऽएषबह्वृचो
वह्निवदेतत्सूक्तंवहतिहवैवह्निर्धुरोयासुयुज्यतेतस्मादच्छावाकोवह्निवदेतत्सूक्त
मुभयत्रशंसतिपरांचिषुचैवाहःस्वभ्यावर्तिषुचतानिपंचस्वहःसुशंसंतिचतु
र्विंशेभिजितिविषुवतिविश्वजितिमहाव्रतेहीनानिहवाऽएतान्यहानिनह्येषु

नै
ब्रा॰ष॰ किंचनहीयेपरांचीनिहवाऽएतान्यहान्यनभ्यावर्त्तीनितस्मादेनान्येतेषडहःस्तु
१४ वै शंसंतियदेवैनानिशंसंत्यहीनान्स्वर्गाल्लोकांत्सर्वरूपान्त्सर्वसमृद्धानवाप्नवामेति
यदेवैनानिशंसंतीदमेवैतेनिर्ह्वयंतेयथऋषभंवाशितायैयद्वेवैनानिशंसंत्यही
नस्यसंतत्याऽअहीनमेवतत्संतन्वंति॥१८॥ ॥ततोवाऽएतांस्त्रीन्त्संपातान्मैत्रा
वरुणोविपर्यासमेकैकमहरहःशंसत्येवात्वामिंद्रवज्रिन्नत्रेतिप्रथमेहनिय
न्नइंद्रोजुजुषेयच्चवष्टीतिद्वितीयेकथामहामवृधत्कस्यहोतुरितितृतीयेत्री
नेवसंपातान्ब्राह्मणाच्छंसीविपर्यासमेकैकमहरहःशंसतींद्रःपूर्भिदातिरद्दा
नि समर्कैरितिप्रथमेहन्यऽएकइद्धव्यश्चर्षणीनामितिद्वितीयेयस्तिग्मशृंगोवृष १४
भोनभीमइतितृतीयेत्रीनेवसंपातानच्छावाकोविपर्यासमेकैकमहरहःशंस

तीमामृषुप्रभृतिंसातयेधाऽइतिप्रथमेहनीच्छंतित्वासोम्यासःसखायऽइतिद्वितीयेशा
सद्वह्निर्दुहितुर्नप्त्यंगादितितृतीयेतानिवाऽएतानिनवत्रीणिचाहरहःशस्यानितानि
द्वादशसंपद्यंतेद्वादशवैमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःप्रजापतिःप्रजापतिर्यज्ञस्तत्सं
वत्सरंप्रजापतिंयज्ञमाप्नुवंतितत्संवत्सरेप्रजापतौयज्ञेहरहःप्रतितिष्ठंतोयंतिता
न्यंतरेणावापमावपेरन्न्यूंख्याविराजौवेमदीश्चचतुर्थेहनिपंक्तीःपंचमेपारु
४ स्तोमा च्छेपीःषष्ठेथयान्यहानिमहानिस्युःकोऽअद्यनर्योदेवकामऽइतिमैत्रावरुणऽ
आवपेतवनेनवायोन्यधायिचाकन्नितिब्राह्मणाच्छंस्यायाह्यर्वाङुपवंधुरेष्ठा
इत्यच्छावाकऽएतानिवाऽआवपनान्येतैर्वाऽआवपनैर्देवाःस्वर्गंलोकमजय
न्नेतैरृषयस्तथैवैतद्यजमानाऽएतैरावपनैःस्वर्गंलोकंजयंति॥१९॥ ॥सद्यो

ब्रा·ष· हजातोवृषभःकनीनऽइतिमैत्रावरुणःपुरस्तात्सूक्तानामहरहःशंसतितदेतत्सू
१५ क्तंस्वर्ग्यमेतेनवैसूक्तेनदेवाःस्वर्गलोकमजयन्नेतेनऋषयस्तथैवैतद्यजमा
नाऽएतेनसूक्तेनस्वर्गलोकंजयंतितदुवैश्वामित्रंविश्वस्यहवैमित्रंविश्वामि
त्रऽआसविश्वंहास्मैमित्रंभवतियएवंवेदयेषांचैवंविद्वानेतन्मैत्रावरुणःपु
रस्तात्सूक्तानामहरहःशंसतितदृषभवत्पशुमद्भवतिपशूनामवरुध्यैतत्पं
चर्चंभवतिपंचपदापंक्तिःपंक्तिर्वाऽअन्नमन्नाद्यस्यावरुध्याऽउदुब्रह्मा
ण्यैरतश्रवस्येतिब्राह्मणाच्छंसीब्रह्मण्व[illegible]त्समृद्धंसूक्तमहरहःशंसति
तदेतत्सूक्तंस्वर्ग्यमेतेनवैसूक्तेनदेवाःस्वर्गलोकमजयन्नेतेनऽऋषयस्त १५
थैवैतद्यजमानाऽएतेनसूक्तेनस्वर्गलोकंजयंतितदुवासिष्ठमेतेनवैवसि

ष्ठऽइंद्रस्यप्रियंधामोपागच्छत्सपरमंलोकमजयदुपेंद्रस्यप्रियंधामगच्छतिज
यतिपरमंलोकंयएवंवेदतद्वैषळृचंषड्वाऽऋतवऋतूनामाप्त्यैतदुपरिष्टात्सं
पातानांशंसत्याप्त्वैवतत्स्वर्गलोकंयजमानाऽअस्मिन्लोकेप्रतितिष्ठंत्यभि
तष्टेवदीधयामनीषामित्यच्छावाकोहरहःशंसत्यभिवत्तष्टेरूपैभिप्रियाणि म
मर्मृशत्पराणीतियान्येवपराण्यहानितानिप्रियाणितान्येवतदभिमर्मृशतो
यंत्यभ्यारभमाणाःपरोवाऽअस्माल्लोकात्स्वर्गोलोकस्तमेवतदभिवदतिक
वींरिच्छामिसंदृशेसुमेधाऽइतियेवैतेनऋषयःपूर्वेप्रेतास्तेवैकवयस्तानेव
तदभ्यतिवदतितदुवैश्वामित्रंविश्वस्यहवैमित्रंविश्वामित्रऽआसविश्वंहा
स्मैमित्रंभवतियएवंवेदतदनिरुक्तंप्राजापत्यंशंसत्यनिरुक्तोवैप्रजापतिः

ब्रा॰ ष॰ प्रजापतेराप्त्यै सकृदिंद्रं निराह तेनैंद्राद्रूपान्न प्रच्यवंते तद्वै दशर्चं दशाक्षरा वि
१६ राळन्नं विराळन्नाद्यस्यावरुध्यै यदेव दशर्चा३म्॥ दश वै प्राणाः प्राणानेव त
दाप्नुवंति प्राणानात्मंदधते तदुपरिष्टात्संपातानां शंसत्याप्त्वैव तत्स्वर्गे लोके
यजमानाऽअस्मिंल्लोके प्रतितिष्ठंति॥२०॥ ॥कस्तमिंद्र त्वावसुं कं नव्योऽ
अतसीनां॥ कद्न्वस्याकृतमिति कद्वंतः प्रगाथाऽआरंभणीयाऽ अहरहः
शस्यं तैः को वै प्रजापतिः प्रजापतेराप्त्यै यदेव कद्वंता३ः॥ अन्नं वै कमन्नाद्य
स्यावरुध्यै यद्वेव कद्वंता३ः॥ अहरहर्वाऽएते शांतान्यहीनसूक्तान्युपयुं
जानायंति तानि कद्वद्भिः प्रगाथैः शमयंति तान्येभ्यः शांतानि कं भवंति ता १६
न्येभ्यः शांतानि कं भवंति तान्येनान्छांतानि स्वर्गं लोकमभिवहंति त्रिष्टुभः

सूक्तप्रतिपदः शंसेयुरित्याहुरेके पुरस्तात्प्रगाथानां शंसंति धाय्याऽ इति वदंतस्तत्तथा न
कुर्यात्क्षत्रं वै होता विशो होत्राशंसिनः क्षत्रायैव तद्विशं प्रत्युद्यामिनीं कुर्युः पापवस्य
सं त्रिष्टुभो मइमाः सूक्तप्रतिपदऽइत्येव विद्यात्तद्यथा समुद्रं प्रप्लुवेरन्नेवं हैव ते प्र
प्लवंते ये संवत्सरं वा द्वादशाहं वासते तद्यथा सैरावतीं नावं पारकामाः समारोहेयुर
वमेवैतास्त्रिष्टुभः समारोहंति नह वाऽएतच्छंदो गमयित्वा स्वर्गं लोकमुपावर्त्त
ते वीर्यवत्तमं हि ताभ्यो न व्याह्वयीत समानं हि छंदो थो नेद्धाय्याः करवाणीति यदे
नाः शंसंति प्रज्ञाताभिः सूक्तप्रतिपद्भिः सूक्तानि समारोहामेति यदेवैनाः शं
पं संतीदमेवैताभिर्निह्नुते यथर्षभं वाशितायै यद्वेवैनाः शंसंत्यहीनस्य संत
त्याऽ अहीनमेव तत्संतन्वंति॥२१॥ ॥अपप्राच इंद्र विश्वाँ अमित्रानिति मे

ब्रा॰ ष॰ त्रावरुणः पुरस्तात्सूक्तानामहरहः शंसत्यपापाचोऽभिभूतेनुदस्व॥ अपोदीचोअ
७७ पसूराधराचउरौयथातवशर्मन्मदेमेत्यभयस्यरूपमभयमिवहियन्निछंतिब्र
ह्मणातिब्रह्मयुजायुनज्मीतिब्राह्मणाछंस्यहरहः शंसतियुनज्मीतियुक्तवती
युक्तःऽइवह्यहीनोहीनस्यरूपमुरुंनोलोकमनुनेषिविद्वानित्यछावाहरहः को
शंसत्यनुनेषीत्यतीवह्यहीनोहीनस्यरूपंनेषीतिसत्रायणरूपंतावाऽएताः
अहरहः शस्यंतेसमानीभिः परिदध्युरोकः सारीहैषामिंद्रोयज्ञंभवतीति
यथाऽऋषभोवाशितांयथावागोः प्रज्ञातंगोष्ठमेवंहैषामिंद्रोयज्ञमेवगछ
तिनस्वनंकुर्वीययाहीनस्यपरिदध्यात्क्षत्रियोहराष्ट्राच्च्यवतेयोहैवंपरोभ ७७
वतितमभिह्वयति॥२२॥ ॥अथातोहीनस्ययुक्तिश्चविमुक्तिश्चव्यंतरि

क्षामतिरदित्यहीनंयुंक्तेऽएवेदिंद्रमितिविमुंचत्याहंसरस्वतीवतोर्नूनंसात
इत्यहीनंयुंक्ते तस्यामदेववरुणनूष्टुतऽइतिविमुंचत्येषहवाऽअहीनंतंतुमर्ह
तियऽएनंयोक्तुंचविमोक्तुंचवेदतद्यच्चतुर्विंशेहन्युज्यंतेसायुक्तिरथयत्पु
रस्तादुदयनीयस्यातिरात्रस्यविमुच्यंतेसाविमुक्तिस्तद्यच्चतुर्विंशेहन्नैका
हिकाभिः परिदध्युरत्रोहैवयज्ञंसंस्थापयेयुर्नाहीनकर्मकुर्युरथयदहीन
परिधानीयाभिःपरिदध्युर्यथाश्रांतोविमुच्यमानऽउत्क्रत्येतैवंयजमानाः
उत्क्रत्येरन्नुभयीभिः परिदध्युस्तद्यथादीर्घाध्वऽउपविमोकंयायात्तादृक्त
त्संततंहैषांयज्ञोभवति॥२३॥ व्यू मुंचंतऽएकाहेनद्वयोः सवनयोः स्तोममतिशं
सेदीर्घारण्यानिहिवैभवंतियत्रबह्वीभिः स्तोमातिशंस्यतेपरिमिताभिस्स्तुती

ब्रा·ष· यसवनेपरिमितोवैस्वर्गोलोकः स्वर्गस्यलोकस्याप्त्यैसंततोह्यस्याक्यारब्धो
१८ विस्रस्तोहीनोभवतियएवंविद्वानहीनंतनुते॥२२॥ ॥देवावैवलंगाःपर्यप वे
श्यंस्तायज्ञेनैवेप्संस्ताःषष्ठेनह्नाप्नुवंस्तेप्रातःसवनेनभाकेनवलमनभ
यंस्तंयदनभयाउन्॥ अथ्रथयन्नेवैनंततेउत्तृतीयसवनेवज्रेणवाल
खिल्याभिर्वाचःकूटेनैकपदयावलंविरुज्यगाउदाजंस्तथैवैतद्यजमानाः
प्रातःसवनेनभाकेनवलंनभयंतितंयन्नभयंतीउं॥अथयंत्येवैनंतत्त
स्मादुहोत्रकाःप्रातःसवनेनाभाकांस्त्वचान्छंसतियःककुभंनिधारयइ
इतिमैत्रावरुणःपूर्वीष्टइइंद्रायमातयइतिब्राह्मणाछंसीताहिमध्यंभ १८
राणामित्यछावाकस्तउत्तृतीयसवनेवज्रेणवालखिल्याभिर्वाचःकू

टेनैकपदयावलंविरुज्यगाउआपुवंतिपछः प्रथमंषड्वालखिल्यानांसूक्तानिविहर
त्यर्धर्चशोद्वितीयमृक्शस्तृतीयंसपछोविहरन्प्रगाथेप्रगाथएवैकपदांदध्या
त्सावाचःकूटस्ताएताःपंचैकपदाश्चतस्त्रोदशमादह्नउएकामहाव्रतादथाउ
ष्टाक्षराणिमाहानामनानिपदानितेषांयावद्भिःसंपद्यतेतावंतिशंसेन्नेतराण्या
द्रियेततथार्धर्चशोविहरंस्ताश्चैवैकपदाःशंसेत्तानिचैवाष्टाक्षराणिमहाना
मनानिपदान्यथऋकृशोविहरंस्ताश्चैवैकपदाःशंसेत्तानिचैवाष्टाक्षराणि
महानामनानिपदानिसयत्प्रथमंषड्वालखिल्यानांसूक्तानिविहरतिप्राणं
चतद्वाचंचविहरतियद्द्वितीयंचक्षुश्चतन्मनश्चविहरतियत्तृतीयंश्रोत्रंचदा त
त्मानंचविहरतितदुपाप्तोविहारःकामउउपाप्तेत्रैवालखिल्यासूपाप्तावाचः

ब्रा॰ष॰ कूटएकपदायामुपाप्तःप्राणकृस्यामविद्दतानेवंचतुर्थंप्रगाथान्छंसतिपशवोवै
१९ प्रगाथाःपशूनामवरुध्यैनांत्रैकपदांव्यवदध्याद्यदंत्रैकपदांव्यवदध्याद्वाचःकू
टेनयजमानात्पशून्निर्हण्याद्यःएनंतत्रब्रूयाद्वाचःकूटेनयजमानात्पशून्नि
रवधीरपशुमेनमकरितिशश्वत्तथास्यात्तस्मात्तत्रैकपदान्नव्यवदध्याद्द्वेवातंमसू
क्तेपर्यस्यतिसऽएवतयोर्विहारस्तदेतत्सोबलायसर्पिर्वात्सिःशशंससहोवाचभू
क यिष्ठानहंयजमानेपशून्पर्यग्रहेषमानिष्ठाऽउमामागमिष्यंतीतितस्मैहयथाम
हद्भ्यःऋत्विग्भ्यःऽएवंनिनायतंदतत्पशव्यंचस्वर्ग्यंचशस्त्रंतस्मादेतच्छंसति॥
॥२४॥ ॥इंद्राहणंरोहतितस्योक्तंब्राह्मणंमेंद्रंपशुकामस्यरोहेदैंद्रावैपश १९
वस्तज्जागतंस्याज्जागतावैपशवस्तन्महासूक्तंस्याद्भूयिष्ठेष्वेवतत्पुशुष्वय

जमानंप्रतिष्ठापयतिवरोरोहेतन्महासूक्तंचजागतंचैंद्रावरुणेप्रतिष्ठाकामोरोहे स्य
देतद्वैदेवतावाऽएषाहोत्रेतत्प्रतिष्ठायेदैंद्रावरुणोतदेनत्स्वायामेवप्रतिष्ठायामंततः
प्रतिष्ठापयतियदैवैंद्रावरुणा३इ॥एषाहवाऽअत्रनिविन्निविदावैकामाआप्यं
तेसयद्वैंद्रावरुणेरोहेत्सोपर्णेरोहेत्तदुपाप्तएँद्रावरुणेकामःऽउपाप्तःसौपर्णे
॥२५॥ ॥तदाहुःसंशंसेत्षष्ठेहा३न्न॥नसंशंसे३त्तइति॥संशंसेदित्याहुः
कथमन्यष्वहःसुसंशंसतिकथमत्रनसंशंसेदित्यथोखल्वाहुर्नैवसंशं
सेत्स्वर्गोवैलोकःषष्ठमहरसमायीवैस्वर्गोलोकःकश्चिद्वैस्वर्गेलोकेसमे
तीतिसयत्संशंसेत्समानंतत्कुर्यादथयन्नसंशंसतीयं॥तत्स्वर्गस्यलोकस्य
रूपंतस्मान्नसंशंसेद्वैदेवनसंशंसती३॥आत्मावैस्तोत्रियःप्राणावाल

रिवल्याःसयत्संशंसेदेताभ्यांदेवताभ्यांयजमानस्यप्राणान्वीयाद्यऽएनंतत्रब्रूयादेता
भ्यांदेवताभ्यांयजमानस्यप्राणान्व्यगात्प्राणऽएनंहास्यतीतिशश्वत्तथास्यात्तस्मान्न
संशंसेत्सयदीक्षिताशंसिषंवालखिल्याहंतपुरस्ताद्दूरोहणस्य[illegible]सं
शंसानीतिनोऽएवंतस्याशामियात्तंयदिदर्पऽएवंविंदेदुपरिष्टाद्दूरोहणस्यापिब
ह्वनिशतानिशंसेद्धस्यातत्काममायतथाकुर्यादेत्रैवतदुपाप्तमैंद्र्योवालखिल्या
स्तासांद्वादशाक्षराणिपदानितत्रसकामऽउपाप्तायऽऐंद्रेजागतेथयदेमैंद्रावरु
णंसूक्तमैंद्रावरुणीपरिधानीयातस्मान्नसंशंसेत्तदाहुर्यथावावस्तोत्रमेवंश
स्त्रंविहृतावालखिल्याःशस्यंतेविहृतांस्तोत्रा३म्॥विहृतमितिब्रूयाद्द्वादशाक्षरेण २०
द्वादशाक्षरमितितदाहुर्यथावावशस्त्रमेवंयाज्यातिस्रोदेवताःशस्यंतेग्निरिं
अविहृतां३इति॥

ड्रावरुणइत्यथैंद्रावरुण्यायजतिकथमग्निरनंतरितऽइतियोवाऽअग्निःसवरु
णस्तदप्येतदृषिणोक्तंत्वमग्नेवरुणोजायसेयदितितद्यदेवैंद्रावरुण्यायजतितेन
नाग्निरनंतरितोनंतरितः॥२८॥ ॥इतिषष्ठमपंचिकायांचतुर्थोध्यायः॥ ॥
शिल्पानिशंसंतिदेवशिल्पान्येतेषांवैशिल्पानामनुकृतीहशिल्पमधिगम्यते
हस्तीकंसोवासोहिरण्यमश्वतरीरथःशिल्पंशिल्पंहास्मिन्नधिगम्यतेयए
वंवेदयंदेवशिल्पानी॥आत्मसंस्कृतिर्वावशिल्पानिछंदोमयंवाऽएतैर्यजमा
नआत्मानंसंस्कुरुतेनाभानेदिष्ठंशंसतिरेतोवैनाभानेदिष्ठोरेतस्तत्सिंचति
तमनिरुक्तंशंसत्यनिरुक्तंवैरेतोगुहायोन्यांसिच्यतेसरेतोमिश्रोभवतिकृमया
रेतःसंजग्मानोनिषिंचदितिरेतःसमृध्याऽएवंतंसनाराशंसंशंसतिप्रजा

ब्रा·ष· वैनरोवाक्शंसः प्रजास्वेवतद्वाचंदधातितस्मादिमाः प्रजावदंत्योजायंतेतंहैकेपुर
२१ स्ताछंसंतिपुरस्तादायतनावागितिवदंतऽउपरिष्टादेकेऽउपरिष्टादायतनावा
गितिवदंतोमध्यऽएवशंसेन्मध्यायतनावाइयंवागुपरिष्टान्नेदीयसीवोपरि
ष्टान्नेदीयसीववाऽइयंवाक्तंहोतारेतोभूतंसिक्त्वामैत्रावरुणायसंप्रयछत्ये
तस्यत्वंप्राणान्कल्पयेति॥२७॥ ॥वालखिल्याःशंसंतिप्राणावैवालखि
ल्याःप्राणानेवास्यतत्कल्पयंतिताविहृताःशंसंतिविहृतावाऽइमेप्राणाः
प्राणेनापानोपानेनव्यानःसपच्छःप्रथमेसूक्तेविहरत्यर्धर्चशोद्वितीयेऋक्कु र चै
शस्तृतीयंसयत्प्रथमेसूक्तेविहरतिप्राणंचतद्वाचंचविहरतियद्द्वितीये २१
चक्षुश्चतन्मनश्चविहरतियत्तृतीयेश्रोत्रंचतदात्मानंचविहरतितंहैकेस

हबृहत्यांसहसतोबृहत्यांविहरंतिनतथाविहरेत्कामंनेत्तुप्रगाथाःकल्पं
तेतिमर्शमेवविहरेत्तथावैप्रगाथाःकल्पंतेप्रगाथावैवालखिल्यास्तस्माद
तिमर्शमेवविहरेद्धंदेवातिमर्शां३म्॥ आत्मावैबृहतीप्राणाःसतोबृहतीस
बृहतीमशंसीत्सऽआत्माथसतोबृहतींतेप्राणाःअथबृहतीमथसतोबृहतींतदा
त्मानंप्राणैःपरिबृंहन्नितितस्मादतिमर्शमेवविहरेद्धंदेवातिमर्शां३म्॥ आत्मा
वैबृहतीपशवःसतोबृहतीसबृहतीमशंसीत्सआत्माथसतोबृहतींतेपशवो
थबृहतीमथसतोबृहतींतदात्मानंपशुभिःपरिबृंहन्नितितस्मादतिमर्श
मेवविहरेद्धंदेवातमासूक्तेपर्यस्यतिसऽएवतयोर्विहारस्तस्यंमैत्रावरुणः
प्राणान्कल्पयित्वाब्राह्मणाछंसिनेसंप्रयछत्यतंत्वंप्रजनयेति॥२८॥ ॥
ल

ब्रा॰ष॰

सुकीर्तिंशंसतिदेवयोनिर्वैसुकीर्तिस्तद्यज्ञाद्देवयोन्यैयजमानंप्रजनयतितंवृषा
२२ कपिंशंसत्यात्मावैवृषाकपिरात्मानमेवास्यतत्कल्पयतितंन्यूंखयत्यन्नंवैन्यूं
खंवस्वन्नंखंवस्तदस्मैजातायान्नाद्यंप्रतिदधातियथाकुमारायस्तनंसपांक्तो
भवतिपांक्तोयंपुरुषःपंचधाविहितोलोमानित्वङ्मांसमस्थिमज्जासयावा
नेवपुरुषस्तावंतंयजमानंसंस्करोतितंब्राह्मणाच्छंसीजनयित्वाच्छावाकाय
संप्रयच्छत्येतस्यत्वंप्रतिष्ठांकल्पयेति॥२९॥ ॥एवयामरुतंशंसतिप्रतिष्ठा
वाऽएवयामरुत्प्रतिष्ठामेवास्यतत्कल्पयतितंन्यूंखयत्यन्नंवैन्यूंखो
न्नाद्यमेवास्मिंस्तद्दधातिसजागतोवातिजागतोवासर्वंवाऽइदंजागतं २२
वातिजागतंवासउमारुतऽआपोवैमरुतऽआपोन्नमभिपूर्वमेवास्मिंस्त

दन्नाद्यंदधातितान्येतानिसहचराणीत्याचक्षतेनाभानेदिष्ठंवालखिल्यावृषाकपि
मेवयामरुतंतानिसहवाशंसेत्सहवानशंसेद्यदेनानिनानाशंसेद्यथापुरुषंवा
रेतोवाविच्छिंद्यात्तादृक्तत्तस्मादेनानिसहवाशंसेत्सहवानशंसेत्सहबुलिलऽ
आश्वतरऽआश्विर्वैश्वजितोहोतासन्नीक्षांचक्रेऽएषांवाएषांशिल्पानांवि
श्वजितिसांवत्सरिकेहंतमध्यंदिनमभिप्रत्येतोर्हंताहमित्थमेवयामरुतंशंस
यानीतितद्धतथाशंसयांचकारतद्धतथाशस्यमानेगोश्लऽआजगामसहो
वाचहोतःकथातेशस्त्रंविचक्रंप्लवतइतिकिंह्यभूदित्येवयामरुदयमुत्तर
तःशस्यतइतिसहोवाचेंद्रोवैमध्यंदिनःकथेंद्रंमध्यंदिनांनिनीषसीतिनें
द्रंमध्यंदिनांनिनीषामीतिहोवाचछंदस्त्विदममध्यंदिनसाच्यवंजाग

ब्रा·६ तोवातिजागतोवासार्वेवाऽइदंजागतंवातिजागतंवासउमारुतोमेवशांसिष्ट
२३ तिसहोवाचारमाछावाकेत्यथहास्मिन्ननुशासनमीषेसहोवाचेंद्रमपाविद्धं
न्यंगंशंसत्वथत्वमेतं होतरुपरिष्टाद्रोध्येधाय्यायेपुरस्तान्मारुतस्या
व्यस्याथाइतितद्वतथाशंसयांचकारतदिदमप्येतर्हितथैवशस्यते॥३०॥ ॥
तदाहुर्यदस्मिन्विश्वजित्यतिरात्रेऽएवंषष्ठेहनिकल्पतेयज्ञ:कल्पतेयजमानस्य
प्रजाति:कथमत्राशस्तऽएवनाभानेदिष्ठोभवत्यथमैत्रावरुणोवालखिल्या:
शंसतितेप्राणारेतोवाऽअग्रेथप्राणाएवंब्राह्मणाछंस्यशस्तएवनाभानेदि
ष्ठोभवत्यथवृषाकपिंशंसतिसऽआत्मारेतोवाऽअग्रेथात्माकथमत्रयज २३
मानस्यप्रजाति:कथंप्राणाऽअविक्लृप्ताभवंतीतियजमानंहवाऽएतेनस

र्वेणयज्ञक्रतुनासंस्कुर्वंतिसयथागर्भोयोन्यामंतरेवंसंभवंछेतेनवैसकृद्देवाग्रेस
र्व:संभवत्येकेकंवाअंगंसंभवत:संभवतीतिसर्वाणिचेत्समानेहन्क्रियेरन्कल्प
तऽएवयज्ञ:कल्पतेयजमानस्यप्रजातिरथैतंहोतेवषामरुतंतृतीयसवनेशं
सतितद्यास्यप्रतिष्ठातस्यामेवैनंतदंतत:प्रतिष्ठापयति॥३१॥ ॥छंदसांवैषष्ठेना
ह्नाप्तानांरसोत्यनेदत्सप्रजापतिरबिभेत्पराङ्यंछंदसांरसोलोकानत्येष्यतीति
तंपरस्ताछंदोभि:पर्यगृह्णान्नाराशंस्यागायत्र्यारैभ्यात्रिष्टुभ:पारिक्षित्याजगत्या:
कारव्ययानुष्टुभस्तत्पुनश्छंद:सुरसमदधात्सरसैर्हास्यछंदोभिरिष्टंभवतिसर
सैश्छंदोभिर्यज्ञंतनुतेयएवंवेदनाराशंसी:शंसतिप्रजावैनरोवाक्शंस:प्रजा
स्वेवतद्वाचंदधातितस्मादिमा:प्रजावदंत्योजायंतेयऽएवंवेदयंदवनाराशंसीरु:॥

ऋषयश्च

ब्रा·ष· शंसंतोवैदेवाश्चस्वर्गंलोकमायंस्तथैवैतद्यजमानाःशंसंतऽएवस्वर्गंलोकंयंतिताः
२५ प्रग्राहंशंसतियथावृषाकपिंवार्षाकपंहिवृषाकपेस्तन्न्यायमेतितासुनन्यूंखयंन्ती
वीवनर्देत्सहितासान्यूंखोरेभीःशंसतिरेभंतोवैदेवाश्चऋषयश्चस्वर्गंलोकमा
यंस्तथैवैतद्यजमानारेभंतएवस्वर्गंलोकंयंतिताःप्रग्राहंशंसतियथावृषाकपिं
वार्षाकपंहिवृषाकपेस्तन्न्यायमेतितासुनन्यूंखयंन्तीवीवनर्देत्सहितासान्यूंखःपा
रिक्षितीःशंसत्यग्निर्वैपरिक्षिदग्निर्हीमाःप्रजाःपरिक्षेत्यग्निंहीमाःप्रजाःपरि
क्षियंत्यग्नेरेवसायुज्यंसरूपतांसलोकतामश्नुतेयऽएवंवेदयदेवपारिक्षितीः॥३॥
संवत्सरोवैपरिक्षित्संवत्सरोहीमाःप्रजाःपरिक्षेतिसंवत्सरंहीमाःप्रजाःपरिक्षियं २५
तिसंवत्सरस्यैवसायुज्यंसरूपतांसलोकतामश्नुतेयऽएवंवेदताःप्रग्राहंशंस

तियथावृषाकपिंवार्षाकपंहिवृषाकपेस्तन्न्यायमेतितासुनन्यूंखयंन्तीवीवनर्देत्स
हितासान्यूंखःकारव्याःशंसतिदेवावैयत्किंचकल्याणंकर्माकुर्वंस्तत्कारव्याभिर
वाप्नुवंस्तथैवैतद्यजमानायत्किंचकल्याणंकर्मकुर्वंतितत्कारव्याभिराप्नुवंतिताः
प्रग्राहंशंसतियथावृषाकपिंवार्षाकपंहिवृषाकपेस्तन्न्यायमेतितासुनन्यूंख
यंन्तीवीवनर्देत्सहितासान्यूंखोदिशांक्लृप्तीःशंसतिदिशऽएवतत्कल्पयंतिताः
पंचशंसतिपंचवाऽइमादिशश्चतस्रस्तिरश्च्यऽएकोर्ध्वातासुनन्यूंखयंन्नैवैवच
निनर्देन्नेदिमादिशोन्यूंखयानीतिताअर्द्धर्चशःशंसतिप्रतिष्ठायाऽएवजनकल्पाः
शंसतिप्रजावैजनकल्पादिशऽएवतत्कल्पयित्वातासुप्रजाःप्रतिष्ठापयतितासु
नन्यूंखयंन्नैवैवचनिनर्देन्नेदिमाःप्रजान्यूंखयानीतिताऽअर्द्धर्चशःशंसतिप्रति

शः

ब्रा॰ ष॰ ष्ठाया ऽ एवैंद्रगाथाः शंसतींद्रगाथाभिर्वै देवा असुरानभिगायाथैनानत्या
२५ यंस्तथैवैतद्यजमाना ऽ इंद्रगाथाभिरेवाप्रियं भ्रातृव्यमभिगायाथैनमतियंति
ता ऽ अर्धर्चशः शंसति प्रतिष्ठाया ऽ एव ॥ ३२ ॥ ॥ एतशप्रलापं शंसत्येतशो ह
वै मुनिरग्नेरायुर्ददर्श यज्ञस्यायातयाममिति हैक आहुः सोऽब्रवीत्पुत्रान्पुत्रका
अग्नेरायुरदर्शं तदभिलपिष्यामि यत्किंच वदामि तन्मा परिगातेति स प्रत्य
पद्यतैता ऽ अश्वा ऽ आप्लवंते प्रतीपं प्रातिसत्वनमिति तस्याभ्यग्निरैतशायन
एत्याकालेऽभिहाय मुखमप्यगृह्णाद् दृप्तन्नः पितेति तं होवाचापेह्यलसोऽभू
र्यो मे वाचमवधीः शतायुं गामकरिष्यं सहस्रायुं पुरुषं पापिष्ठां ते प्रजां करो २५
मि यो मेत्थमसक्था इति तस्मादाहुरभ्यग्नय ऐतशायना ऽ और्वाणां पापि

ष्ठा इति तं हैके भूयांसं शंसंति सन्न निषेधेद्यावत्कामं शंसेत्स्येव ब्रूयादायुर्वा एत
शप्रलापः आयुरेवैतद्यजमानस्य प्रतारयति य ऽ एवं वेद यद्वैवैतशप्रलापा ३३ ॥
छंदसां ह वा एष रसो यदेतशप्रलापश्छंदःस्वेवैतद्रसं दधाति सरसैर्हास्य छंदो
भिरिष्टं भवति सरसैश्छंदोभिर्यज्ञं तनुते य ऽ एवं वेद यद्वैवैतशप्रलापा ३४ ॥ अ
यातयामा वा ऽ अक्षितिरेतशप्रलापोऽयातयामा मे यज्ञे सदक्षितिर्मे यज्ञे सदि
दिति तं वा एतमेतशप्रलापं शंसति पदावग्राहं यथानिविदं तस्योत्तमेन प
देन प्रणौति यथा निविदः प्रवह्लिकाः शंसति प्रवह्लिकाभिर्वै देवा ऽ असुरान्
प्रवह्ल्याथैनानत्यायंस्तथैवैतद्यजमानाः प्रवह्लिकाभिरेवाप्रियं भ्रातृव्यं
प्रवह्ल्याथैनमतियंति ता ऽ अर्धर्चशः शंसति प्रतिष्ठाया ऽ एवाजिज्ञासे

न्याः शंसत्याजिज्ञासेन्याभिर्वै देवा ऽअसुरानाज्ञायाथैनानत्यायंस्तथैवैतद्यजमा
नाऽआजिज्ञासेन्याभिरेवाप्रियं भ्रातृव्यमाज्ञायाथैनमतियंति ताऽअर्धर्चशः
शंसति प्रतिष्ठायाऽएव प्रतिराधं शंसति प्रतिराधेन वै देवाऽअसुरान्प्रतिरा
ध्याथैनानत्यायंस्तथैवैतद्यजमानाः प्रतिराधेनैवाप्रियं भ्रातृव्यं प्रतिरा
ध्याथैनमतियंत्यतिवादं शंसत्यतिवादेन वै देवाऽअसुरानत्युद्याथैनान
त्यायंस्तथैवैतद्यजमानाऽअतिवादेनैवाप्रियं भ्रातृव्यमत्युद्याथैनम
तियंति तमर्धर्चशः शंसति प्रतिष्ठायाऽएव ॥३३॥ ॥देवनीथं शंसत्या
दित्याश्च ह वा अंगिरसश्च स्वर्गे लोकेऽस्पर्धंत वयं पूर्व एष्यामो वयमिति २६
ते हांगिरसः पूर्वे श्वः सुत्यां स्वर्गस्य लोकस्य ददृशुस्तेऽग्निं प्रजिघ्युरं

गिरसां वा एकोऽग्निः परेह्यादित्येभ्यः श्वः सुत्यां स्वर्गस्य लोकस्य प्रब्रूहीति ते हा
दित्याऽअग्निमेव दृष्ट्वा सद्यः सुत्यां स्वर्गस्य लोकस्य ददृशुस्तानेत्याब्रवीच्छ्वः
सुत्यां वः स्वर्गस्य लोकस्य प्रब्रूम इति ते होचुरथ वयं तुभ्यं सद्यः सुत्यां स्वर्गस्य
लोकस्य प्रब्रूमस्त्वयैव वयं होत्रा स्वर्गं लोकमेष्याम इति स तथेत्युक्त्वा प्रत्युक्तः
पुनराजगाम ते होचुः प्रावोचा३ इति । प्रावोचमिति होवाचाथो मे प्रति प्रावो
चन्निति नो हि न प्रत्यज्ञास्था३ इति । प्रति वा अज्ञासमिति होवाच यशसा वा
एषोऽभ्यैति य आर्त्विज्येन तं यः प्रतिरुन्धे यशः स प्रतिरुन्धे तस्मान्न प्रत्यरौ
त्सीति यदि त्वस्मादपोऽज्जिगांसेद्यज्ञेनास्मादपोदियात् । यदि त्वयाज्यस्वयं
मयोदितं तस्मात् ॥३४॥ ॥ते हादित्यानंगिरसो याजयंस्तेभ्यो याजयद्भ्यो

३ न्नेन्माश्रुचाविद्धाश्रुचाविध्यादितियदिदत्वेनांप्रतिगृह्णीयो ३

ब्रा·ष· इमां पृथिवींपूर्णांदक्षिणानामदद्दुस्तानियंप्रतिगृह्णीतातपत्तान्यत्वं जन्त्मासिंहीभू
२७ त्वाविजृंभंतीजनानचरत्तस्याः शोचत्याऽइमेप्रदराः प्रादीर्यंतयस्याऽइमेप्रदराः
समेवहैवंतः पुरातस्मादाङ्कुर्नेनिष्टत्तदक्षिणांप्रतिगृह्णीयाद्दप्रियायैनांक्रात्व्या
यदद्यात्त्विराहैवभवत्यथयोसौतपतीञ्ञ॥ एषोश्वः श्वेतोरूपंकृत्वाश्वाभिधान्यपि
हितेनात्मनाप्रतिचक्रमइमंवोनयामःइतिसऽएषदेवनीथोनूच्यतेऽआदित्या
हजरितरंगिरोभ्योदक्षिणामनयन्॥ तांहजरितर्नप्रत्यायन्निति निहितऽइमांप्र
त्यायंस्तासुहजरितः प्रत्यायन्निति प्रतिहितेसुमायंस्तांहजरितर्नप्रत्यगृह्णन्निति भा
नहितइमांप्रत्यगृभ्णंस्तासुहजरितः प्रत्यगृभ्णन्निति प्रतिहितेसुमगृभ्णन्नहा २७
नेतसंनविचेतनानीत्येषहवाऽअक्नांविचेतयितांजज्ञानेतसन्नपुरोगवासऽइति

दक्षिणांवैयज्ञानांपुरोगवीयथाहवाइदमनोपुरोगवंरिष्यत्येवंहैवयज्ञोदक्षिणोरिष्यतितं
स्मादाङ्कुर्दातव्येवयज्ञेदक्षिणाभवत्यप्यल्पिकाप्युतश्वेतआश्वुपत्नी॥ उतोपद्याभिर्ज
विष्ठः॥ उतेमाश्रुमानंपिपर्ति॥ आदित्यारुद्रावसवस्त्वेळते॥ इदंराधः प्रतिगृभ्णीह्यं
गिरइति प्रतिग्रहमेवतद्राधसंएच्छन्निदंराधोबृहत्पृथु॥ देवाददत्वावरं॥ तद्वोअस्तु
सुचेतनं॥ युष्मेअस्तुदिवेदिवे॥ प्रत्येवगृभायतेति प्रत्येवैनंमेतदजग्रंभेषंतंवाएतं
देवनीथंशंसति पदावग्राहंयथानिविदंतस्योत्तमेनपदेनप्रणौतियथानिविदः॥
५॥ ॥भूतेछदःशंसति भूतेछद्विवैदेवाअसुरानुपासचंतौतेवयुद्धेनोतेवमा
यायोतेषांवैदेवाअसुराणांभूतेछद्विरेवप्रभूतंछादयित्वाथैनानत्यायंस्तथैवैतद्य
जमानाभूतेछद्विरेवाप्रियस्यभ्रातृव्यस्यभूतंछादयित्वाथैनमतियंतितांअर्धर्चे

ब्रा·षृ· शः शंसति प्रतिष्ठायामेवाहनस्याः शंसतीत्याहनस्यांद्वै रेतः सिच्यंते रेतसः प्रजाः प्र
२८ जायंते प्रजातिमेव तद्दधाति ताद्दशं शंसति दशाक्षरा विराड्विराळन्नं विराळन्नाद्रेतः
सिच्यंते रेतसः प्रजाः प्रजायंते प्रजातिमेव तद्दधाति तान्न्यूंखयत्यन्नं वै न्यूंखोन्ना
द्रेतः सिच्यंते रेतसः प्रजाः प्रजायंते प्रजातिमेव तद्दधाति दधिक्राव्णो अकारिषमिति
दाधिक्रीं शंसति देवपवित्रं वै दधिक्रा इदं वा इदं व्याहनस्यां वाचमवादीत्तद्देवपवि
त्रेण वाचं पुनीते सानुष्टुब्भवति वाग्वा अनुष्टुप्पूतत्स्वेन छंदसा वाचं पुनीते सुता
सोमधुमत्तमा इति पावमानीः शंसति देवपवित्रं वै पावमान्य इदं वा इदं व्याहनस्यां
वाचमवादीत्तं देवपवित्रेणैव वाचं पुनीते ता अनुष्टुभो भवंति वाग्वा अनु
ष्टुप्पूतत्स्वेनैव छंदसा वाचं पुनीते वद्रप्सो अंशुमतीमतिष्ठदित्यैंद्राबार्हस्पत्यं तृचं शंसति २८

ब्रा·ष· विशो अदेवीरभ्याचरंतीर्बृहस्पतिना युजेंद्रः ससाह इत्यसुरविशं ह वै देवानभ्युदाचार्य आसीत्स ष्या२
२९ इंद्रो बृहस्पतिनैव युजासुर्यं वर्णमभिदासंतमपाहंस्तथैवैतद्यजमान इंद्राबृहस्पतिभ्यामेव युजासु ना
र्यं वर्णमभिदासंतमपघ्नंते तदाहुः संशंसेत्षष्ठेहा ३ न ॥ न संशंसे ३ दिति ॥ संशंसेदित्याहुः
कथमन्येष्वहःसु संशंसति कथमत्र न संशंसेदित्यथो खल्वाहुर्नैव संशंसेत्स्वर्गो वै लोकः ष
ष्ठमहः समार्यो वै स्वर्गो लोकः कश्चिद्वै स्वर्गे लोके समेतीति स यत्संशंसेत्समानं तत्कुर्याद
थ यन्न संशंसतीति ॥ तत्स्वर्गस्य लोकस्य रूपं तस्मान्न संशंसेद्यं देवन संशंसतीति ॥ एतानि वा
अत्रोक्थानि नाभानेदिष्ठो वालखिल्या वृषाकपिरेवयामरुत्स यत्संशंसेदपेव स एतेषूक्था
नां गाधुयोदंद्रो वृषाकपिः सर्वाणि छंदांस्येतश प्रलापस्तत्र स कामम उपाप्नोति य ऐंद्रे जागते
यदं मैंद्रावार्हस्पत्यं सूक्ते मैंद्रावार्हस्पत्यायां परिधानीयां तस्मान्न संशंसेन्न संशंसेत् ॥
३६॥ ॥इति षष्ठ पंचिकायां पंचमो ध्यायः॥ ॥शके १७३७ युवा मार्गशुक्ल १ प्रतिपदि संपूर्ण
हिंपाथी जनार्दन हरडीकर वस्तीनेवेण॥ २९

सप्तम पंचिका

Saptama Panchika		Title
		Author
		Editor
	Saka 1737	Year, Vols.
		Publisher
433		Remarks

432

अथसप्तमपंचिकाप्रारंभोयम्

433

स॰पं॰ १ श्रीगणेशायनमः हरिःॐ ३म् अथातः पशोर्विभक्तिस्तस्यविभागंवक्ष्या
मोहनूसजिह्वेप्रस्तोतुःश्येनंवक्षऽउद्गातुःकंठःकाकुद्रःप्रतिहर्तुर्दक्षिणाश्रो
णिर्होतुःसव्याब्रह्मणोदक्षिणंसक्थिमैत्रावरुणस्यसव्यंब्राह्मणाच्छंसिनो
दक्षिणंपार्श्वंसांसमध्वर्योःसव्यमुपगातॄणांसव्योंसःप्रतिप्रस्थातुर्दक्षिणं
दोर्नेष्टुःसव्यंपोतुर्दक्षिणऽऊरुरछावाकस्यसव्यऽआग्नीध्रस्यदक्षिणोबा
हुरात्रेयस्यसव्यःसदस्यस्यसदंचानूकंचगृहपतेर्दक्षिणौपादौगृहपते
र्व्रतप्रदस्यसव्यौपादौगृहपतेर्भार्यायैव्रतप्रदस्यौष्ठएनयोःसाधारणोभ
वतितंगृहपतिरेवप्रशिंष्याज्जाघनींपत्नीभ्योहरंतितांब्राह्मणायदद्युः
स्कंध्याश्चमणिकास्तिस्रश्चकीकसाग्रावस्तुतस्तिस्रश्चैवकीकसाऽअ १

र्द्धंवैकर्तस्योन्नेतुरर्धंचैववैकर्तस्यक्लोमाचशमितुस्तद्ब्राह्मणायदद्याद्यद्य
ब्राह्मणःस्याच्छिरःसुब्रह्मण्यायैयःश्वःसुत्यांप्राहतस्याजिनमिळासर्वेषांहोतु
र्वातावाऽएताःषट्त्रिंशतमेकपदायज्ञंवहंतिषट्त्रिंशदक्षरावैबृहतीबार्हताः
स्वर्गालोकाःप्राणांश्चैवतत्स्वर्गांश्चलोकानाप्नुवंतिप्राणेषुचैवतत्स्वर्गेषुच
लोकेषुप्रतितिष्ठंतोयंतिसएषःस्वर्ग्यःपशुर्यएनमेवंविभजंत्यथयेतोन्यथा
तद्यथासेलगावापापकृतोवापशुंविमथ्नीरंस्तादृक्तत्तांवाएतांपशोर्विभक्तिं
श्रौतऋषिर्देवभागोविदांचकारतामुहाप्रोच्यैवास्माल्लोकादुच्चक्रामतामुह
गिरिजायबाभ्रव्यायामनुष्यःप्रोवाचततोहैनामेतदर्वाङ्मनुष्याऽअधीयते
धीयते॥१॥ ॥इतिसप्तमपंचिकाप्रथमोध्यायः॥ ॥तदाहुर्यऽआहिता

स.पं. २ ग्निरुपवसथेम्रियेतकथमस्ययज्ञस्यादितिनैनंयाजयेदिस्याङ्कुरनभिप्राप्तोहि
यज्ञंभवतीतितदाहुर्यऽआहिताग्निरधिश्रितेग्निहोत्रेसान्नाय्येवाहविष्युवाम्रि
येतकातत्रप्रायश्चित्तिरित्यत्रैवैनान्यनुपर्यादध्याद्यथासर्वाणिसंदह्येरन्नेसा
तत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यऽआहिताग्निरासन्नेषुहविष्षुम्रियेतकातत्रप्राय
श्चित्तिरितियाभ्यऽएवतानिदेवताभ्योहवींषिगृहीतानिभवंतिताभ्यःस्वाहे
त्येवैनान्याहवनीयेसर्वहुंतिजुहुयात्सातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यऽआहिता
ग्निःप्रवसन्म्रियेतकथमस्याग्निहोत्रंस्यादित्यभिवान्यवत्सायाःपयसाजु
हुयात्ऽदन्यदिवैतत्पयोयदभिवान्यवत्सायाऽअन्यदिवैतदग्निहोत्रंयत्प्रेत
स्यापिवायतएवकुतश्चपयसाजुहुयुरथाप्याहुरेवमेवैनानजस्रानजुहुतःइं २

धीरन्नाशरीराणामाहर्तोरितियदिशरीराणिनविद्येरन्पर्णशरःषष्टिस्त्रीणिच
शतान्याहृत्यतेषांपुरुषरूपकमिवकृत्वातस्मिंस्तामावृतंकुर्युरथैनांशरीरैराहृ
तैःसंस्पर्श्योद्वासयेयुरध्यर्धशतंकायेसक्थिनीद्विपंचाशेचविंशोचोरूद्विपंच
विंशौद्वौपंतुशिरस्युपरिदध्यात्सातत्रप्रायश्चित्तिः॥२॥ ॥तदाहुर्यस्याग्निहो
त्र्युपावसृष्टादुह्यमानोपविशेत्कातत्रप्रायश्चित्तिरितितामभिमंत्रयेतयस्मा
द्भीषानिषीदसिततोनोऽअभयंकृधि॥पशून्नःसर्वान्गोपायनमोरुद्रायमी
ढुषऽइतितामुत्थापयेदुदस्थाद्देव्यदितिरायुर्यज्ञपतावधात्॥इंद्रायकृण्वती
भागंमित्रायवरुणायचेत्यथास्याऽउदपात्रमूधसिचमुखेचोपगृह्णीयाद
थैनांब्राह्मणायदद्यात्सातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टाउ

स॰पं॰
२ ह्यमानावाश्येतंकातत्रप्रायश्चित्तिरित्यशनायांहवाएषायजमानस्यप्रतिख्या
यवाश्यतेतामन्नमप्यादध्येच्छांत्यैशांतिर्वाअन्नंसूयवसाद्भगवतीहिभूयाः इति
सातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्याग्निहोत्र्युपावसृष्टादुह्यमानास्पंदेतंकातत्र
प्रायश्चित्तिरितिसायत्तत्रस्कंदयेत्तदभिमृश्यजपेद्यदद्यदुग्धंपृथिवीमसृप
यदोषधीरत्यसृपद्यदापः॥ पयोगृहेषुपयोअघ्न्यायांपयोवत्सेषुपयोअस्तु
तन्मयीतितत्रयत्परिशिष्टंस्यात्तेनजुहुयाद्यद्यलंहोमायस्याद्यद्युवैसर्वंसि
क्तंस्यादथान्यामाहूयतांदुग्ध्वातेनजुहुयादात्वेवश्रद्धायैहोतव्यंसातत्रप्रा
यश्चित्तिः॥३॥ ॥तदाहुर्यस्यसायंदुग्धंसान्नाय्यंदुष्येद्वापहरेद्वाकातत्रप्रा
यश्चित्तिरितिप्रातर्दुग्धंद्वैधंकृत्वातस्यान्यतरांभक्तिमातच्यतेनयजेतसात्त २

त्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्यप्रातर्दुग्धंसान्नाय्यंदुष्येद्वापहरेद्वाकातत्रप्रायश्चि
त्तिरित्यैंद्रंवामाहेंद्रंवापुरोडाशंतंस्यस्थानेनिरुप्यतेनयजेतसातत्रप्रायश्चित्तिस्त
दाहुर्यस्यसर्वमेवसान्नाय्यंदुष्येद्वापहरेद्वाकातत्रप्रायश्चित्तिरित्यैंद्रंवामाहेंद्रंवेति
समानंसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्यसर्वाण्येवहवींषिदुष्येयुर्वापहरेयुर्वाकात
त्रप्रायश्चित्तिरित्याज्यस्यैनानियथादेवतंपरिकल्प्यतयाज्यहविषेष्ट्यायजेता
तोन्यामिष्टिमनुल्बणांतन्वीतयज्ञोयज्ञस्यप्रायश्चित्तिः॥४॥ ॥तदाहुर्यस्या
ग्निहोत्रमधिश्रितममेध्यमापद्येतंकातत्रप्रायश्चित्तिरितिसर्वमेवैनत्स्रुच्यासि
पर्यासिच्य प्राङुद्द्रुत्याहवनीयेहैतांसमिधमभ्यादध्यात्यथोत्तरतः आहवनीय
स्योष्णंभस्मनिरूह्यजुहुयान्मनसावाप्राजापत्ययावर्चातक्षुतंवाहुतंवैसय

सं॰ पं॰
४
धेकस्मिन्नुन्नीतेयदिद्वयोरेषऽएवकल्पस्तत्रेच्छापनयितुंशक्नुयान्निषिंच्येत
दुष्टमदुष्टमभिपर्यासिंच्येत्तस्ययथोन्नीतंस्यात्तथाजुहुयात्सातत्रप्रायश्चित्ति
स्तद्धाहुर्यस्याग्निहोत्रमधिश्रितंस्कंदतिवाविष्यंदतेवाकातत्रप्रायश्चित्तिरिति
दद्भिरुपनिनयेच्छांत्यैशांतिर्वाऽआपोथैनद्दक्षिणेनपाणिनाभिमृश्यजपतिदि
वंतृतीयंदेवान्यज्ञोगात्ततोमाद्रविणमाष्टांतरिक्षंतृतीयंपितॄन्यज्ञोगात्ततोमा
द्रविणमाष्टपृथिवींतृतीयंमनुष्यान्यज्ञोगात्ततोमाद्रविणमाष्टययोरोजसा
स्कभितारजांसीतिवैष्णुवारुणीमृचंजपतिविष्णुर्वैयज्ञस्यदुरिष्टंपातिवरुण
स्स्विष्टंतयोरुभयोरेवशांत्यैसातत्रप्रायश्चित्तिस्तद्धाहुर्यस्याग्निहोत्रमधिश्रि
तंप्राङुदायन्स्खलतेवापिवाभ्रंशतेकातत्रप्रायश्चित्तिरितिसयद्युपनिवर्तये ४

त्स्वर्गाल्लोकाद्यजमानमावर्तयेद्यत्रैवास्माऽउपविश्याथैतमग्निहोत्रपरीशेषमा
हरेयुस्तस्ययथोन्नीतंस्यात्तथाजुहुयात्सातत्रप्रायश्चित्तिस्तद्धाहुरथयदि
स्रुग्भिद्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरित्यन्यांस्रुचमाहृत्यजुहुयादथैतांस्रुचंभिंनां
ये माहवनीयेऽभ्यादध्यात्प्राग्दंडांप्रत्यक्पुष्करांसातत्रप्रायश्चित्तिस्तद्धाहुर्यस्याहवनी
येहाग्निर्विद्येताथगार्हपत्यउपशाम्येत्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसयदिप्रांचमुद्ध
रेत्स्वायतनाच्च्यवेतयत्प्रत्यंचमसुरवद्यज्ञंतन्वीतयन्मंथेद्भ्रातृव्यंयजमानस्य
जनयेद्यदनुगमयेत्प्राणोयजमानंजह्यात्सर्वमेवैनंसहभस्मानंसमोप्यगार्ह
पत्यायतनेनिधायाथप्रांचमाहवनीयमुद्धरेत्सातत्रप्रायश्चित्तिः॥ ५॥ ॥
तद्धाहुर्यस्याग्नावग्निमुद्धरेयुःकातत्रप्रायश्चित्तिरितिसयद्यनुपश्येदुद्धृत्यपूर्वमप
रिति

रंनिर्दध्यात्तद्यच नानुपश्येत्तसोग्नयेग्निवतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्या
नुवाक्येऽअग्निनाग्निःसमिध्यतेत्वंह्यग्नेऽअग्निनेत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्
ग्नयेग्निवतेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्यगार्हपत्याहवनीयौमिथःसं
सृज्येयातांकातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेवीतयेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्त
स्ययाज्यानुवाक्येऽअग्नऽआयाहिवीतयेयोऽअग्निंदेववीतयइत्याहुतिंवाह
वनीयेजुहुयादग्नयेवीतयेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्यसर्वएवाग्न
योमिथःसंसृज्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेविविचयेष्टाकपालंपुरोळाशं
निर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येस्वर्णवस्तोरुषसामरोचित्वामग्नेमानुषीरीळतेवि
ग्नाऽइत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेविविचयेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्त

दाहुर्यस्याग्नयोन्यैरग्निभिःसंसृज्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेक्षाम
वतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येऽअक्रंददग्निस्तनयन्निव
द्यौरधायथानःपितरःपरासइत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेक्षामवतेस्वा
हेतिसातत्रप्रायश्चित्तिः॥ ६॥ ॥तदाहुर्यस्याग्नयोग्राम्येणाग्निनासंद
ह्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेसंवर्गायाष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपे
त्तस्ययाज्यानुवाक्येकुवित्सुनोगविष्टयेमानोऽअस्मिन्महाधनऽइत्याहु
तिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेसंवर्गायस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य
स्याग्नयोदिव्येनाग्निनासंसृज्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेप्सुमते
ष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येऽअप्स्वग्नेसधिष्टवमयोद

स॰पं॰ धेमेधिरः घृतदक्षइत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेप्सुमतेस्वाहेतिसातत्रप्रा
६ यश्चित्तिस्तद्धाकुर्यस्याग्नयः ग्रावाग्निनासंसृज्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसो
ग्नयेशुचयेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येऽअग्निःशुचिव्रत
तमऽउदग्नेशुचयस्तवेत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेशुचयेस्वाहेतिसा
तत्रप्रायश्चित्तिस्तद्धाकुर्यस्याग्नयऽआरण्येनाग्निनासंदह्येरन्कातत्रप्रायः
श्चित्तिरितिसमेवारोपयेदरणीवोल्मुकंवामोक्षयेद्यद्याहवनीयाद्यदिगार्हप
त्याद्यदिनशक्नुयात्सोग्नयेसंवर्गायाष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्योक्तेया
ज्यानुवाक्येऽआहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेसंवर्गायस्वाहेतिसातत्रप्राय
श्चित्तिः॥ ७॥ ॥तद्धाकुर्यऽआहिताग्निरुपवसथेश्रुकुर्वीतकातत्रप्रायश्चि ६

त्तिरितिसोग्नयेव्रतभृतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येत्व
मग्नेव्रतभृच्छुचिर्व्रतानिबिभ्रद्व्रतपाऽअदब्धइत्याहुतिंवाहवनीयेजुहु
यादग्नयेव्रतभृतेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तद्धाकुर्यआहिताग्निरुपव
सथेव्रत्यमापद्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेव्रतपतयेष्टाकपालंपु
रोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येत्वमग्नेव्रतपाअसियद्वोवयंप्रमिना
मव्रतानीत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेव्रतपतयेस्वाहेतिसातत्रप्रा
यश्चित्तिस्तद्धाकुर्यआहिताग्निरमावास्यांपौर्णमासींवातीयात्कातत्रप्रा
यश्चित्तिरितिसोग्नयेपथिकृतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानु
वाक्येवेत्थाहिवेधोअध्वनआदेवानामपिपंथामगन्मेत्याहुतिंवाहव

स॰ पं॰ नीयेजुहुयादग्नयेपथिकृतेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तद्दाकुर्यस्यसर्वएवा
७ ग्नयउपद्वाम्येरन्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेतपस्वतेजनद्वतेपावकवते
ष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येऽआयाहितपसाजनेष्वाग्ने
याहितपसाजनेष्वित्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेतपस्वतेजनद्वतेपावक
वतेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिः॥ ८ ॥ ॥ तद्दाकुर्यआहिताग्निराग्रयणेना
निष्टानवान्नंप्राश्नीयात्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेवैश्वानरायद्वादशक
पालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येवैश्वानरोअजीजनत्स्पृष्टोदिविस्पृ
ष्टोअग्निःपृथिव्यामित्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेवैश्वानरायस्वाहेति ये
सातत्रप्रायश्चित्तिस्तद्दाकुर्यआहिताग्निर्यदिकपालंनश्येत्कातत्रप्रायश्चित्ति ७

क
रितिसोश्विभ्यांद्विपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येअश्विनावर्तिर
स्मदागोमतानासत्यारथेनेत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादश्विभ्यांस्वाहेतिसात
त्रप्रायश्चित्तिस्तद्दाकुर्यआहिताग्निर्यदिपवित्रंनश्येत्कातत्रप्रायश्चित्तिरिति
सोग्नयेपवित्रवतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्ययाज्यानुवाक्येपवित्रंतेवित
तंब्रह्मणस्पतेतपोष्पवित्रंविततंदिवस्पदइत्याहुतिंवाहवनीयेजुहुयादग्नये
पवित्रवतेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तद्दाकुर्यआहिताग्निर्यदिहिरण्यंनश्ये
त्कातत्रप्रायश्चित्तिरितिसोग्नयेहिरण्यवतेष्टाकपालंपुरोळाशंनिर्वपेत्तस्य
याज्यानुवाक्येहिरण्यकेशोरजसोविसारआतेसुपर्णाअमिनंतएवैरित्याहु
तिंवाहवनीयेजुहुयादग्नयेहिरण्यवतेस्वाहेतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तद्दाकुर्यऽआ

स॰पं॰
८

हिताग्निर्यदि प्रातस्तमितोऽग्निहोत्रं जुहुयात्का तत्र प्रायश्चित्तिरिति सोऽग्नये वरु
णायाष्टाकपालं पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये त्वं नो अग्ने वरुणस्य वि
द्वान्स त्वं नो अग्नेऽवमो भवोतीत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादग्नये वरुणाय स्वा
हेति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य आहिताग्निर्यदि स्तनकान्नं भाग्नीयात्का त
त्र प्रायश्चित्तिरिति सोऽग्नये तंतुमतेऽष्टाकपालं पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानु
वाक्ये तंतुं तन्वन्नजसो भानुमन्विह्यक्षानहो नह्यतनोत सोम्या इत्याहुतिं वा
हवनीये जुहुयादग्नये तंतुमते स्वाहेति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य आहिता
ग्निर्जश्वेमृतत्राबंद्मुत्वा का तत्र प्रायश्चित्तिरिति सोऽग्नये सुरभिमतेऽष्टाकपालं
पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये अग्निर्होता न्यसीदद्यजीयान्त्साध्वीमक ८

र्देववीतिं नो अद्येत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादग्नये सुरभिमते स्वाहेति सा तत्र
प्रायश्चित्तिस्तदाहुर्य आहिताग्निर्यस्य भार्या गौर्वा यमौ जनयेत्का तत्र प्रायश्चि
त्तिरिति सोऽग्नये मरुत्वते त्रयोदशकपालं पुरोळाशं निर्वपेत्तस्य याज्यानुवाक्ये
मरुतो यस्य हि क्षये राइवेह न्वरमाऽअहेवेत्याहुतिं वाहवनीये जुहुयादग्नये मरु
त्वते स्वाहेति सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुरपत्नीकोऽप्यग्निहोत्रमाहरे ३ त् ॥ नाहरे ३
त् इति ॥ आहरेदित्याहुर्यदि नाहरेदनद्धा पुरुषः को नद्धा पुरुष इति देवान्पि
तॄन्मनुष्यानिति तस्मादपत्नीकोऽप्यग्निहोत्रमाहरेत्तदेषाभियज्ञगाथा गीय
ते ॥ यजेत सौत्रामण्यामपत्नीकोऽप्यसोमपः ॥ मातापितृभ्यामनृणार्थाद्यजेति
वचनात्कुतिरिति तस्मात्सौम्यं याजयेत् ॥ ९ ॥ ॥ तदाहुर्यो वापत्नीकोऽग्निहो

स.पं.
१

त्रंकथमेवजुहोतीतिनिविष्टेमृतापत्नीनष्टावाग्निहोत्रंकथमग्निहोत्रंजुहोतीतिपुत्रा
न्पौत्रान्नप्तॄनित्याहुरस्मिंश्चलोकेमुष्मिंश्चास्मिंलोकेयंस्वर्गोस्वर्गेणस्वर्गंलोकमा
रुरोहेत्यमुष्मैवलोकस्यसंततिंधारयन्तियस्यैषांपत्नीनैछिन्नस्मादपत्नीकस्याधा
नंकुर्वीतापत्नीकोग्निहोत्रंकथमग्निहोत्रंजुहोतीतिश्रद्धापत्नीसत्यंयजमानःश्र
द्धासत्यंतदित्युत्तमंमिथुनंश्रद्धयासत्येनमिथुनेनस्वर्गांल्लोकांजयन्तीति॥१०॥
तदाहुर्यद्दर्शपूर्णमासयोरुपवसतिनहवाअव्रतस्यदेवाहविरश्नंतितस्मादुप
वसत्युतमेदेवाहविरश्नीयुरितिपूर्वांपौर्णमासीमुपवसेदितिपैंग्यमुत्तरामितिकौ
षीतकंयापूर्वापौर्णमासीसानुमतिर्योत्तरासाराकायापूर्वामावास्यासासिनीवा
लीयोत्तरासाकुहूर्यांपर्यस्तमियादभ्युदियादितिसातिथिः पूर्वांपौर्णमासीमुप १

वसेदनिर्ज्ञायपुरस्तादमावास्यायांचंद्रमसंयदुपैतियद्यजतेतेनसोमंक्रीणंतिते
नोत्तरामुत्तरामुपवसेदुत्तराणिहवैसोमोयजतेसोममनुदैवतमेतद्धदेवसोमंय
च्चंद्रमास्तस्मादुत्तरामुपवसेत्॥११॥ ॥तदाहुर्यस्याग्निमनुद्धृतमादित्योभ्यु
दियादाभ्यस्तमियाद्वाप्रणीतोवाप्राग्घोमादुपशाम्येत्कातत्रप्रायश्चित्तिरिति
हिरण्यंपुरस्कृत्यसायमुद्धरेज्ज्योतिर्वैशुक्रंहिरण्यंज्योतिःशुक्रमसौतदेवतज्ज्यो
तिःशुक्रंपश्यन्नुद्धरतिरजतमंतर्धायप्रातरुद्धरेदेतद्वात्रिरूपंपुरासंसेदाच्छा
यानामाहवनीयमुद्धरेन्मृत्युर्वैतमश्छायातेनैवतज्ज्योतिषामृत्युंतमश्छा
यांतरतिसातत्रप्रायश्चित्तिस्तदाहुर्यस्यगार्हपत्याहवनीयावंतरेणानोवार
थोवाश्वावाप्रतिपद्येतकातत्रप्रायश्चित्तिरितिनैनन्मनसिकुर्यादित्याहुरा

स·पं· त्मन्यस्य हिता भवंतीति तं चेन्मनसि कुर्वीत गार्हपत्यादविछिन्नामुदकधारां
१० हरेत्तंतुं तन्वन्रजसो भानुमन्विहीत्याहवनीयात्सा तत्र प्रायश्चित्तिस्तदाहुः
कथमग्नीनन्वादधानोन्वाहार्यपचनमाहरयेत् ॥ नाहरये३त् इति ॥ आहा
रयेदित्याहुः प्राणान्वा एषोभ्यात्मं धत्ते योग्नीनाधत्ते [illegible] तेषामेषो
नादतमो भवति यदन्वाहार्यपचनस्तस्मिन्नेतामाहुतिं जुहोत्यग्नयेन्नादा
यान्नपतये स्वाहेत्यन्नादो हान्नपतिर्भवत्यश्नुते प्रजयान्नाद्यं य एवं वेदां
तरेण गार्हपत्याहवनीयौ होष्यन्त्संचरं तैतेन ह वा एनं संचरमाणमग्नयो विदु
रयमस्मासु होष्यतीति तेन ह वा अस्य संचरमाणस्य गार्हपत्याहवनीयौ पाप्मा
नमपहतः सोपहतपाप्मोर्ध्वः स्वर्गं लोकमेतीति वै ब्राह्मणमुदाहरंति तदाहुः १०

कथमग्नीन्प्रवत्स्यन्नुपतिष्ठेत प्रोष्य वा प्रत्येत्याहरहर्वेति तूष्णीमित्याहुस्तूष्णीं
वै श्रेयस आकांक्षंते तथाप्याहुरहरहर्वा एते यजमानस्याभ्युद्धयो द्वासनात्प्रवा
नाद्बिभ्यति तानुपतिष्ठेत वाभयं वोभयं मेस्त्वित्यभयं हैवास्मै भवत्यभयं है
वास्मै भवति ॥ १२ ॥ ॥ इति सप्तमपंचिकायां द्वितीयोध्यायः ॥ ॥ हरिश्चंद्रो
ह वैधस ऐक्ष्वाको राजापुत्र आस तस्य ह शतं जाया बभूवुस्तासु पुत्रं न लेभे तं
स्य ह पर्वतनारदौ गृह ऊषतुः स ह नारदं पप्रछ यन्विमं पुत्रमिछंति ये विजानं
ति ये च न ॥ किं स्वित्पुत्रेण विंदते तन्म आचक्ष्व नारदेति स एकया पृष्टो दशभिः
प्रत्युवाच ॥ ऋणमस्मिन्त्संनयत्यमृतत्वं च गछति ॥ पिता पुत्रस्य जातस्य पश्ये
च्चेज्जीवतो मुखं ॥ यावंतः पृथिव्यां भोगा यावंतो जातवेदसि ॥ यावंतो अप्सु प्रा

स·पं· णिनांभूयान्पुत्रेपितुस्ततः ॥ शश्वत्पुत्रेणपितरोत्यायन्बहुलंतमः ॥ आत्मा
११ हिजज्ञआत्मनः सइरावत्यतितारिणी ॥ किंनुमलंकिमजिनंकिमुश्मश्रूणि
किंतपः ॥ पुत्रंब्रह्माणइच्छध्वंसवैलोकोवदावदः ॥ अंनंहप्राणः शरणंहवासो
रूपंहिरण्यंपशवोविवाहाः ॥ सखाहजायाकृपणंहदुहिताज्योतिर्हपुत्रःपर
मेव्योमन् ॥ पतिर्जायांप्रविशतिगर्भोभूत्वासमातरं ॥ तस्यांपुनर्नवोभूत्वाद
शमेमासिजायते ॥ तज्जायाजायाभवतियदस्यांजायतेपुनः ॥ आभूति
रेषाभूतिर्बीजमेतन्निधीयते ॥ देवाश्चैतामृषयश्चतेजःसमभरन्महत् ॥ देवा
मनुष्यानब्रुवन्नेषावोजननीपुनः ॥ नापुत्रस्यलोकोस्तीतितत्सर्वेपशवोवि
दुः ॥ तस्मात्तुपुत्रोमातरंस्वसारंचाधिरोहति ॥ एषपंथाउरुगायःसुशेवोयं ११

पुत्रिणआक्रमंतेविशोकाः ॥ तंपश्यंतिपशवोवयांसिचतस्मात्तेमात्रापिमिथु
नीभवंतीतिहस्माआख्याय ॥ १ ॥ ॥ अथैनमुवाचवरुणंराजानमुपधाव
पुत्रोमेजायतांतेनत्वायजाइतितथेतिसवरुणंराजानमुपससारपुत्रोमेजा
यतांतेनत्वायजाइतितथेतितस्यहपुत्रोजज्ञेरोहितोनामतंहोवाचाजनिवैतेपु
त्रोयजस्वमानेनेतिसहोवाचयदावैपशुर्निर्दशोभवत्यथसमेध्योभवतिनिर्द
शोन्वस्त्वथत्वायजाइतितथेतिसहनिर्दशआसतंहोवाचनिर्दशोन्वभूद्यज
स्वमानेनेतिसहोवाचयदावैपशोर्दंताजायंतेथसमेध्योभवतिदंतान्वस्यजायं
तामथत्वायजाइतितथेतितस्यदंताजज्ञिरेतंहोवाचाज्ञतवाअस्यदंतायज ह
स्वमानेनेतिसहोवाचयदावैपशोर्दंताःपद्यंतेथसमेध्योभवतिदंतान्वस्यप

स·पं·
१२ख
घंतामथत्वायजाइतितथेतितस्यहदंताःपेदिरेतंहोवाचापत्सतवाअस्यदंता
यजमानेनेतिसहोवाचयदावैपशोर्दंताःपुनर्जायंतेथसमेध्योभवतिदंतान्वस्य
पुनर्जायंतामथत्वायजाइतितथेतितस्यदंताःपुनर्जज्ञिरेतंहोवाचाज्ञतवाअ ह
स्यपुनर्दंतायजस्वमानेनेतिसहोवाचयदावैक्षत्रियःसान्नाहुकोभवत्यथ
समेध्योभवतिसन्नाहन्नुप्राप्नोत्वथत्वायजाइतितथेतिसहसन्नाहंप्रापत्तं
होवाचसन्नाहन्नुप्राप्नोद्यजस्वमानेनेतिसतथेत्युक्त्वापुत्रमामंत्रयामास
ततायंवैमह्यंत्वामददाद्धंतत्वयाहमिमंयजाइतिसहनेत्युक्त्वाधनुरादाया
रण्यमपातस्थौससंवत्सरमरण्येचचार॥१४॥ ॥अथहैक्ष्वाकंवरुणो
जग्राहतस्यहोदरंजज्ञेतदुहरोहितःशुश्रावसोरण्याद्ग्राममेयायतमिंद्रःपुरु १२

षरूपेणपर्येत्योवाच॥नानाश्रांतायश्रीरस्तीतिरोहितशुश्रुम॥पापोनृष
द्वरोजनइंद्रइच्चरतःसखाचरैवेतिचरैवेतिवैमाब्राह्मणोवोचदितिह॥द्विती
यंसंवत्सरमरण्येचचारसोरण्याद्ग्राममेयायतमिंद्रःपुरुषरूपेणपर्येत्यो
वाच॥पुष्पिण्योचरतोजंघेभूष्णुरात्माफलग्रहिः॥शेरेस्यसर्वेपाप्मानःश्र
मेणप्रपथेहताश्चरैवेतिचरैवेतिवैमाब्राह्मणोवोचदितिह॥तृतीयंसंवत्सर
मरण्येचचारसोरण्याद्ग्राममेयायतमिंद्रःपुरुषरूपेणपर्येत्योवाच॥आ
स्तेभगआसीनस्योर्ध्वस्तिष्ठतितिष्ठतः॥शेतेनिपद्यमानस्यचरातिचरतो
भगश्चरैवेतिचरैवेतिवैमाब्राह्मणोवोचदितिह॥चतुर्थंसंवत्सरमरण्येचचा
रसोरण्याद्ग्राममेयायतमिंद्रःपुरुषरूपेणपर्येत्योवाच॥कलिःशयानोभव

स॰ पं॰ तिसंजिहानस्तुद्वापरः॥ उत्तिष्ठंस्त्रेताभवतिकृतंसंपद्यतेचरंश्चरैवेतिचरै
१३ वेतिवैमाब्राह्मणोवोचदितिह॥ पंचमंसंवत्सरमरण्येचचारसोरण्याद्ग्राम
मेयायंतमिंद्रः पुरुषरूपेणपर्येत्योवाच॥ चरन्वैमधुविंदतिचरन्स्वादुमु
दुंबरं॥ सूर्यस्यपश्यश्रेमाणंयोनतंद्रयतेचरंश्चरैवेतिचरैवेतिवैमाब्राह्मणो
वोचदितिह॥ षष्ठंसंवत्सरमरण्येचचारसोजीगर्त्तंसौयवसिमृषिमशनया
परीतमरण्यउपेयायतस्यहत्रयःपुत्राआसुःशुनःपुच्छःशुनःशेपःशुनो
लांगूलइतितंहोवाचऋषेहंतेशतंददाम्यहमेषामेकेनात्मानंनिष्क्रीणाइ
तिसज्येष्ठंपुत्रंनिगृह्णानउवाचनन्विममितिनोएवेममितिकनिष्ठंमाता
तौहमध्यमेसंपादयांचक्रतुःशुनःशेपेतस्यहशतंदत्वासतमादायसोरण्या १३

द्ग्राममेयायसपितरमेत्योवाचतततहंताहमनेनात्मानंनिष्क्रीणाइतिसव
रुणंराजानमुपससारानेनत्वायजाइतितथेतिभूयान्वैब्राह्मणःक्षत्रि
याद्इतिवरुणउवाचतस्माएतंराजसूयंयज्ञक्रतुंप्रोवाचतमेतमभिषेच
नीयेपुरुषंपशुमालेभे॥ १५॥ ॥ तस्यहविश्वामित्रोहोतासीज्जमदग्नि
रध्वर्युर्वसिष्ठोब्रह्मायास्यउद्गातातस्माउपाकृतायनियोक्तारंनविविदुःस
होवाचाजीगर्तःसौयवसिर्मह्यमपरंशतंदत्ताहमेनंनियोक्ष्यामीतितस्मा
अपरंशतंददुस्तंसनिनियोजतस्माउपाकृतायनियुक्तायाप्रीतायपर्यग्नि
कृतायविशासितारंनविविदुःसहोवाचाजीगर्तःसौयवसिर्मह्यमपरंशता
तंददत्ताहमेनंविशासिष्यामीतितस्माअपरंशतंददुःसोसिंनिःशानएयायो

स॰पं॰ १४ थहशुनःशेपईक्षांचक्रेमानुषमिववैमाविशसिष्यंतिहंताहंदेवताउपधावा
मीतिसप्रजापतिमेवप्रथमंदेवतानामुपससारकस्यनूनंकतमस्यामृताना
मित्येतयर्चातंप्रजापतिरुवाचाग्निर्वैदेवानांनेदिष्ठस्तमेवोपधावेतिसोग्नि
मुपससाराग्नेर्वयंप्रथमस्यामृतानामित्येतयर्चातमग्निरुवाचसवितावैप्र
सवानामीशेतमेवोपधावेतिससवितारमुपससाराभित्वादेवसवितरित्येते
नतृचेनतंसवितोवाचवरुणायवैराज्ञेनियुक्तोसितमेवोपधावेतिसवरुणं
राजानमुपससारातउत्तराभिरेकत्रिंशतातंवरुणउवाचाग्निर्वैदेवानांमु
खंसुहृदयतमस्तंनुस्तुह्यथत्वोत्स्रक्ष्यामइतिसोग्निंतुष्टावातउत्तराभिर्द्वा
विंशत्यातमग्निरुवाचविश्वान्नुदेवान्स्तुह्यथत्वोत्स्रक्ष्यामइतिसविश्वां १४

देवांस्तुष्टावनमोमहद्भ्योनमोअर्भकेभ्यइत्येतयर्चातंविश्वेदेवाऊचुरिंद्रोवै
देवानामोजिष्ठोबलिष्ठःसहिष्ठःसत्तमःपारयिष्णुतमस्तंनुस्तुह्यथत्वोत्स्र
सत्य॰ क्ष्यामइतिसइंद्रंतुष्टावयच्चिद्धिसोमपाइतिचैतेनसूक्तेनोत्तरस्यचपंचदशभि
स्तस्माइंद्रस्तूयमानःप्रीतोमनसाहिरण्यरथंददौतमेतयाप्रतीयायशश्वदिंद्र
इतितमिंद्रउवाचाश्विनौनुस्तुह्यथत्वोत्स्रक्ष्यामइतिसोश्विनौतुष्टावातउत्तरेण
तृचेनतमश्विनाऊचतुरुषसंनुस्तुह्यथत्वोत्स्रक्ष्यामइतिसउषसंतुष्टावातउ
त्तरेणतृचेनतस्यहस्मर्च्यृच्युक्तायांविपाशोमुमुचेकनीयऐक्ष्वाकस्योदरंभव
त्युत्तमस्यामेवर्च्युक्तायांविपाशोमुमुचेगदऐक्ष्वाकआस ॥ १६ ॥ ॥ तमृत्वि
जऊचुस्त्वमेवनोस्याह्नःसंस्थामधिगच्छेत्यथहैतंशुनःशेपोंजःसवंददर्शतमे

सं॰पं॰ ताभिश्चतसृभिरभिसुषाव यच्चिद्धित्वं गृहेगृह इत्यथैनं द्रोणकलशमभ्यवनि
१५ नायोच्छिष्टं चम्वोर्भरेत्येतयर्चाथ हास्मिन्नन्वारब्धे पूर्वाभिश्चतसृभिः सस्वाहा
काराभिर्जुहवांचकाराथैनमवभृथमभ्यवनिनाय त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वानि
त्येताभ्यामथैनमत ऊर्ध्वमग्निमाहवनीयमुपस्थापयांचकार शुनश्शेपं नि
द्दितं सहस्रादित्यथ ह शुनःशेपो विश्वामित्रस्यांकमाससाद स होवाचाजीगर्त्तः
तिहो सौयवसिरृषे पुनर्मे पुत्रं देहीति नेति होवाच विश्वामित्रो देवा वा इमं मह्यमरासतेति
तिं तस्यैते कापिलेयबाभ्रवाः स होवाचाजीगर्त्तः सौयवसिस्त्वं वेहि विह्वयाव
हा इति स होवाचाजीगर्त्तः सौयवसिराङ्गिरसो जन्मनास्याजीगर्तिः श्रुतः कविः
॥ ऋषे पैतामहात्तंतोर्मापगाः पुनरेहि मामिति स होवाच शुनःशेपो दर्शुस्त्वा शा १५
सहदेवरातो वैश्वामित्र आस

सहस्तं नय छूद्रेष्वलप्सत ॥ गवां त्रीणि शतानि त्वमवृणीथा मदंगिरः स होवाचा इति
जीगर्त्तः सौयवसिस्तद्वै मा तात तपति पापं कर्म मया कृतं ॥ तदहं निह्नुवे तुभ्यं प्र
तियंतु शता गवामिति स होवाच शुनःशेपो यः सकृत्पापकं कुर्यात्कुर्यादेनत्ततो
परं ॥ नापागाः शौद्रान्न्यायादसंधेयं त्वया कृतमित्य संधेयमिति ह विश्वामि
त्र उपपपाद स होवाच विश्वामित्रो भीम एव सौयवसिः शासेन विशिशासिषुः ॥
अस्थान्मैतस्य पुत्रो भूर्ममैवोपेहि पुत्रतामिति स होवाच शुनःशेपः स वै यथा नो
ज्ञपया राजपुत्र तथा वद ॥ यथैवांगिरसः सन्नुपेयां तव पुत्रतामिति स होवाच
विश्वामित्रो ज्येष्ठो मे त्वं पुत्राणां स्यास्तव श्रेष्ठा प्रजा स्यात् ॥ उपेया दैवं मे दायं ते
न वै त्वोपमंत्रय इति स होवाच शुनःशेपः संज्ञानानेषु वै ब्रूयात्सौहार्द्याय मे श्रि

स॰प॰ यै॥ यथाहं भरतऋषभ सोपेयां तव पुत्रतामित्यथ ह विश्वामित्रः पुत्रानामंत्र
१६ यामास मधुछंदाः शृणोतन ऋषभो रेणुरष्टकः॥ ये के च भ्रातरः स्थनास्मै ज्यै
ष्ठ्याय कल्पध्वमिति॥ १७॥ ॥ तस्य ह विश्वामित्रस्यैकशतं पुत्रा आसुः पंचा
शदेव ज्यायांसो मधुछंदसः पंचाशत्कनीयांसस्तद्ये ज्यायांसो न ते कुशलं मे
निरे तानन्नुव्याजहारांतान्वः प्रजा भक्षीष्टेति त एतेंध्राः पुंड्राः शबराः पुलिंदा
मूतिबा इत्युदंत्या बहवो भवंति वैश्वामित्रा दस्यूनां भूयिष्ठाः स होवाच मधुछं
दाः पंचाशता सार्धं यन्नः पिता संजानीते तस्मिंस्तिष्ठामहे वयं॥ पुरस्त्वा सर्वे कु
र्महे त्वामन्वंचो वयं स्मसीत्यथ ह विश्वामित्रः प्रतीतः पुत्रांस्तुष्टाव ते वै पुत्राः प
शुमंतो वीरवंतो भविष्यथ॥ ये मानं मेनुगृह्णंतो वीरवंतमकर्त मा॥ पुर एत्रा १६

वीरवंतो देवरातेन गाथिनाः॥ सर्वे राध्याः स्थ पुत्रा एष वः सद्विवाचनं॥ एष वः
कुशिका वीरो देवरातस्तमन्वित॥ युष्मांश्च दायं म उपेता विद्यां यामु च विद्मसि
॥ ते सम्यंचो वैश्वामित्राः सर्वे साकं सरातयः॥ देवराताय तस्थिरे धृत्यै श्रैष्ठ्या
य गाथिनाः॥ अधीयत देवरातो रिक्थयोरुभयोरृषिः॥ जह्नूनां चाधिपत्ये दै
वे वेदे च गाथिनां॥ तदेतत्परऋक्शतगाथं शौनःशेपमाख्यानं तद्धोता राज्ञेभि
षिक्तायाचष्टे हिरण्यकशिपावासीन आचष्टे हिरण्यकशिपावासीनः प्रतिगृ
णाति यशो वै हिरण्यं यशसैवैनं तत्समर्धयत्योमित्यृचः प्रतिगर एवं तथेति गाथा
याः ओमिति वै दैवं तथेति मानुषं दैवेन चैवैनं तन्मानुषेण च पापादेनसः प्रमुंच
ति तस्माद्यो राजा विजिती स्यादप्ययजमान आख्यापयेतैवैतच्छौनःशेपमाख्या

स॰पं॰
१७

नैनंहास्मिन्नल्पंचनैनःपरिशिष्यतेसहस्रमाख्यात्रेदद्याच्छतंप्रतिगरित्रएतेचै
वासनेश्वेतश्चाश्वतरीरथोहोतुःपुत्रकामाहाप्याख्यापयेरँल्लभन्तेहपुत्राँल्लभं
तेहपुत्रान्॥१८॥ ॥इतितृतीयोध्यायः॥ ॥प्रजापतिर्यज्ञमसृजतयज्ञंसृ
ष्टमनुब्रह्मक्षत्रेअसृज्येतांब्रह्मक्षत्रेअनुद्वय्यःप्रजाअसृज्यंतहुतादश्चाहु
तादश्चब्रह्मैवानुहुतादःक्षत्रमन्वहुतादएतावैप्रजाहुतादोयद्ब्राह्मणाअथैता
अहुतादोयद्राजन्योवैश्यःशूद्रस्ताभ्योयज्ञउदक्रामत्तंब्रह्मक्षत्रेअन्वैतांयान्ये
वब्रह्मणआयुधानितैर्ब्रह्मान्वैद्यानिक्षत्रस्यतैःक्षत्रमेतानिवैब्रह्मणआयु
धानियद्यज्ञायुधान्यथैतानिक्षत्रस्यायुधानियदश्वरथःकवचइषुधन्वतं
क्षत्रमनन्वाप्यन्यवर्ततायुधेभ्योहस्मास्यविजमानःपराङेवैत्यथैनंब्रह्मान्वै १७

त्तमाप्नोत्तमाप्त्वापरस्तान्निरुध्यातिष्ठत्सआप्तःपरस्तान्निरुद्धस्तिष्ठंज्ञात्वास्वा
न्यायुधानिब्रह्मोपावर्ततनस्माद्धाप्येतर्हियज्ञोब्रह्मण्येवब्राह्मणेषुप्रतिष्ठितो
थैनत्क्षत्रमन्वागच्छत्तदब्रवीदुपमास्मिन्यज्ञेह्वयस्वेतितत्तथेत्यब्रवीत्तद्वैनिधा
यस्वान्यायुधानिब्रह्मणएवायुधैर्ब्रह्मणोरूपेणब्रह्मभूत्वायज्ञमुपावर्तस्वे
तितथेतितत्क्षत्रंनिधायस्वान्यायुधानिब्रह्मणएवायुधैर्ब्रह्मणोरूपेणब्रह्म
भूत्वायज्ञमुपावर्तततस्माद्धाप्येतर्हिक्षत्रियोयजमानोनिधायैवस्वान्यायु
धानिब्रह्मणएवायुधैर्ब्रह्मणोरूपेणब्रह्मभूत्वायज्ञमुपावर्तते॥१९॥ ॥अ
थातोदेवयजनस्यैवयाच्ञ्यस्तद्धाहुर्यद्ब्राह्मणोराजन्योवैश्योदीक्षिष्यमाणः
क्षत्रियंदेवयजनंयाचतिकंक्षत्रियोयाचेदितिदैवंक्षत्रंयाचेदित्याहुरादित्योवै

स·पं· देवंक्षत्रमादित्यएषांभूतानामधिपतिः सयदहर्दीक्षिष्यमाणोभवतितदहः पू
१८ र्वाह्ण एवोद्यंतमादित्य मुपतिष्ठेतेदंश्रेष्ठंज्योतिषांज्योतिरुत्तमं॥ देवसवितर्देवयज
नंमेदेहिदेवयज्यायाइतिदेवयजनंयाचतिसयत्तत्रयाचितउत्तरांसर्पत्योंतथा
ददामीतिहैवतदाहतस्यहनकाचनरिष्टिर्भवतिदेवेनसवित्राप्रसूतस्योत्तरोत्त
ना रिणीहश्रियमश्नुतेश्नुतेहप्रजायामैश्वर्यमाधिपत्यंयएवमुपस्थायैयाचित्वादेव
यजनमध्यवसायदीक्षतेक्षत्रियःसन्॥ २०॥ ॥अथातइष्टापूर्तस्यापरिज्या
स्य निःक्षत्रियस्ययजमानस्यसपुरस्ताद्दीक्षाया आकूतिंजुहुयाच्चतुर्गृहीतमाज्य
माहवनीयइष्टापूर्तस्यापरिज्यान्यैपुनर्नइंद्रोमघवाददात्॥ ब्रह्मपुनरिष्टंपूर्तं
दात्स्वाहेत्यथानूबंध्यायैसमिष्टयजुषामुपरिष्टात्पुनर्नोअग्निर्जातवेदाददात्॥ १८

क्षत्रंपुनरिष्टंपूर्तंदात्स्वाहेतिसैषेष्टापूर्तस्यापरिज्यानिःक्षत्रियस्ययजमानस्य
यदेते आकूतीतस्मादेतेहोतव्ये॥ २१॥ ॥तदुहस्माहसौजातआराह्लिरजी
तपुनर्वण्यंवाएतद्यदेते आकूतीइतियथाहकामयेततथैतेकुर्यादिइतोनुशा
सनंकुर्यादितीमेत्वेवजुहुयाद्ब्रह्मप्रपद्येब्रह्ममाक्षत्राद्गोपायतुब्रह्मणेस्वाहेति
तत्तदितीऽ३॥ ब्रह्मवा एषप्रपद्यतेयोयज्ञंप्रपद्यतेब्रह्मवैयज्ञोयज्ञादुहवाए
षपुनर्जायतेयोदीक्षतेतंब्रह्मप्रपन्नंक्षत्रंनपरिजिनातिब्रह्ममाक्षत्राद्गोपाय
त्वित्याहयथैनंब्रह्मक्षत्राद्गोपायेद्ब्रह्मणेस्वाहेतितदेनत्प्रीणातितदेनत्प्रीतंक्ष
त्राद्गोपायत्यथानूबंध्यायैसमिष्टयजुषामुपरिष्टात्क्षत्रंप्रपद्येक्षत्रंमाब्रह्मणोगो
पायतुक्षत्रायस्वाहेतितत्तदितीऽ३॥ क्षत्रंवाएषप्रपद्यतेयोराष्ट्रंप्रपद्यतेक्षत्रंहिरा

स.पं. १९

ष्टंतंक्षत्रंप्रपन्नंब्रह्मनपरिजिनातिक्षत्रंमाब्रह्मणोगोपायस्वित्याहयथैनंक्षत्रं
ब्रह्मणोगोपायेक्षत्रायस्वाहेतितदेनत्प्रीणातितदेनत्प्रीतंब्रह्मणोगोपायतिसि
षेष्टापूर्तस्यैवापरिज्यानिःक्षत्रियस्ययजमानस्ययदेतेआहुतीतस्मादेतेऽएव
होतव्ये॥२२॥ ॥अथैंद्रोवैदेवतयाक्षत्रियोभवतित्रैष्टुभश्छंदसापंचदशस्तो
मेनसोमोराज्येनराजन्योबंधुनासहदीक्षमाणएवब्राह्मणतामभ्युपैतियत्कृष्णा
जिनमध्यूहतियद्दीक्षितव्रतंचरतियदेनंब्राह्मणाअभिसंगच्छंतेतस्यहदीक्ष
माणस्येंद्रएवेंद्रियमादत्तेत्रिष्टुब्वीर्यंपंचदशस्तोमऽआयुःसोमोराज्यंपितरोय
शस्कीर्तिमन्योवाअयमस्मद्भवतिब्रह्मवाअयंभवतिब्रह्मवाअयमुपावर्तत
इतिवदंतःसपुरस्ताद्दीक्षायाआहुतिंहुत्वाहवनीयमुपतिष्ठेतनेंद्राद्देवतायाएभि १९

नत्रिष्टुभश्छंदसोनपंचदशात्स्तोमान्नसोमाद्राज्ञोनपित्र्याद्बंधोर्मामइंद्रइंद्रिय
मादितमात्रिष्टुब्वीर्यंमापंचदशस्तोमआयुर्मासोमोराज्यंमापितरोयशस्कीर्ति
महेंद्रियेणवीर्येणायुषाराज्येनयशसाबंधुनाग्निंदेवतामुपैमिगायत्रीछंदस्त्रि
वृतंस्तोमंसोमंराजानंब्रह्मप्रपद्येब्राह्मणोभवामीतितस्यहनेंद्रइंद्रियमादत्तेन
त्रिष्टुब्वीर्यंनपंचदशस्तोमआयुर्नसोमोराज्यंनपितरोयशस्कीर्तिंयएवमेतामा
हुतिंहुत्वाहवनीयमुपस्थायदीक्षतेक्षत्रियःसन्॥२३॥ ॥अथाग्नेयोवैदेव
तयाक्षत्रियोदीक्षितोभवतिगायत्रश्छंदसात्रिवृत्स्तोमेनब्राह्मणोबंधुनासहो
दवस्यन्नेवक्षत्रियायतामभ्युपैतितस्यहोदवस्यतोग्निरेवतेजआदत्तेगायत्री
वीर्यंत्रिवृत्स्तोमआयुर्ब्राह्मणाब्रह्मयशस्कीर्तिमन्योवाअयमस्मद्भवतिक्षत्रं

वा अयंभवतिक्षत्रंवा अयमुपावर्त्ततइतिवदंतः सोनूबंध्यायैसमिष्टयजुषामु
परिष्टाद्धुत्वाहुतिमाहवनीयमुपतिष्ठेतनाग्नेर्देवतायाएमिनगायत्र्याछंदसोन
त्रिवृतस्तोमान्नब्रह्मणोबंधोर्मामेग्निस्तेजआदितमागायत्रीवीर्यमात्रिवृत्स्तो
मआयुर्माब्राह्मणाब्रह्मयशस्कीतिसहतेजसावीर्येणायुषाब्रह्मणायत्रासाकी
त्र्येंद्रंदेवतामुपैमित्रिष्टुभंछंदःपंचदशंस्तोमंराजानंक्षत्रंप्रपद्येक्षत्रियोभवामि॥ सामं
देवाःपितरःपितरोदेवायोस्मिससन्यजे॥स्वंमइदमिष्टंस्वंपूर्तंस्वंश्रांतंस्वंहुतं॥
तस्यमेयमग्निरुपद्रष्टायंवायुरुपश्रोतासावादित्योनुख्यातेदमहंयएवास्मिसोस्मी
तितस्यहनाग्निस्तेजआदत्तेनगायत्रीवीर्यंनत्रिवृत्स्तोमआयुर्नब्राह्मणाब्रह्मयश
स्कीर्तिंयएवमेतामाहुतिंहुत्वाहवनीयमुपस्थायोदवस्यतिक्षत्रियःसन्॥२४॥ ॥ २०

अथातोदीक्षायाआवेदनस्यैवतदाहुर्यद्ब्राह्मणस्यदीक्षितंब्राह्मणोदीक्षिष्टेति स्य
दीक्षामावेदयंतिकथंक्षत्रियस्यावेदयेदितियथैवैतद्ब्राह्मणस्यदीक्षितस्यब्राह्म
णोदीक्षिष्टेतिदीक्षामावेदयंत्येवमेवैतत्क्षत्रियस्यावेदयेत्पुरोहितस्यार्षेयेणेति
तत्तदिति३॥निधायवाएषस्वान्यायुधानिब्राह्मणएवायुधैर्ब्रह्मणोरूपेणब्र
ह्मभूत्वायज्ञमुपावर्त्ततेतस्मात्तस्यपुरोहितस्यार्षेयेणदीक्षामावेदयेयुःपुरोहित
स्यार्षेयेणप्रवरंप्रवृणीरन्॥२५॥ ॥अथातोयजमानभागस्यैवतदाहुःप्राश्नी
यात्क्षत्रियोयजमानभागां३॥नप्राश्नीया३त्तइति॥यत्प्राश्नीयादहुतादुतंप्रा
त्स्यपापीयान्स्याद्यन्नप्राश्नीयाद्यज्ञादात्मानमंतरियाद्यज्ञोवैयजमानभागः
सब्रह्मणेपरिहृत्यःपुरोहितायतनंवाएतत्क्षत्रियस्ययद्ब्रह्मार्धात्मोहवाएषक्ष

स·पं· त्रियस्य यत्पुरोहित उपाह परोक्षेणैवं प्राशितरूपमाप्नोति नास्य प्रत्यक्षंभक्षितो
२१ भवतियज्ञउहवाएषप्रत्यक्षंयद्ब्रह्मा ब्रह्मणिहिसर्वोयज्ञःप्रतिष्ठितोयज्ञेयज
मानोयज्ञएवतद्यज्ञमप्यत्यर्जतियथाप्स्वापोयथाग्नावग्निंतद्वन्नातिरिच्य
तेतदेनंनहिनस्तितस्मात्सब्रह्मणेपरिहृत्योऽग्नौहैकेजुह्वतिप्रजापतेर्विभान्ना
मलोकस्तस्मिंस्त्वादधामिसहयजमानेनस्वाहेतितत्तथानकुर्याद्यजमानो
वैयजमानभागोयजमानंहसोऽग्नौप्रवृणक्तियएनंतत्रब्रूयाद्यजमानंप्रावा मग्नो
क्षीःशस्याग्निःप्राणांधक्ष्यतिमरिष्यतियजमानइतिशश्वत्तथास्यात्तस्मा
त्तस्याशांनेयादाशांनेयात्॥ २६ ॥ ॥ इतिसप्तमपंचिकायांचतुर्थोऽध्यायः॥
॥ ॥ विश्वंतरोहसौषद्मनःश्यापर्णान्परिचक्षाणोविश्यापर्णंयज्ञमाजह्रेतस्या २१

नुबुध्यश्यापर्णास्तंयज्ञमाजग्मुस्तेहतदंतर्वेद्यासांचक्रिरेतान्हदृष्ट्वोवाचपापस्
स्यवाइमेकर्मणःकर्तारआसतेऽपूतायैवाचोवदितारोयच्छ्यापर्णाइमानुत्था
पयतेमेमेंतर्वेदिमासिषतेतितथेतितानुत्थापयांचक्रुस्तेहोत्थाप्यमानारुरुवि
रेयेंतभ्योभूतवीरेभ्योऽसितमृगाःकश्यपानांसोमपीथमभिजिग्युःपारिक्षि
तस्यजनमेजयस्यविकश्यपेयज्ञेतैस्तेतत्रवीरवंतआसुःकस्वित्सोऽस्माका
स्तिवीरोयइमंसोमपीथमभिजेष्यतीत्ययमहमस्मिवोवीरइतिहोवाचरामो
मार्गवेयोरामोहासमार्गवेयोऽनूचानःश्यापर्णीयस्तेषांहोत्तिष्ठतामुवाचापि
नुराजन्नित्थंविदंवेदेरुत्थापयंतीतियस्त्वंकथंवेत्थब्रह्मबंधवितिः॥ २७ ॥ ॥
यत्रेंद्रंदेवताःपर्यवृंजन्विश्वरूपंत्वाष्ट्रमभ्यमंस्तवृत्रमस्तृतयतीन्सालावृके

भ्यःप्रादादरुर्मघानवधीद्बृहस्पतेःप्रत्यवधीदितितत्रेंद्रःसोमपीथेनव्यार्ध्यतें
द्रस्यानुव्यृद्धिंक्षत्रंसोमपीथेनव्यार्ध्यतापींद्रःसोमपीथअभवत्त्वष्टुरामुष्यसोमं
तद्व्यृद्धमेवाद्यापिक्षत्रंसोमपीथेनसयएतंभक्षंविद्याद्यःक्षत्रस्यसोमपीथेन
व्यृद्धस्ययेनक्षत्रंसमृध्यतेकथंतंवेदेरुथापयंतीतिवेत्थब्राह्मणत्वंतंभक्षं॥
वेदहीतितंवैनोब्राह्मणब्रूहीतितस्मैवैतेराजन्नितिहोवाच॥ २८॥ ॥त्रया
णांभक्षाणामेकमाहरिष्यंतिसोमंवादधिवापोवासयदिसोमंब्राह्मणानांस
भक्षोब्राह्मणांस्तेनभक्षेणजिन्विष्यसिब्राह्मणकल्पस्तेप्रजायामाजनिष्य
तआदाय्यापाय्यावसायीयथाकामप्रयाप्योयदावैक्षत्रियायपापंभवतिब्रा
ह्मणकल्पोस्यप्रजायामाजायतईश्वरोहास्माद्द्वितीयोवातृतीयोवाब्राह्मण २२

तामभ्युपेतोःसब्रह्मबंधवेनजिज्यूषितोथयदिदधिवैश्यानांसभक्षोवैश्यांस्ते
नभक्षेणजिन्विष्यसिवैश्यकल्पस्तेप्रजायामाजनिष्यतेन्यस्यबलिकृदन्यः
स्याद्योयथाकामज्येयोयदावैक्षत्रियायपापंभवतिवैश्यकल्पोस्यप्रजाया
माजायतईश्वरोहास्माद्द्वितीयोवातृतीयोवावैश्यतामभ्युपेतोःसवैश्यत
याजिज्यूषितोथयद्यपःशूद्राणांसभक्षःशूद्रांस्तेनभक्षेणजिन्विष्यसिशू
द्रकल्पस्तेप्रजायामाजनिष्यतेन्यस्यप्रेष्यःकामोत्थाप्योयथाकामवध्योय
दावैक्षत्रियायपापंभवतिशूद्रकल्पोस्यप्रजायामाजायतईश्वरोहास्मा
द्द्वितीयोवातृतीयोवाशूद्रतामभ्युपेतोःसशूद्रतयाजिज्यूषितः॥ २९॥ ॥
एतेवैतेत्रयोभक्षाराजन्नितिहोवाचयेषामाशान्नेयात्क्षत्रियोयजमानो

स॰पं॰ २३ थास्यैषस्वोभक्षोन्यग्रोधस्यावरोधांश्चफलानिचौदुंबराण्याश्वत्थानिप्लाक्षा
ण्यभिषुणुयात्तानिभक्षयेत्सोस्यस्वोभक्षोयतोवाअधिदेवायज्ञेनेष्ट्वास्वर्गं
लोकमायंस्तत्रैतांश्चमसान्न्युब्जंस्तेन्यग्रोधाअभवन्न्युब्जाइतिहाप्येनानेत
र्ह्याचक्षतेकुरुक्षेत्रेतेहप्रथमजान्यग्रोधानांतेभ्योहान्येधिजातास्तेयन्न्यंचो
रोहंस्तस्मान्न्यङ्रोहतिन्यग्रोहोन्यग्रोहोवैनामतंन्यग्रोहंसंतंन्यग्रोधइत्या
चक्षतेपरोक्षेणपरोक्षप्रियाइवहिदेवाः॥ ३०॥ ॥तेषांयश्चमसानांरसोवा
ङैत्तेवरोधाअभवन्नथयऊर्ध्वस्तानिफलान्येषहवावक्षत्रियःस्वाद्भक्षान्नै
तियोन्यग्रोधस्यावरोधांश्चफलानिचभक्षयत्युपाहपरोक्षेणैवसोमपीथमा
प्नोतिनास्यप्रत्यक्षंभक्षितोभवतिपरोक्षमिवहवाएषसोमोराजायन्न्यग्रोधःप २३

रोक्षमिवैषब्रह्मणोरूपमुपनिगच्छतियत्क्षत्रियःपुरोधयैवदीक्षयैवप्रवरेणैव
क्षत्रंवाएतद्वनस्पतीनांयन्न्यग्रोधःक्षत्रंराजन्योनिततइवहीहक्षत्रियोराष्ट्रेवस
न्भवतिप्रतिष्ठितइवनिततइवन्यग्रोधोवरोधैर्भूम्यांप्रतिष्ठितइवतद्यत्क्षत्रियोय
जमानोन्यग्रोधस्यावरोधांश्चफलानिचभक्षयत्यात्मन्येवतत्क्षत्रंवनस्पती
नांप्रतिष्ठापयतिक्षत्रआत्मानंक्षत्रेहवैसआत्मनिक्षत्रंवनस्पतीनांप्रतिष्ठा
पयतिन्यग्रोधइवावरोधैर्भूम्यांप्रतिराष्ट्रेतिष्ठत्युग्रंहास्यराष्ट्रमव्यथ्यंभवति
यएवमेतंभक्षंभक्षयतिक्षत्रियोयजमानः॥ ३१॥ ॥अथयदौदुंबराण्यूर्जोवा
एषोन्नाद्याद्वनस्पतिरजायतयदुदुंबरोभौज्यंवाएतद्वनस्पतीनामूर्जमेवास्मिंस्त
दन्नाद्यंभौज्यंचवनस्पतीनांक्षत्रेदधात्यथयदाश्वत्थानितेजसोवाएषवनस्पति
य

स॰पं॰ रजायतनयदुम्बरः साम्राज्यंवाएतद्वनस्पतीनांतेजएवास्मिंस्तत्साम्राज्यंच्चवन
२४ स्पतीनांक्षत्रेदधात्यथयत्प्लाक्षाणियन्नासोवाएषवनस्पतिरजायतनयत्प्लक्षः स्वा
राज्यंचहवाएतद्वैराज्यंचवनस्पतीनांयशाएवास्मिंस्तत्स्वाराज्यंवैराज्यंचवनस्प
तीनांक्षत्रेदधात्येतान्यस्यपुरस्तादुपक्लृप्तानिभवंत्यथसोमंराजानंक्रीणंतितेन
था राज्ञएवावृतोपवसाँऽत्मतिविन्नेश्वरंस्यथोपवसथ्यमहरेतान्यध्वर्युःपुरस्तादुप
कल्पयेताधिषवणंचर्माधिषवणेफलकेद्रोणकलशंदशापवित्रमद्रीन्पूतभृ
च तंचाधवनीयंचस्थालीमुदंचनंचमसंतद्यदेतैन्राजानंप्रातरभिषुण्वंतितेनदेनाः
निद्देधाविगृह्णीयादेभ्यन्यानिसुनुयान्माध्यंदिनायान्यानिपरिशिंष्यात्॥
॥३२॥ ॥तद्यत्रैतांश्चमसानुन्नयेयुस्तदेतंयजमानचमसमुन्नयेत्तस्मिन्देद २४

र्मीनरुणकेप्रास्तेस्यात्तांतयोर्वषट्कृतेनंतः परिधिपूर्वंप्रास्येद्दधिक्राव्णो अकारि
षमित्येतयर्चा सः स्वाहाकारयानुवषट्कृतेपरमादधिक्राः ह्वौवसापंचकृष्टीरिति
तद्यत्रैतांश्चमसानाहरेयुस्तदेतंयजमानचमसमाहरेत्तान्यत्रोद्गृह्णीयुस्तदे
नमुपोद्गृह्णीयात्तद्यदेकांहोतोपह्वयेततद्याचमसंभक्षयेदथैनमेतयाभक्षये
द्यदत्रशिष्टंरसिनः सुतस्ययदिंद्रो अपिबच्छचीभिः॥ इदंतदस्यमनसाशिवेनसो
मंराजानमिहभक्षयामीतिशिवोहवाअस्माएषवानस्पत्यः शिवेनमनसा
भक्षितोभवत्युग्रंहास्यराष्ट्रमव्यथ्यंभवतियएवमेतंभक्षंभक्षयतिक्षत्रियो
यजमानः शंनएधिहृदेपीतः प्रणआयुर्जीवसेसोमतारीरित्यात्मनः प्रत्यभि
मर्शईश्वरोहवाएषोप्रत्यभिमृष्टोमनुष्यस्यायुःप्रत्यवहर्तोरिनर्हन्माभक्षय

स॰पं॰ २५ तीतितद्यदेतेनात्मानमभिमृशत्यायुरेवतत्प्रतिरतआप्यायस्वसमेतुतेसंतेप
यांसिसमुयंतुवाजाइतिद्वाभ्यांसमाप्याययत्यभिरूपाभ्यांयद्यज्ञेभिरूपंतत्स
मृद्धं॥ ३३॥ ॥ तद्यत्रैतांश्चमसान्त्सादयेयुस्तदेतंयजमानचमसंसादयेत्तानन्य
त्रप्रकंपयेयुस्तदेनमनुप्रकंपयेदथैनमाहृतंभक्षयेन्नराशंसपीतस्यदेवसो
मतेमतिविदऊमैःपितृभिर्भक्षितस्यभक्षयामीतिप्रातःसवनेनाराशंसंभक्ष
ऊर्वैरितिमाध्यंदिनेकाव्यैरितितृतीयसवनऊमावैपितरःप्रातःसवनऊ
र्वामाध्यंदिनेकाव्यास्तृतीयसवनेतदेतत्पितॄनेवामृतान्त्सवनभाजःकरोति
सर्वोहैवसोमृतइतिहस्माहप्रियव्रतःसोमापोयःकश्चसवनभागित्यमृताह
वाअस्यपितरःसवनभाजोभवंत्युदुग्रंहास्यराष्ट्रमव्यथ्यंभवतियएवमेतंभक्षंभ २५
क्षयतिक्षत्रियोथयजमानःसमानआत्मनःप्रत्यभिमर्शःसमानमाप्यायनंच
मसस्यप्रातःसवनस्यैवावृताप्रातःसवनेचरेयुर्माध्यंदिनस्यमाध्यंदिनेतृती
यसवनस्यतृतीयसवनेतमेवमेतंभक्षंप्रोवाचरामोमार्गवेयोविश्वंतरायसौष
द्मनायतस्मिन्होवाचप्रोक्तेसहस्रमुहब्राह्मणतुभ्यंदद्मःसश्यापर्णमेयज्ञइ
त्येतमुहैवप्रोवाचतुरःकावषेयोजनमेजयायपारिक्षितायैतमुहैवप्रोचतुःपर्व
तनारदौसोमकायसाहदेव्यायसहदेवायसार्ञ्जयायबभ्रवेदैवावृधायभीमा
यवैदर्भायनग्नजितेगांधारायैतमुहैवप्रोवाचाग्निःसनश्रुतायारिंदमायक्रतु
विदेजानकयएतमुहैवप्रोवाचवसिष्ठःसुदासेपैजवनायतेहतेसर्वएवमहज्ज
ग्मुरेतंभक्षंभक्षयित्वासर्वेहैवमहाराजाआसुरादित्यइवहस्मश्रियांप्रतिष्ठिता

स॰पं॰ २६ स्तपंतिसर्वाभ्योदिग्भ्योबलिमावहंतं आदित्यइवहवैश्रियांप्रतिष्ठितस्तप
तिसर्वाभ्योदिग्भ्योबलिमावहंत्युग्रंहास्यराष्ट्रमव्यथ्यंभवतियएवमेतंभ
क्षंभक्षयतिक्षत्रियोयजमानोयजमानः॥३४॥ ॥इतिसप्तमपंचिकायांपं
चमोध्यायः॥सप्तमपंचिकासमाप्तः॥ ॥श्रीगजाननार्पणमस्तु॥श्री॥ ॥
शके१७३७युवानामसंवत्सरेभाद्रपदकृष्णषष्ठ्यांरविवासरेतद्दिनेइदंपुस्तकं
समाप्तं॥ काळेकरोपनामकनारायणभट्टेनलिखितं॥ हडीकरइत्युपनाम
कजनार्दनोपाध्यस्येदंपुस्तकं॥ ॥तैलाद्रक्षेजलाद्रक्षेरक्षेच्छिथिलबंधनात्
॥मूर्खहस्तेनदातव्यंएवंवदतिपुस्तकं॥१॥भग्नपृष्ठिकटिग्रीवस्तब्धदृष्टीर
धोमुखं॥कष्टेनलिखितंग्रंथंयत्नेनप्रतिपालय॥श्री॥ ॥छ॥ ॥ ॥ ॥ २६

अष्टम पंचिका

Ashtama Panchika	: Title
: :	: Author
: :	: Editor
: : Saka 1723	: Year, Vols.
: :	: Publisher
434 : :	: Remarks

॥ अथ अष्टमपंचिकाप्रारंभः ॥

॥ब्रा०८॥ श्रीगणेशाय नमः॥ हरिः ॐ॥ अथातस्सूक्तशस्त्रयोरेवैकाहिकं
॥१॥ प्रातःसवनमैकाहिकं तृतीयसवनमेते वै शान्ते क्लृप्ते प्रतिष्ठिते स
वने यदैकाहिके शान्ते क्लृप्ते प्रतिष्ठिते त्याऽअप्रच्युत्याऽउक्तो
माध्यंदिनः पवमानो यऽउभयसाम्नो बृहत्पृष्ठस्योभे हि साम
नी क्रियेते ऽआ त्वा रथं यथोतयऽइदं वसो सुतमंध इति राथंतरी
प्रतिपद्राथंतरोनुचरः पवमानोक्थं वाऽएतद्यन्मरुत्वतीयं पवमा ॥राम॥
नेवाऽअत्र रथंतरं कुर्वंति बृहत्पृष्ठं सवीवधतायै तदिदं ॥१॥

रथंतरं स्तुतमाभ्यां प्रतिपदनुचराभ्यामनुशंसत्यथो ब्रह्म वै रथंतरं
क्षत्रं बृहद्ब्रह्म खलु वै क्षत्रात्पूर्वं ब्रह्म पुरस्तान्मऽउग्रं राष्ट्रमव्यथ्यम
सदिति यथा नन्वेव रथंतरमंतमेवास्मै तत्पुरस्तात्कल्पयति यथयं वै
पृथिवी रथंतरमियं खलु वै प्रतिष्ठा प्रतिष्ठामेवास्मै तत्पुरस्त
त्कल्पयति समानऽइंद्र निहवो विश्वकर्मा सो ह्यमुह्यान्ब्राह्मणस्प
त्यःऽउभयसाम्नो रूपमुभे हि सामनी क्रियेते समान्यो धाय्याऽअ
भिष्टोमस्ताऽअन्हामैकाहिको मरुत्वतीयः प्रगाथः॥ १ ॥

॥पं०८॥ त्रनिष्टा ऽ उग्रः सहसे तुरायेति सूक्तमुग्रवत्सहस्वत्तत्क्षत्रस्य रू
॥२॥ पं मंद्र ऽ ओजिष्ठ ऽ इत्योजस्वत्तत्क्षत्रस्य रूपं बहुलाभिमान ऽ इ
त्यभिवदभिभूत्यै रूपं तदेकादशर्चं भवत्येकादशाक्षरा वै त्रि
ष्टुप्त्रैष्टुभो वै राजन्य ऽ ओजो वा ऽ इंद्रियं वीर्यं त्रिष्टुबोजः
क्षत्रं वीर्यं राजन्यस्तदेनमोजसा क्षत्रेण वीर्येण समर्धयति
तद्गौरिवीतं भवत्येतद्वै मरुत्वतीयं समृद्धं यद्गौरिवीतं तस्यो ॥राम॥
क्तं ब्राह्मणं त्वामिद्धि हवामह ऽ इति बृहत्पृष्ठं भवति क्षत्रं वै ॥२॥

बृहत्क्षत्रेणैवैनं तत्क्षत्रं समर्धयत्यथो क्षत्रं वै बृहदात्मा यजमानस्य
निष्केवल्यं तद्यद्बृहत्पृष्ठं भवति क्षत्रं वै बृहत्क्षत्रेणैवैनं तत्समर्द्ध
यत्यथो ज्यैष्ठ्यं वै बृहज्ज्यैष्ठ्येनैवैनं तत्समर्द्धयत्यथो श्रैष्ठ्यं वै बृह
च्छ्रैष्ठ्येनैवैनं तत्समर्द्धयत्यभि त्वा शूर नोनुम इति रथंतरमनुरू
पं कुर्वंत्ययं वै लोको रथंतरमसौ लोको बृहदस्य वै लोकस्या
सौ लोकोऽनुरूपोऽमुष्य लोकस्यायं लोकोऽनुरूपस्तद्यद्रथंत
रमनुरूपं कुर्वंत्युभावेवैतल्लोकौ यजमानाय संभोगिनौ कु

॥पंचि·८
॥३॥

वैरूप्यथो ब्रह्म वै रथंतरं क्षत्रं बृहद्ब्रह्मणि खलु वै क्षत्रं प्रतिष्ठितं क्षत्रे ब्र
ह्माथो साम्नऽ एव सयोनितायै यद्वावानेति धाय्या तस्याऽ उक्तं
ब्राह्मणमुभयं शृणवच्च नऽ इति साम प्रगाथऽ उभयसाम्नो रू
पमुभे हि सामनी क्रियेते ॥ २ ॥ तमु ष्टुहि योऽ अभिभूत्योजा
इति सूक्तमभिवदभिभूत्यै रूपमषाढमुग्रं सहमानमाभिरि
त्युग्रवत्सहमानवत्तत्क्षत्रस्य रूपं तत्पंचदशं भवत्योजो वाऽ ॥रामू॥
इंद्रियं वीर्यं पंचदशऽ ओजः क्षत्रं वीर्यं राजन्यस्तदेनमोजसा ॥३॥

क्षत्रेण वीर्येण समर्धयति तद्भारद्वाजं भवति भारद्वाजं वै बृहदार्षे
येण सलोम एष ह वाव क्षत्रिययज्ञः समृद्धो यो बृहत्पृष्ठस्तस्माद्य
त्र क्व च क्षत्रियो यजेत बृहदेव तत्र पृष्ठं स्यात्तत्समृद्धं ॥ ३ ॥ ऐ
काहिकाहोत्राःऽ एता वै शांताः क्लृप्ताः प्रतिष्ठिता होत्रा यदैका
हिकाः शांत्यै क्लृप्त्यै प्रतिष्ठित्याऽ अप्रच्युत्यै ताः सर्वरूपा भवं
ति सर्वसमृद्धाः सर्वरूपतायै सर्वसमृद्ध्यै सर्वरूपाभिर्होत्रा
भिः सर्वसमृद्धाभिः सर्वान्कामानवाप्नवामेति तस्माद्यत्र क्व

॥पंचि॰८॥ चैकाहाऽअसर्वस्तोमाऽअसर्वपृष्ठाऽएकाहिकाऽएवतत्रहोत्रा
॥४॥ स्युस्तत्समृद्धमुक्थ्यऽएवायंपंचदशस्यादित्याहुरोजोवाऽइं
द्रियंवीर्यंपंचदशऽओजःक्षत्रंवीर्यंराजन्यस्तदेनमोजसा
क्षत्रेणवीर्येणसमर्धयतितस्यत्रिंशत्स्तुतशस्त्राणिभवं
तित्रिंशदक्षरावैविराड्विराळंनाद्यंविराज्यैवैनंतदन्नाद्येप्रति
ष्ठापयतितस्मात्तदुक्थ्यःपंचदशस्यादित्याहुर्ज्योतिष्टो ॥राम॥
मएवाग्निष्टोमस्याद्ब्रह्मवैस्तोमानांत्रिवृत्क्षत्रंपंचदशो ॥४॥

ब्रह्मखलुवैक्षत्रात्पूर्वंब्रह्मपुरस्तान्मऽउग्रंराष्ट्रमव्यथ्यमसदितिवि
शःसप्तदशःशौद्रोवर्णऽएकविंशोविशंचैवास्मैतच्छौद्रंचवर्णम
नुवर्त्मानौकुर्वंत्यथोतेजोवैस्तोमानांत्रिवृद्वीर्यंपंचदशःप्रजातिः
सप्तदशःप्रतिष्ठैकविंशस्तदेनंतेजसावीर्येणप्रजात्याप्रतिष्ठयां
ततःसमर्धयतितस्माज्ज्योतिष्टोमस्यात्तस्यचतुर्विंशतिःस्तुत
शस्त्राणिभवंतिचतुर्विंशत्यर्धमासोवैसंवत्सरःसंवत्सरेकृत्स्न
मन्नाद्यंकृत्स्नऽएवैनंतदन्नाद्येप्रतिष्ठापयतितस्माज्ज्योतिष्टो

॥ श्री ०८ ॥ म ऽ एवाग्निष्टोमस्यादग्निष्टोमस्यात् ॥ ४ ॥ इति प्रथमोऽध्यायः ॥ ॥
॥ ५ ॥ अथातः पुनरभिषेकस्यैव सूयतेह वा ऽ अस्य क्षत्रं यो दीक्षते क्षत्रि
यः सन्स यदावभृथादुदेत्यानूबंध्ययेष्ट्वा दवस्यत्यथेन मुदवसानी
यायां संस्थितायां पुनरभिषिंचंति तस्यैते पुरस्तादेव संभारा ऽ उप
कॢप्ता भवंत्यौदुंबर्यासंदी तस्यै प्रादेशमात्राः पादाः स्यु ररत्निमात्रा
णि शीर्षण्यानूच्यानि मौंजं विवयनं व्याघ्रचर्मास्तरणमौदुंबर
श्चमस ऽ उदुंबरशाखा तस्मिन्ने तस्मिंश्चमसे ष्टातयानि निषु ॥ राम ॥
तानि भवंति दधि मधु सर्पिरातपवर्ष्या ऽ आपः शष्पाणि च तोक्मा ॥ ५ ॥

नि च सुरा दूर्वा तद्धैषा दक्षिणा स्फ्यवर्त्मनि वेदेर्भवति तत्रैतां प्राचीमासं
दीं प्रतिष्ठापयति तस्या ऽ अंतर्वेदि द्वौ पादौ भवतो बहिर्वेदि द्वा वि यं
वैश्मीस्तस्या ऽ एतत्परिमितं रूपं यदंतर्वेद्यथैष भूमा परिमितो यो ब
हिर्वेदि तद्यदस्या ऽ अंतर्वेदि द्वौ पादौ भवतो बहिर्वेदि द्वा ऽ उभयोः
कामयो रूपास्यै यश्चांतर्वेदि यश्च बहिर्वेदि ॥ ५ ॥ व्याघ्रचर्मणास्त
णात्युत्तरलोम्ना प्राचीनग्रीवेण क्षत्रं वा ऽ एतदारण्यानां पशूनां य
द्व्याघ्रः क्षत्रं राजन्यः क्षत्रेणैव तत्क्षत्रं समर्द्धयति तां पश्चात्प्राङुपवि
श्याथास्यानुदक्षिणमभिमंत्रयत ऽ उभाभ्यां पाणिभ्यामालभ्या

॥ब्रा०८॥ ग्निर्गायत्र्या सयुक्छंदसारोहतु सवितोष्णिहा सोमोनुष्टुभा बृह
॥६॥ स्पतिर्बृहत्या मित्रावरुणौ पंक्त्येंद्रस्त्रिष्टुभा विश्वेदेवा जगत्या तान
हमनु राज्याय साम्राज्याय भोज्याय स्वाराज्याय वैराज्याय पारमे
ष्ठ्याय राज्याय माहाराज्यायाधिपत्याय स्वावश्यायातिष्ठायारोहा
मीत्येतामासंदीमारोहेद्दक्षिणेनाग्रे जानुनाथ सव्येन तत्तदितीं॥
चतुरुत्तरैर्वै देवाश्छंदोभिः सयुग्भूत्वै तां श्रियमारोहन्यस्यामेतऽ
एतर्हि प्रतिष्ठिताऽअग्निर्गायत्र्या सवितोष्णिहा सोमोनुष्टुभा बृ ॥राम॥
हस्पतिर्बृहत्या मित्रावरुणौ पंक्त्येंद्रस्त्रिष्टुभा विश्वेदेवा जगत्या ॥६॥

तेऽएतेऽअभ्यनूच्यंतेऽअग्नेर्गायत्र्यभवत्सयुग्वेति कल्पते ह वाऽअस्मै यो
गक्षेमऽउत्तरोत्तरिणीं ह श्रियमश्नुते श्नुते ह प्रजानामैश्वर्यमाधिपत्यं
यऽएवमेताऽअनुदेवताऽएतामासंदीमारोहति क्षत्रियः संतथैन
मभिषेक्ष्यन्नपां शांतिं वाचयति शिवेन मा चक्षुषा पश्यतापः शिव
या तन्वोपस्पृशत त्वचं मे॥ सर्वांअग्नींऽरप्सुषदो हुवे वो मयि वर्चो बल
मोजो नि धत्तेति नेत्तस्याभिषिषिचानस्याशांताऽआपो वीर्यं निर्हणं
निति॥ ६॥ अथैनमुदुंबरशाखामंतर्धायाभिषिंचति माऽआपः शि
वतमाऽइमाः सर्वस्य भेषजीः॥ इमा राष्ट्रस्य वर्द्धनीरिमा राष्ट्रभृतो

॥ब्रा॰८॥ म्नताः॥ याभिरिंद्रमभ्यषिंचत्प्रजापतिः सोमं राजानं वरुणं यमं मनुं॥
॥७॥ ताभिरद्भिरभिषिंचामि त्वामहं राज्ञां त्वमधिराजोभवेह॥ महांतं त्वा
महीनां सम्राजं चर्षणीनां देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजन
द्देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नेस्ते
जसा सूर्यस्य वर्चसेंद्रस्येंद्रियेणाभिषिंचामि॥ बलाय श्रियै यश
सेन्नाद्याय भूरिति यऽइछेदिममेव प्रत्यंनमद्यादित्यथ यऽइछेद्दि
पुरुषं भूर्भुवऽइत्यथ यऽइछेत्त्रिपुरुषं वाप्रतिमं वा भूर्भुवस्स्वरि ॥राम॥
ति तद्धैकेऽआहुः सर्वाप्तिर्वाऽएषा यदेता व्याहृतयोतिसर्वेण ॥७॥

हास्य परस्मे ह तं भवतीति तमेतेनाभिषिंचेद्देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनो
र्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नेस्तेजसा सूर्यस्य वर्चसेंद्रस्येंद्रियेणाभिषिं
चामि॥ बलाय श्रियै यशसेन्नाद्यायेति तदु पुनः परिचक्षते यदसर्वेण वा
चोभिषिक्तोभवतीश्वरो ह तु पुरायुषः प्रैतोरिति ह स्माह सत्यकामो जा
बालो यमेताभिर्व्याहृतिभिर्नाभिषिंचंतीती ईश्वरो ह सर्वमायुरैतोः स
र्वमाप्नोद्विजयेनेत्य ह स्माहोद्दालकऽआरुणिर्यमेताभिर्व्याहृतिभिर
भिषिंचंतीति तमेतेनाभिषिंचेद्देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहु
भ्यां पूष्णो हस्ताभ्यामग्नेस्तेजसा सूर्यस्य वर्चसेंद्रस्येंद्रियेणाभिषिं

॥श्री०८॥ चामि॥ बलायश्रियैयशसेंनाद्यायभूर्भुवस्स्वरित्यथो तानि ह वै क्षत्रियादीजा ना

॥८॥ द्व्युत्क्रामं तानिभवंति ब्रह्मक्षत्रेऽऊर्गन्नाद्यमपामोषधीनांरसोब्रह्मवर्च

समिरापुष्टिः प्रजातिः क्षत्ररूपं तदथोऽअंनस्यरसऽओषधीनांक्षत्रे

प्रतिष्ठा तद्यद्देवामू पुरस्तादाहुतीर्जुहोति तदस्मिन्ब्रह्मक्षत्रे दधाति

॥७॥ अथयदौदुंबर्यासंदीभवत्यौदुंबरश्चमसऽउदुंबरशाखोग्वोऽअन्ना मस

द्यमुदुंबरऽऊर्जमेवास्मिंस्तदन्नाद्यंदधात्यथयद्दधिमधुघृतंभवत्यपां

सऽओषधीनांरसोयामेवास्मिंस्तदोषधीनांरसंदधात्यथयदातपव ॥राम्॥

र्ष्याऽआपोभवंतितेजश्चहवैब्रह्मवर्चसंचातपवर्ष्याऽआपस्तेजऽ ॥८

एवास्मिंस्तद्ब्रह्मवर्चसंचदधात्यथयच्छष्पाणिचतोक्मानिचभवंतीरायैत

त्पुष्ट्यैरूपमथोप्रजात्याऽइरामेवास्मिंस्तत्पुष्टिंदधात्यथोप्रजातिमथय

त्क्षौराभवतिक्षत्ररूपंतदथोऽअंनस्यरसःक्षत्ररूपमेवास्मिंस्तद्दधात्य

थोऽअंनस्यरसमथयद्दूर्वाभवतिक्षत्रंवाऽएतदोषधीनांयद्दूर्वाक्षत्रंरा

जन्योनिततऽइववहीहक्षत्रियोराष्ट्रेवसन्भवतिप्रतिष्ठितऽइवनितते

वदूर्वावराधेभूम्यांप्रतिष्ठितेवतद्यद्दूर्वाभवत्योषधीनामेवास्मिंस्तत्

क्षत्रेदधात्यथोप्रतिष्ठामेतानिहवैयान्यस्मादीजानाद्व्युत्क्रामंतानिभ

वंतितान्येवास्मिंस्तद्दधातितेरवैनंतत्समृद्धयंत्यथास्मैसुराकंसंह

श्रा०८॥
॥९॥

स्तऽआदधाति स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया॥ इंद्राय पातवे सु
तऽइत्याधाय शंसतिं वाचयति नाना हि वां देवहितं सदस्कृतं मा संसृक्षा
थां परमे व्योमनि॥ सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोमऽएष राजा मैनं हिंसिष्टं स्वां
योनिमाविशंताविति सोमपीथस्य चैषा सुरापीथस्य च व्यावृत्तिः पीतां
यं रातिं मन्येत तस्माऽएनां प्रयच्छेत्तद्धि मित्रस्य रूपं मित्रऽएवैनां तदंततः
दि प्रतिष्ठापयति तथा मित्रे प्रतितिष्ठति प्रतितिष्ठति यऽएवं वेद॥ ८॥
अथौदुंबरं शाखामभिप्रत्यवरोहत्यूर्ग्वाऽअन्नाद्यमुदुंबरऽऊर्जमेवैतदं राम॥
नाद्यमभिप्रत्यवरोहत्युपर्येवासीनोऽभूमौ पादौ प्रतिष्ठाप्य प्रत्यवरो ९

हमाहं प्रतितिष्ठामि द्यावापृथिव्योः प्रतितिष्ठामि प्राणापानयोः प्रतितिष्ठा
म्यहोरात्रयोः प्रतितिष्ठाम्यन्नपानयोः प्रतिब्रह्मन्प्रतिक्षत्रे प्रत्येषु त्रिषु लो
केषु तिष्ठामीत्येतततः सर्वेणात्मना प्रतितिष्ठति सर्वस्मिन्ह वाऽएतस्मिं
न्प्रतितिष्ठत्युत्तरोत्तरिणीं ह श्रियमश्नुतेऽश्नुते ह प्रजानामैश्वर्यमाधि
पत्यं यऽएवमेतेन पुनरभिषेकेणाभिषिक्तः क्षत्रियः प्रत्यवरोहत्येते
न प्रत्यवरोहेण प्रत्यवरुह्योपस्थं कृत्वा प्राङासीनो नमो ब्रह्मणे नमो
ब्रह्मणे नमो ब्रह्मणऽइति त्रिष्कृत्वो ब्रह्मणे नमस्कृत्य वरं ददाभिजित्या

ब्राह्म०८ अभिजित्यै विजित्यै संजित्याऽ इति वाचं विसृजते स यन्नमो ब्रह्मणे नमो ज
॥१०॥ ब्रह्मणे नमो ब्रह्मण इति त्रिष्कृत्वो ब्रह्मणे नमस्करोति ब्रह्मणऽ एवैत
त्क्षत्रं वशमेति तद्यत्र वै ब्रह्मणः क्षत्रं वशमेति तद्राष्ट्रं समृद्धं तद्वीरव
द्धास्मिन्वीरो जायतेऽथ यदिदं ददामि जित्याऽ अभिजित्यै विजित्यै
संजित्याऽ इति वाचं विसृजतऽ एतद्धै वाचो जितं यद्दामीत्याह यदे
व वाचो जितं तां ॥३॥ तन्मऽ इदमनुकर्म संतिष्ठाताऽ इति विसृज्य वाचमु ॥राम॥
पोत्थायाहवनीये समिधमभ्यादधाति समिदसि सम्वं क्ष्वेंद्रियेण वी १०

र्येण स्वाहेतींद्रियेण वै तद्वीर्येणात्मानं समंततः समर्धयत्याधाय समिधं त्रीणि
पदानि प्राङुदङ्भ्युत्क्रामति कृष्टिरसि दिशां मयि देवेभ्यः कल्पत ॥ क
ल्पतां मे योगक्षेमोऽभयं मेऽस्त्वित्यपराजितां दिशमुपतिष्ठते जितस्यै
वा पुनः पराजयायतनादिती ॥३॥९॥ देवासुरा वाऽ एषु लोकेषु संयेति
रेतऽ एतस्यां प्राच्यां दिशि येतिरे तांस्ततोऽसुराऽ अजयंस्ते दक्षिणस्यां ण
दिशि येतिरे तांस्ततोऽसुराऽ अजयंस्ते प्रतीच्यां दिशि येतिरे तांस्ततो
ऽसुराऽ अजयंस्तऽ उदीच्यां दिशि येतिरे तांस्ततोऽसुराऽ अजयंस्तऽ एत

ब्रा०८ स्मिन्नवान्तरदेशेयेतिरेयऽएषप्राङ् उदङ् तेह ततोजिग्युस्तंयदिक्ष
११ त्रियऽउपधावेत्सेनयोःसमायत्योस्तथामेकुरुयथाहमिमांसेनांज
यानीतिसयदितथेतिब्रूयाद्वनस्पतेवीड्वङ्गोहिभूयाऽइत्यस्यरथो
पस्थमभिमृश्याथैनंब्रूयादातिष्ठस्वैतांदिशामभिमुखःसंन
प्र ह्योरथोऽभिप्रवर्ततांसऽउदङ् सप्राङ् सदक्षिणासप्राङ् सास्यमित्रमभि
त्यभीवर्तेनहविषेत्येवैनमावर्तयेद्रथेनमन्वीक्षेतापालिरथेनशा रा मू
सेनसौपर्णेनेतिजयतिहतांसेनांयद्युवाऽएनमुपधावेत्संग्रामे ११

य संयतिष्यमाणस्तथामेकुरुयथाहमिमंसंग्रामंसंजयानीत्येतस्यामेवै
नंदिशियातयेऽजयतिहतंसंग्रामंयद्युवाऽएनमुपधावेद्राष्ट्राद
परुध्यमानस्तथामेकुरुयथाहमिदंराष्ट्रंपुनरवगच्छानीत्येतामेवै
नंदिशमुपनिष्क्रमयेत्तथाहराष्ट्रंपुनरवगच्छत्यृपस्थायामित्राणां
व्यपनुत्तिंब्रुवाणाहानस्येत्यपप्राचऽइन्द्रविश्वांऽअमित्रानितिसर्वे
लोहास्माऽअनमित्रमभयंभवत्युत्तरोत्तरिणींहश्रियमश्नुते
श्नुतेहप्रजानामैश्वर्यमाधिपत्यंयऽएवमेताममित्राणांव्यपनु

श्रा०८ त्तिंश्रुवन्नाहानाप्येत्येत्यग्रहान्पश्चाद्धृत्यस्याग्नेरुपविष्टायान्वार
१२ ब्धायऽऋत्विगंततः कंसेन चतुर्गृहीतास्तिस्रऽआज्याहुतीरैंद्रीः
प्रपदं जुहोत्यनार्त्याऽअरिष्ट्याऽअज्यान्याऽअभयाय॥१०॥ प
वृषु प्रधन्वे वाजसातये परिवृत्राभि ब्रह्मप्राण मम्न तं प्रपद्यते य
मसौ शर्मवर्माभयं स्वस्तये॥ सहप्रजयासहपशुभिर्णिसक्षीण
र्द्विषस्तरध्याऽऋणयानऽईयसे स्वाहा॥ अनुहि त्वा सुतं सोम म राम्
दामसि महे समभुवो ब्रह्मप्राण मम्न तं प्रपद्यते यमसौ शर्मव १२

र्माभयं स्वस्तये॥ सहप्रजयासहपशुभिर्यराज्ये वाजाऽँ अभिपवमान
प्रगाहसे स्वाहा॥ अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारेशस्व ब्रह्मप्राण म
म्न तं प्रपद्यते यमसौ शर्मवर्माभयं स्वस्तये॥ सहप्रजयासहपशुभिः
क्मनापयोगोजीरयारंहः माणः पुरंध्या स्वाहेत्यनार्तो ह वाऽअरिष्टो
जीतः सर्वेलोगुप्तस्त्वय्ये विधाये रूपेण सर्वा दिशोनुसंचरत्यैंद्रे लोके
प्रतिष्ठितो यस्माऽएताऽऋत्विगं ततः कंसेन चतुर्गृहीतास्तिस्रऽ
आज्याहुतीरैंद्रीः प्रपदं जुहोत्यथां ततः प्रजानि मा शास्ते गवामश्वा

ब्रा०८ नां पुरुषाणामिह गावः प्रजायध्वमिहाश्वा ऽ इह पूरुषाः ॥ इहो सहस्रदक्षि
१२ णो वीरस्त्राता निषीदत्विति बहुर्ह वै प्रजया पशुभिर्भवति य ऽ ए
वमेतामंततः प्रजातिमाशास्ते गवामश्वानां पुरुषाणामेष ह वाव
क्षत्रियो विहृष्टो यमेवंविदो याजयत्यथ हैतं व्येव कर्षते यथा ह वा इदं
निषादा वा सेलगा वा पापकृतो वा वित्तवंतं पुरुषमरण्ये गृहीत्वा
कर्तमन्वस्य वित्तमादाय द्रवंत्येवमेव त ऽ ऋत्विजो यजमानं क राम
र्तमन्वस्य वित्तमादाय द्रवंति यमनेवंविदो याजयंत्येतद्ध स्म वै १२

तद्धिस्मा नाह जनमेजयः पारिक्षित ऽ एवंविदं हि वै मामेवंविदो याजयंति
तस्मादहं जयाम्यभीत्वरीं सेनां जयाम्यभीत्वर्या सेनया न मा दि
व्या न मानुष्य ऽ इषव ऽ ऋछंत्येष्यामि सर्वमायुः सर्वभूमिर्भविष्
ष्यामीति न ह वा ऽ एनं दिव्या न मानुष्य ऽ इषव ऽ ऋछंत्येति सर्वमा
युः सर्वभूमिर्भवति यमेवंविदो याजयंति याजयंति ॥ ११ ॥ द्विती
यो ध्यायः ॥ ॥ अथात ऽ ऐंद्रो महाभिषेकस्ते देवा ऽ अब्रुवन्त्स प्रजा
पतिका ऽ अयं वै देवानामोजिष्ठो बलिष्ठः सहिष्ठः सत्तमः पारइ

ब्रा०८ ष्णुतमं ऽ इममेवाभिषिंचामहा ऽ इति तथेति तद्धैतदिंद्रमेव तस्मा ऽ
१४ एतामासंदीं समभरंनृचं नाम तस्यै बृहच्च रथंतरं च पूर्वौ पादाव
कुर्वन्वैरूपं च वैराजं चापरौ शाक्वररैवते शीर्षण्ये नौधसं च कालेयं
चानूच्ये ऽ स्तचः प्राचीनातानान्सामानि तिरश्चीनवायान्यजूंष्य
तीकाशान्यशा ऽ आस्तरणं श्रियमुपबर्हणं तस्यै सविता च बृहस्प
तिश्च पूर्वौ पादावधारयतां वायुश्च पूषा चापरौ मित्रावरुणौ शीर्षण्ये राम
अश्विनावनूच्ये स ऽ एतामासंदीमारोहद्वसवस्त्वा गायत्रेण छं १४

दसा त्रिवृता स्तोमेन रथंतरेण साम्नारोहंतु तानन्वारोहामि साम्राज्या
य रुद्रास्त्वा त्रैष्टुभेन छंदसा पंचदशेन स्तोमेन बृहता साम्नारोहंतु
तानन्वारोहामि भौज्यायादित्यास्त्वा जागतेन छंदसा सप्तदशेन
स्तोमेन वैरूपेण साम्नारोहंतु तानन्वारोहामि स्वाराज्याय विश्वे त्वा दे
वा आनुष्टुभेन छंदसैकविंशेन स्तोमेन वैराजेन साम्नारोहंतु तानन्वा
रोहामि वैराज्याय साध्याश्च त्वाप्त्याश्च देवाः पांक्तेन छंदसा त्रि
णवेन स्तोमेन शाक्वरेण साम्नारोहंतु तानन्वारोहामि राज्याय मरु

ब्रा० ८ तश्चत्वांगिरसश्चदेवाऽअतिछंदसांत्रयस्त्रिंशेनस्तोमेनरैवते छंदसा
१५ नसाम्नारोहंतुतानंन्वारोहामिपारमेष्ठ्यायमाहाराज्यायाधि
पत्यायस्वावश्यायातिष्ठायारोहामीत्येतामासंदीमारोहे
त्तस्यामासंद्यामासीनंविश्वेदेवाऽअब्रुवन्नवाऽअनभ्युत्क्रुष्टइंद्रो
वीर्यंकर्तुमर्हत्यभ्येनमुत्क्रोशामेतितथेतितंविश्वेदेवाऽअभ्युद
क्रोशन्निमंदेवाऽअभ्युत्क्रोशतसम्राजंसाम्राज्यंभोजंभोजपि राम
तरंस्वराजंस्वाराज्यंविराजंवैराज्यंराजानंराजपितरंपरमे १५

दसात्रिवृतास्तोमेनरथंतरेणसाम्नारोहंतुतानन्वारोहामिसाम्राज्या
यरुद्रास्त्वात्रैष्टुभेनछंदसापंचदशेनस्तोमेनबृहतासाम्नारोहंतुता
नन्वारोहामिभौज्यायादित्यास्त्वाजागतेनछंदसासप्तदशेनस्तो
नवैरूपेणसाम्नारोहंतुतानन्वारोहामिस्वाराज्यायविश्वेत्वादेवा
आनुष्टुभेनछंदसैकविंशेनस्तोमेनवैराजेनसाम्नारोहंतुतानं
न्वारोहामिवैराज्यायसाध्याश्चत्वाप्त्याश्चदेवाःपांक्तेनछंदसात्रि
णवेनस्तोमेनशाक्वरेणसाम्नारोहंतुतानन्वारोहामिराज्यायम

॥ब्रा०८॥ रुद्राश्च त्वांगिरसश्च देवाऽअतिछंदसा छंदसा त्रयस्त्रिंशेन स्तोमेन
॥१५॥ रैवतेन साम्नारोहंतु तानन्वारोहामि पारमेष्ठ्याय माहाराज्यायाधि
पत्याय स्वावश्यायातिष्ठायारोहामीत्येतामासंदीमारोहेत्तमेत
दे स्यामासंद्यामासीनं विश्वे देवाऽअब्रुवन्न वाऽअनभ्युत्क्रुष्टऽइंद्रो वी
र्यं कर्तुमर्हत्यभ्येनमुत्क्रोशामेति तथेति तं विश्वे देवाऽअभ्युद
क्रोशन्निमं देवाऽअभ्युत्क्रोशत सम्राजं साम्राज्यं भोजं भोज ॥रा मू॥
पितरं स्वराजं स्वाराज्यं विराजं वैराज्यं राजानं राजपितरं परमे ॥१५॥

ष्ठिनं पारमेष्ठ्यं क्षत्रमजनि क्षत्रियोऽजनि विश्वस्य भूतस्याधिपतिरजनि वि
ज. शामत्ताजनि पुरां भेत्ताजन्यसुराणां हंताजनि ब्रह्मणो गोप्ताजनि धर्मस्य गो ज
प्ताजनीति तमभ्युत्क्रुष्टं प्रजापतिरभिषेक्ष्यन्नेतयर्चाभ्यमंत्रयत ॥१२॥
निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा साम्राज्याय भौज्याय स्वाराज्याय
वैराज्याय पारमेष्ठ्याय राज्याय माहाराज्यायाधिपत्याय स्वावश्याया
तिष्ठाय सुक्रतुरिति तमेतस्यामासंद्यामासीनं प्रजापतिः पुरस्तात्ति
ष्ठन्प्रत्यङ्मुखऽऔदुंबर्याद्रया शाखया सपलाशया जातरूपमयेन

॥ब्रा०८॥ चपवित्रेणांतर्धायाभ्यषिंचेदिमा॒ आपः॒ शिवतमा इत्येतेन तृचेनैंद्र
॥१६॥ नस्यत्वेति च यजुषा भूर्भुवः स्वरित्येताभिश्च व्याहृतिभिः ॥ १३ ॥ अ थ
थैनं प्राच्यां दिशि वसवो देवाः षड्भिश्चैव पंचविंशैरहोभिरभ्यषिंच
न्नेतेन च तृचेनैतेन च यजुषैताभिश्च व्याहृतिभिः साम्राज्याय तस्मा
देतस्यां प्राच्यां दिशि ये के च प्राच्यानां राजानः साम्राज्यायैव तेभि
षिच्यंते सम्राडित्येनानभिषिक्तानाचक्षत एतामेव देवानां विहि ॥राम॥
तिमन्वथैनं दक्षिणस्यां दिशि रुद्रा देवाः षड्भिश्चैव पंचविंशैरहोभि ॥१६॥

रभ्यषिंचन्नेतेन च तृचेनैतेन च यजुषैताभिश्च व्याहृतिभिर्भौज्याय त नो
स्मादेतस्यां दक्षिणस्यां दिशि ये के च सत्वतां राजानो भौज्यायैव तेभिषि
ना च्यंते भोजेत्येनानभिषिक्तानाचक्षत एतामेव देवानां विहितिमन्वथै
नं प्रतीच्यां दिश्यादित्या देवाः षड्भिश्चैव पंचविंशैरहोभिरभ्यषिंचन्ने
तेन च तृचेनैतेन च यजुषैताभिश्च व्याहृतिभिः स्वाराज्याय तस्माद
तस्यां प्रतीच्यां दिशि ये के च नीच्यानां राजानो येपाच्यानां स्वाराज्यायै
व तेभिषिच्यंते स्वराडित्येनानभिषिक्तानाचक्षत एतामेव देवा

॥ब्रा०८॥ नांविहितिमन्वथैनमुदीच्यांदिशिविश्वेदेवाः षड्भिश्चैवपंचविंशैरहो
॥१७॥ भिरभ्यषिंचंनेतेनचतृचेनैतेनचयजुषैताभिश्चव्याहृतिभिर्वैराज्या
यतस्मादेतस्यामुदीच्यांदिशियेकेचपरेणहिमवंतंजनपदाऽउत्त
रकुरवऽउत्तरमद्राऽइतिवैराज्यायैवतेभिषिच्यंतेविराळित्येना
नभिषिक्तानाचक्षतऽएतामेवदेवानांविहितिमन्वथैनमस्यांध्रु
वायांमध्यमायांप्रतिष्ठायांदिशिसाध्याश्चाप्त्याश्चदेवाःषड्भिश्चै ॥राम॥
वपंचविंशैरहोभिरभ्यषिंचंनेतेनचतृचेनैतेनचयजुषैताभि ॥१७॥

श्चव्याहृतिभीराज्यायतस्मादस्यांध्रुवायांमध्यमायांप्रतिष्ठायांदिशि
येकेचकुरुपंचालानांराजानःसवशोशीनराणांराज्यायैवतेभिषिच्यं
गा तेराजेत्येनानभिषिक्तांचक्षतऽएतामेवदेवानांविहितिमन्वथैन
मूर्ध्वायांदिशिमरुतश्चांगिरसश्चदेवाःषड्भिश्चैवपंचविंशैरहो
भिरभ्यषिंचंनेतेनचतृचेनैतेनचयजुषैताभिश्चव्याहृतिभिः
पारमेष्ठ्यायमाहाराज्यायाधिपत्यायस्वावश्यायातिष्ठायेतिसपर
मेष्ठीप्राजापत्योभवत्सऽएतेनमहाभिषेकेणाभिषिक्तऽइंद्रःस

॥ब्रा०८॥ वादितितीरजयत्सर्वाल्लोकानविंदत्सर्वेषांदेवानांश्रैष्ठ्यमतिष्ठांपरम
॥१८॥ तामगछत्साम्राज्यंभौज्यंस्वाराज्यंवैराज्यंपारमेष्ठ्यंराज्यंमाहाराज्य
माधिपत्यंजित्वास्मिंल्लोकेस्वयंभूःस्वराळमृतोमुष्मिन्स्वर्गेलोके
सर्वान्कामानाप्त्वामृतःसमभवत्समभवत्॥१४॥तृतीयोध्यायः॥
॥सयइछेदेवंवित्क्षत्रियमयंसर्वाजितीर्जयेतायंसर्वांल्लोकान्विंदेता
यंसर्वेषांराज्ञांश्रैष्ठ्यमतिष्ठांपरमतांगछेतसाम्राज्यंभौज्यंस्वारा ॥रामः॥
ज्यंवैराज्यंपारमेष्ठ्यंराज्यंमाहाराज्यमाधिपत्यमयंसमंतपर्यायी ॥१८॥

स्यात्सार्वभौमःसार्वायुषआंतादापरार्धात्पृथिव्यैसमुद्रपर्यंतायाए
कराळितितमेतेनैंद्रेणमहाभिषेकेणक्षत्रियंशापयित्वाभिषिंचेद्यां
चरात्रीमजायथायांचप्रेतासितदुभयमंतरेणेष्टापूर्तंतेलोकंसु
कृतमायुःप्रजांवृंजीययदिमेद्रुह्येरितिसयइछेदेवंवित्क्षत्रियोहं
सर्वाजितीर्जयेयमहंसर्वांल्लोकान्विंदेयमहंसर्वेषांराज्ञांश्रैष्ठ्यम
तिष्ठांपरमतांगछेयंसाम्राज्यंभौज्यंस्वाराज्यंवैराज्यंपारमेष्ठ्यंराज्यं
माहाराज्यमाधिपत्यमहंसमंतपर्यायीस्यांसार्वभौमःसार्वायुष

ब्रा०८ आंतादापरार्धात्पृथिव्यैसमुद्रपर्यंतायाएकराळितिसनविचिकित्सेत्सब्रूयात्स कि
॥३९॥ हश्रद्धयायांचरात्रीमजायेहंयांचप्रेतास्मितदुभयमंतरेणेष्टापूर्तंमेलोकंसुकृ
तमायुःप्रजांवृंजीथायदितेद्रुह्येयमिति॥१५॥अथततोब्रूयाच्चतुष्टयानिवान
स्पत्यानिसंभरतनैयग्रोधान्यौदुंबराण्याश्वत्थानिप्लाक्षाणीतिक्षत्रंवाएत
द्वनस्पतीनांयन्न्यग्रोधोयन्नैयग्रोधानिसंभरंतिक्षत्रमेवास्मिंस्तद्दधाति
भोज्यंवाऽएतद्वनस्पतीनांयदुदुंबरोयदौदुंबराणिसंभरंतिभोज्यमेवास्मिं राम॥
स्तद्दधातिसाम्राज्यंवाएतद्वनस्पतीनांयदश्वत्थोयदाश्वत्थानिसंभरंति ३९॥

साम्राज्यमेवास्मिंस्तद्दधातिस्वाराज्यंचहवाएतद्वैराज्यंचवनस्पतीनांयत्प्लक्षो
यत्प्लाक्षाणिसंभरंतिस्वाराज्यवैराज्येऽएवास्मिंस्तद्दधात्यथततोब्रूयाच्चतुष्ट
यान्योषधानिसंभरततोक्मकृतानिव्रीहीणांमहाव्रीहीणांप्रियंगूनांयवाना
मितिक्षत्रंवाऽएतदोषधीनांयद्व्रीहयोयद्व्रीहीणांतोक्मसंभरंतिक्षत्रमेवास्मिं
स्तद्दधातिसाम्राज्यंवाऽएतदोषधीनांयन्महाव्रीहयोयन्महाव्रीहीणांतोक्म
संभरंतिसाम्राज्यमेवास्मिंस्तद्दधातिभोज्यंवाएतदोषधीनांयत्प्रियंगवो
यत्प्रियंगूनांतोक्मसंभरंतिभोज्यमेवास्मिंस्तद्दधातिसेनान्यंवाएतदोष

॥ब्रा०८॥ धीनांयथायथंवानांतंक्षत्रंसंभरंतिसएनानन्यएवास्मिंस्तद्दधाति ॥१२॥ अ
॥२०॥ थास्माऔदुंबरीमासंदींसंभरंतितस्याउक्तंब्राह्मणमौदुंबरश्चमसोवापा
त्रीवौदुंबरःशाखातानेतान्संभारान्संभृतानौदुंबर्यांपात्र्यांवाचमसेवासमा
वपेयुस्तेषुसमोप्तेषुदधिमधुसर्पिरातपवर्ष्याआपोऽभ्यानीयप्रतिष्ठा
प्यैतामासंदीमभिमंत्रयेतबृहच्चतेरथंतरंचपूर्वौपादौभवतांवैरूपं
चवैराजंचापरौशाक्वररैवतेशीर्षण्येनौधसंचकालेयंचानूच्येऋचः ॥राम॥
प्राचीनातानाःसामानितिरश्चीनवायायजूंष्यतीकाशायशआस्तर २०॥

णंश्रीरुपबर्हणंसविताचतेबृहस्पतिश्चपूर्वौपादौधारयतांवायुश्चपूषा
चापरौमित्रावरुणौशीर्षण्येऽअश्विनावनूच्येऽइत्यथैनमेतामासंदीमा
रोहयेद्वसवस्त्वागायत्रेणछंदसात्रिवृतास्तोमेनरथंतरेणसाम्नारोहं
तुतानन्वारोहसाम्राज्यायरुद्रास्त्वात्रैष्टुभेनछंदसापंचदशेनस्तोमे
नबृहतासाम्नारोहंतुतानन्वारोहभौज्यायादित्यास्त्वाजागतेनछंदसा
सप्तदशेनस्तोमेनवैरूपेणसाम्नारोहंतुतानन्वारोहस्वाराज्यायवि
श्वेत्वादेवाऽआनुष्टुभेनछंदसैकविंशेनस्तोमेनवैराजेनसाम्नारोहं

।ऋा०८॥ तुतानन्वारोह वैराज्याय मरुतश्च त्वांगिरसश्च देवा अतिछंदसा छंदसा
।।२३।। त्रयस्त्रिंशेन स्तोमेन रैवतेन साम्नारोहंतु तानन्वारोह पारमेष्ठ्याय सा
ध्याश्च त्वाप्त्याश्च देवाः पांक्तेन छंदसा त्रिणवेन स्तोमेन शाक्वरेण
साम्नारोहंतु तानन्वारोह राज्याय माहाराज्यायाधिपत्याय स्वावश्या
यातिष्ठायारोहेत्येतामासंदीमारोहेत्तमेतस्यामासंद्यामासी
नं राजकर्तारो ब्रूयुर्न वा अनभ्युत्क्रुष्टः क्षत्रियो वीर्यं कर्तुमर्हत्यभ्येन रामू॥
मुत्क्रोशामेति तथेति तं राजकर्तारोऽभ्युत्क्रोशंतीमं जनाऽअभ्युत्क्रो २३॥

शत सम्राजं साम्राज्यं भोजं भोजपितरं स्वराजं स्वाराज्यं विराजं वैराज्यं परमे
ष्ठिनं पारमेष्ठ्यं राजानं राजपितरं क्षत्रमजनि क्षत्रियो जनि विश्वस्य भू
रजनि तस्याधिपतिर्जनि विशामत्ताजन्यमित्राणां हंताजनि ब्राह्मणानां गोप्ताजनि
धर्मस्य गोप्ताजनीति तमभ्युत्क्रुष्टमेवंविदभिषेक्ष्यन्नेतयर्चाभिमंत्र
येत॥ २७॥ निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा। साम्राज्याय भौज्याय
स्वाराज्याय वैराज्याय पारमेष्ठ्याय राज्याय माहाराज्यायाधिपत्याय स्वा
वश्यायातिष्ठाय सुक्रतुरिति तमेतस्यामासंद्यामासीनमेवंवित्पुर

॥ब्रा०८॥ स्तात्तिष्ठन्प्रत्यङ्मुखऽओदुंबर्यार्द्रयाशाखयासपलाशयाजातरूपमये
।२३। नचपवित्रेणांतर्धायाभिषिंचतीमाऽआपःशिवतमाऽइत्येतेनतृचेनदे
वस्यत्वेतिचयजुषाभूर्भुवस्वरित्येताभिश्चव्याहृतिभिः॥ ३८ ॥प्रा
च्यांत्वादिशिवसवोदेवाःषड्भिश्चैवपंचविंशैरहोभिरभिषिंचंत्वेते
नचतृचेनैतेनचयजुषैताभिश्चव्याहृतिभिःसाम्राज्यायदक्षिण
स्यांत्वादिशिरुद्रादेवाःषड्भिश्चैवपंचविंशैरहोभिरभिषिंचंत्वेते रामः॥
नचतृचेनैतेनचयजुषैताभिश्चव्याहृतिभिर्भौज्यायप्रतीच्यांत्वा २२।

दिश्यादित्यादेवाःषड्भिश्चैवपंचविंशैरहोभिरभिषिंचंत्वेतेनचतृचे
नैतेनचयजुषैताभिश्चव्याहृतिभिःस्वाराज्यायोदीच्यांत्वादिशिवि
श्वेदेवाःषड्भिश्चैवपंचविंशैरहोभिरभिषिंचंत्वेतेनचतृचेनैतेन
चयजुषैताभिश्चव्याहृतिभिर्वैराज्यायोर्ध्वायांत्वादिशिमरुतश्चां
गिरसश्चदेवाःषड्भिश्चैवपंचविंशैरहोभिरभिषिंचंत्वेतेनचतृचेनैते
नचयजुषैताभिश्चव्याहृतिभिःपारमेष्ठ्यायास्यांत्वाध्रुवायांमध्य
मायांप्रतिष्ठायांदिशिसाध्याश्चाप्त्याश्चदेवाःषड्भिश्चैवपंचविंशैर

॥श्री०८॥ होभिरभिषिंचं त्वेतेन च तृचेनैतेन च यजुषैताभिश्च व्याहृतिभी राज्याय
॥२३॥ माहाराज्यायाधिपत्याय स्वावश्यायातिष्ठायेति स परमेष्ठी प्राजापत्यो
भवति स ऽ एतेनैंद्रेण महाभिषेकेणाभिषिक्तः क्षत्रियः सर्वा जितीर्जे
यति सर्वांल्लोकान्विंदति सर्वेषां राज्ञां श्रैष्ठ्यमतिष्ठां परमतां गछति
साम्राज्यं भौज्यं स्वाराज्यं वैराज्यं पारमेष्ठ्यं राज्यं माहाराज्यमाधिपत्यं
जित्वास्मिंल्लोके स्वयंभूः स्वराडमृतो मुष्मिन्त्स्वर्गे लोके सर्वान्कामाना ॥राम॥
प्त्वामृतः संभवति यमेतेनैंद्रेण महाभिषेकेण क्षत्रियं शापयित्वाभिषिं ॥२३॥

चति ॥१९॥ इंद्रियं वा ऽ एतदस्मिंल्लोके यद्दधि यद्दध्नाभिषिंचतींद्रियमेवास्मिं
स्तद्दधाति रसो वा ऽ एष ऽ ओषधिवनस्पतिषु यन्मधु यन्मध्वाभिषिंचति
रसमेवास्मिंस्तद्दधाति तेजो वा ऽ एतत्पशूनां यद्घृतं यद्घृतेनाभिषिंचति
तेज ऽ एवास्मिंस्तद्दधात्यमृतं वा ऽ एतदस्मिंल्लोके यदापो यदद्भिरभिषिं
चत्यमृतत्वमेवास्मिंस्तद्दधाति सोभिषिक्तोभिषेक्त्रे ब्राह्मणाय हिरण्यं
दद्यात्सहस्रं दद्यात्क्षेत्रं चतुष्पाद्दद्यादथाप्याहुरसंख्यातमेवापरिमितं द
द्यादपरिमितो वै क्षत्रियोपरिमितस्यावरुध्या इत्यथास्मै सुरां कंसं ह

||ब्रा०८|| स्त्वऽआदधाति स्वादिष्ठया मदिष्ठया पवस्व सोम धारया॥ इंद्राय पातवे सु
||२४|| तऽइति तां पिबेद्यदत्राशिष्टं रसिनः सुतस्य यदिंद्रोऽअपिबच्छचीभिः॥
इदं तदस्य मनसा शिवेन सोमं राजानमिह भक्षयामि॥ अभि त्वा वृषभा
सुते सुतं सृजामि पीतये॥ तृंपा व्यश्नुही मदमिति यो ह वा व सोमपी
थः सुरायां प्रविष्टः स हैवैतेनैंद्रेण महाभिषेकेणाभिषिक्तस्य क्षत्रिय
स्य भक्षितो भवति न सुरा तां पीत्वाभिमंत्रयेत तापाम सोमं शन्नो भ ||राम||
वेति तद्यथैवादः प्रियः पुत्रः पितरं प्रिया वा जाया पतिं सुखं शिवमुप ||२४||

स्पृशत्या विस्रसः एवं हैवैतेनैंद्रेण महाभिषेकेणाभिषिक्तस्य क्षत्रियस्य
सुरा वा सोमो वान्यद्वान्नाद्यं सुखं शिवमुपस्पृशत्या विस्रसः॥२०॥ ए
तेन ह वा ऐंद्रेण महाभिषेकेण तुरः कावषेयो जनमेजयं पारिक्षितमभि
षिषेच तस्मादु जनमेजयः पारिक्षितः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्परी
यायाश्वेन च मेध्येनेजे तदेषाभि यज्ञगाथा गीयते॥ आसंदीवति धा
न्यादं रुक्मिणं हरितस्रजं॥ अश्वं बबंध सारंगं देवेभ्यो जनमेजय इत्ये
तेन ह वाऽऐंद्रेण महाभिषेकेण च्यवनो भार्गवः शार्यातं मानवमभि

॥ब्रा०८॥ षिषेच तस्मादु शार्यातो मानवः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्परीयायाश्वेन
॥२५॥ च मेध्येनेजे देवानां हापि सत्रे गृहपतिरास तेन ह वा ऐंद्रेण महाभिषेके
णसोमशुष्मा वाजरत्नायनः शतानीकं सात्राजितमभिषिषेच तस्मा
दु शतानीकः सात्राजितः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्परीयायाश्वे
न च मेध्येनेजऽएतेन ह वाऽऐंद्रेण महाभिषेकेण पर्वतनारदावांबा
ष्ठ्यमभिषिषिचतुस्तस्मादांबाष्ठ्यः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्प ॥राम॥
रीयायाश्वेन च मेध्येनेजऽएतेन ह वा ऐंद्रेण महाभिषेकेण पर्वतना ॥२५॥

रदौ युधांश्रौष्टिमौग्रसैन्यमभिषिषिचतुस्तस्मादु युधांश्रौष्टिरौग्र
सैन्यः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्परीयायाश्वेन च मेध्येनेजऽएतेन
ह वा ऐंद्रेण महाभिषेकेण कश्यपो विश्वकर्माणं भौवनमभिषि
षेच तस्मादु विश्वकर्मा भौवनः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्परी
यायाश्वेन च मेध्येनेजे भूमिर्ह जगावित्युदाहरंति न मा मर्त्यः क
श्चन दातुमर्हति विश्वकर्मन्भौवन मां दिदासिथ ॥ निमंक्ष्येहं स
लिलस्य मध्ये मोघस्तऽएष कश्यपायास संगर इत्येतेन ह वाऽऐं

॥ब्रा०८॥ द्रेण महाभिषेकेण वसिष्ठः सुदासं पैजवनमभिषिषेच तस्मादु सु
॥२६॥ दाः पैजवनः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्परीयायाश्वेन च मेध्येने
जऽएतेन ह वा ऐंद्रेण महाभिषेकेण संवर्तऽआंगिरसो मरुत्तमा
विक्षितमभिषिषेच तस्मादु मरुत्त आविक्षितः समंतं सर्वतः पृ
थिवीं जयन्परीयायाश्वेन च मेध्येनेजे तदप्येष श्लोकोऽभिगीतो
मरुतः परिवेष्टारो मरुत्तस्यावसन्गृहे॥ आविक्षितस्य कामप्रेर्वि राम॥
श्वेदेवाः सभासदऽइति॥ २३॥ एतेन ह वा ऐंद्रेण महाभिषेके ॥२६॥

णोदमयऽआत्रेयोंगमभिषिषेच तस्मादंगः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्प
रीयायाश्वेन च मेध्येनेजे स होवाचालोपांगो दश नागसहस्राणि दश दा
सीसहस्राणि ददामि ते ब्राह्मणोप मास्मिन्यज्ञे ह्वयस्वेति तदप्येते श्लो
काऽअभिगीताः॥ याभिर्गोभिरुदमयं प्रैयमेधाऽअयाजयन्॥ द्वे द्वे
सहस्रे बद्धानामात्रेयो मध्यतोददात्॥ अष्टाशीतिः सहस्राणि श्वेता
न्वैरोचनो हयान्॥ प्रष्टीन्निश्चित्य प्रायच्छद्यजमाने पुरोहिते॥ देशाद्दे
शात्समोढानां सर्वासामाढ्यदुहितॄणां॥ दशाददात्सहस्राण्यात्रेयो

॥श्री०८ निष्ककंठ्यः॥ दशनागसहस्राणि दत्वात्रेयोवचत्नुके॥ श्रांतः पारिकुटान्
॥२७॥ प्रैषत्सचिवान्नागस्य ब्राह्मणः॥ शतं तुभ्यं शतं तुभ्यमिति स्मैव प्रताम्य
ति॥ सहस्रं तुभ्यमित्युक्त्वा प्राणान्स्म प्रतिपद्यत ऽइति॥ २२॥ एतेन
ह वा ऽऐंद्रेण महाभिषेकेण दीर्घतमा मामतेयो भरतं दौष्यंतिमभि
षिषेच तस्मादु भरतो दौःषंतिः समंतं सर्वतः पृथिवीं जयन्परीयाया
श्वैश्च मेध्यैरीजे तदप्येते श्लोका अभिगीताः॥ हिरण्येन परीवृता राम॥
न्कृष्णाञ्छुक्लदतो मृगान्॥ मष्णारे भरतो ऽददाच्छतं बद्धानि सप्त च॥ २७॥

भरतस्यैष दौष्यंतेरग्निः साचीगुणे चितः॥ यस्मिंत्सहस्रं ब्राह्मणा बद्धशो गावि
भेजिरे॥ अष्टासप्ततिं भरतो दौःषंतिर्यमुनामनु॥ गंगायां वृत्रघ्नेऽबध्नात्पंचपंचा
शतं हयान्॥ त्रयस्त्रिंशच्छतं राजाश्वान्बध्वाय मेध्यान्॥ दौःषंतिरत्यगाद्राज्ञो हरिः
मायां मायवत्तरः॥ महाकर्म भरतस्य न पूर्वे नापरे जनाः॥ दिवं मर्त्य इव हस्ता
भ्यां नोदापुः पंच मानवा ऽइति॥ एतं ह वा ऐंद्रं महाभिषेकं बृहदुक्थ ऋषिर्दुर्मुखा
य पांचालाय प्रोवाच तस्मादु दुर्मुखः पांचालो राजा सन्विद्यया समंतं सर्वतः
पृथिवीं जयन्परीयाय॥ एतं ह वा ऐंद्रं महाभिषेकं वासिष्ठः सात्यहव्योऽत्यरात

॥ब्रा०८॥ येज्ञानंतपये भो वाच तस्मा हत्यरातिर्जानंतपिर राजा संन्विधयास मंतं सर्वतः
॥२८॥ पृथिवीं जयन्परीयाय स हो वाच वासिष्ठः सात्यहव्यो जैषी वै स मंतं सर्वतः
पृथिवीं महन्मा गमयेति स हो वाचात्यरातिर्जानंतपिर्यदा ब्राह्मणोत्तरकुरू
न्जयेयमथ त्वमु हैव पृथिव्यै राजा स्याः सेनापतिरेव तेहं स्यामिति स हो
वाच वासिष्ठः सात्यहव्यो देवक्षेत्रं वै तन्न वै तन्मर्त्यो जेतुमर्हत्य द्रुक्षो
वै मऽआतद्ददं ददऽइति ततो हात्यरातिं जानंतपिमात्तवीर्यं निःशुक्र ॥राम॥
ममित्रतपनः शुष्मिणः शैब्यो राजा जघान तस्मादेवं विदुषे ब्राह्मणायैवं ॥२८॥

वं चकुषे न क्षत्रियो द्रुह्येन्नेद्राष्ट्रादवपद्येयं नेद्वा मा प्राणो जहदिति जह
दिति ॥२३॥ चतुर्थोध्यायः ॥ ॥ अथातः पुरोधायाऽएव न ह वा अपुरो
हितस्य राज्ञो देवा अन्नमदंति तस्माद्राजा यक्ष्यमाणो ब्राह्मणं पुरोद
धीत देवा मेन्नमदंनित्यग्नीन्वाऽएष स्वर्ग्यान्राजोद्धरते यत्पुरोहि
तं तस्य पुरोहितऽएवाहवनीयो भवति जाया गार्हपत्यः पुत्रोन्वाहार्य यो
पचनः स यत्पुरोहिताय करोत्याहवनीयऽएव तज्जुहोत्यथ यज्
जायायै करोति गार्हपत्यऽएव तज्जुहोत्यथ यत्पुत्राय करोत्यन्वाहा

॥ब्रा०८॥ र्यपचनएवतज्जुहोतितएनंशांततनवोभिहुताअभिप्रीताःस्वर्गं
०॥२५॥ लोकमभिवहंतिक्षत्रंचबलंचराष्ट्रंचविशंचतएवैनमशांतत॰
नवोनभिहुताअनभिप्रीताःस्वर्गाल्लोकान्नुदंतेक्षत्राच्चबला
च्चराष्ट्राच्चविशश्चाग्निर्वाएषवैश्वानरःपंचमेनिर्यत्पुरोहित
स्तस्यवाच्येवैकामेनिर्भवतिपादयोरेकात्वच्येकाहृदयऽएको
पस्थऽएकाताभिर्ज्वलंतीभिर्दीप्यमानाभिरुपोदेतिराजानं राम॥
सयदाहक्कभगवोवासीस्तृणान्यस्माआहरतेतितेनास्यतां २९॥

शमयतियास्यवाचिमेनिर्भवत्यथयदस्माउदकमानयंतिपाद्यंतेना
स्यतांशमयतियास्यपादयोर्मेनिर्भवत्यथयदेनमलंकुर्वंतितेना
स्यतांशमयतियास्यत्वचिमेनिर्भवत्यथयदेनंतर्पयंतितेनास्यतां
शमयतियास्यहृदयेमेनिर्भवत्यथयदस्यानारुद्धोवेश्मसुवसति
तेनास्यतांशमयतियास्योपस्थेमेनिर्भवतिसएनंशांततनुर
भिहुतोभिप्रीतःस्वर्गंलोकमभिवहतिक्षत्रंचबलंचराष्ट्रंचविं
शंचसएवैनमशांततनुरनभिहुतोऽभिप्रीतःस्वर्गाल्लोकान्नुदते न

॥ब्रा०८॥ क्षत्राच्च बलाच्च राष्ट्राच्च विशश्च ॥ २४॥ अग्निर्वा एष वैश्वानरः पंच
॥२०॥ मेनिर्यत्पुरोहितस्ताभी राजानं परिगृह्य तिष्ठति समुद्र इव भूमि
मयुव मार्यस्य राष्ट्रं भवति नैनं पुरायुषः प्राणो जहात्याजरसं जी
वति सर्वमायुरेति न पुनर्म्रियते यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणो राष्ट्र
गोपः पुरोहितः क्षत्रेण क्षत्रं जयति बलेन बलमश्नुते यस्यैवंवि
द्वान्ब्राह्मणो राष्ट्रगोपः पुरोहितस्तस्मै विशः संजानते संमुखा राम॥
एकमनसो यस्यैवंविद्वान्ब्राह्मणो राष्ट्रगोपः पुरोहितः ॥ २५॥ ३८

तदप्येतदृषिणोक्तं स इद्राजा प्रतिजन्यानि विश्वा शुष्मेण तस्थावभि
वीर्येणेति सपत्ना वै द्विषंतो भ्रातृव्या जन्यानि तानेव तच्छुष्मेण
वीर्येणाधितिष्ठति बृहस्पतिं यः सुभृतं बिभर्तीति बृहस्पतिर्ह
वै देवानां पुरोहितस्तमन्वन्ये मनुष्यराज्ञां पुरोहिता बृहस्पतिं यः
सुभृतं बिभर्तीति यदाह पुरोहितं यः सुभृतं बिभर्तीत्येव त
दाह वल्गूयति वंदते पूर्वभाजमित्यपचायतिमेवास्मा एतदाह
स इत्क्षेति सुधित ओकसि स्व इति गृहा वा ओकः स्वेष्वेव तद्गृहे

॥ब्रा०८ षुरूहितोवसतितस्माइ्ऊपिन्वतेविश्वदानीमित्यन्नंवाइकान्नमे
॥२३॥ वास्माएतदूर्जस्वच्छ्रेवभवतितस्मैविशःस्वयमेवानमंतइतिरा
राष्ट्राणिवैविशोराष्ट्राण्येवैनंतत्स्वयमुपनमंतियस्मिन्ब्रह्मारा
जनिपूर्वएतीतिपुरोहितमेवैतदाहाप्रतीतोजयतिसंधना
नीतिराष्ट्राणिवैधनानितान्यप्रतीतोजयतिभ्रातृजन्यान्युत
यासजन्येतिसपत्नावैद्विषंतोभ्रातृव्याजन्यानितानप्रती राम॥
तोजयत्यवस्यवेयोवरिवःकृणोतीतियदाहावसीयसेयोव २३॥

सीयःकरोतीत्येवतदाहब्रह्मणेराजानमवंतिदेवाइतिपुरोहितमे
वैतदभिवदंति॥२६॥योहवैत्रीन्पुरोहितांस्त्रीन्पुरोधातॄन्वे
दसब्राह्मणःपुरोहितःसवदेतपुरोधायाअग्निर्वावपुरोहितः
पृथिवीपुरोधातावायुर्वावपुरोहितोंतरिक्षंपुरोधातादि
त्योवावपुरोहितोद्यौःपुरोधातैषहवैपुरोहितोयएवंवेदाथ
सतिरोहितोयएवंनवेदतस्यराजामित्रंभवतिद्विषंतम
पबाधतेयस्यैवंविद्वान्ब्राह्मणोराष्ट्रगोपःपुरोहितःक्षत्रे

॥ब्रा०८॥ ॥३२॥

णक्षत्रं जयति बलेन बलमश्नुते यस्यैवं विद्वान्ब्राह्मणो राष्ट्रगोपः
पुरोहितस्तस्मै विशः संजानते संमुखा एकमनसो यस्यैवं विद्वा
न्ब्राह्मणो राष्ट्रगोपः पुरोहितो भूर्भुवःस्वरोम अमोहमस्मि स त्वं
स त्वमस्यमोहं द्यौरहं पृथिवी त्वं सामाहमृक्त्वं तावेह संवहा
वहै॥ पुराण्यस्मान्महाभयात्॥ तनूरसि तन्वं मे पाहि॥ या ओ
षधीः सोमराज्ञीर्बह्वीः शतविचक्षणाः॥ ता मह्यमस्मिन्नास ॥रामः॥
नेऽच्छिद्रं शर्म यच्छत॥ या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्ठिताः पृथि ३२॥

वीमनु॥ ता मह्यमस्मिं नासने ऽच्छिद्रं शर्म यच्छत॥ अस्मिन्राष्ट्रे श्रियमावेश
याम्यतो देवीः प्रतिपश्याम्यापः॥ दक्षिणं पादमवनेनिजेऽस्मिन्राष्ट्र
इंद्रियं दधामि॥ सव्यं पादमवनेनिजेऽस्मिंराष्ट्र इंद्रियं वर्धयामि॥ पूर्वम
न्यमपरमन्यं पादावनेनिजे॥ देवा राष्ट्रस्य गुप्त्या अभयस्यावरु
ध्यै॥ आपः पादावनेजनीर्द्विषंतं निर्दहंतु मे॥ २७॥ अथातो ब्रह्म
णः परिमरो येवं वेद पर्येनं द्विषंतो भ्रातृव्याः परि सपत्ना म्रियंते यं वै
ब्रह्म योऽयं पवते तमेताः पंच देवताः परिम्रियंते विद्युद्वृष्टिश्चंद्र
यो ह वै ब्रह्मणः परिमरं

॥ब्रा०८॥ मा आदित्योग्निर्विद्युद्वै विद्युत्स्य हृष्टिमनुप्रविशति सां तर्धीयते तान्न
॥३३॥ निर्जानंति यदा वै म्रियतेथां तर्धीयते थैनं न निर्जानंति स ब्रूयाद्वि
द्युतो मरणे द्विषन्मे म्रियतां सों तर्धीयतां तं मा निर्ज्ञासिषुरिति क्षि
प्रं हैवैनं न निर्जानंति वृष्टिर्वै वृष्ट्वा चंद्रमसमनुप्रविशति सां तर्धी
यते तां न निर्जानंति यदा वै म्रियतेथां तर्धीयतेथैनं न निर्जानं
ति स ब्रूयाद्वृष्टेर्मरणे मरणे द्विषन्मे म्रियतां सों तर्धीयतां तं मा ॥राम॥
निर्ज्ञासिषुरिति क्षिप्रं हैवैनं न निर्जानंति चंद्रमा वा अमावास्या ॥३३॥

यामादित्यमनुप्रविशति सों तर्धीयते तं न निर्जानंति यदा वै म्रियतेथां
तर्धीयतेथैनं न निर्जानंति स ब्रूयाच्चंद्रमसो मरणे द्विषन्मे म्रियतां सों
तर्धीयतां तं मा निर्ज्ञासिषुरिति क्षिप्रं हैवैनं न निर्जानंत्यादित्यो वा अ
स्तंयन्नग्निमनुप्रविशति सों तर्धीयते तं न निर्जानंति यदा वै म्रियते
थां तर्धीयतेथैनं न निर्जानंति स ब्रूयादादित्यस्य मरणे द्विषन्मे म्रियतां
तां सों तर्धीयतां तं मा निर्ज्ञासिषुरिति क्षिप्रं हैवैनं न निर्जानंत्यग्नि
र्वा उद्वान्वायुमनुप्रविशति सों तर्धीयते तं न निर्जानंति यदा वै म्रि

॥ब्रा० ८॥ यत्रैतां तर्धीयते थैनं नीनर्जानंति स ब्रूयादग्नेर्मरणे द्विषन्मे म्रियतां
॥३४॥ सोंतर्धीयतां तं मा निर्ज्ञासिषुरिति क्षिप्रं हैवैनं न निर्जानंति तावाऽए
ता देवताऽअतऽएव पुनर्जायंते वायोरग्निर्जायते प्राणाद्धि बलान्
मथ्यमानोधिजायते तं दृष्ट्वा ब्रूयादग्निर्जायतां मा मे द्विषंजन्यतऽए
ऊ व परांप्रजिघ्यात्विति ततो हैव परांङ्प्रजिघ्यत्यग्नेर्वा आदित्यो जायते तं
दृष्ट्वा ब्रूयादादित्यो जायतां मा मे द्विषंजन्यतऽएव पराङ्प्रजिघ्यात्विति ॥रामू॥
ततो हैव पराङ्प्रजिघ्यत्यादित्याद्वै चंद्रमा जायते तं दृष्ट्वा ब्रूयाच्चंद्रमा ३४॥

जायतां मा मे द्विषंजन्यतऽएव पराङ्प्रजिघ्यात्विति ततो हैव पराङ्प्रजि
घ्यति चंद्रमसो वै वृष्टिर्जायते तां दृष्ट्वा ब्रूयाद्वृष्टिर्जायतां मा मे द्विषंजन्य
तऽएव पराङ्प्रजिघ्यात्विति ततो हैव पराङ्प्रजिघ्यति वृष्टेर्वै विद्युज्जा
यते तां दृष्ट्वा ब्रूयाद्विद्युज्जायतां मा मे द्विषंजन्यतऽएव पराङ्प्रजिघ्य
त्विति ततो हैव पराङ्प्रजिघ्यति सऽएष ब्रह्मणः परिमरस्तमेतं ब्रह्म
णः परिमरं मैत्रेयः कौषारवः सुत्वने कैरिशये भार्गायणाय राज्ञे प्रो
वाच तं ह पंच राजानः परिमम्रुस्ततः सुत्वा महज्जगाम तस्य व्रतं न

॥ब्रा०८॥ द्विषतः पूर्वउपविशेद्यदितिष्ठंतं मन्येत तिष्ठेतैव न द्विषतः पूर्वः संवि
॥२५॥ शेद्यद्यासीनं मन्येतासीतैव न द्विषतः पूर्वः प्रस्वप्याद्यदि जाग्रतं मन्येत
जाग्रियादेवापि ह यद्यस्याश्मन मूर्धा द्विषन्नभवति ॥ क्षिप्रं हैवैनं स्तृणु
ते स्तृणुते ॥ २८ ॥ इति अष्टमपंचिकायां पंचमोध्यायः समाप्तः ॥
शके १७२२ दुर्मतीनाम संवत्सरे उत्तरायणे माघमासे शुक्लपक्षे
तृतीयां तिथौ गुरुवासरे तद्दिनी इदं पुस्तकं बांधेकरोपनाम्ना वा ॥ राम ॥
सुदेवात्मज विठ्ठलेन लिखितं परोपकारार्थं जनार्दनपाध्ये हर्डीकरयां ॥२५॥

सादिलें असे ॥ श्रीजोगेश्वरीप्रसन्न ॥ श्रीराम जय राम जय जय राम

॥ इति अष्टम पंचिका समाप्ता ॥